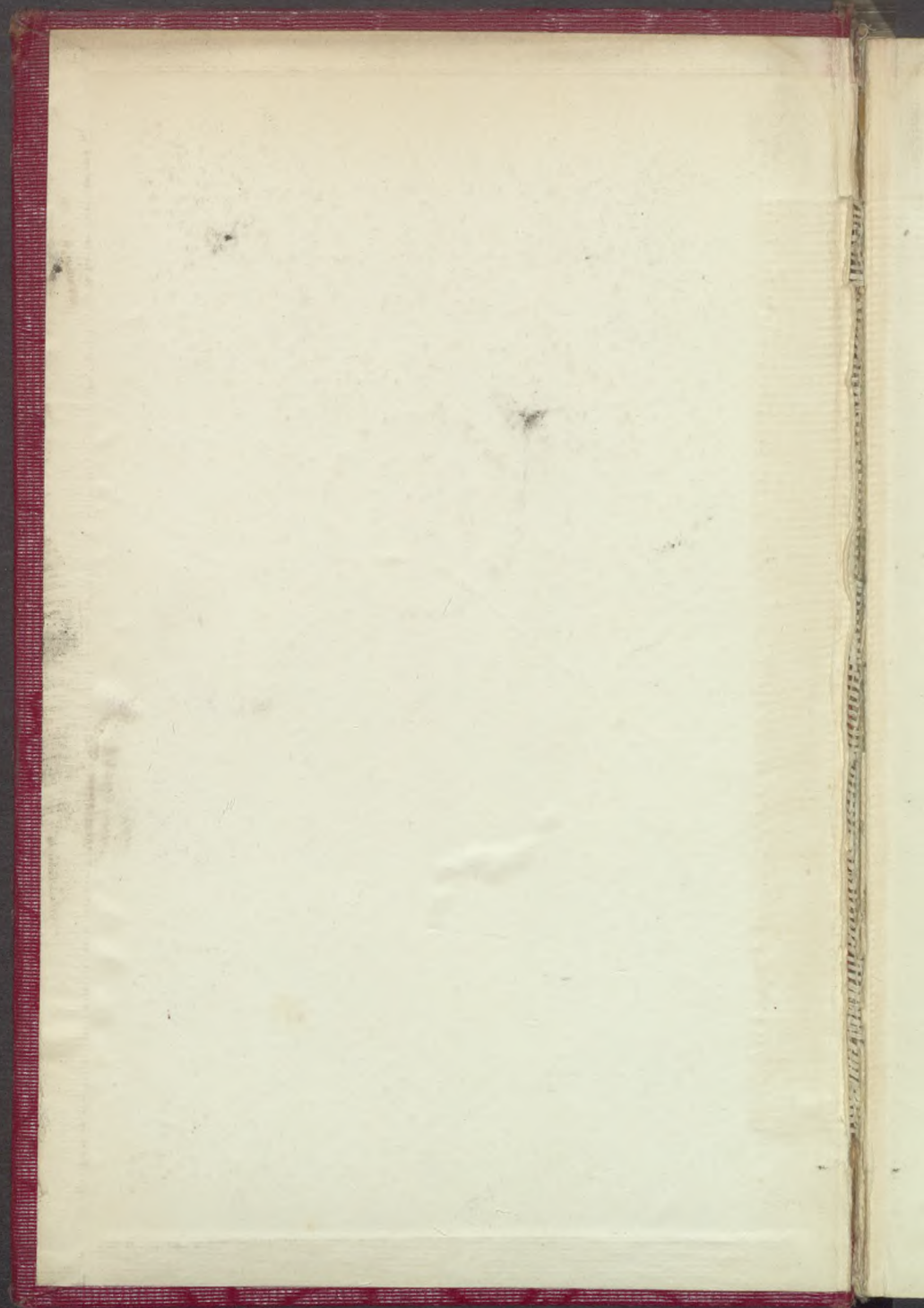
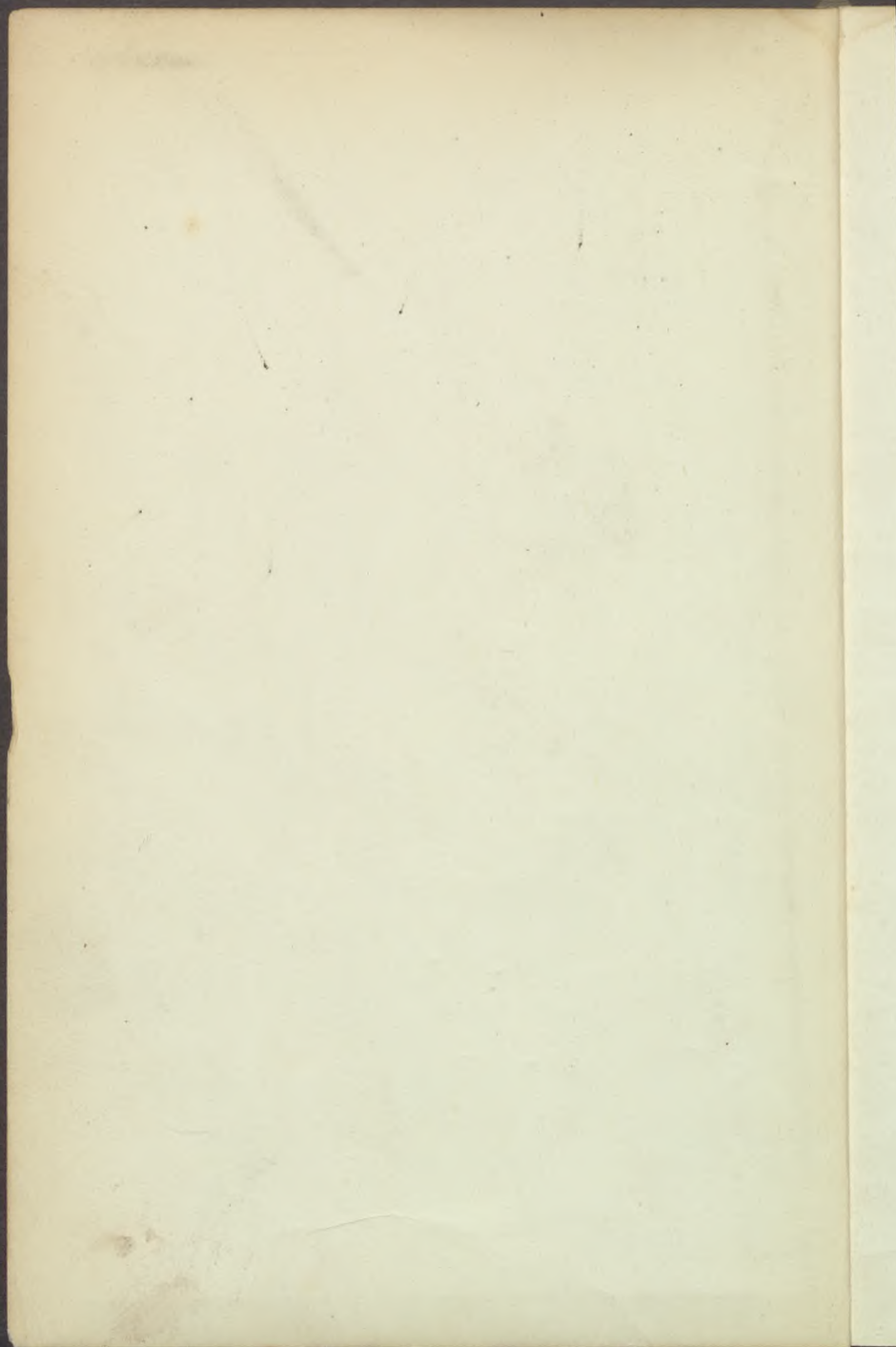

10662

ABONYI LAJOS

ÁGRÓL ÁGRA

ILLUSZTRÁLTA

POGÁNY WILLY

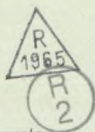
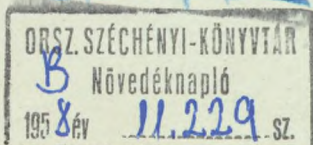
1896
BUDAPEST MDCCCXVI
VIII., ÜLLŐI-ÚT 18. SZÁM.

RÉVAI TESTVÉREK
IRODALMI INTÉZET R.-T.

AZ ÖSSZES JOGOK FENTARTÁSÁVAL

8100 662

Légrády-Tesztvérek könyvnyomdája, Budapesten.

OGÁSZ voltam Pesten. Délelőtt az egyetem zord falai közé zárva hallgattam a komoly tudományokat, délután kis udvari szobácskákba vonulva olvasgattam mindazt, a mi délelőtt lelkemet eltikkasztotta.

Egész lényem ki volt fáradva, s gyötrő unottság lepett meg. Visszasóvárogtam a szép csendes alföldi rónákra, a zajtalan városkába, hallgatni az esteli harangszót, a csalógány dalát s a távol mocsarak lakóinak egyhangu kuruttyolását — látni, nézni a viruló zöld fákat, az aranszegélyezetű felhőket, a légben kóválygó vándormadarakat, a zöld fűben játszadozó báránycáákat, a porfellelgeben csengősen ballagó csordákat . . . s mindent, a mi máskor szemembe sem tűnt, s a mit most a távollét aranyossá öltöztetett . . . Egy hosszú jegenye elgondolására ábrándosan felsóhajtottam; a szellőre gondolva, mely homályait lengeti, keblem fájón dagadt, mosolyogtam a piros számócza képzeletére; a gyöngyvirágokra

merengve emlékeztem . . . s óh istenem! mennyire nevetséges és bohókás bevallanom, még az aludt tej emléke is képes volt lelkesíteni.

A színház látogatása élvezet többé nem nyújtott.

A kávéházi élet elvesztette előttem minden varázsát.

Valami hiányzott nekem, gondoltam, talán szívem, de az helyén volt s néha oly erősen dobogott, hogy szerettem volna, ha ott nem lenne. . .

Azt a kis eseményt, mely pár hóval ez előtt történt, még csak távolról sem lehet szerelemnek nevezni . . . S mi volt ez esemény? . . .

Mindössze délutánonként átnézegettünk Károly barátom szobájából egy szemközti ablakra.

Átellenben rendszeren ugyanazon délután 4 órakor, Székely „Nyár leveleit“ játszotta valaki oly pontossággal s érzéssel, mely művészi kezekre vallott . . .

Ilyenkor csöndes falusi este szállott le lelkem előtt, halvány szelid szürkületével, rezgő, ezüstös falevelek játszadoztak egymással, a távolban kicsiny pásztortűz csillogott és tünedezett a sik róna fölött, méla, fájdalmas furulyaszó esengett szívrehatóan, egy-egy hang tévedt bele mély egyhanguságával a nádasból. a bölömbika hangja, melyre élénk kardalt zengettek rendetlen zagyvalékkal a nádas mindenféle lakói . . .

Majd elnémult, . . . s eltűnt minden.

Csak maga maradt a csöndes, a pihenő este, a felhőtlen halvány ég szendergő szürkületével, a végetlen gyönyörű róna nyugodt álmában ábrándoktól körülle-

begve, — elhagyottan, árván, némán, és mégis leggyönyörűbb, legüdítőbb látványnak a világon.

S a nyárfalevelek folyvást rezegtek, s a nyárlevelek folyvást zengettek . . .

Oh! . . . mint szerettük ezt hallgatni . . . s ábrándozni rajta . . .

Azután még egyszer eljátszották, és még többször s mindig, mindig azt az egyet . . .

És ez így volt mindennap . . . odaát zongoráztak, s mi a hüs saluk mögé rejtőzve, figyeltünk . . .

A hangok átreszettek szívemen, s ott zúgtak álomban, ébren, az utczákon, az egyetem sötét falai közt és udvari szobácskámban.

E dallam életszükségemmé vált . . .

Egyszer pár napi távollét után faluról jöttünk meg . . .

Ekkor is hirtelen odasiettem a redőnyök mellé, hogy ismét hallhassam kedvencz darabomat . . .

Egész délután ott figyeltem, de hasztalan.

— Mi az oka, hogy most nem zeng az én kedves zongorám? . . .

Másnap szintén figyeltem . . . harmadnap szinte . . . de mind hiába. A saluk mögött hideg izzadság futott homlokomra, a türelmetlenség kinzott . . . a zongora nem szólalt meg . . .

— De hát miért nem zeng most scha ez a kedves zongora? . . .

Lemondó sóhajjal hagytam az ablakot oda . . . Félnék, tartózkodó léptekkel mentem az átelleni

ház kapuján be, ellenállhatlan vágyam volt tudakozódni . . .

A házmaster rögtön minden kérdés nélkül elősorolta valamennyi hónapos szobáit.

— Nem! . . . nem azt akarom tudni . . . hanem először is azt, hogy tud-e ön hallgatni? — kérdeztem hal-
kan, szemérmesen . . . miközben lapos zsebeimhez
nyultam s pirulva vesztegettem meg egy kis csekély-
séggel . . .

— Oh . . . kérem . . . kérem . . . csak tessék bá-
ran szólni, én az egész házat ismerem, s hiszelek ma-
gamnak, hogy mindenről bő felvilágosítást adhatok . . .
Az első emelet méltóztatik érdekelni uraságodat? el-
mondhatom, hogy ott az 5-dik szám alatt lakik . . .
Vakhal ügyvéd ur, kinek neje igen szép és fiatal, ki soha-
sincs otthon, ki délelőtt a törvényszéknél, délután a
kávéházakban, este a színházban, éjszaka pedig nyári
lakában, a városliget mellett tölti idejét. A 6-ik szám
alatt lakik Kriksz orvos. Csunya ember, de a szép nők
egész serege jár hozzá, mióta bizonyos érdekesítő sze-
recskét fedezett fel, a 7-ik . . .

— Nem, nem! én mindezt nem akarom tudni.

— Földszint . . . második emelet . . . harmadik
emelet . . . ott szinte mindenütt otthon vagyok, egész
a 17-ik számtól a 43-ikig, mert tudja meg ön uram,
hogy a mi házunkban 43 complét szállás van, — hát
még a nem complét . . .

— Jó! jó! de várjon . . . hadd beszéljek . . . hogy
is kezdjem . . .

— Az ur megvette itt a szomszédban ezt az üres portát, esztendőre ott építettünk, egész új izlésben, a legsebbe ház lesz ebben az utcában, mit mondok, ebben a városrészben . . .

— Várjon csak az ég szerelmére, hagyjon végre beszélmem, szóljon, kik szoktak zongorázni ebben a házban ? . . .

A házmester ránczokba szedte homlokát, mutatóujját szemöldökei közé nyomta, s gondolkozást szenvedett.

— Hm! hm! melyik emeleten? . . . mert a másodikon tudok egyet, most jött valami Hamufy nevű zongoraművész.

— Az elsőn . . . az elsőn . . . hallja-e? . . . az elsőn! . . .

— Hm! hm! az elsőn? hadd lássam. — Az orvosnak van zongorája, de nem zongorázik; — az ügyvédnél szépen játszik, de nincs zongorája.

— Várjon csak . . . úgy délutánoként . . . este felé, 5-től 7-ig, s egy igen szép darabot, ha emlékeznek, mintha fák susognának, levelek reszketnének, egy szép, szelid, szomorú darabot . . .

— Ahá . . . tudom már . . . hogy nem jutott az eszembe — hosszú szünet után fejbólingatva komolyan mondogatta: Ej! Ej! . . .

— Nos! Nos! beszélni fog-e végre.

— Már nem laknak itt. — szólt szomorúan.

— De ki volt hát az? mondja hát . . .

— Mari kisasszony! . . .

— Mari kisasszony, ostoba beszéd, hisz minden Mari lehet Mari kisasszony.

— A nagyságos urnál volt . . .

— Ki volt? . . . ki volt? . . .

— Rokona volt! . . .

— De hát megtudná-e mondani, hova költöztek?...

— A nagyságos ur az uri-utczába . . .

— Hát a kisasszony? . . .

— Oh Istenem! . . . Istenem! . . .

— Beszéljen hát? . . . a kisasszony is elköltözött? hova, hova?

— A kisasszony? . . . tudja az ég! . . . de nem tudom, megmondjam-e . . .

— Oh értem, tehát megtiltotta. De hát miért nem zongorázik, mondja csak?

A házmester ostobán bámult reám, s szemeihez nyult hüvelykujjaival.

— Oh szegény kisasszony! . . . ő nem is fog többé zongorázni . . .

— Hogy érti ezt? . . . mint érti ezt? . . .

— Tehát még most sem tudja? . . .

— Talán nincs többé zongorája? . . .

— Ott, a hol van, arra nincs szükség!

Elsáppadtam.

— Hogy hogy? — kérdeztem reszkető hangon.

— Meghalt! — felelt határozottan a házmester.

Tudja Isten mikép, de elszedültem volna, ha a házmester meg nem kapja karom. Szükségét éreztem a további kérdezősködésnek . . .

— És a nagyságos úr? . . . a számot, a házszámot mondja meg!

— Minek mondjam meg? ha ön csak a kisasszony nevét fogja említeni, rossz fogadásban részesül; a nagyságos úr gyűlölte a kisasszonyt . . .

— Szegény leányka . . . Szegény Mari!

— Azért ugrott a Dunába . . .

— Mit beszél? . . . a Dunába? . . .

— Igen! Igen! . . .

Ekkor már távoznom kellett, az udvar szűk volt, tér és szabad lég kellett nekem, fel s alájáró nép, nevetgélő arcok, robogó kocsik, fényes kirakatok, hogy szemem-lelkem elkáprázzon.

Alig akadtam a kapura, az utcán zavaromban beleütköztem az emberekbe . . .

Igy értem le a Dunához.

A Duna láttára jéghideg borzadály futotta végig tagjaimat . . .

A nap sugarai csókolták a habokat, a habok csókolózva nyalogatták a fürge gőzösök oldalait, melyek tarka néppel voltak tömve, a kerekek dörögtek, a csengtyűk harsányan csengettek . . . még az apró csónakok is mind vidor néppel voltak megrakva. S én mégis borzadtam a Dunától.

— Ah nem! nem! nem! . . .

Ez nem volt szerelem, ezt nem lehetett szerelemnek nevezni! hisz a szerelem érzéki dolog is egyszersmind, mely a látás gyönyörével boldogít, s édes kéjjel emeli a keblet . . .

S én soha sem láttam azt, ki öntudatlanul ily viselkedés érzelmeit költött föl keblemben, s ily keserűséggel öntötte el egész valómat . . . Nem lehetett ez egyéb, mint oly szellemi rokonszeny, mely a lélek lázálaiban fogamzik.

II.

Valaki hátulról megragadta karomat, épen abban a pillanatban, mikor a Fillinger ajtaján kiléptem . . .

Szinte rosszul esett, hogy valakivel találkoznom kellett.

Károly volt, — mosolygó arczczal, s kutató szemekkel nézett egész lelkemig . . .

Kénytelen voltam szemeimet lesütni.

— Miért kerülsz te engemet? . . . szólt szemrehányó hangon.

— Én nem kerüllek . . .

— Ezt nem a szó teljes értelemben kell venni, miért nem látogatsz meg? . . .

Nem tudtam rá felelni.

Károly barátom visszavont a kávéházba, s erővel leültetett . . .

— Mondd csak — szólott ő — micsoda életre adtad magadat? Már két hónapja, hogy nem beszéltünk

egymással, — csak néha futtodban pillant meg az ember . . . Hol jársz? . . . mit csinálsz? . . .

Nagyot sóhajtottam. Károly fejét csóválta.

— Talán az örök mozdonyt készítgeted titokban?

Keserűen, kicsinylőleg mosolyogtam e silány elmésségen.

— De hát hol a manóban töltöd idődet? . . .

— Otthon, szobácskámban . . .

— Olvasgatsz úgy-e? . . . talán készülsz? . . .

— Nem! . . . szóltam szomorúan . . .

— Irogatsz? . . .

— Nem! . . .

— Alszol hát egész nap, mint a bunda . . .

— Nem! . . .

— Hát mi a poklot csinálsz? . . .

— Nem tudom, szóltam vállvonva . . .

— Blazirtságot affektálsz, vagy engem akarsz bolonddá tenni? gyerek, annyit mondok, hogy előveszlek, s jó sort páholok rajtad; most mindjárt mondd meg, mit csinálsz? . . .

— Gondolkozom.

— Egész nap? . . . No az szép mulatság; azután mi a pokol fenekéről gondolkozol?

— Jól tudod! . . . miért kérdezed . . . szóltam ábrándos hangon . . .

— Ah . . . az Aspen leaves! . . . úgy-e az Aspen leaves? . . .

Fejemmel igenlém lassan, szomorúan, és nagyokat sóhajtottam.

— Nevetséges dolog! — szólt Károly rosszaló mosolylyal. Ábrándozó! Miután magaddal elhitetted, hogy egy soha sem látott valakibe beleszeretél, másokkal is el akarod hitetni e fonákság lehetőségét . . .

— A titkos, rejtélyes rokonszenv, a lélek megfejtetlen vonzalma; ah ne gúnyold, ne sértsd e szentséget,

én érzem mily boldog voltam s mily üresség van keblemben azóta . . . mily benyomást tett reám ez az egyetlen szó, hogy . . . *meghalt!* . . .

Itt elhallgattam, s leeresztettem fejemet mellemre, — azután hirtelen élénken szóltam hozzá :

— Mond csak Károly, tagadod a rokonszenv

csodás működését?...nem nem, hisz pár évvel ez előtt egy ilyszerű eseménynél könyeket pillantottam meg szemeidben . . . Emlékszel-e? . . . Egy szépirodalmi lap volt kezeden, épen itt ültél te, itt ültem én, s te ezt olvastad fennhangon . . . „A színház előcsarnokában ifjak vártak reá, egyik legjelesb darabjának első előadása volt . . . A legszebb, legmagasztosabb diadalt ülte. Az arczok bízatóan ragyogtak felé . . . az ajkáról dicsőségét olvashatta, harsány éljenekkel fogadták őt. Az magasztos, boldogító diadal volt.“

És e sorok után egy rövid sor volt, csakúgy odavetve könnyedén, számítás nélkül:

És ez a sor? . . .

— Pár nappal ezután nem élt többé . . . Egy durranás és! . . .

— Mondd csak, midőn szemeid könvbe merültek, midőn megdöbbentünk, midőn úgyszólván megfagyunk, nem a rokonszenv titkos sugalma volt-e ez? Oh ne mondd hát keblem csodás érzelmeit szerelemnek! . . . mert az nem is lehetett szerelem, — de ne tagadd, hogy ez vihar volt, mely nyomokat hagyott maga után, melynek árnyai még igen soká meg fognak ott maradni . . .

Károly mosolygva nyúlt kezem felé . . .

— Míg szerelmes nem leszel — szólt nevetve; de akkor sem kell oly remeteéletet élned, mint most . . .

— De mikor az nekem jól esik . . .

— És beljebb visz a kedélymeghasonlásába, fekete vérűvé tesz . . .

— De mikor az nekem mind jól esik . . .

— Arczod megsárgul, szemed fénye elvesz, unalmas leszel legjobb barátaidnak, terhe a társaságnak . . .

— Nem tesz semmit . . .

— De én ezt nem fogom engedni . . . szólt jószívű zsarnoksággal.

— Édes jó Károly! . . . szóltam vállára téve karomat, s szinte jól esett, hogy ily atváskodó határozottsággal bánt velem.

— Ma rögtön a színházba jössz velem . . .

— A színházba?

— Vagy elmegyünk egy kis magán hangversenybe, hol bizonyosan a „Nyár leveleit“ is játsszák.

Szinte bosszankodtam a tréfáért . . .

— Igen! igen! — szólt Károly — ehhez hozzá kell szoknod, bár tudnék zongorázni, hogy egész az izetlenségig megunatnám veled e darabot . . .

— Lehet, hogy meg is unnám! . . . De ha azok a kezek játszanák, a melyek . . . akkor . . . ott . . . úgy estendén . . . óh akkor nem soha! . . .

— Hallottad azóta ezt a dallamot? . . .

— Igen! . . . ott a házbán, hol lakom gyakran játsszák, de a dallam előttem oly silány ilyenkor, hogy rá sem figyelek. Oh!...azt senki sem tudja úgy játszani, mint ő játszotta. — Még sokszor hallom álmaimban s gyakran azt hiszem, midőn felébredek, mintha nem messze tőlem még zengene . . . sőt gyakran egy-egy ütem, egy hang oly hasonló, oly találó, mintha ő játszanék, de illuzióim egy percz alatt eloszolnak, mert ezer játék közül is fölismerem az ő játékát . . .

— Mitsem tesz, a hangversenybe mégis elmegyünk, hanem ott jól kell viselned magadat: a műkedvelőknek tapsolnod, a háziasszonynak bókot mondanod s a hölgyeknek hódolnod kell . . . A hangversenyt egy kis estély követi, igénytelen uzsonna s egy kis táncz, csárdás, polka et compagnie . . . Hanem még addig van idő! . . . S nekem még egy kis dolgom is. Mondd, hol találkozunk? . . . Azaz ne is mondd, hanem pontban öt órakor itt légy . . . És most még félórám van... félóra mulva megyek, — könyveket ígértem Marinak..

— Mari! . . . szóltam én megütődve, oly váratlanul jött e név. — Mari! Mari! . . . folytattam sóhajtván . . .

— Igen! . . . Mari! — szólt Károly mosolygva... Igy neveznek egy szeretetreméltó leánykát, kit szívem is igen szeretetreméltónak talál . . . De miért nézess oly különösen reám? . . .

— E név lepett meg! . . . Ez a név mindig megdöbönt . . .

— Értelek! . . . Nekem pedig véretem hozza kedves hullámmásba, ah ez nagyon kedves név . . . Mondd, van-e név, melyet szebben édesebben lehetne kiejteni . . . Annyi kifejezés, oly sok minden van e névben . . .

— Mennyire lelkesülsz! — szóltam irigyen.

— Lehet is. Olyan lény az, ki e lelkesülést kiérdemli; szép, gyönyörű, finom teremtes, mivelte lélekkel, jó és hűn szerető szívvel . . . Oh, barátom, mennyire szeretem e leánykát, mennyire össze van forrva lelkem az ő lelkével, s ha valaha . . . ha egykor! óh istenem, ha egykor lelkemnek ez az elérhetlennel látszó, egyetlen vágya teljesülhetne!

— Ha igazán szeretitek egymást, czélt értek.

— Szegények vagyunk.

— A szerelem gazdagítani fog. Oh, a szív, ha szeret, nem érzi az anyagi világ nélkülözéseit.

— Paff! . . . te ugyan szépen bölcsekedel, csak az ár, hogy ez a bölcsészet regényekből van merítve, hol a szerelmes szívek sóhajokat reggeliznek, virágillatot ebédelnek, csillagokat és csalogánytrillákat vacsorál-

nak . . . No! ez volna szép boldogság . . . A szükség legrosszabb tanácsadó . . . Van annyi lelkiismeretem, hogy nem teszem őt boldogtalanná . . . Egyszer, egykor . . . meg lehet . . . És addig szeretni fogjuk egymást.

Nem feleltem reá s ezzel adtam neki igazat.

— Várni, várni . . . igen . . . várni!

— De hátha addig mást fog megszeretni?

— Az lehetetlen!

— Az épen nem lehetetlen! . . . az nagyon mindennapi dolog, hogy az a sűrű tartó hűség egyetlen perczeckében, hogy hogy nem, de rögtön eltűnik.

— Nem mondom, hogy másnál ez nem úgy van, de Marimnál! — ez egészen más s talán még jobban szeret engem, mint én őt . . .

— Hátha le fogsz hűlni?

— Soha! Soha! . . .

— Mióta szeretitek egymást, mikor támadt ez a forró szerelem? hiszen te erről egy hangot sem szóltál nekem.

— Mindig kerestelek, hogy elmondjam boldogságomat, de úgy elbujtál, mint Attila koporsója, az ördög sem akadt reád. Annyi sok mondanivalóm lett volna, melynek most fele sem jut eszembe . . . Hát azt mondtam-e már, hogy hol és mikép ismerkedtünk meg?

— Még eddig semmit sem mondtál . . .

— Tőled pedig hasztalan várja az ember, hogy kérdezzed . . . Tehát kedvesem! . . . Marit mindössze csak öt hete ösmerem, az utcán találkoztam vele, s haza kísértem . . . már több napon által észrevettem,

hogy azon az uton jár, melyen én, és figyelemmel tart, hosszasan rám-rám néz, mintha szeretne velem beszélni, mintha ismeretséget keresné s egy napon hazakisértem! . . .

— Ah, ah!

— Mit ah, ah!

— No hisz egész természetes! . . .

— Az ördögöt! . . . mi a természetes? . . . de értem, hová czélozgat, barátcskám, ezt egy mindennapi és közönséges ismeretségnek tartja . . . De az nem úgy van . . . Az én Marim művelt, tanult, lelkes szép leány, azt hinné az ember, hogy szalónokban nőtt fel . . .

— S én még voltaképen azt sem tudom, hogy kicsoda?

— Egy szegény varróleány,— folytatta vontatva Károly, — de amint mondom, még sem olyan, mint a többi . . . Társalgásában, modorában van valami, mi az embert megbüvöli.

— Hány varróleány van, ki mindezekkel a saját-ságokkal ékeskedik.

— Egy sincs! . . . legalább a ki mindezeket oly mértékben bírná, mint Mari, egy sincs.

— No és azután? . . . folytasd hát! . . . Mindjárt akkor adtatok egymásnak légyottot?

— Ugyan, mit vágjak a fejedhez?

— Miért?

— Hogy ily szentségtelenül mersz fölébe beszélni?

— No jól van, csak folytasd.

— Tehát megbocsájtok, mert nem ismered. Bará-

tom, ez egy idylli, egy valóságos eszményi szerelem. Három egész hét telt el, míg meg mertem vallani neki, hogy szeretem és akkor is féltem, reszkettem, még akkor is elvonta kezét, melyet ajkaimhoz akartam forrasztani . . . és azután tartott egy szép, okos beszédet, melybe szépen beleszötte, hogy ő mily szegény, és hogy a szegénynek még szeretni sem szabad, de én nyíltan kimondtam: hogy örökké fogom szeretni és azután ostromlásomra igent bólintott fejcskéjével . . . és . . . és . . .

-- Nos?

Károly szorongva nézett széjjel.

— És azután hirtelen megcsókoltam!

Régen nem nevettem, de erre elkaczagtam magamat.

— Nagyon megneheztelt reám, s a boldogító csók ismétlését megtiltotta, de e tilalomra nem volt szükség. Tekintetével, modorával, szavaival igen szépen tud felettem uralkodni . . .

— Meg is ígérted neki, hogy nőül veszed valaha?

— Azt nem . . . Különben is látja, hogy érte élek, hogy ő egyedüli boldogságom. Eddig mindennap meglátogattam kis szobájában, s oly szépen eltelik egy pár óra ebben a boldogságban, mintha pár percz lett volna. Ő varr, én gombolyitok, én beszélek, ő hallgatja, én olvasok, ő gyönyörködve figyel reá. — Így telik el egyik nap, mint a másik . . . És mi vidámak és nagyon boldogok vagyunk . . . De most már mennem kell, mert még öt perczet sem akarok késni. Még vala-

mit, mielőtt elmennék . . . Nincs-e kedved holnap reggel velem a Zugligetbe kísértelni?

— Megyek! . . . megyek! . . . óh, örömet, megyek.

— Korán reggel, még napkelte előtt . . .

— Mindegy! . . . készen leszek.

— De a hangversenyben s az estélyen soká fogunk ám mulatni, jó ha éjfél haza vet bennünket.

— Tehát ne menjünk a hangversenybe?

— A mint akarod — folytatta Károly — én csak neked akartam szórakozást szerezni, de mint látom, a Zugliget több csábba bírt előtted, — tehát az estély most elmarad.

— Jó . . . három órakor hajnalban itt a Fillin-gernél.

— Ugy van! . . . három órakor pontban. Az Isten áldjon meg . . . Éj! . . . Éj . . . mindjárt itt az idő . . . még két percz . . . borzasztó! . . . azonban semmit sem tesz . . . öt percz alatt ott vagyok . . .

Ezzel hóna alá kapta a könyveket, s szokatlan sietőséggel elrohant a Zöldfa-utczán.

III.

Jaj de puszta, jaj de hideg hely az a Pest ugy reggel, napfelkelte előtt Csak a nyomor és szegénység jár idestova, éhen és szállás nélkül. Csak az izzadók kelnek fel korán, hogy elbujva ehessék meg fekete kenyérüket, s isznak reá jóízűen abból az ingyen kutfőből, abból a csunya, borzalmas temetőből, a Dunából . . . A fény, a zaj alszik, az utcák elhagyottak, Az élet szomorú.

Ugy örültem, hogy kiértünk e rideg köhalmazok közül.

Arczunkat illatos, hűvös lég csapkodta; lábaink puha füvet tapostak s szinte örültünk a harmatnak, mely czipőinket nedvesítette; bámultuk a városmajor sugár fáit, s nem láttunk soha szebb, zöldebb lombokat. Az akácok hófehér bodor virágaikkal az óceán mesés szigeteinek bámulatos fáiként tűntek fel, kábitó illatjuk valami eddig még soha nem érzett meglepetést szült . . .

Ah . . . az akácfánál nincs szebb, költőibb fa! Nem birtunk betelni bámulásával . . .

Azonban az akáczfák közül egy fa magaslott ki, apró, gömbölyded levélkéi voltak, mindegyik egy-egy szivalak; a nap első sugaraiban, mint egy mesebeli ezüstfa, ragyogott, csillámlott az egész lombozat . . .

Megreszkettem, s egypár könnycsepp futott pil-láimra.

Mert e szép, ezüstös fa nyárfa volt, azok a szép ezüstös levelek pedig nyárlevelek.

A temető mellett haladtunk el . . .

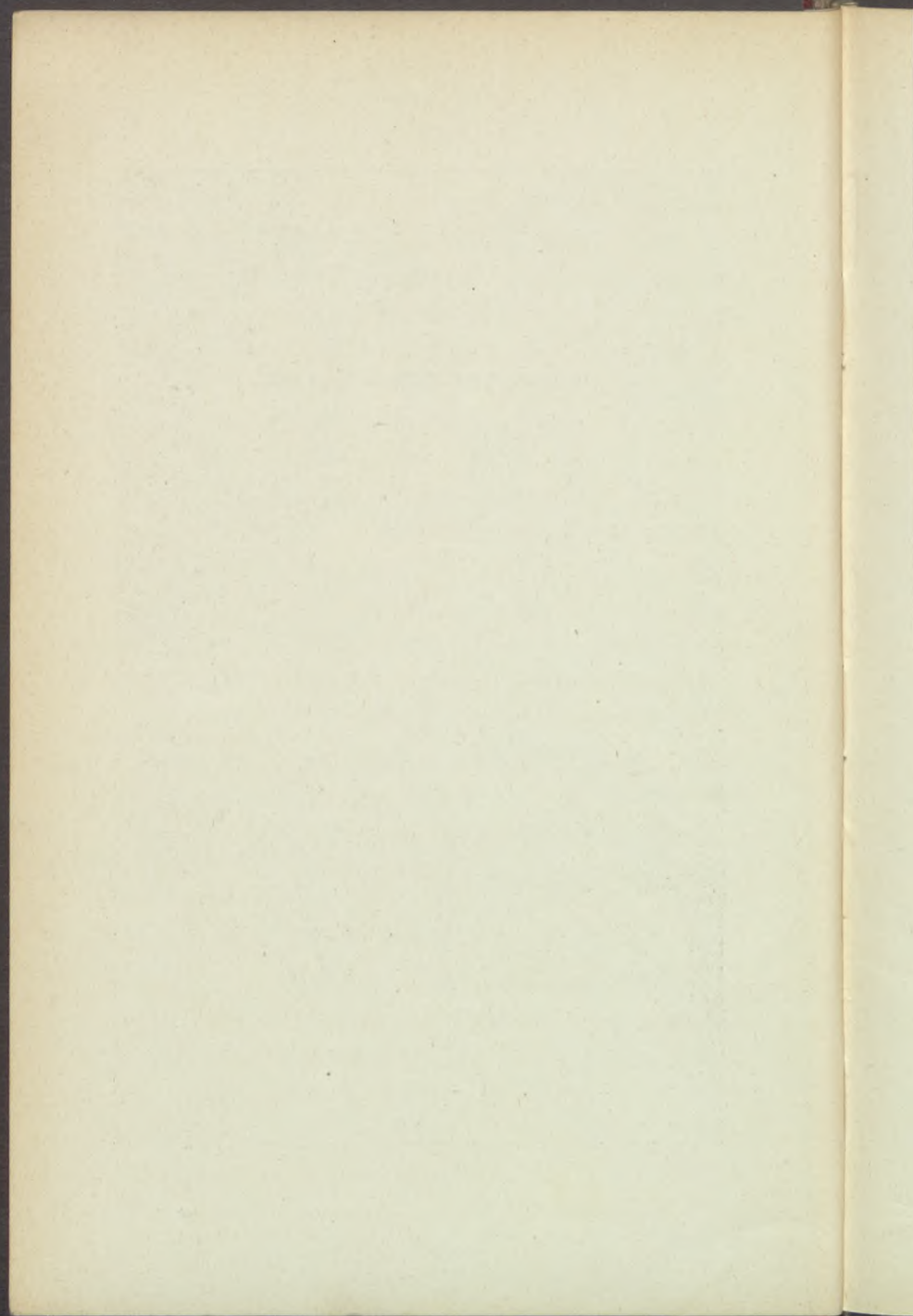
Mari! Mari! te legszebb, te legfelejthetlenebb név a világon!

Egyszerre kocsizörgést hallottunk, hátranéztünk, s mintha össze beszéltünk volna, megállottunk, hogy a kocsit bevárjuk.

Egy pesti bérkocsi volt.

Csak néhány lépés távolban ment el mellettünk, — jól láthattam ki ült bent. Egy szép leányka volt . . .

érdekes halavány, gyöngéd arczczal, átható mosolygó szemekkel . . .

Hosszasan néztem a bérkocsi után . . . s midőn felpillantottam, Károly még akkor sem vette le szemeit róla.

Halavány volt s kifejezése mély megindulást és aggodalmat mutatott.

— És nekem erről nem szólt semmit . . . egy hangot sem . . . Istenem, hová mehet?

— Mi bajod? egészen elhalványodtál.

— Alig bírok magamhoz jönni, szívem úgy el van szorulva, oly keserű érzet lepett meg . . . oh, barátom!

— De szólj hát! — nem bírlak érteni, kiről, miről beszélsz?

— Hisz ez ő volt . . . hallod, ez ő volt! Hova mehet ilyen korán! . . .

— Ő? hogyan!

— Igen! Igen, Mari volt!

Annyira meglepődtem, hogy nem birtam szólni, valami csodálatos benyomást okozott az én keblemben is ez a reggeli találkozás, melyben nem egyszerű mindennapiságot, hanem átérdhetlen titkot véltünk felfedezni . . .

Igy értünk a Fácánhoz.

A Fácán kapujában meglepetésünkre találtunk egy férfit, ki hamarabb felkelt, mint mi . . . Ez Rózsay volt . . . Mi nem ismertük egyébről, csak nevérol. Gyakorta találkoztunk vele a kávéházban. Kávéházi hős

hirében áll, ki egész napját, tétlen idejét e füsttömegben tölti. Csinos fiu volt, a nők kedvence. Nyájas, mivel, előzékeny; ebéd és vacsora idején igen nehéz volt tőle megszabadulni. Egy szóval oly hirben állt, kinek barátságát nem örömet keresték. Korhely, játékos és szélcsap.

Ő köszönt elébb, azonban bámulásunkra szóba sem állt velünk, hanem fejével még egyszer bólintva, elsétált a Laszkovszky-major felé.

Ha egyszer az ember a gyanakódások terére lépett, minden kicsiségben valami rendkívülit lát, úgy láttunk egyszerre mi is mind a ketten rejtélyest és szokatlant Rózsay magaviseletében. Mindenfelé kutattuk szemünkkel a bérkocsit, mely Marit a Zugligetbe hozta, de sehol sem birtuk felfedezni, csak a Szép Juhászné és a Csendilla felől hallottunk mindig távolodó kocsizörgést.

Lesütött fővel ballagtunk tovább.

Majd elértük azt a kis ösvényt, mely a Fácántól a Vadász-udvarig vezet. Itt az árnyas fák alját még nem kereste fel a napsugár, a komló- és iszalag-lugasokban reggeli imájukat dalolták a madarak.

— Ah! milyen pompás reggel van.

— Erre csavarodjunk, a Kőbarát felé.

— A János-hegyre szeretnék felmenni.

— Az borzasztó fáradságos! . . . A Disznófó felett szebb a kilátás.

— Igen, de a János-hegy magasabb . . . oh, édesem . . . ha szeretsz, jer velem a János-hegyre, honnan mindent lehet látni . . . Te nem akarsz érteni . . . szívem teli van gyötrellemmel, ne neved ki . . . féltékeny vagyok . . . Mari titkolódzik előttem . . . Tudnom kell, merre ment, hol van, s a János-hegyről az egész Zugligetet be lehet látni. Meglátom őt, nyomára jövök az előttem eltitkolt járás-kelésnek, habár boldogtalan leszek is . . .

Végre fenn voltunk a János-hegyen.

Gyönyörű kilátás! Az az ijesztő vén Duna, mint egy ártatlan fehér szalag, úgy habzott a távolban ágaival, szigeteivel! A főváros felett a napsugár játszott a füst- és porchaoszsza, — egy arany szinnel derengő ködfátyol lebegett az egész kép előtt; a templomok keresztjei csillogtak, az ablakok ragyogtak.

Alattunk pedig egy paradicsom volt, zöld fák, virággal környezett nyári lakok, pásztori csendben, mesés álomban, tündér tájék, hol századok meséinek szellemei szenderegnek.

Károly izgatott volt, nem látott mást, csak egyszerű völgyeket és mindennapi fákat, én el voltam bűvölve, s teljes lélekkel élveztem e kilátás nagyszerűségét.

Egyszerre, mintha álmodtam volna, édes, ismert hangok rezzentek meg, s lelkemig, szívemig hatottak.

— Ah, Károly, hallod-e? . . . hallod-e?

Nem felelt, én magamon kívül voltam, s ájtatosan figyeltem.

Nem volt álom, sem lelkem nem üzött játékot velem, a „Nyár leveleit“ hallottam játszani alattunk és lelkem megismerte e játékot, megdöbbsent reá, a delejes sejtelen sugdosta, hogy ő az . . . Oh, e hangok!

A „Nyár levelei“ zengettek, majd elhallgattak s azután ismét, újra, újra . . . felzendültek.

— Ő él! kiáltottam, s megragadtam Károly karját, ki szemével még mindig a bérkocsit fűrkészte . . . Hallod Károly! . . . ő él . . . ő nem halt meg!

Károly rám nézett, s azt hitte, megörültem.

Intettem, hogy figyeljen.

— Pszt! . . . Pszt!, nem hallod? nem hallod?

— De igen, mintha távoli zongorajátékot hallanék! . . .

— Nos? hála Istennek! . . . Ah Károly — édes Károly! szóltam megölelve őt, úgy é . . . úgy él! . . . Nem álmodom tehát! — Pszt! . . . Figyelj! figyelj. Nos hát nem a „Nyár leveleit“ hallod . . .

— De, mintha igen! . . . valóban igazad van . . .

— Nos! nem . . . mondjad csak . . . nem . . .

— De igen! . . . ez csodálatos! . . . mintha . . . az az . . . majd úgy . . . igen . . .

— Ah! . . . Károly! . . . ez ő . . . ezer közül is megismerem, ez a szünet, ez a meggyorsabbulás . . . jer! jer!

Karjánál fogva vonszoltam Károlyt lefelé.

— Ezek közül a nyári lakok közül — hallatszik valamelyikből, de melyikből nem birom kivenni, lejjebb! . . . lejjebb! . . . siessünk, a völgyben fel fogjuk az irányt fedezni . . .

Leértünk a völgybe, s lassan lépdeltünk a hangok után . . . Egyszerre mintha minden húrt ketté vágtak volna, a zongora hangjai elnémultak . . .

Ekkor ahhoz az ösvényhez értünk, mely a Kőbaráttól a Fácán felé vezet. Lesütött fővel és hallgatógon ballagtunk egymás mellett . . . Mindegyikünk saját fájdalomával s bánatával volt elfoglalva . . .

Egyszerre Károly karomat izgatottan megragadta, s ujjával előre mutatott . . .

Rózsay állt ott, s egy nővel beszélt . . .

— Jer! — szólt Károly, kerüljük meg a bokrokat, s hallgassuk ki mit beszél.

A bokrokat megkerültük, ott voltunk közelökben, hallhattuk legkisebb szavokat, és ők nem láthattak.

Mari volt a nő!

Búcsúztak, egymás kezét fogták.

— Van-e még elég pénzed? kérdezte Rózsay.

— Oh ne aggódj! . . . Én sokat tudok nélkülözni.

— Nem szeretném ha szükséget szenvednél.

— Te oly jó vagy!

— Inkább magamtól vonom meg . . . én férfi vagyok, jobban nélkülözhetek.

— No de édesem, én magam is keresek valamit, nem hiszed, mily szorgalmas vagvok.

— Azért vagy oly halovány! Mari! nem vagy te beteg? te sokat éjszakázol úgy é!

— Oh! nem — néha szoktam olvasni.

Károly szíve, mintha törrel szúrták volna, úgy fájt.

— Még mindig nem szántad rá magadat? — kérdezte Rózsay egy percznyi szünet után.

Mari lesütötte a szemeit, s szomorú lett.

— Ez szép alkalom Mari! . . . gondold meg, hogy te szegény vagy.

Mari sóhajtott, s nem felelt.

— Az igaz . . . hogy öreg, hogy atválnak tekintheted. — folytatta nevetve Rózsay, s midőn látta, hogy Mari nem nevet, megsimította arczát, s nyájasan szólt . . . Édes Marim, azért ne légy szomorú. én nem akarok bánatot okozni neked, azt úgy is tudod, hogy senki a világon téged úgy nem szeret, mint én.

Mari elpirult, lehet hogy másra gondolt e pillanatban.

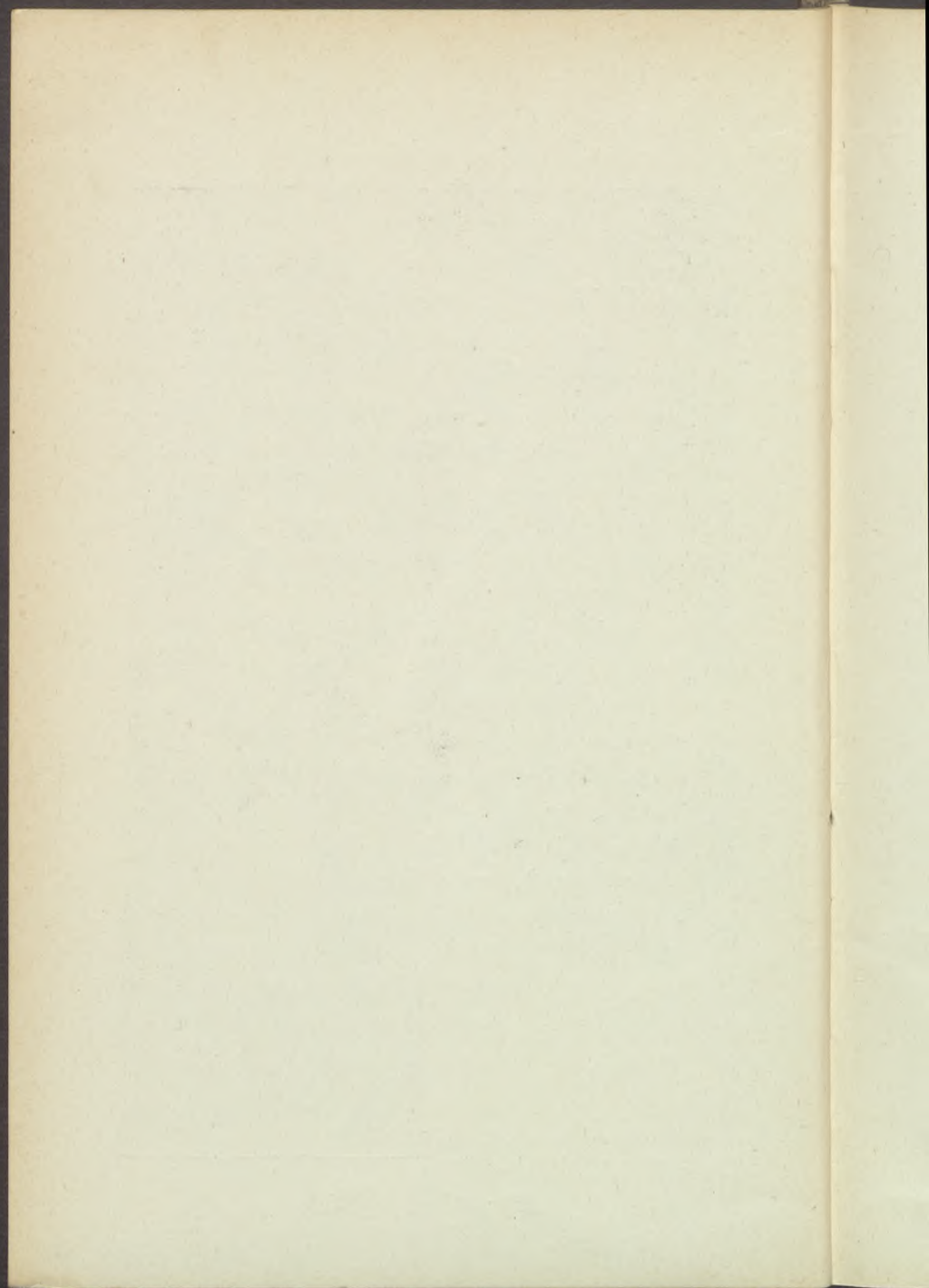
— Az isten áldjon meg! most sietek a városba — szólt Rózsay . . . mennék örömet, de . . . de . . . egy szóval nem megyek veled, én a világ miatt nem mehetek veled . . . Légy okos! . . . vigyázz! hogy méltó légy szeretetemre mindig, mindig. A mit az elébb beszéltem, ha úgy akarod, nem fogom előhozni soha. Így tehát semmi neheztelés közöttünk.

Ezzel megölelte Marit.

Mari kedves fejecskejét felé nyújtotta . . . s megcsókolta.

Родины 905

Károly nem bírta tovább, széttárta a bokrokat, s megállt előttük, dühtől reszketve. Egy megsemmisítő tekintetet vetett Marira.

Mari arcát láng futotta el, azután holt halavány lett s reszketett.

Rózsay mint szobor állt, hol egyikünkre, hol másikunkra tekingetve . . . homloka elsötétült . . .

Károly Marihoz lépett.

— Mi nekünk nincs szükségünk többé egymást látni! — szólt fájdalmas haraggal . . . Most ismerem önt! . . .

Még egyszer végigmérte azzal a megszegyenítő tekintettel, azután elfordult tőle s elsietett!

Mari arcára vont a kezeit és sirt.

Rózsav oda ment hozzá, hogy vigasztalja.

Mikor ezt láttam, hirtelen elfordultam én is és Károly után siettem, kit csak Fáczánnál értem utol, hol egy fához dölve találtam.

— Ugy-e mondtam! szólt könyezve . . . megcsalt. megcsalt . . .

Reám borult és sirt . . . Nekem is eszembe jutott ez az egész zavaros reggel, átöleltem és úgy sirtunk hosszasan, mint két boldogtalan gyermek.

IV.

Két hó mult el . . . s ez alatt Károlylyal nem találkoztam. Nem igen vágytam oly ember társaságát keresni, ki maga is vigasztalásra szorul. De kerestem a szórakozást.

Kerestem a helyet, a hol a nép özönben járt s nem kutattam, hogy kik közé keveredtem, nem bántam, bármiről társalogjanak, közéjük dobtam magam, s beleszóltam a keleti kérdésbe szintugy mint valamely kereskedői vállalatba. A mocsár-gubacs zsírossága és emelkedése, szintannyi súlylyal bírt előttem, mint a szinopei borzalmasság . . . A római jog szintoly érdekessé vált előttem, mint Dumas regénvei . . . egy szövevényes jogkérdésen csak úgy mosolyogtam, mint Kock bohóságain. A res nullius szintoly gyönyörködte-tő, és csábító volt előttem, mint ama bohó regények grissettejei.

Egy szóval határozott czélul tűztem magam elé, hogy minden érdekelni fog. A szív túlhalmozottsága könnyebben elviselhető, mint üressége.

Szokott vendége lettem az Arany Rózsa vendég-lőnek. Megvolt a rendes helyem, késem, poharam, asztalkendőm, kanalam.

Az asztal többi vendégei sokszor változtak, a kiket ma láttam, holnap nem láttam, állandó ismeretséget nem kötöttem, de azért került mindennap valaki, a ki-vel jól kibeszélhettem magamat.

Történt egy napon, hogy midőn asztalomhoz ültem, egy valaki a mellettem álló székre ereszkedvén, igen nyájasan köszöntött.

Emberem jámbor kinézésű öreg volt, s a munkás osztályhoz látszott tartozni . . .

— Ön a mint látom, nem ismer reám . . .

Bámultam és kerestem az arcot emlékezetem-

ben . . . hasztalan, nem találtam meg, és vállat vontam.

— Nem emlékszik reám? . . . Az lehetetlen, gondolkozzék csak! szólt, s gyönyörrel szemlélte arczomat.

Mindhiába . . . távolról sem gondoltam reá.

— Nálam volt kora tavasszal és . . . és . . . Nő! . . . még sem jutok az eszébe.

— Bocsánat . . . de . . .

— Én uram házmester voltam a Kalap-utczában, tudja . . . abban a házban, hol Mari kisasszony lakott . . .

Nagyon megdöbbsentem e szavakra, ez olvan váratlan volt, hogy alig birtam sóhajtásomat leküzdeni.

— Ah uram! . . . azóta sok sok minden történt . . . Tudnia kell önnek, hogy én egyszersmind szabómester is vagyok, ha valaha szüksége lesz reám, szolgálatom szívesen ajánlom, . . . Most már nem vagyok többé házmester, a feleségem atyja, kinél első legény voltam, meghalt, az egy igen gazdag ember volt, de kitagadta e leányát, mivel hogy hozzám jött nőül. . . Azt mondja, oka volt rá, mivel én a borocskát szerettem, kitagadta uram, és mindenét . . . no . . . mit gondol kire hagyta? . . . he! he! he! az én saját gyermekeimre . . . Egy házunk van a Józsefvárosban, ha egyszer arra jár, szívesen látom a Stáció-utca 101. szám . . . Az én szegény megboldogult ipam nem vihette el a lelken keménységét, és szavához is hű akart maradni . . .

Szinte jól esett, hogy ennyit beszélt ez az ember, ezalatt lassanként könnyült a keblem,

— Adolf a fiam, az öregebb már a hatodikba jár. Derék szép fiatal ember. Feleségem papnak akarja nevelni, de én nem. A feleségem különös természetű asszony, azt akarja mutatni, hogy ő parancsol a háznál, most is azért haragudtam meg reá s ide jöttem ebédre, hol a véletlen szerencse uraságoddal régi jó ismerőssémmel összehozott. Rendkívül örülök . . .

Meghajtottam a fejemet . . .

— Kérem, hogyha megengedi . . . szólt palackját töltésre emelve.

Közelebb toltam poharamat, s mosolyogva megköszöntem.

— Nem bántom meg? . . .

— Oh nem!, hiszen mi rég ismerjük egymást.

— Régen! régen! szólt a házmester. ámbár nem

épen kellemes volt önre nézve, midőn velem megismerkedett . . . Szegény Mari kisasszony! . . .

— Istenem! . . .

— Nem bántom szívét, ha róla beszélek? kérdezte gyöngéd figyelemmel.

— Oh nem édes barátom, csak beszéljen! . . .

— Mert én is tudom uram, hogy a szerető szív mily fájdalokat szokott kiállani; . . . mikor én . . .

— Édes barátom az én szívem most már nem oly érzékeny többé, sőt megvallom, reám nézve gyönyör az, ha Mariról hallok beszélni, — beszéljen tehát Mariról nekem! . . .

— Édes jó uram! áldott jó teremtes volt az a Mari kisasszony, olyan szépség, mint a Grácia. A gyermekeimet igen szerette, a ki pedig művelt kisasszony létére egy ily szegény ember rongyos gyermekeit nyájasan megsimogatja, az uram oly jó szív, mely a menyország boldogságát is megérdemli.

Mari kisasszony szülei igen gazdagok voltak, nagy pompában és jó nevelésben részesítették őt, úgy, hogy egész Pest tele volt hírével, s büszke volt az az ifju, a ki közelébe juthatott . . . Egy év azonban mindent megsemmisített. Mari kisasszony szülői megbuktak, anyja bánatában meghalt, atyja főbe lőtte magát;... az udvarlók, elmaradtak, Mari kisasszonyt a nagyságos ur vette magához, ki az uri-utcában lakik, s a ki ő neki nagybátyja az édesanyjáról . . . A nagyságos ur pedig ezt nem atyafiságos szeretetből, nem szánalomból, ha-

nem érdekből cselekedte, szerelmes lett Mari kisasszonyba, s a bolondos hatvan éves ember nőül szándékozott venni a tizenhat, tizenhét éves angyalt . . . Volt azonban a Mari kisasszonynak egy szívbeli hajlandósága egy fiatal emberhez, kivel sohasem beszélt, kit csak zsalui mögül látott ablakából, ki őt talán soha nem is látta . . . a ki . . .

— Megálljon! — szóltam neki — ne tovább, ne tovább! — reszkettem, mint a nyárlevél, láttam a tükörben, mennyire elhalványodtam, szívem elszorult.

Az én emberem részvétellel nézett reám, s én e perczben iszonyu boldogtalannak éreztem magamat.

— Oh uram! — folytatta az én emberem pár percz szünet után, mintegy kiolvasva szememből, hogy megindulásom daczára szeretném hallani beszéde folytatását. — Oh uram! ez ifjuba mondom szerelmes lőn Mari kisasszony, ezt én mind nőmtől tudom, e szerelem nem engedte, hogy a nagyságos ur csábszavaira hallgasson, látta, hogy az az ifju őt megközelíteni nem fogja, hogy ő attól örökre el van zárva női szemérme és az ismeretlenség által, érezte, hogy igen boldogtalan, szenvedett és . . . egy napon a Duna hullámai közé vetette magát . . .

Kezeimbe rejtettem arczomat.

Ösmerősöm méltányolta bánatomat és várta szívviharom csendesülését . . .

— Uram! ha meg nem sértem önt — szólt hosszas szünet után — most, midőn már mindent tudok az ön szerelmét illetőleg, engedje meg, hogy önnek egy kis

szolgálatot tegyek. Tudom, hogy az ily megemlékezések a szerető, szenvedő szíveknek jól esnek . . . Nekünk, azaz feleségemnek van egy gyűrűje, mit Mari kisasszony adott neki, hogy arról reá megemlékezzék. Engedje meg, hogy e gyűrűvel megajándékozhassam, önt, kit mindenesetre jobban boldogít e kis emlék, s több joggal is hordhatja.

Oly jól esett e gyöngéd figyelem, hogy nem birtam érzésemet köszönő szavakba önteni . . .

— Várjon reám! félóra alatt itt leszek . . . kérem, várjon reám, sietni fogok . . . elhozom, várjon meg.

Lázás örömmel ígértem, hogy várni fogok.

Soká késett: két óra mulva jött meg, az üvegajtót nagy zörgéssel nyitotta be, arcza sugárzott, szemei ragyogtak az örömtől, a székre vetette magát, kezeit görcsösen dörzsölte, mosolyogni, nevetni akart, de szemébe könnyek futottak, sírt, azután zokogott és nevetett egyszerre, mint a kit az öröm nagyon elfogott, igyekezett szólni, de nem birt . . . azután egyszerre az asztalon keresztül felém nyújtotta karjait s örömtől reszkető hangon kiáltott:

— Uram! ő nem halt meg, ő él! . . . ő él!

Gondolkozásom elállt, merően bámultam, ajkaim rezegtek a megindulástól, míg könnyelt szemeim előtt minden összefutott. Reá rohantam és keblemre öleltem, az öröm nemcsak hangomat, hanem elmémet is lebilincselte egy pár pillanatra . . .

Mig végre az én emberem kibontakozva karjaimból, nagy lelkesülten felkiáltott . . .

— Hát úgy, úgy! — igen . . . éppen a hogy ide jövök, azaz . . . valóban él . . .

Kevés vártatva így folytatta:

— Hadd beszéljek csak! . . . hát a mint mondtam, éppen most láttam. A hogy ide jövök, hát egy utca szegletén ki csavarodik velem szemközt? Mari kisaszszony. Majdhogy el nem rémültem, oh, az én szemeim nem csálnak; barna ruha volt rajta fehér babokkal, annyira megnéztem, hogy akár mását megtudnám varrni, ő, . . . ő, . . . ő volt; olyan szelid tekintet csak egy van a világon . . . köszöntem neki, elfogadta, de hirtelen elfordította fejét, félt talán, hogy felismertem, sietett . . . a hóna alatt volt egy . . . oh . . . Istenem, az öröm elveszi eszemet . . .

Én helyemet sem találtam már, vagy tizedszer jártam körül az asztalt s a székeket össze-vissza helyeztettem lázas türelmetlenségemben, ölelni vágytam volna az egész világot, arczom és szemeim égtek, keblem feszült s a benne összetorlódó érzelmek majd szétvetették! . . .

S mindez egy varázsszó műve volt . . .

Ő él! ő él!

A jó ember még folyvást igyekezett kihebegni, hogy mi volt Mari hóna alatt, végre sikerült neki.

— Igen, igen, a hóna alatt nagy skatulya volt, nem tágitottam, mindig a nyomán voltam, nagyon sebesen ment, egészen kiizzasztott, egyszerre megállt, felém fordult és a nevemen szólított: „Édes Reznicek! . . . igen . . . ezt mondta . . . ne mondja senkinek, hogy látott“

— és kezeit kérőleg összekulcsolva mosolygott; és én — azaz hogy mindjárt gondoltam, hogy rögtön ide futok, elmondok mindent, oh! jól megjegyeztem a házat, ajtót, mindent magamnak . . . Akar velem jönni? . . .

Nem feleltem, már akkor az ajtón kívül voltam . . .

— Vegye a kalapját, örömben még hajadon fővel is elszaladna . . .

Kalapomat fejemre tette, azzal belém csimpszkedett s elvonszolt.

Rohantunk, csak úgy lökdös-tük az embereket, a kik utunkba akadtak, nem láttunk, nem hallot-tunk semmit, csak örültünk és rohantunk, összefogódzva, kaczagva, mint két mámoros ember.

Emberem hirtelen egy kapun rántott be, ott felhúzott, avagy is akkor már én húztam a lépcsőkön felfelé . . . Itt a sors beleavatko-zott a dolgunkba.

Az első emelet tornácánál a végső lépcsőkön egy nőalak jött ránk szemközt.

Amint meglátott, elhalványodott . . . és lesütötte szemeit . . . elhalványodtam én is . . . Felismertük egymást.

Az én emberem pedig kipirosodott az örömtől.

— Itt jön Mari kisasszony!! . . . úgy-e, nem kápráztak a szemeim — susogta fülembe, míg én a lépcső

rácsozatába fogództam, hogy izgatottságomban el ne szédüljek.

Károly hűtlen Máriája állott előttem.

Homlokomat kiverte a verejték, egész testem reszketett.

Mig Mari mintegy megrettenve sietett le a lépcsőkön, én betegen hanyatlottam a jó Reznicek védő kar-

jaiba . . . Annyi változó izgatottságot állottam ki, hogy erőm nem bírta tovább.

A legvesélyesebb ideglázba estem.

Környezetem, rokonaim, barátaim aggódva kérdezősködtek az orvostól, ki vigasztaló szavakat mondott ugyan, de homloka ránczaiból olvasni lehetett:

— Csalhatatlanul meg fog halni.

V.

Négy hét múlva tértem magamhoz. Addig érzéketlen báb voltam s eleven halott, kinek tudata, hallása nincs, s kinek egyedül a vérerek léha lüktetése ad még egy kis életet. . . .

Borzasztó betegség, melyben a test kimerül, a lélek megtörpül, egyetlen jó oldala az öntudat teljes távolléte.

Midőn magamhoz tértem, a feltámadás gyönyöreit éreztem kicsinyben, úgyszólván újjá születtem.

Kaczagtam, tapsoltam, úgy örültem az életnek. De hogyste örültem volna, hiszen a mint eszméletem visszatért, otthon, saját szobámban találtam magam, az annyira sóvárgott falun, szüleim, szeretetteim között, lázas vonzalommal óhajtott falak közt, az ismerős kert, az ábrándos jegenyék közelében, az életemhez nőtt helyen, hol a legkisebb bokor a gondtalan gyermekévek emlékei által van szentesítve, hol a nap másként ragyog, mint a rideg falak közt, hol egy szelid est költőisége felér a nagy világ minden zajos pompás gyönyöreivel; otthon találtam magamat szobámban — melynek élettelen butoraihoz is szeretet kötött, kedves ágyamban, hol életem legszebb álmait álmodtam, honnan mindent s mindazokat láthattam, melyekért a honvágy epeszítő fájdalma búsított . . .

Mindent újra kellett tanulnom, mint a gyermeknek; járni, beszélni, emlékezni is.

Mariról oly részrehajlatlanul birtam gondolkozni,

mint bármely más közömbös egyéniségről; . . . higgadtan megbirtam mérlegelni a történeteket . . . Egy szóval — nagyon megváltoztam . . . Rajongó képzelmeim, az a lázas beteges szerelem elmúlt, idegeim megacézósodtak.

Marit most két alakban is képzeltem magamnak.

Mari egy ártatlan szelid jó leány, ki szülei bukáásával a sorsnak megadta magát, visszautasította egy öreg szerelmes ömlengéseit, és inkább kész nyomorban, s a nagy világtól, melyben élt, elvonulva tölteni napjait, semhogy szívét megtagadja.

És Mari egy könnyelmű gondolatlan leány, ki megragadta a szomorú alkalmat, mely családjokat tönkre tette, független szabad életet óhajtván élni, vissza utasította jó nagybátyja ajánlatait, önállóvá tette magát, s a kényelmes nélkülözéstelen, kedvesekkel igyekszik kárpótolni, kiket kedve és szeszélye szerint szeret, változtat.

De az a halál, az a Dunába ugrás, azzal nem birtam tisztába jönni, ez rejtély volt előttem, s itt ismét akaratlanul arra tértem, hogy az igazi Mari meghalt, s ez az élő annak csak hasonmása. Az a Mari, ki engem szeretett, kinek keblében oly költői ábrándos szerelem ébredett csupán látásomra, lehetetlen, hogy egy legyen azzal a Marival, ki Károlyt Rózsayért megcsalta. A szerelem nem ismer ily szélsőségeket.

Károlynak szintén ily véleménye volt, csak hogy ő inkább egyoldalulag gondolkozva, Mari fölött egészen pálcát tört . . . Nekem legalább ekként nyilatkozott,

midőn tökéletes felgyógyulásom után Pesten találkoztunk. E találkozás közös örömet ébresztett bennünk. Azonban meg nem állhattuk, hogy a multra vissza ne térjünk. Szívem felől tudakozódott. Én az egész szívbeli állapotot önámításnak neveztem. Károly nem tagadta, hogy Mariba halálíg szerelmes volt, de szívében ez érzelemnek semmi nyoma sem maradt, sőt új viszonyt is kötött azóta, mely új viszony reá nézve igen hizelgő — a házasság küszöbén áll. Már jegyet váltott, arája egy gazdag, mivelt, lelkes leány, szépnek ugyan nem lehet mondani, hanem kellemes, csak egy, a mit sajnál, hogy aráját szinte Marinak nevezik.

Károly hideg számítással beszélt, mint a hogy gazdasági adás-vevésről szoktunk beszélni; s midőn a mult idők, vagy a Mari név előfordult, elsötétült, és hangjába keserű gúny vegyült, mely mind azt gyanítottatta velem, hogy e gyűlölet mögött még a régi szerelem lappang szívében, s az új viszony, csak izetlen mákony, melylyel a régi emlékeket akarja elaltatni...

Pár szó után kezet fogott velem s távozni készült.

Mondtam neki, hogy szeretnék vele holnap reggel találkozni.

Azt válaszolta lehetetlen, — mert a Zugligetbe készül.

— A Zugligetbe? És ugyan miért? . . .

— Ha tegnap jöttél volna, szólott ő — most segédem lehetnél egy párbajban.

— Te párbajt fogsz vívni?

— Az illető, a ki kihítt, kissé hosszú idő után gondolta reá magát.

— És ki az ellenfeled?

— Rózsay!

— Rózsay! a Mari szeretője! hm! hm! ez különös.

— Valami megalázót mondhattam annak a leánynak ott, a mi már nem jut az eszembe.

— Tudod mit? — szóltam én ekkor, ki Károly keserű gúnyos mosolyait érteni kezdtem, — ha már segéd nem lehetek, hadd legyek én is ott, nekem is rovásom van ez ellen a hűséges pár ellen. Hol találkozunk?

— Három órakor reggel . . . itt a Fillingernél.

— Három órakor? — szóltam bámulva . . . és itt a Fillingernél.

— Nos! és mi ebben a csodálatos?

— Ah! Károly a tavasszal, tudod, mikor együtt kimentünk a Zugligetbe, éppen ez órában, s éppen itt jöttünk össze.

Károly összevonta szemöldeit, s durczásan szólt:

— Ne hozd ezt elő többet nekem!

VI.

A bérkocsit lent hagytuk a téglaháznál, nem is akartuk, hogy tudja az irányt, merre megyünk.

Zsámbooky Laczi a segéd, szinte hajdani iskolatársam volt, s nevetségesnek találta a párbajt egy varróleány miatt.

Alig tettünk pár lépést, a csavarulatnál, mögöttünk kocsizörgés hallatszott.

— Ah, az az ostoba bérkocsis — szólott Zsámboky — bizonynyal követ bennünket.

Hátranéztünk, nem a mi bérkocsink volt.

A bérkocsiban egy nő ült.

Károly felkiáltott meglepetésében, de aztán közömbösen jegyezte meg, hogy az a nő ott, az ő jegyese, ki bizonynyal nyári lakába kocsizik .

Zsámboky nevetséges párbajok adomáival mulatott bennünket. Tollal, töltött pisztolyokkal s festett üveggolyókkal, melyet a töltővessző összetör a pisztolyban, a gyógyszerész párbajával, hol kenyérmorzsák voltak mérges piluláknak kiadva, a borbélylegény párbajával, ki hasra bukott, midőn ellenfele reá czélzott.

Ez adomák között csak azt vettük észre, hogy a kitűzött helyen vagyunk . . .

Szép kis völgyecske volt, elrejtve sugár fák közé, — csupán egyetlen nyárilak látszott ide pár száz lépésre fenn a hegyoldalban, ablakai épen erre nyíltak, meneteles kertjét egészen kivehettük . . .

Rózsay még nem volt ott . . .

Zsámboki kezébe vette a pisztolyokat s tréfásan azt jegyezte meg róluk, hogy megismerte őket, az atyja dupla puskájából vannak csinálva.

Károly ezalatt hozzám közeledett, s kifogásolta a helyet, a nyárilakból egész ide látnak, a lövés oda fog hallatszani.

Zsámboky kinézte a helyet, mindegyik félnek egy széles fát, mely mögé el lehet bujni, mikor a másik czéloz.

Károly vállamra ütött s a nyárilak felé mutatott. A kertbe nyíló ajtónál egy nő állott és egy férfi. A nőt rögtön felismerte, hogy az a jegyese; kérdezte tőlem, ha vajjon a férfit nem ismerem-e fel? ő Rózsaynak nézi...

— Valóban az! . . .

— Ez az ember tehát mindenütt beleavátkozik viszonyaimba . . .

Rózsay karját nyujtotta Mari kisasszonynak és sétára indult vele a kertben . . .

— Ez mégis hallatlan szemtelenség, ez az ember légyottját bámultatni hívott minket; — szólt Károly haraggal.

— Ugy látszik esze ágában sincs ide jönni, mert leülnek a pavillonban . . .

— Hah? . . . szólt Károly.

— Mi az?

— Megcsókolták egymást!

— De Mari kisasszony visszasiet a nyárilak felé.

— Rózsay még meg sem mozdul ülőhelyéből.

— Majd megmozdítom, szólt Károly! — ezzel a fák között a gyaloguton a pavillon felé sietett.

Mi követtük. Rózsay észrevett bennünket, midőn a rácsozatnál megállottunk. Husz lépés távolban voltunk tőle: Rózsay csendet intett ujjával, s a kertajtó felé közeledett, mely az erdőbe nyílik.

— Uram, — szólt Károly — mi nem az ön hódításait bámulni jöttünk ide.

— Szolgálatra vagyok! Menjünk.

— Az ön segéde?

— Szinte jönni fog.

— Pszt! Pszt! szólottam ekkor hirtelen.

— De elébb én még felvilágosításokat kérek — szólt Zsámboky — haszontalanságokért nem engedek vivni, mert itt még kár is eshetik az urakban.

— Pszt! . . . Pszt! halljátok csak . . . szóltam én megint, — figyeljete csak.

— Mit pissezegetsz — szólt Zsámboky — ne ijedezz, nem hallgatódzik itt senki.

— De igen. Pszt! — szólt ekkor Károly karomat megragadva — jól hallottál, ez az, a mit akkor régen, a kalap-utczában, igen ez a futam az . . . a „Nyár levelei“ . . .

Én andalogva hallgattam, és felismertem, hogy ez ugyanaz a kéz, mely régebben, szívem húrjaival játszott . . . Igen ez ő, Mari! . . . De ki ez a Mari, melyik Mari, itt Károly jegyese lakik, és azt is Marinak hívják. Mi jól esnék e rejtélyt megoldva látnom.

Önkénytelen a kis ajtó felé léptem és benyitottam, Rózsay és Zsámboky velem jöttek.

Károly megállt és csudálkozott tettünkön.

— Nos Károly barátom — szólt Rózsay gúnyoson — ön nem követ minket, önnek joga van ide lépni, hisz ez az ön leendő apósa kertje, az önök kertje.

Károly nem tudta többé mit tesz és belépett.

— A felvilágosítást uram — szólt erélyesen Zsámboky — mi nem zongorát jöttünk hallgatni.

— Az meglesz oda fenn a nyári lakban, hova kérem kövessenek önök.

Ezzel karon fogta Zsámbokyt, ki örömet engedett, csak hogy a párbajt eltávolíthassa, Károly összeszedte magát, meggondolta, hogy jegyesénél van, karomba öltötte karját, s követtük őket.

A nyárlevelek folyvást zengettek.

Közelebb értünk az első szobához, szívem dobogott, oh hiszen most már tökéletesen megismertem, hogy az játszik, a ki . . . arczom lángra gyúlt, azt hiszem elpi-rultam, . . . igen az játszik, az a szelid jó ártatlan Mari, a ki engem szeretett, a ki a Dunába ugrott, az az hogy nem ugrott, hanem, az az hogy nem tudom, egy szóval . . . Mari játszik . . . Igen, Mari! Mari! . . . Az a másik Mari, az az hogy Mari másik alakjában.

Keblem elszorult a mint beléptünk.

A nyárlevelek folyvást zengettek.

A zongoránál két nő ült, az egyik játszott, a másik hallgatta.

Felkeltek, az egyik elhalványodott, a másik elpi-rult.

Az, a ki játékát abbahagyta, valóban Mari volt, a varróleány, a Károly hűtlen Marija.

Rózsay oda lépett Károlyhoz, megfogta kezét és szólt — miközben másik kezét Zsámbokynak nyujtotta.

— Uraim az én felvilágosításom igen rövid. Károly! ön egy nőt kiméletlenül megsértett, egy nőt, ki azt nem érdemelte, egy nőt kinek egyedüli pártfogója én vagyok, egy nőt, a ki remekebb az angyaloknál, a kit a sors csapása keményen sújtott, de ki mindazáltal nem csüggedt, hanem elvonulva a világtól, kézimunkával segített

szomorú helyzetén, pedig ismét gazdag lehetett volna, férjhez mehetett volna gazdagon, de nem tette, mert szívének régiebb vonzalma volt. E nő egy angyal, kit ön megsértett, kinek egyedüli pártfogója én vagyok, *az én testvérem.*

Károly két tűz közt állt . . . szemei könnyekkel teltek meg.

— Akar ön tőle bocsánatot kérni!

— Akarok! . . . kiáltott lelkesülten Károly, hogy ne akarnék.

— Hallja ön Mari . . . hallja ön — szolt nevetve Rózsay — az ön jegyese bocsánatot fog kérni testvéremtől, büntesse meg őt, és ne adja vissza jegygyűrűjét.

— Akkor magamat is megbüntettem — szolt Ká-

roly jegyese — hanem inkább én kezdem a bocsánatkérést. Édes Károly! ön meg fog bocsátani ha őszinte leszek. Én önt soha sem szerettem, csak atyám parancsából váltottam önnel jegyet, rövid ismeretségünk azonban ne változzék ellenségeskedéssé, mert mi még a mint látszik, rokonok lehetünk. Én már régóta szeretem Rózsayt, a mit a világ felőle beszélt, soha sem hittem. Elszegényedett emberekről szeretnek rosszakat költeni, nekem igazam volt! ő valóban derék, becsületes ifjú . . . Midőn atyám Marit nőül akarta venni s ő megtagadta, rögtön ki volt mind ő mind testvére tiltva a háztól, de én azért itt elfogadtam látogatásaikat! Szegény Mari, ő úgy szeret zongorázni! . . . Egy cselt is gondoltunk ki, szívét meglágyítani, azt, hogy elhíreszteltük, Mari a Dunába ugrott. Ez használt is. Kiengesztelődött irántuk. Szegény Mari, bukásuk után a gúnynak, lenézésnek volt kitéve. Pirult a világ előtt s óhajtotta, hogy azt higgyék felőle, meghalt . . . S nem is létezett ő senkinek, csak egynek.

Ekkor már tudtam, hogy ez az egy nem én vagyok. E percek alatt jutott először eszembe, hogy nem egyedül én hallgatództam a *Nyárlevelekre*, a saluk mögül.

A Károly Marija, azaz Károly jegyese, a nagyságos ur leánya folytatta.

— Itt van az ön gyűrűje . . .

Károly elvette, s megcsókolta kezét.

— Adja vissza hát az enyimet! . . . szólt tréfásan volt jegyese . . .

Károly úgy tett, s azután gyűrűjével Mari felé közeledett, Mari pedig ezalatt szomorú halványságából felpirult, s arcán menyei boldogság mosolya áradt el.

— Óh Mari! . . . hocsáss meg nekem, légy az én nőm!

— Én . . . az ön . . . Károly! én a te nő! . . . Oh istenem! — szólt s túláradt gyönyörrel nyujtotta kezét Károlynak.

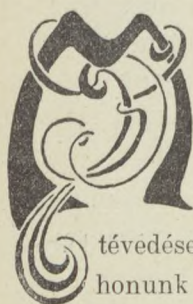
Midőn a nagyságos úr kijött, már minden rendben volt, igyekezett mennél jobb embernek látszatni, ezzel legalább hibái egyrészét helyre hozta előttünk . . .

Nekem pedig Károly unszolására az egész Nyárlevél történetét el kellett mondanom . . .

Zsámboky pedig oda hajolt hozzám, vállamra ütött, érzékeny eseményem és a champagneitől lelkesülve, hősies feláldozással szónokolt.

— Ne búsulj pajtás! lemegyek hozzád falura, s éjjel nappal a milyen nótákat kívánsz, olyanokat zongorázok, úgy, hogy utoljára magad kívánod, hogy hagyjam abba!

AR két izben olvastam mostanában egy kis csipős szemrehányást az ifju Dumas Sándor ellen, amaz ártatlan tévedéseit illetőleg, melyekkel egyik regényében honunk vidékeit s azoknak helyzetét ecseteli.

És miben áll főkép az ő ecsetének megcsuszamlása azon a darab vásznon, melyre a magyar alföld egyik csinos városkáját, Abonyt akarta festeni? A csendes rónaságot hűn visszaadta téli mezében, végtelen fehér lepedőjével s csak az az egy hiba fedezhető fel rajta, hogy a jámbor félős nyulakat, melyekre mi vidor agarrászatokat szoktunk tartani, éhes, bolyongó és tátott száju farkasokkal helyettesítette. Ily tévedés mindennapi dolog. Ebbe a hibába beleesik majd minden író ki regényeit általa nem ismert országokban játszattja el. Maga Shakespeare is, a szinpad világának királya, tengeri gályáit Prága alatt kötötte ki.

Midőn első izben olvastam az ifju Dumas Sán-

dor „Gyöngyös hölgy“ című regényére tett fentebbi észrevételt, midőn kis városunk nevét láttam egy hasábra nyomtatva az ő nagy nevével. kíváncsi lettem s ezt a regényt rögtön elolvastam.

A mint olvastam, meglepett, hogy azon a helyen, mely érdekeltségemnek alapot és rugót adott, ismerős képekkel találkoztam. Az az ódivatu, szűk tornáczu. dúczos tetejű kastély sötét falaival, apró kerek tábláju ablakaival, nehéz és faragványos tölgyajtaival nem oly példány többé, melyhez hasonlót sokat lehetne találni. Az az erőteljes termetű orvos, sötét, de barátságos nézésű férfi. magas homlokával, sűrű szemöldeivel, apróra nyírott hajzatával, s egész megjelenésében, a mint ott írva van a „Gyöngyös hölgyben“, annyira képmása annak a férfinak, a ki itt nálunk számos életet mentett meg, a kinek, ha poraira gondolok, lehetetlen, hogy hálás érzet ne lepjen meg, mert ha ő nem lett volna, most már én is ott szunnyadoznám a rideg földben, a hol ő alussza hosszú álmait.

És e képek mind oly hűek, mintha csak olyas valaki vonalozta volna oda, ki látta, ismerte őket.

Meglepetésem még nagyobb lőn, midőn tovább olvastam. Bámulattal vettem észre egy messzeföldi titokteljes összefüggést, e regény epizódja s egy rejtélyes esemény között, melyet szintén nemrégiben halottam.

A véletlen volt-e az, mely az író kezét e sorokban vezette; a költői lélek független képzelődése vagy a delejes hatalom parancsa-e, mely kényszerítette az

író, hogy mint egy álomkóros, meglásson ábrándjában oly dolgokat, melyek tőle száz meg száz mértföldekre történnek? avagy biztos tudomás, mely a való, a történt esemény hiteles adataival bír?

Mindegy, akármelyik volt ezek közül, de nekem igen különösnek tűnt föl, hogy a regény egy részecskéje meglepő viszonyban áll ama titokba burkolt eseménnyel, mely jeles és feledhetlen orvosunkkal történt, ki ezt csupán a hozzá legközelebb állókkal közölte.

Hadd mondjam el, miként tudtam meg ez eseményt.

Egy napon többen összegyültünk egy mindenünk által tisztelt családnál. A zajban, a mozgásban már mindenki elfáradt. Szivarra gyújtottunk; elvonultunk a nőktől egy asztalka mellé, mely a legvégső szoba egyik zugában állott, telerakva félig üritett palaczkokkal s poharakkal, melyekhez már csak hébe-korba nyult egynémelyikünk, az is csak szórakozottságból.

Barátságos őszinteség simult közénk. Elkezdtük regélni egymásnak érdekesebb kalandjainkat.

G . . . barátunk nagyon érdekes eseménykéket mondott el. Előadása igen élénk volt. Majd hangos kacaját csalt ajkainkra, majd a kíváncsiság türelmetlen csendjét idezte elő.

— Most olyat mondok el, mit még nem beszéltem el senkinek, — szólt bejelentve, hogy újabb elbeszéléshez akar kezdeni.

— Halljuk! figyelünk! . . .

— Ez N . . .-el történt; ő maga, beszélte el nekem. Ne ütközzetek meg rajta, lehet, hogy ily dolgokat gyakran hallottatok s mindannyiszor rámondták, hogy azok a képzelgések rémképei közé tartoznak. De hiszitek, nem hiszitek, nem az én dolgom:

N . . . orvosnak nyájas külsejű emeletes laka volt a tanyáján.

Nyáron át egész őszig, mezei gazdálkodásával elfoglalva, itten lakott. Néha két hét is elmúlt anélkül, hogy tájára is jött volna a városnak, azt is csak akkor tette, midőn valamely betegnek elkerülhetlen szüksége volt tapasztalt, tudományos tanácsaira.

Azonban egyszer a nélkül, hogy ily eset adta volna elő magát, váratlanul itthon termett.

Szokatlanul ingereltnek látszott, szavainkra röviden és kedvetlenül felelt; csakhamar elvonult szobájába, ott türelmetlenül járt fel-alá, mint a kit oly bosszúság kinoz, melynek okait nem szándékozik mással tudatni. Ebédnél igen keveset evett, azt is étvágy nélkül, kedvetlenül, csak gépies szokással. Bora érintetlen maradt. Nem tetszett neki semmi; mindent izetlennek talált. Sokszor mintha főfájás kinozná, szemölcseit összevonta, feje tetejét dörzsölte ujjaival; szemei bágyadtak és álmosak voltak és fénytelenységük sokban elősegítette azt a komor kifejezést, mely egész arcán borongott, Nem is várta az ebéd végét; egész váratlanul hirtelen fölkel, s asztalkedőjét székére dobván vissza . . . — szobájába sietett és bezárkózott.

Mi nem követtük, gondolván talán nyugalomra

van szüksége. Azonban kissé tünődünk azon, ha vajjon elmuló bosszúság-e ez, vagy valamely betegség előjele? de aztán megnyugodtunk abban, hogy pihenésében nem kell háborgatni.

Alig volt egy óráig szobájában, pihent-e azalatt, vagy nem, azt nem tudom, — sietve jött ki közénk, alkalmasint azért, mert e pillanatban J . . .-né asszony jött hozzánk, s bármily csendesen jött is, N . . . észrevette, midőn ablaka előtt elhaladt.

Ez egy tisztességes öreg asszonyság volt, több év óta közbecsülésben állott megyei szülész nő, kire N . . még schasem haragudott meg, sőt igen örömet szeretett vele ingerkedni; s bár korra nézve alig volt különbség közöttük, tréfásan „grószmamának“ nevezte el.

J...né asszony sem volt most oly víg és fiatalosan eleven, a milyen lenni szokott. Mintha beteg lett volna. Sápadt volt és nem fogott ki a sóhajokból, miközben szemeit hol behunyta, hol fölfelé fordította. Így üldögélt eltikkadva a diván egyik szögletében, hol küzdeni látszott érzelmeivel, gondolataival, melyeket elűzni nem birt. Arczáról olvasható vala, hogy nagyon szeretné, ha valaki elbeszelné helyette mindazokat, a mik szivét nyomják, s melyeket most ő örömet szeretne mindenkivel tudatni. Szólt egy-egy rövid szót; kérdezősködött az orvos után: hogy van? mikor jött haza? mit csinál? azután megint másról, a miről tudott hirtelenében; így belefgott tiz tárgyba is egymásután, s a mint elkezdte, azonnal félbehagyta, a szüneteket izgatott, türelmetlen sóhajokkal pótolta ki. Nem tudtuk, mire véljük e szo-

katlan, különös magaviseletét, mely mögött valami titok látszott lappangani, a melynek közlési vágya minden mozdulatából kirítt, mit sóhajtásokkal helyettesített, úgy, hogy a kő is megszánta volna.

Ez így tartott pár perczig, míg N . . . szobájából hozzánk jött. Még komorabb volt, mint délelőtt és éles, zord tekintetet vetett J . . .-nére. Ez azonban nem vette ezt észre; sőt rendkívül megkönnyebülve látszott lenni N . . . megjelenése által.

Szemeiből örömkönnyek gördültek; fölemelkedett üléséből; kezeit összecsapta, N . . . felé rohant, érzékenyen rebegte:

— Jaj édes tekintetes uram! — jaj édes tekintetes uram! alig-alig vártam.

N . . . arcát a harag pírja futotta el e szavakra; lábával dobantott; kezét fenvegetőleg emelte J . . . -né felé, s mérgesen reá rivalkodott:

— Mindjárt keserű leszek most!

Mindnyájan megütköztünk e váratlan kitörésen, milyennel soha senki irányában sem élt, annál kevésbé J . . . -né asszony irányában, a kire tréfáit és élceit szórta; de legjobban megütközött maga J . . . né asszony, ki mint egy gyermek, meghunyászkodott e fenyegető szavakra.

N . . . azután még mindig haragosan megfogta J . . . né karját, zordonan mondva:

— Jöjjön a szobámba nemzetes asszony. Egy, kettő, három! . . . hamar.

Mi egymás szemébe néztünk s halkán mondtuk: itt valami különösnek kellett történni!

Fár percz múlva, mialatt N . . . odabenn hal- kan, de igen tüzesen s indulatosan beszélt, kiereszté J . . . -né, hangosan utána kiáltva:

— Haza! haza! Csak egyenesen haza, nemzetes asszony!

Nagyon kellett haragudnia, hogy nem úgy mondta neki „grószmama.“

Estig azután ki sem jött szobájából, ekkor befo-

gatott és kiment ismét a tanyájára. — Mi pedig törtük fejünket, hogy mi történhetett; de hiába igyekeztünk csak valamicskét is megtudni, mert J . . .-né asszony is, amennyire látott bennünket, annyira került. — Maga N . . . is hazajött tíz nap múlva; régi kedélye visszatért; eltréfálkozott, elnevetkérezett velünk; de ha ezt az eseményt érintettük, komoly lett, s megtiltotta e tárgy felemlítését. Mi engedelmeskedtünk; mert tudtuk, hogy kíváncsiságunk megtörik szilárdságán . . . Apródonként közömbösekké lettünk e dolog iránt. J . . .-né asszony ismét látható lett, nyájasan és vidáman; sőt ő maga hozta elő nevetve, hogy kikapott ő egyszer az orvos urtól, maga sem tudja, miért. Ez azután félreterelte gondolatainkat; jelentéktelen csekélységnek vetjük az egészet, melynek csak N . . . kedélyizgatottsága lehetett oka.

Pár év múlt el, mely alatt el is feledtük volna az egész dolgot, ha egy újabb esemény föl nem eleveníti.

N . . . egy napon ismét izgatottan, halványan és haragosan jött haza, éppen úgy, mint pár év előtt; de most egész beteg volt ez indulatvihartól és rögtön le is feküdt. Forró láz vette elő, úgy, hogy komolyan megrettentünk. Hagymázos lázában különöseket beszélt: . . . Mondá, hogy „*ott volt; — hogy megismerte a helyet; — a fehér kandalló talapzat körén egy kékes ér van; — a tűzcsipő vas, két bronzkigyó, mely egymásra hajlik; — hogy legutolsó szívarszopóját megtalálta; — hogy annak az embernek nagy barna szakállal volt; — hogy J . . . né nagyon félt.*“

Ezek mind érthetetlen dolgok voltak előttünk; de annyit láttunk, hogy e két esemény szoros összefüggésben van.

Figyelmemet leginkább a szivarszopóka ragadta meg. Ő már több év óta abbahagyta a dohányzást, s e legutolsó szivarszopókáját, mely előtte kedves emlék volt, igen jól ismertem. Arra is emlékszem jól, hogy ő azt pár év előtt elvesztette. Figyelmemet, mondom, az említett szivarszopóka ragadta meg, mely mindeideig tekintetre sem méltatva, úgyszólván észrevétlen hevert az íróasztalon. Kezembe vettem; ugyanaz a szivarszopóka volt, mely pár év előtt elveszett, gömbölyűen faragott tajt-darab, kiálló goth betűkkel, N . . . nevének kezdőbetűjével, melyeket dombarművű faragványok körítettek, szép, habos borostyánkővével, mely előttem mindig feltűnő példány volt. De ez most másért is érdekes volt nekem. Egy homályba burkolt titok néma tanujelét láttam benne, olyan értékes tárgyat, mely a lázálmokat valóknak igazolja.

Pár nap múlva jobban volt. Elhagyta ágyát, felöltözött, azután szobáról szobára járt s oly tárgyat látszott keresni, melyet midőn betegen haza jött, izgatótságában letett valahová, de már nem emlékezett reá, hogy hová. Én jól tudtam, mit keres és az volt szándékom, hogy titokban visszavarázsolom helyére, ő pedig a világért sem kérdezte tőlünk, ha nem találtuk-e meg.

Midőn egykor szobájából távozott, csendesen belopózkodtam, s az íróasztalra szépen visszaoptam a szopókát.

Rajta kapott; épen akkor fordult vissza és elnevette magát.

— Csak tartsd meg! — szólt. — Tudod, hogy én már úgy sem szivározom.

Felém nyujtotta a szivarszopókát, s eldicsérte, hogy mily szépen van szíva, mily szép metszésű faragványok vannak rajta, mily szép habos borostyánkőve van.

Erre én is nekibátorodtam és megkérdeztem:

— Hát hol találta meg? Ha jól emlékszem, már régen elveszett.

Elmosolyodott s azt felelte, hogy ne legyek oly kíváncsi — de már akkor szemeiből olvastam, hogy el fogja beszélni az annyiszor sürgetett titkot.

Ugy is lőn. Ebédnél igen víg volt.

— Emlékeztek még — szólt nevetve — hogy egyszer a szegény grószmamára úgy ráijesztettem. Emlékeztek, mily haragos ember voltam akkor. Hogy ne emlékeznének! Hisz sokszor faggattatok, mi történt, mit csinált nekem a szegény J-né, hogy úgy megtámadtam. Azt feleltem akkor, hogy ne hozzátok többé elő e tárgyat és ime most magam hozom elő és csupán abból az egyszerű okból, mert régen volt és annyira szeretlek benneteket, hogy sokáig kíntott kíváncsiságtokért meg akarom szerezni ezt a kis elégtételt.

Mi újra — szintugy — égtünk a kíváncsiságtól.

— Késő őszt volt akkor — folytatta N
Egy este szokatlan álmvágy lepett meg, azért hamar odahagytam az ablakot, a hol eddig a szél dúdolásán merengtem. Ledőltem pihenni. Ónos, nehéz te-

her nyomult pilláimra, melynek súlyát még szendergé-
semben is éreztem.

J . . .-né később beszélt nekem, hogy aznap
este ő szintén keresztülment mindezen változatokon.

Kívül sötét, zajtalan, néma éj volt. A hold az
apró bányafelhők között gyorsan suhant végig és
azokat sugaraival behintve, ködfényű uszály képében
vonta maga után; sápadt kísérteties arczatja néha-
néha elrejtőzött a sötétkék boltozaton.

Lehet, hogy a látomány hatása volt az, mely el-
tikkasztotta testemet, lelkemet. Ugyanily delej simult
odakünn is minden élő lényre . . . Cselédeim koráb-
ban elszunnyadoztak, mint máskor, komondoraim
mély álomban heverték, s még az esthajnalt hirdető
kakas-kiáltások is elmaradnak.

Egyszerre úgy véltem álomban, mintha valaki
ablakomat erősen megkopogtatná.

Felakartam ébredni; nem bírtam. Teljes öntudat-
ban voltam; még gondolkoztam is arról, hogy mi
lehet ez és mily magas embernek kell lenni annak,
ki ez emeletes házikó ablakát feléri; de sem szemeimet
nem bírtam felnyitni, sem legkisebb mozdulást tenni . .

Küzdöttem saját magam ellen! . . . A kopogás
erősebben és sürögősebben ismétlődött, minden erőmet
összeszedtem; megfeszítettem inaimat, s mintha a merev
zsibbadtság kötelékei egyszerre szétpattantak volna lé-
nyemen, felugrottam ágyamból.

Épen e perczben nyílt meg a redőny ablakomon.
Az ablakon a holdvilág ködszerű fénye özönlött

be, s egy férfi-alakot világított körül, ki mint keretbe illesztett arczkép meredt rám a redőnyök helyéről.

Harsányan reá kiálték, oly izgatott erővel, mint ezt csak álmából felriadt ember teheti.

Ő kezét emelte fel, csendre intett és halk, titkolódzó hangon szólott hozzám.

— Ne féljen Ön! . . . Én orvost keresek. Bocsánat udvariatlan-ságomért, hogy mint éji kalandor az ablakot választottam utamul; de az ajtó be volt csukva erősen, zajt ütni pedig kellemetlen lett volna reám nézve; itt a közelben egy lajtorját találtam és ime itt vagyok.

Mindezeket egy finom emberre valló modorban mondta német nyelven.

— Tehát mit akar Ön? — szóltam hozzá, nem éppen nyájas hangon.

Éji vendégem belépett hozzám az ablakon s igen udvariasan meghajtva magát, folytatta:

— Ön igen mélyen aludt! . . . De csakhogy felébredt! Kérem orvos úr, legyen szíves felöltözni. A kocsi itt alatt vár reánk. Siessen!

— De végre is kicsoda ön? Mindig szeretem tudni, hogy kivel van dolgom! — szóltam öltözésem közben.

— Nevemmel nem szolgálhatok, különben ugyanis mindegy volna; mert ez ön előtt ismeretlen.

E szavakra hirtelen feltekintettem reá, s láttam, hogy vendégemnek hosszú és tömött barna szakálla van, arczát pedig ajkaitól fel homloka tetejéig, álarcz fedi. Egy kis bizalmatlanság ébredt föl bennem.

— Ha nem ismerem önt — szoltam — akkor miért ez álarcz?

— Mert meglehet, hogy még találkoznánk valaha ez életben, különben engedjen meg, ha azt az észrevételt teszem, hogy ön épen nem siet. Orvos úr, én nehéz beteghez hívom és ön késedelmezik?

Vendégem rám akart pirítani, de én a vágást nem fogadtam el. Nem mentegetőztem; a helyett magamra hányva hátralevő ruháimat karon fogtam, s az ajtó felé vezettem.

— Készen vagyok! . . . Siessünk uram.

— Igen! Igen!

— Bocsánat, majd elfeledtem műszereimet, — szoltam, pisztolyaimra gondolva.

— Nincs szükség reájuk.

Pár pillanat mulva a kocsinál állapotunk meg. Jóformán körül sem nézhettem, mert a barna szakállu férfi előttem termett.

— Orvos úr! engedje meg ön, hogy a szemeit bekössem.

— Miért? — kérdeztem vonakodva.

— Ne keresse magát — szolt ő, egy fehér keszkenőt emelve arczom felé.

— Uram! ezt nem engedhetem! Mi orvosok titoktartók szoktunk lenni.

— Igen! de ha én így kívánom. E kendő az ön szemén marad, míg én le nem veszem; ön pedig ne tegyen legkisebb mozdulatot sem annak eltávolítására.

Megszelidülve engedtem; annyival inkább, mivel a kendőt tartó kézben egy kis Tercerol-pisztolyt pillantottam meg.

Emberem meg akart nyugtatni.

— Ne rettenjen meg, csak nem vagyok őrült, hogy megöljem az egyetlen orvost, akit a közelben találhattam! E pisztoly arra való csak, ha netalán eszébe jutna valamelyik cselédnek utunkat meglesni.

— Az Istenért! . . .

— Nem fog eszükbe jutni, azt hiszem. Én csak egygyel beszéltem, de arra is ráparancsoltam. Most ülünk le. Így ni. Kocsis hajts! . . .

Elrobogtunk Szolnok felé.

— Én úgy hallottam, mintha embereim suttogtak volna.

-- Csak képzelődik; legyen nyugodt, ők aludni fognak.

A kocii eközben csak haladt velünk. Hintázásáról könnyű tollas chaisse-nek gyanítottam. A lovak dobogásaikkal árulták el magukat. Négy fiatal ló volt az.

Nem sokat törődtem utitársammal, hanem belelátva magamat szokatlan helyzetembe, szinte gyönyörködtem benne, hogy az előttem láthatlanná tett dolgokat így vakon találgattam. Utitársam sem sokat törődhetett

velem, mert rágyújtott. Az orromhoz csapódó füst szivart gyaníttatott, s ime most már multságomra találgatni kezdtem, hogy miféle szivar lehet? Kellemes illatu volt, de daczára annak, hogy életemben sok mindenféle jó szivart szíttam, s e tekintetben magamat műértőnek nevezhetem, e szivar előttem illatáról ismeretlen volt. Annyit kitaláltam, hogy külföldi fajból való, a többiben utitársam segített ki.

— Szokott ön szivarozni? — szólott kezembe téve egy szivart, melyet préselt keménységéről könnyű volt az elsőranguak közé soroznom. Megtapintottam vastagságát és hosszát . . . Ah, ez valódi Vequeras Havannah!

— Köszönöm! — szólottam. Így bekötött szemmel kényelmetlen lenne reám nézve.

Ezzel ismét magamra hagyott azzal a kis örömmel, hogy bizonyosságot szereztem magamnak arról, miként így vakon is kitalálhat az ember valamit, ha figyelmét megerőlteti.

Azt is felfedeztem, hogy a kocsis rossz ostoros. nem tudta a suhogót jól kivágni, beszedni; fejemet érintette néhányszor vele. Tudtam azt is, hogy még mindig egyenes irányban haladunk Szolnok felé, a néhány jobbra- és balracsavarodással nem bódították el fejemet, mivel a vidéket jobban ismertem, mint akárki. A kis göröngyös út, a T . . . tanyája közellétét árulta el; a kis dülőút, melyen balracsavarodtunk, tudtomra adta, hogy L . . . tanyája felé megyünk. Midőn ismét téres országútra értünk, a kocsi járásából megis-

mertem azt a helyet, melyet gróf W . . . gazdasztje kákóval és kutúval hordatott meg a tavasszal, hogy az érből kifolyó vizet az útról lezárja. Eddig tehát nem fogtak ki rajtam. Ezen túl pár puskalövésnyire a kocsi megállott. Utitársam fölszóllítására leszállottunk; ő segített gyámoltalanságomban. Ezután nem tudom mi célból, megsejtáltatott, miközben folyvást beszélt fülembe, hogy időm se legyen figyelni a közelben netán történhető zajra. Ezzel felültetett ismét, látszólag arról az oldalról, melyen leszálltunk, de számítása rosszul sikerült, mert észrevettem, hogy leszálltamkor a kocsi hátsó ülésére balkezemmel támaszkodtam, és visszátérve, ismét balkezem jutott a hátulsó ülésre, pedig tudok annyi bizonyosat, hogy nem háttal szálltam le, s nem háttal ültem föl.

Kitaláltam tehát, hogy kis sétánk alatt a kocsi ellenkező irányban megfordult. Utitársam nyugodt volt abban a hitében, hogy én csak azt tartom, arra megyünk, mint az elébb, hogy ne! Hiszen az elébb is jobb kezem volt szabadon és most is az szabad.

Midőn a kutústöltésen megint átmertünk, meggyőződtem a valóról.

Itt közzévágott a kocsis a lovaknak. Elvágattunk sebesen, csavarodtunk hol jobbra, hol balra; letértünk a téres országútról, dülő utak váltották fel egymást, melyeknek czifra kanyargásán végre eltévesztették velem az eddig figyelemmel tartott irányt; s én hasztalan töprenkedtem; az elvesztett fonalat nem birtam többé megtalálni, nem tudtam többé, hol és merre járunk?

Mintegy félóra mulva hangos kutyaugatást hallottam, közelebb, mindig közelebb, később tisztán kivettem, hogy az eb dühösen küzd egy palánk deszkáival. Végigfutottam gondolatomban az egész vidéket, s mivel sehol a közelben nem ismertem egy deszkakerítéses tanyát, meggyőződtem, hogy valamely falu szélét értük el; az út, melyen haladtunk, homokos volt.

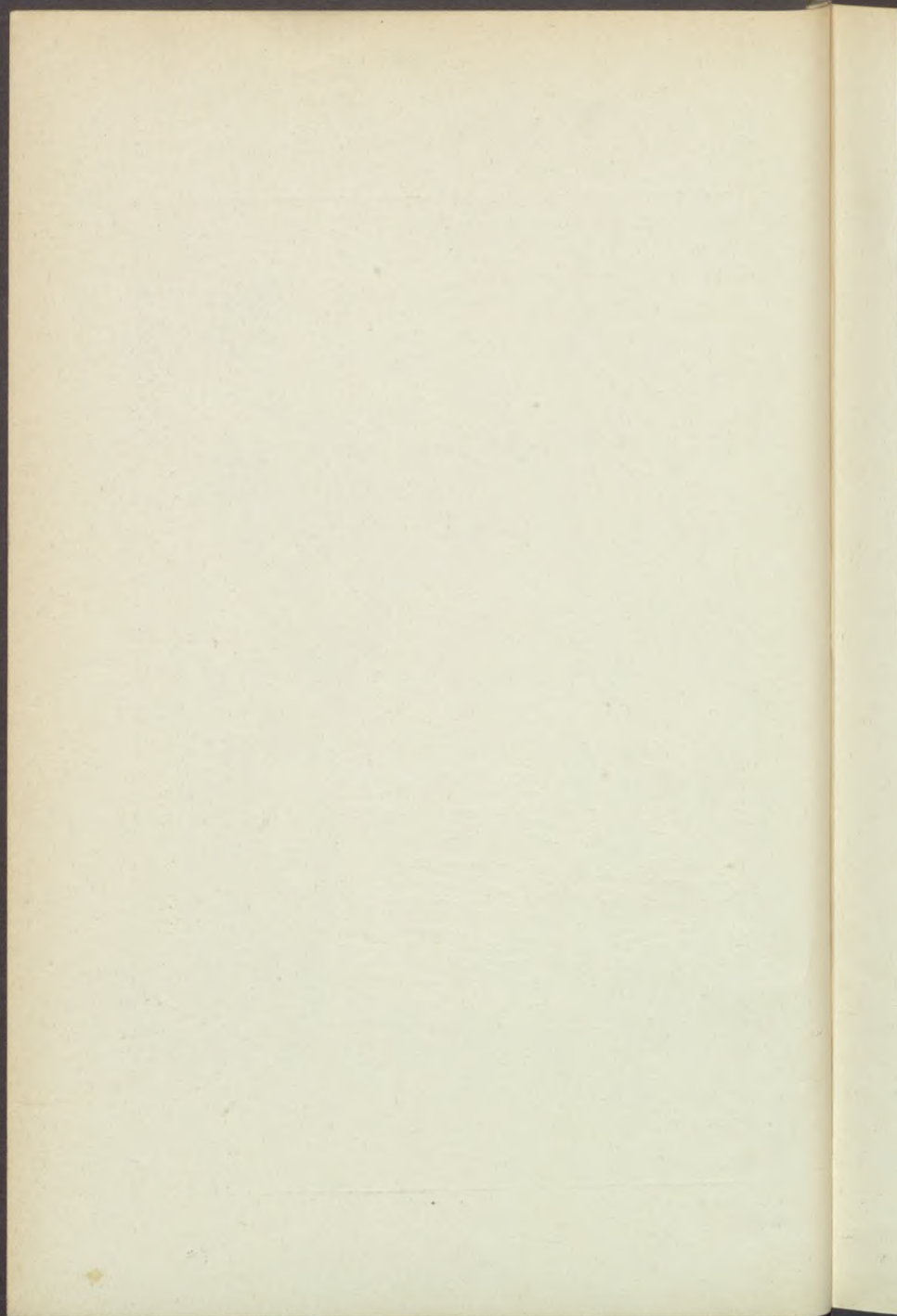
Most több eb összevegyült csaholása hallatszott különböző távolságban. Ez ismét azt derítette fel előttem, hogy e helyen a házak meglehetősen nagy távolban vannak egymástól.

Kocsink balracsavarodott és hirtelen egész váratlanul megállt.

Utitársam lesegített a kocsiról. Éreztem, hogy fűves talajra léptem, melynek hideg, deres harmata átnedvesítette vékony topánjaimat. Utitársam vezetett; négy kőlépcsőn léptünk fel; kemény márványpadozat kongott lábaink alatt; a visszhang elárulta, hogy hosszú, keskeny síkatoron haladtunk; itt, a mint a falon végigcsusztattam kezemet, közbe-közbe deszkával bélelt üregekbe tapintottam; ódivatu ablakmélyedések voltak azok. Előttünk egy ajtó tárult fel s én hozzányulva, megéreztem, hogy az nehéz ódon tölgyajtó faragványokkal, olyan, a minő a mult századbeli kastélyokban szokott lenni. A pókháló és a por, mely róla újjajimon maradt, elárulták az elhagyatottságot.

Még mentünk vagy nyolc apró lépést; ismét egy másik ajtót tárt fel utitársam és belépésünk után becsukta azt mögöttünk.

Itt levette szemeimről a köteléket . . .

Egyszerre fájdalmas szűrés villant szemeimbe; kezeimet kellett reájuk kapnom, hogy elrejtsem a fényt, mely őket megkápráztatta, s még agyvelőmet is hasogatólag átfutotta.

Pár percz telt bele, míg újra képes voltam látni.

A magasról alácsüggő csilláron kívül mennyezetes, befüggönyözött ágy volt az, mely első pillanatra magára vonta figyelmemet.

Az ágy közelében egy nő és egy férfi ült kényelmes támlányokban, mindketten álarczosan: a férfi kezeit összekulcsolva pihentette öleben és sűrű sóhajai türelmetlen belső küzdelmet árultak el; a női alak komoly méltósággal ült, mint érzéketlen tanuja e rejtélyes eseménynek.

— Az orvos ur itt van! — szólt vezetőm a bánkódó férfihez.

Ez felszökött helyéről, lázasan megragadta kezemet, s azt megszorongatva, az ágy felé vont.

— Uram, — szólt gyenge hangon, melyet az elfogult érzelem reszketővé tett, — Nézze meg őt . . . fenyegeti-e veszély? Ne titkoljon semmit.

E szavak közben az ágy függönyeit szeliden félrevonta, halkán sugdosva . . .

— Ne rettenjen meg életem kincse. Az orvos ur az, a ki jó barátunk.

Egy fiatal nő pihent ott az ágy finom csipkés párnái között, melyeknek vakító fehérsége vetekedett a gömbölyű karok patyolatával; legkisebb pír nem volt

arczatán; mintha csak szép halott lett volna. Sűrű, fekete hajfürtei voltak, melyek mint hollószárnyak simultak a selyempárnákra; bágyadt szemei félig be voltak csukva. Mintegy tizenhatszáz éves lehetett. A legszebb nő volt ez, kit életemben láttam.

A függönyök leereszkedtek mögöttem, s én a bájos hölgygel egyedül maradtam. Kegyeletes bizalmat, szeretetet éreztem iránta, nem csupán azért, mert orvosául hívtam, hanem azért is, mivel ő volt egyedül mindannyiuk között álarcz nélkül.

Miután pár perczig időztem nála, széjjel vontam a függönyöket és kiléptem álarczosaim közé.

— Nos? szóljon, szóljon! — rohant meg legelőször is a csinos öltözetű bánatos férfi.

— Most még nincs orvosra szüksége . . . sem pedig . . .

— Tehát mikor . . . mikor?

Még az éjjel, mintegy harmadfél óra múlva.

— Nem volna szükséges valami jó gondos asszony, kinek ápolása reá nézve megnyugtató lenne?

— Sőt igen! Éppen ajánlani akartam.

— Tud ön közelében ilyet . . .

— Nem tudom, hol vagyok; tehát bizonyost nem mondhatok.

— Találkoznék az ön városában, Abonyban, ily jó asszony?

— Ah igen! J . . .-né, igen derék asszony, megyei szülésznő.

— Érte fogunk küldeni rögtön. — E szavai után

a barnaszakállu férfihoz fordult. — Kérem mindenre, a mi szent, ne restelje az utat Abonyba . . . J . . . -né lakik . . .

— A czeplédi uton! a J . . . ky kastély közelében — szóltam kiegészítésül.

— Tehát gyorsan, gyorsan. Mennyi időbe kerül, míg ide érkezik? — kérdezte magáról megfélekedve az izgatott férfi.

— Uram! feleltem, — hogy tudhatnám én ezt?

— Uram! — szólott az eddig hidegen ülő hölgy, a férfi karját érintve kezével, — ön megfélekedzik magáról.

— Nehezen fog eljönni. — vágtam közbe szavaimmal, — ő tőle, mint nőtől, ily bátorságot nem lehet követelni.

— Oh! irjon ön neki pár sort, csak pár sort, itt az írószer, papír az asztalon; az ön kívánatára el fog jönni . . . oh! ne annyit . . . ne oly sokat, csak egy sort még . . . s az elég . . .

E szavai után elragadta előlem a levélkét s átadta a barnaszakállas férfinak.

Nemsokára a kocsizörgés is elhangzott, ekkor a csinos férfi karomat megfogva szólott:

— Hagyjuk pihenni a beteget, míg megérkeznek azok, kiket várunk, sétáljunk át a másik szobába.

Engedelmeskedtem.

Itt egy kandallóban élénk tűz lobogott, előtte puha zsöllyék vártak reánk.

— Uram! foglaljunk itt helyet, és ha szokott szivarozni, gyújtson reá, tessék — szólott préselt finom

szivart nyujtva felém, melyhez hasonló már volt éjjel kezemben.

Elvettem s a csipővassal tüzért nyultam a kandallóba. Figyelmemet megragadta e szeszélyes alakú csipővas, mely két egymásra hajló kigyót ábrázolt. A mint szivaromhoz emelém a tüzet, kipattant az a két kigyófej közül; lehajoltam érte, s ekkor pillantottam meg, hogy a hófehér kandalló talapzatkövéét szik-szakos kék ér futja be.

— Orvos ur, — szólt álarczosom, — ön elfogja feledni azon egyetlen arcot, melyet önnek elkerülhetlenül látnia kellett.

— Igen uram! én elfogom feledni.

— Orvos ur! legyünk bizalmasak egymáshoz. Én megmondom önnek, hogy azon nő sorsától több élet függ; ha lehet, megmondhatja ön nekem, ha a születendő gyermek fiu léssen-e vagy leány?

Haboztam a felelettel, egyszerűen vállat vontam.

— Ez azt jelenti, hogy ön nem tud bizonyosat mondani, tehát én még bizonyosabb leszek. Ha az a nő ott leányt fog szülni, azt én nem élhetem túl; egy pisztolylövessel véget fogok vetni életemnek.

Szavait hangja reszketegsége igazolta.

Megrázkódtam.

— Mily irtózatossá gondolat!

— Ez nem gondolat, orvos ur; ez való, ennek meg kell történni, mert én azt a hölgyet végtelenül szeretem . . .

— Nem értem önt!

— Ha leány lesz a születendő gyermek, úgy nem szabad többé egymást látnunk, s én fogadást tettem, hogy ezt nem fogom túlélni.

— Megengedjen ön, de ily badar fogadások alól az ég is felment.

— Oh nem, orvos ur! mivel az érdek két oldalu; az ellenkező eset mást szintén oly veszélylyel fenyeget, mint engemet.

— Hogyan? ha fiugyermek születik . . .

— Ugyanannak a nőnek, kit ön az ágy mellett ülni és gondosan figyelni látott, ki egy perczre is fél eltávozni a beteg ágyától, annak a nőnek uram, abban az esetben meg kell halnia.

E szavakra egész testemben megrendültem.

— Igen orvos úr! Annak a nőnek meg kell halnia, hogy ama másik nő, ki betegen fekszik, — nőm lehessen.

— Tehát az az álarczos nő ott az ön neje, és az a másik nő önnek kedvese? — Uram! ez oly borzasztó helyzet, melynek szerettem volna tanuja nem lenni.

— Ugy-e? ön engem szörnyetegnek tart, pedig én is koczkáztatom életemet, ifjan, huszonhat évvel!

— Ki tudja, mi indíthatja önt ily szokatlan tévelyre. Ön bizonyára kevésbbé szereti nejét . . . Ő rút lehet és vén?

— Ah! Ön az álarcz alá akar pillantani! Kielégítem kíváncsiságát. Ő tizenhét éves és gyönyörű.

Összeacsaptam kezeimet bámulatomban.

— S engem nagyon szeret . . . folytatta.

— És mégis kockára teszi az ő életét. El akarja taszítani magától?

— Orvos ur, ismeri ön Napoleon és Josephine történetét?

— Igen, Josephine nem boldogította a császárt utódokkal.

— A rejtélyt megfejtette ön! — felelt kezemet megszorítva, azután szelid, nyájas hangon folytatta, — s most reménylem, nem fog többé szörnyetegnek tartani.

Pár percnyi csend állott be közöttünk.

— Pszt! Pszt! hallotta ön? — szólt hirtelen álarcosom, megérintve kezemet.

Figyeltem, de legkisebb zajt sem vettem ki.

— Nem hallott semmit? — ismétlé ő.

— Nem! a legkisebb zajt sem.

— Mintha . . .

— Ah uram! az még lehetetlen . . .

— Nem lehetetlen, — nem lehet bizni senkiben, — itt cselt is vethetnek ellenem.

Ekkor felugrott és gyorsan a beteg szobája felé tartott. Megmozdultam, követni akartam, eltávolított kezevel, másik kezében pisztolyt pillantottam meg.

— Maradjon ön! . . .

Azután szigorú hangon folytatta:

— Én nem tudom uram! ha valjon biztos alapja van-e gyanumnak; mintha bizonyos egyetértő jeleket vettem volna észre. Pár perc múlva meggyőződöm a valóról.

Miután hirtelen belépett, a nagy tágas szobában egyedül maradtam.

Belülről tisztán kivehettem e szavakat:

— Asszonyom! ne mozduljon ön helyéről! . . .

Nem figyelhettem tovább, mert e perczen lábaimhoz esett valami és kissé megdöbrentett; felpillantottam, a szemközt eső s még eddig zárva volt szoba ajtaja éppen e pillanatban zárult be ismét, gyorsan, hirtelen, mintegy a meglepetéstől félve.

A lábaimhoz dobott valami egy összehajtogatott kis fehér papir volt.

Mohón feléje kaptam izgatottságomban. Talán egy nemtőm akadt az álarczosok barlangjában.

Levélke volt.

Megdermedtem, midőn a sorokon átfutottam: büntársul hívnak föl egy gonosz cselekedetre; két-három büntényt is foglal egyszerre magában e kis levélke.

„Uram!

Életemet mentheti meg ön. Száz aranyat önnek, ha a fiu gyermeket leánynyal cserélendi ki, minden készen van.“

Sietve tűzbe dobtam a levelet.

Alélva ereszkedtem a támlányba vissza, s verejtékes homlokomat törülgettem kezeimmel.

Nem birtam gondolkozni; nem volt többé út, mely lelkemet vezesse e tömkelegben. Hah! gondoltam . . . hátha meg is történt a csel, s én ártatlanul feláldoztam, mint büntárs, ki velük egyetértett!

Az ajtó nyílt. szívem dobogása elállt.

Álarczosom tért vissza. Jeges borzongás futott végig tagjaimon, a pisztoly még folyvást kezében volt, amint felém tartott.

— Csalatkoztam — szólt, pisztolyát zsebredugva, s leereszkedve támlányába. Azután megint türelmetlenkedni kezdett. Soká jönnek! nagyon rossz ez! az embernek azalatt olyan sötét gondolatai támadnak.

Én még mindezideig nem tértem egészen magamhoz; a szivarom is kialudt szopókámban, és odahelyeztem a kandalló párkányára.

— Orvos ur! — szólt ismét, de sokkal halkabban, a szöllyeszékét egészen közelembé húzva, — nem tudna módot, hogy az ügy az én részemre fordulna kedvezőleg?

— De akkor annak az álarczos nőnek meg kell halnia, úgy-e?

— Gondoljon ki valamit?

— Fejem zúg. Kábult vagyok, szóltam, arra az irtózatosságra gondolva, melyet a levélke sorai tartalmaztak.

E perczben kocsizőrej hallatszott, nemsokára léptek a folyosón.

Izgatottan figyeltünk.

A barna szakállas volt és a halálsápadt J . . .-né. Bekötött szemeivel, remegő ajkaival, s a légben tapogató kezeivel, halálra ítélthez hasonlított.

Alig telt el egy óra, mialatt ideértek, tehát felényi idő, mint az én idejövetelem alatt.

Beléptünk mind a négyen a beteg szobájába.

Én voltam az első, kit itt grószmama meglátott, s ki karjait kitarva, a rémület és öröm vegyületével rohant védő kebelemre, mint egyetlen biztos menhelyre, zokogva rebegvén:

— Jaj édes tekintetes uram! jaj édes tekintetes uram!

— Ne féljen semmit édes grószmama, — szoltam hozzá, — egy beteg van itt, ki az ön segélyét igényli.

— Jaj, az a lárva! Jaj! nem tudok magamhoz jönni. Jaj! csak egy pohár friss vizet ihatnám ijedtségemre, — szolt a grószmama, karjaimból egy székre rogyva, s a kívánt vizet, mit a barna szakállas nyujtott, gyorsan felhajtotta.

— Nézze meg a beteget — szoltam hozzá, szeliden sürgetve.

— Jaj! várjon tekintetes uram, hadd térjek magamhoz, jaj, míg nem láttam a tekintetes urat, azt sem tudtam, ki vagyok.

Miután sikerült J...-né megnyugtatnom, az ágy függönyeihez vezettem őt; az álarczosok, egész eddig kísérték, legkisebb mozdulatát is lesve egymásnak; időt vettek még reám is kémszemeket vetni; az ágy függönyeihez legközelebb az én kandallói társam állott.

Hirtelen egy gondolat lepett meg, észrevétlenül

megérintém karját, rögtön odahagyta a függönyöket, s pár lépésre elvont magával.

Az álarczos nő bólintott és közelebb csúszott az ágy függönyeihez.

— Uram! szoltam sebesen — lehet, hogy ön meg van mentve.

— Hogy érti? — kérdé suttogva.

— Hátha az a nő, egy fiu és egy leány anyja fog lenni.

— Mit mond? — szolt kezemet megszorítva, — ha ez teljesülne, úgy meg volnánk mentve.

— S ha ez történik, megmondhatja ön nekem, mi fog azzal az álarczos nővel történni? Fog-e ön akkor a sors intő kezének ellenére cselekedni, mely nem akar részrehajló lenni, s áldólag avatkozott az ön ügyeibe?

— Nem uram! sőt megcsókolnám azt a kezét, ha az földi kéz lenne.

A függönyök szétvonultak, s J ... né lépett ki onnan, szorgos, gondolkozó arczczal szorongva tekintve az álarczos nőre.

Azzal a bizalmas közléssel lepett meg bennünket:

— Félóra mulva!

Mi ismét elvonultunk a kandalló szobába, s ott lázas izgatottsággal vártunk.

Én már sokkal előbb azt hittem, hogy a dolgok fordulataát megértettem.

Hadd mondjam el, mit hittem. Azt, hogy az álarczosnő megértette pillantásaimat; megértette, hogy két ujjam felmutatásával ikrekre czélzok, megértette

néma tanácsomat, hogy vetélytársnőjével szeressék egymást s értsenek egyet. S ez nem lehetetlen. A nők a vesztély válságos pontján megtudnak elleneiknek bocsátani, kivált midőn annak elvesztéséről van szó, a kit szeretnek. Ilyenkor örömet hizelegnek a másiknak, ki szintűgy nyerhet, mint ők.

Én ezeket gondoltam; nem tudom, mennyiben volt igazam. Azt hittem összebeszéltek. Talán mind a három.

J . . . né bizalmasan jött ki hozzánk, félénken rebegve.

— Az első leány!

Mindnyájan megrezzentünk e szavakra, különböző érzelmek hatásától.

Nemsokára J . . . né ismét megjelent.

Égő kíváncsisággal fordultak feléje.

— Fiu! . . . Fiu! — szólott J . . . -né, még mindig szorongó aggodalmas arczczal.

— Hogy van a beteg? — kérdezte az álarczos.

— A beteg? A beteg! — ismétlé reszkető ajakkal J . . . né.

— Nos? Nos? szóljon az ég nevére! . . . szóljon.

A szegény jó grószmama szemei megteltek könnyekkel . . .

— Orvos ur! orvos ur! gyorsan! . . . gyorsan . . . csak enyit birt rebegni.

Sietve rohantam az ágy felé; de az álarczosnő már akkor megelőzött, s ott állott a beteg ágyánál, annak hidegült kis kezeit melengetve.

— Asszonyom! legyen ön anyja gyermekemnek!
— szólt a beteg suttogó hangon.

— Gyermekének! — igazította ki suttogva az álarczosnő.

Egy sóhajtás hallatszott, mint gyenge, elhalószellő.

— S a beteg? a beteg? — kérdé fájdalmas izgatottsággal az álarczos . . .

— Meghalt! . . .

Az álarczos eldobta álcáját s kezeibe rejtette könnyes szemeit.

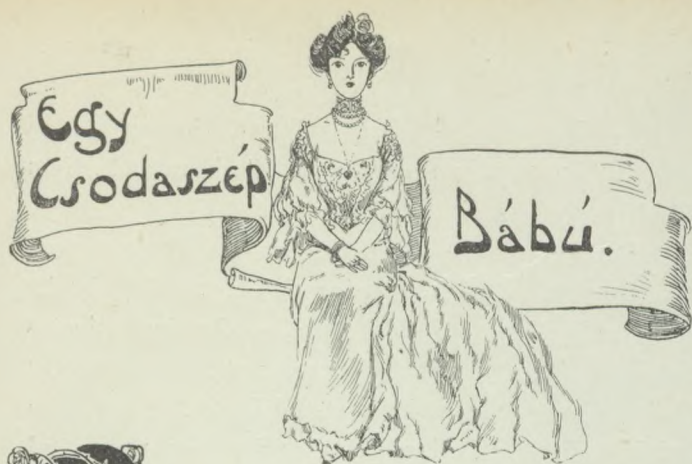
Szemeinket újra bekötötték. Ismét elvándoroltunk, sötét éjszakánk volt, míg másokra szép, derült hajnal virradt.

J . . .né éppen N . . . végső szavainál lépett körünkbe.

— De hát hol is voltunk mi voltaképpen.

— Soha se kérdezze grószmama. Mit tudom én? a holdban voltunk, édes grószmama. De csakhog most újra itt vagyunk!

I.

gy igen szép és verőfényes nyári délután a b . . . si fürdőbe négylovas hintó robogott be, mely elhaladva a vendéglő mellett, a nyári lakok egyike mellett állott meg, melyek keresetlen csinoságukkal, szerényen és nyájasan mosolyognak az érkező vendégek elé.

A mint a hintó megállott, egy sugár magas ifju szállt ki belőle, s a hintó üveges ajtaját maga megett gondos udvariassággal betévén, gyors léptekkel a bárátságos kis lak tornáczára sietett. Öreg, de mégis erőteljes szolgája fájdalmas arczczal kísérte őt, legkisebb mozdulatát atyáskodó figyelemmel őrizve.

— Mihály, hát ott hagyja a kocsit?

— Széjjel nézek én is nagyságos uram!

— De Hermine maga marad!

Mihály egyszerűen vállat vont reá . . .

— Nézzen csak vissza! nézze csak, nem esik-e haja.

— Nem esik! — dehogy esik: ott ül szépen.

Azután magában mormogva tette hozzá: . . . Nem is tud egyebet annál.

Mindent rendben találtak, úgy a mint előre meg volt parancsolva. — A tornáczról jobbra, két szoba nyílt a fürdőre néző ablakokkal. — Az egyik divatos kényelemmel butorozott férfi-szoba volt. A másik egy kis paradicsom egy elkényeztetett leányka, vagy egy fürdői királynő számára. A falak bársony nyomattal voltak kárpitozva, ezeknek antik méltóságával ujdívatu aranyos keretekben modern képek mosolygása veteledett.

A szép damaszkbutorzat minden legkisebb darabját színben, alakban szintén ily választék jellemezte. A rengő kettős-támlánya élénk színű virágokkal volt hímézve, a kis lábak alá szánt zsámolyka jól utánzott rózsza volt, felnyírt bársony-pehely levelekkel. —

A pipere-asztal aranyozott edénykéikkel és finom kagylós szelenczékkel volt felhalmozva, szintén oly gyöngéd és ártatlan választékkal. A szelenczék aranyhímes tarka pillangók alakjában, virágkosárák elefántcsontból művészileg faragva, illatüvegek piros-szemű gyümölesalakban, gyöngyházás ládikák mozaik-virágokkal s más számtalan apró csecsebecsék; mindannyian mestereik leleményességét és ügyességét mutatták, hogy miképen lehet ily bohóságokat is kedvessé és megnyerővé tenni.

A pipere-asztal mellett volt az emelvényes állvány gyönyörű festésű porcellán vázákkal s alakokkal, kis-

ded svajczi lakokkal illatos fából, byzanti stílű kápolnácskák, remetelakok ügyesen rakott csillogó kövecskék közt, melyek a sziklákat pótolták. — Kirakat volt ez, hol a miniature-csecsebecsék százanként tarkállottak egymás mellett; állatok, madarak ügyesen alakítva, házi eszközök bohókás parányban, virágok s más remekművű apróságok, melyek értékeikben szintannyi becset követeltek maguknak, mint a mennyit szeszélyes kiállításuk.

Ezt az állványt finom aranyozott edényekben pompás virág-növényzet körítette, magas oszlopu kaktuszok, csengetyű alaku biborszín virágokkal, terebély elevenzöld leanderek, meghajolva virágaik terhe alatt, büszke kaméliák, szelid tuberoses-ok, nemes thearózsák, centifoliák a fehér színtől a sötét biborvörösíg, illatos violetták, ártatlan fehér pelyheikkel, mindig viruló verreinek, számtalan fajai a pelárgoniáknak s azalaeáknak dús bokrétájú hortensziák, melyek fölött mint kis zöld erdő büszkélkedett egynéhány abutylon apró leveleivel, sárga gömbös virágaival, lombos ágait elnyujtva a csecsebecsék fölé

Ez illatos virágerdő a kis paradicsomnak majd felét elfoglalta; a dalos madarak sem hiányzottak, ott voltak azok rézsodronyos kalitaikban felfüggesztve a kis éden pálmafákra az abutylonokra.

— Ez Hermine szobája! szólt mosolyogva az ifju, öreg szolgájára nézve, ki egészen elámulva állt, s egy pár könyecseppet sietett letörölni. — Ugy-e kis paradicsom ez?! Minden olyan kicsi, olyan szabatos és csinos,

mint a minő ő . . . Szegény édes Hermine . . . s ezt mint az ő kedvéért tettem! — folytatta keserű mosollyal . . .

— Parancsolja nagyságod, hogy a málhákat leherdhassem? —

— Igen! igen és gyorsan; az én málháimat az alsó szobákba, Hermine málháit . . . Ah Istenem! szólt homlokára ütve: — Hermine málháit — ah az mind-össze se sok, hozza mindenét az ő kis szobájába, hadd legyen mindene itt szemeim előtt, hadd gyönyörködjem bennök.

Szemeire vonta két kezét s elfordult.

A vén szolga nem állhatta meg, hogy távoztában sajnálkozva ne sóhajtson:

— Szegény Oszkár úrfi! . . .

— Mit mondott maga, Mihály? mit mondott maga most? kérdezte meghökkenve Oszkár . . . Jőjjön! jőjjön csak vissza.

Az öreg nem merte ismételni.

— Oh én jól hallottam, maga azt mondotta. — Szegény Oszkár urfi! no miért tagadja? azt mondotta, mondja meg azt nekem, miért mondotta e szavakat.

— Ah! édes nagyságos uram! . . .

— Gyorsan, gyorsan! akarom!

— Csak azért mondtam — szólt az öreg, alig bírva zokogó hangját elpalástolni, — csak azért mondtam, mert sajnálom nagyságodat, hogy Hermine kisérszónnyal nem töltheti oly boldogul e nyarat, a mint előre tervezte, — hogy mindez hiába, hiába . . .

Az ifju arcza eltorzult e szavakra s boszusan szólott.

— Ki mondta magának, hogy mindez hiába?

Az öreg Mihály szomoruan lesüté fejét.

— Még sem mozdul Mihály! mit vár még? az elébb lesütötte szemét, most meg az ég felé néz keservesen, kétségbe akar maga engemet ejteni — vagy mi? ...

— Nagyságodat várom!

— Hát miért vár? ...

— Hiszen tudja nagyságod, hogy nekem nem tetszik megengedni, hogy ölemben felhozzam.

— Ah vagy úgy! Hát miért nem mondja, hogy róla van szó? ... szolt Oszkár s könnyü léptekkel kisietve megelőzte az öreget ...

Csakhamar a kocsinál termett, ismét gondos figyelemmel nyitotta ki az üvegajtót, behajolt s a kedves terhet karjaiba vevé. — Egy halvány leányka volt az, arcza élettelen, mintha csak viaszkép lett volna, karjai, lábai lecsuklottak, mint egy nehéz betegéi, ki nem tud magán segíteni.

Az ifju ölébe karolta, s a tornác felé tartott vele.

A kedves teher legkisebb mozdulattal sem árult el életet; picziny lábacskaí himbálózta csak a mozgás mértékében, a mint Oszkár vitte.

Oszkár meg sem állt a kis paradicsomig, ott a

könnyű leánykát a támlányra nyugtatta; s miután fejét kényelmesebb helyzetbe tette, a picziny kis lábak alá huzta a zsámolyokat.

A leányka csak ült mozdulatlanul, kezeit, lábait abban a helyzetben hagyva, a melybe Oszkár segítette.

Mindezen nehéz beteget tanusító jelek daczára, a kis szépség csinos pompával volt öltözve s úgy tűnt fel, mintha báli ékszereiben ájult volna el. Halvány arczáról csak épen most látszott még eltűnni a pír, s ajkain még egy elhaló mosoly utómozzanata lebegett.

Öltözéke divatos volt kaczer piperével; hófehér se-lyem-fátyol ruháját finom csipkék körítették félkörbe felhúzott fodrokban, melyeknek szegleteit csináltvirág bokréták fűzték egymáshoz, fején báli koszorú, domború kebléről szép báli virágfüzér hajolt le; kis keztyüs kezében aranyos virágtartó volt bokrétával; a másokban kis himzett kendő, melynek szegletén korona alatt a Hermine név símult a redők közé . . .

Oszkár oda ült mellé; ajkain keserű mosoly vonaglott, szemeibe könnycseppek lopóztak . . . A szív érezte, hogy milyen keserű játékot űz magával.

Beszélt hozzá, de a kis ajkak nem feleltek, megfogta kezét — annak hidegségét még a keztyűn által is érezte, csak halvány arcz és mozdulatlan szemek meredtek reá.

Mutogatta a kis paradicsom szépségeit, s elbeszélgette, hogy minden aprólékosságokban is mint akarta megelőzni Hermine vágyait.

Hermine nem látszott hallani azt, érzéketlen és

mozdulatlan maradt. Azután beszélt neki szerelméről, ferró érzelméről, melynek boldogsága csak az ő bírása volt mindég; — azután elővette fuvoláját, érzelő dal-lamokat sírt el rajta. — Mind . . . mind hiába. Hermi-nenek nem adott az életet, Hermine mint egy báb — érzéketlen maradt.

Oszkár kezébe rejté arczát, gondolta, hogy így el-rejti maga előtt nyomoruságát is, — zokogott mély fájdalommal . . .

Zokogott oda künn más is, a ki minden legkisebb szavát hallotta. A jó öreg Mihály ott állott a tornáczon, kezeit tördelve, s ég felé emelt szemekkel buz-gón imádkozva . . .

— Istenem! Istenem! ne engedd kétségbe esni!

Csak az a csinos csodaszép kis bábu maradt érzéketlen, meg se moz-dulva a támlány puha vánkosain.

Hát vége . . . csakugyan vége min-den boldogságnak, minden reménynek. E fájdalmas, kinos tudatban reszketett az ifju szive . . .

Mihály bácsi aggódva nyitotta be az ajtót, mikor a zokogás elnémult. Oszkárt még akkor is ott találta a csodaszép bábu közelében, de nem sírt már, csak szo-moruan, merőn nézett maga elébe, s gondolkozott mé-lyen — sötéten.

A jó Mihály ezt még aggasztóbbnak, veszélyesebb-nek találta s bánatosan mondogatta:

— Oh, az az átkozott bábu, az az átkozott bábu!

— Maga az Mihály? szólt Oszkár mintegy álomból rettenve fel.

— Igen, én vagyok!

— Hát mit akar? . . .

— Nagyságod parancsolta, hogyha a vacsora ideje eljő, jelentsem magamat.

— Igaz. Tehát menjen a vendéglőbe és hozzon vacsorát két személyre . . .

— Két személyre? — kérdezte csodálkozva az öreg Mihály.

— No igen! Nekem és Herminének.

Az öreg Mihály nagyot sóhajtott.

— Már megint sóhajtozik.

— No! hogy ne, mikor illet mond megint nagyságod, hiszen az nem eszik.

— Micsoda az? . . .

— Azaz izé! . . .

— Micsoda izé? Mihály! Mihály! kétségbe akar maga engem ejteni.

— Jól van, én engedelmeskedem.

— Várjon csak, hát szobaleány van-e már? . . .

— Minek?

— Furcsa kérdés? Hát Herminet levetkeztetni, öltöztetni, fésülni; azt ő maga nem teheti.

— Azt jól tudom, miután nem bírja kezét sem megmozdítani.

— Pedig nemsokára aludni kell . . .

— Hiszen annak mindegy, ugyis olyan, mintha

mindent aludnék. — Holnap azonban szobaleány után látok.

E perczben megcsörrent valami közelökben.

Az öreg Mihály lökte ki a számolyt a csodaszép bábu lába alól.

— Mi volt az?

— Bocsánatot kérek a lábommal hozzá értem a számolyhoz, s az izé lábai csörögtek.

— Micsoda izé? szólt Oszkár bosszúsan, — maga engemet csakugyan kétségbe ejt.

— Ah uram teremtőm! — folytatta az öreg töprenkedve s türelméből kifogyva, engem, végre is engem ejt kétségbe nagyságod avval a bábuval . . . Nem tudom mit gondoljak . . .

— Mit mondott Mihály, mit mondott megint, mi volt az megint? nem mondtam, hogy ne halljam többet azt az elnevezést . . . Nos? és mégis megszegi tilalmamat.

— Igen, de igaz nevén nevezem, akármilyen szép, akármilyen ékesen van is öltözve, nem szól, nem mozog, hogy is mozogna, ha fából vagy miből vannak a lábai, . . . nem egyéb, mint egy csodaszép . . . no nem mondom, hogy micsoda csodaszép . . .

— Jól van! Jól van! szólt Oszkár keserűen s kezét arczára vonta.

— No már meg sír nagyságod, megint sír. Istennem, Istennem, mi lesz belőlünk.

— Hermine! Hermine! rebegte zokogva az ifju.

— Végre is elrémt nagyságod, végre is rosszat

kell gondolnom, ne sírjon már az Isten áldja meg! vigasztalja már magát egyszer; ugyan ki tehet arról, ha odafenn másként végeztek.

Az öreg szelíden megfogta ura kezét és ajkaihoz voná.

— Édes jó nagyságos uram! tudom én azt, hogy a szív-fájdalom a legnagyobb fájdalom, de, de feledni is kell egyszer; feledne is, tudom én azt bizonyosan, ha ez az átkozott ízé nem volna . . . ez a . . . ez a . . . a mivel annyi teketóriát csinálunk, mint valami kis-asszonnyal . . .

Oszkár már minderre nem látszott ügyelni, a könnyezésből ismét abba a mély nyomasztó komorságba esett, melytől a jó öreg Mihály legjobban féltette.

Hosszas szünet után lassan felemelte fejét s mint ha most vette volna észre, hogy Mihály vele van, bámulva nézett reá . . .

— Mihály! hát nem terített még?

— Mindjárt, — szólt Mihály az aszalterítéshez látva.

Oszkár legkisebb mozdulatát leste.

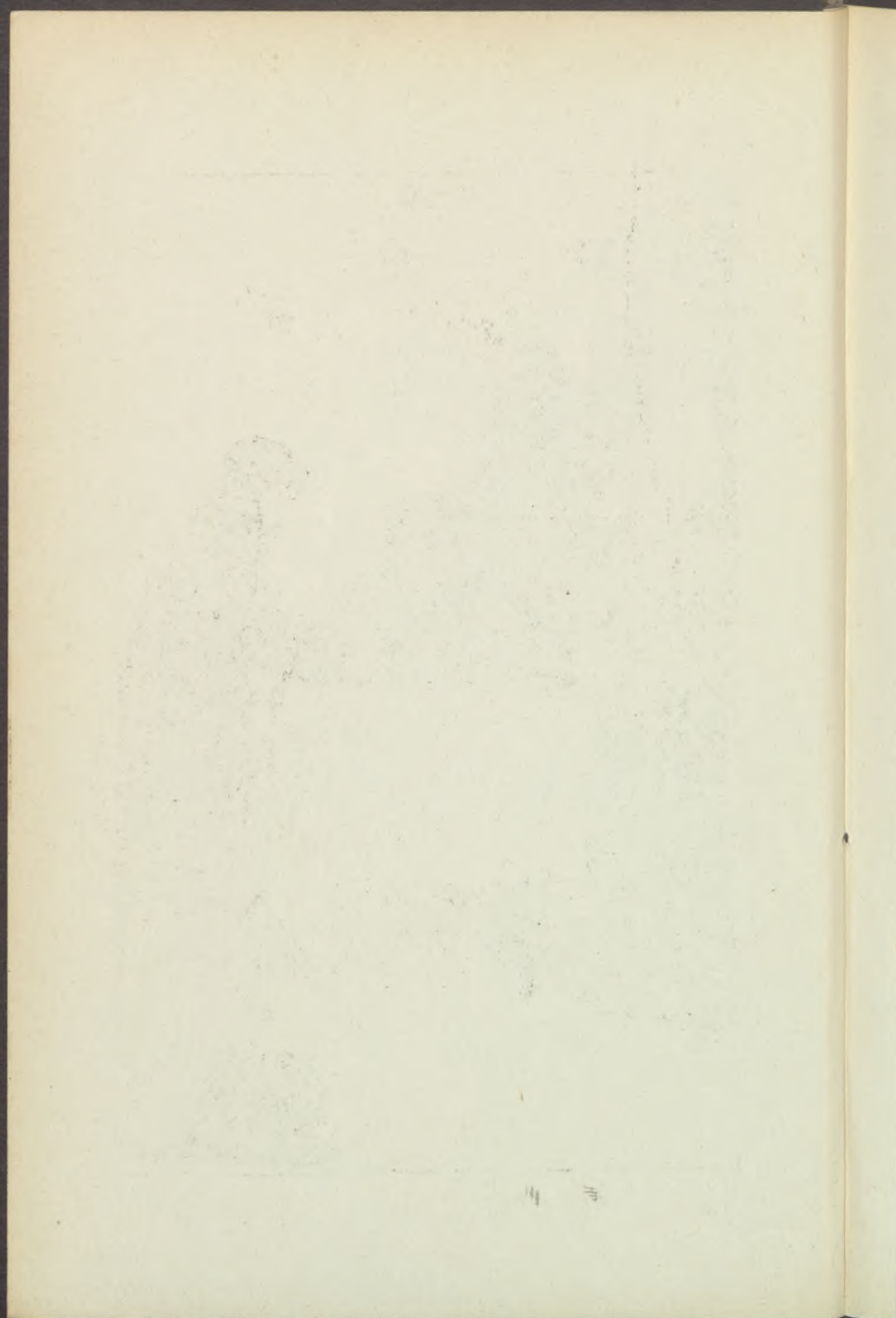
— Mihály! szólította meg az öreget bántódva. — Mihály, hát már maga is ellenemre cselekszik! hiszen én két terítéket parancsoltam; hozzon az emelvényről egy szép poharat, azt a szép kiülő virágokkal ékített kristályozott poharat, s azt a kis ezüst evőeszközt . . .

— Tehát csakugyan nagyságos uram! . . .

— Mit csakugyan? . . .

— Tehát csakugyan ketten fognak vacsorálni?

Oszkár oly érzékenyen és fájdalommal nézett reá, hogy az öreg Mihály megdöbbsen s önkénytelenül sietett engedelmessé tenni. —

Megszánta az ifjút, s nem bírt több ellenvetést tenni.

Azután elsietett a vendéglő felé.

Midőn visszajött, már mind a ketten ott ültek az asztalnál Oszkár szobájában. — A csodaszép bábú, mint valami delfin feszesen ült székén, kezéből a virágbokréta tányérja mellé volt helyezve. Mindkét keze ott pihent a tányér mellett. Komoly méltósággal látszott várni az érkezendő ételeket. — Oszkár legelőbb az ő tányérjára szedett, azután a magáéra. Természetesen a csodaszép bábú étkei érintetlenek maradtak.

Mihály is kénytelenségből bele találta magát a szokatlan helyzetébe, csak úgy váltogatta a tányérokat a csodaszép bábú elöl, mint Oszkár elöl, sőt szolgálatkészségét egyszerre annyira is vitte, hogy szórakozásból még vizet is töltött a bábú poharába.

Oszkár ez egész idő alatt majd búskomoly és gondolkodó, majd mosolygó, ugyyszólván játékos gyermek volt.

A vacsora után a csodaszép bábút ölébe vette és bevitte a virágos édenbe, s midőn visszatérve az ajtót behuzta, nyájasan beszélt hozzá.

— Jó éjszakát Hermine! Szép álmokat!

Hermine valóban aludt is.

Ott aludt ő, messze innen, — a rideg sötét földben, kemény deszkák között, szűk koporsóban,

II.

Én Istenem, milyen lelketlenek, milyen szívtele-
nek az emberek, míg örömük mámorában úszva majd-
nem megfulnak saját gyönyöreik tengerében. Nemhogy
szánakoznának mások szenvedésein, nemhogy segédke-
zeket nyújtának a véres könyek letörlésére, még mu-
latságot csinálnak maguknak mások gyötrelmeiből, fel-
kutatják a meghasonlott kedély nevetséges oldalait, és
gunyosan kikaczagják. Az élet tragoediáját comoediá-
nak nézik, s a tragikomikus dolgokat könyek helyett ha-
hotákkal kísérik.

Másnap a fürdő egész vendégserege nem beszélt
egyebről, mint az érdekes új vendégről, ki oly nőt
hozott magával, kit bizonynyal nem kell féltenie vetély-
társaktól; a szobákban, a sétányon, az éttermekben, a
fürdő új vendége volt az élcze-czeltáblája. Nem any-
nyira deli termetét, ábrándos tekintetét, s szerény modo-
rát vették figyelmökbe, hanem azokat a szokatlanságo-
kat, melyekkel egy élettelen bábót kegyelt.

Sokért nem adták ezt a tréfát! Milyen jóízűket
lehet ezeken a bohóságokon kaczagni! A saison mulat-
sága biztosítva volt. Mindennap újabb, újabb balgasá-
gokat lehetett róla elmondani. Egy bajazzo kifogy be-
tanult élceiből és csinjaiból, de egy hóbortos különcz
kifogyhatlan bohóság anyagát rejti magában.

Ma ezt, holnap meg mást hallottak a bábúról. A
bábúval társalog, szerelmi vallomásokat tesz neki, és
fényes kényelemben részesíti. — Ha a bábú nem szól,

azt hiszi, hogy neheztel, és siránkozva kérleli meg; kezeit csókokkal halmozza, majd jobb kedvében ölébe veszi, s kaczagva ugrándozik vele. Mikor sétálni megy, és senkihez sem szólva pár óráig fel s alá jár, soha vissza nem tér úgy, hogy valami csecsebecsét ne vásárolna a bábúnak meglepetésül.

A hű öreg Mihályról pedig azt beszélték, hogy már az is eltanulta ura hőbortosságait, már ő reá is ráragadt az a nevetséges nyavalya; valóságos Sancho Pansája lett a bábú-imádó Don Quixottenak.

Mikor elindult szobalányt keresni a bábú számára, tisztességes arczába kaczagott mindenki, még egy alamuszi kinézésű oláh fáta is, aki mikor megértette tőle, hogy miről van szó, homlokára mutatott, szemébe vigyorgott, s úgy futott el tőle. Ez napságtól úton-útfélen, a hol az öreg Mihályt meglátták, hahotával fogadták; néha gúnyosan még meg is kérdezték tőle, ha valjon fogadott-e már szobalányt. Valamint ura a fürdő vendégeinek szolgált multság tárgyául, úgy ő a cselédség gúnyjának lett czélpontja.

Az öreg Mihály mindezeket vallásos jámborsággal tűrte, a világért sem felelt volna egy hangot sem, s mikor nem látta senki, kivette színehagyott zsebkendőjét, s megtörülte könnyes szemeit.

Ő tudta, mily csapás, mily veszteség sújtotta e szerencsétlen ifjút, kit annyian kinevetnek: s azért sirt titokban, másoktól elrejtőzve, nehogy még e könyeket is kinevessék. —

Milyenek az emberek! milyen erkölctelenné vált

a világ, kikaczagja azt, ki jóllétéből koldusbotra jut, ki gúnyolja a férjet, kit nője megcsal, élczeket szór az öngyilkosra, kit e lépésre kétségbeesési rohama ragadt: — hogy lehetne bízni a mai világ embereinek szívében, erkölcsében, hogy lehetne az emberi nemzedéknek fenyesebb jövőt jósolai, mikor úgy eltörpült, hogy a legszenzebb érzelmeket mulatsága tárgyaivá aljasítja . . .

E gondolatokkal, — nem az öreg Mihály foglalkozott, ki szemlesütve sietett el a savanyúvíz-forrástól; hanem egy nyájas kinézésű öreg úr, ki a sétányon egy faderekához dőlve, hallgatta egynéhány fürdői lovag csevegéseit.

Az uracsok éppen a bábú lovagjáról beszéltek; szerették őt Romeónak címezni. — Igyekeztek hangjoknak minél több erőt adni, hogy azt még a távoliabbak is hallhassák. — Igen jól mulattak. Egyik csípős élcz a másikat követte, s ők maguk hahotáztak rajta legtöbbit. — Boldognak érezték magukat, hogy a közeli padokon ülő nőket is folytonos derült kedélyben tartathatják.

— Tehát beszélj Alexi . . . beszélj . . . szólj . . . láttad a bábút? . . .

— Megbízatásomat teljesítettem, hölgyeim! Valóban láttam, azt a vén porkolábot sikerült kijátszanom, becsúsztam Romeónkhoz, félóráig maradtam a nyakán.

— A bábúról! a bábúról! kiáltottak reá kíváncsian

— Tehát igen! A bábú! . . . ah azt meg kell valani, az remek leány — szólott fontosán Alexi . . .

— Ha! ha! ha! kaczagtak az ifjak, egy báb is lehet remek!

— Igen! és hogy ne! először mert Mari nagysámhoz — szólt egy kedves mosolygó leányka felé fordulva, — Mari nagysámhoz végtelenül hasonlít.

A leányka pirulva sütötte le szemeit.

A többiek nagyokat hahotáztak ezen ujszerű bókon.

— No! te szép ügyetlenséget mondtál, Alexi! — szólt egy vén arszlán, — ezt Mari kisasszony ő nagysága épen nem köszöni meg.

— És én ismétlem, szép barna haja van, szemei épen oly feketék és villogók.

— Ah! ne mondd Alexi, szemei is vannak?

— Ne szakassz félbe, szép gömbölyű karjai vannak, arányos, karcsu termete, nagyságára nézve is lehet akkora, mint a Mari nagysám.

— Valóban? — szóltak többen kétkedő mosolylyal.

— Ah nem! ön meg akar csálni bennünket.

— Éppen nem, — tehát tovább — szép piczi lábai vannak, gyönyörű, kedves teremtmény — azaz akarom mondani készítmény, első pillanatra valóban élőnek látszik, úgy megcsalja a szemet; szinte hihetetlen, — mily izléssel és eleganciával öltözik, csábos, bohó alakocska ez, megragadja az ember figyelmét, tetszését, úgy, hogy szinte kedve jó gyermek lenni újra, és játszani vele. Egy csodaszép bábu ez, egyéb nem hibázik róla, hogy a leggyönyörűbb nő lehessen, mint . . .

— Alexi! Alexi! vigyázz, te szerelmes vagy a bábuba, ha Romeo hallaná szavaidat . . .

— Ne vágjanak közibe, je vous en prie — szólt egy delnő megrettenve, mais parlez donc, tovább, tovább, mi hibázik belőle?

— Igen! csak az hibázik, hogy nem él, — de mit mondok, első pillanatra ez sem hibázik, azt hinné az ember, hogy él, arczán gyöngéd pír lebeg, ajkai mosolygók.

— Ah, ne mondja, az szinte lehetetlen. — szólt gúnyosan az elébbi agg delnő, nem nézte ön, hogy vajjon fogai vannak-e?

— Szép gyönyörű fehér fogai vannak.

— Mikor mosolygott, akkor látta ön azokat?

— És mit csinált. mondj csak . . .

— Mikor beléptem, a támlányon ült. és Rómeója mellette kezét fogta s avval játszott. s kérdezte tőle, ha lesz-e kedve kikocsikázni.

— Ha! ha! ha! — kacagtak mindnyájan.

— Ez gyönyörű tréfa lesz.

— Rómeó szívesen fogadott és barátságot kötött velem.

— Pompás! gyönyörű! ah akkor mindnyájunknak jelen kell lennünk. — henczegett a vén arszlán, — soha meg nem bocsátanám, ha ezt elmulasztanánk.

— Mint fogunk kacagni.

— Rábírjuk, hogy a bálba eljőjjön.

— Én a bábút engageirozni fogom! — szólt a vén arszlán.

— Superbe édes domnyule Cehallo, ön egy csókolni való ember, — szólt hozzá a vén delnő.

Mindenki talált szót, melylyel örömét kifejezhesse, e hasonlíthatlan mulatság felett. — Csak a szép kis Mari tartotta folyvást lesütve szemeit, mélyen sóhajtott. Ez mindenki figyelmét elkerülte, csupán a fa derekához támaszkodó öreg úr vette észre, ki még egy könnyecseppet is pillantott meg a szép Mari szemeiben; s ajkmozgásában, melyről a sóhaj elrebbent, szinte elhangzani vélte a szavakat.

— Szegény ifju! szegény ifju!

Meglátszik, gondolta az öreg ur, — hogy az emberi szív nemesen érzőnek van teremtve; erre mosolygott magában, s örömsugárzó szemeit nem bírta a szép Mariról levenni.

— De hát mondja ön, mit akar Rómeó azzal a bábuval, — szólt egy korosabb hölgy.

— Kénytelen vagyok megvallani, hogy nem tudom, — felelt Alexi.

— Tagadja a kópé, — szólt Cehalló, az ifjut játszó vén arszlán, mióta Rómeónál volt a mint látszik, borátságot kötött, — ah! hamis! önnek kilátásai vannak.

— Nem tudok kiigazodni, úgy bánik vele; oly finomul, mint azokkal, kiknek udvarlunk.

— Ah ez pompás! gyönyörű!

— Csakugyan nem akar ön többet beszélni?

— De ha nem tudok többet! de mégis, igen, igen, sírt is . . .

Mari elhalványult.

— Sírt? a bábu? . . . ha! ha! ha! a csodaszép bábu sírt kiáltott kaczagva Cehallo. . .

— Attention, Alexi mondja, hogy a mundra fata sírt, mais Alexi vous badinez, ön tréfát csinál.

Alexi mentegetőzött.

— De hölgyeim, én nem mondtam, hogy a bábu sírt, izé sírt igen a másik . . .

— Ah! ime a gyanu igaz, már barátja nem is akarja Rómeónak nevezni, a mint elneveztük . . .

— Igen! sírt . . . és én sajnáltam! . . .

— Ha! ha! ha! hallják, Alexi sajnálta, Alexi is kezd nevetséges lenni.

Az öreg urnak ismét egy mosoly lebbent végig ajkain, szeretne volna Alexit keblére ölelni.

— De hát miért sírt?

— Nem tudom, kendőjével törölte szemét.

— Tehát az sem bizonyos, hogy sírt-e . . . ugyan, hogy sírna az, ki ily bohóságokat csinál.

— De térjünk a dologra, mi lesz ebből a bábu-komédiából.

— Mondja csak, nőül fogja venni?

— Igen! de szereti-e a bábu?

— Ha! ha! ha!

— Alexi ön nem beszél! Szóljon csak, ön tudhatja, ön bizalmas lábon áll már, a mint látszik.

Alexi hallgatott.

— Tehát majd beszélek én, — szólt Cellahó, hódító mosolylyal széttekintve; ennyi szép ajk kéréseinek nem fogok ellenállani, nem úgy, mint Alexi barátom.

Oh én a nőknek feltétlenül engedelmeskedem, ez egy igaz lovag kötelessége. Hölgyeim! tehát azt már tudjuk, hogy Rómeónknak egy rögeszméje van, ő egy különcz és pedig olyan különcz, a ki bábujaért él és hal. — Ő azt hiszi, hogy e bábu az ő kedvese fog lenni. Az az . . . egyszer furcsát álmódott. — Másnap rajzolt, egész nap, és rajzolt magának egy ideált, ez ideált ő művészekkel egy bábuvá alkotta, s mivel álma megjövendölte, hogy e bábu egykor meg fog elevenedni, azt várja, hogy meg-elevenedjék, hogy azután, nos? találják ki szép hölgyeim.

— Hogy nőül vehesse . . .

— Ah! ki van találva.

— E különcznek nincs párja a földön.

— Beillenék angolnak . . .

— De van is az arczában olyan angolos kifejezés.

— Öltözéke derangirt, izléstelen.

— Szakállát festi, ugy-e? különben veres volna — szólt a vén arszlán.

— Szemei olyan bárgyu nézésűek.

Mari keble mindezek alatt erősen hullámozott, szólni akart és mégis visszatartotta szelídsége.

— Én nem találom szépnek, — szólt az agg delnő.

— Ugy-e — szólt az öreg arszlán és hirtelen Marihoz fordulva őt kérdezte, — ugy-e Mari nagysám. Rómeó nem szép.

Mari büszkén felemelte fejét és szép csengő hangján bátran megfelelt.

— Sőt ellenkezőleg uram, én azt találom, hogy ez ifju szép, szemei éppen nem bárgyuak, hanem valami

mély bánat kifejezéseit tükrözik, tekintete nemes, szelid, s mégis méltóságos; mindazok a vonások, melyek egy férfit széppé tehetnek, halvány arczán feltalálhatók.

Ki hitte volna e szelid kis leányról, hogy így meg fog felelni, hogy gyenge szelídségével, ellenzéket mer képezni egyedül egymaga annyi gunyolódó ellen.

Mikor feltekintett, az ismeretlen öreg úr nyájas arczával találkoztak szemei, ki biztatólag látszott reá

mosolyogni. — Oly jól esett e mosoly neki, hogy rögtön rokonszenv vonzotta ez ismeretlen öreg ur felé.

Egynémelyek, a kik Marit jobban ismerték, megütődtek a szavain, a többiek ellenben még kaczagtak, az ő szavait is gúnyolódásnak tartván.

— Nos, uraim? tehát rajta! — szólt egy öreg delnő Cellahóhoz, Alexi és ön siessenek, csináljanak egy jó napot nekünk, biztassák fel Rómeót, hogy rögtön kocsizzék ki a bábúval.

Alexi meghajtotta magát és fejét rázta, a vén arszlán megütközött e merészségen.

— Alexi emancipálni akarja magát, — szólt szörnyűködve — fiatal barátom, ön megtagadja az engedelmességet!

— Nem tesz semmit! — kiáltotta három-négy uracs, itt vagyunk mi.

— Igaz! Jól van! tehát rontsunk rajta Rómeón, mondjuk neki, hogy az örökös szobalég a bábunak ártalmas, jöjjön velünk, hozza a sétányra, hozza a bálba, ne csak ő mulasson vele, mi is akarunk mulatni.

Az ily pajkos ingerlés igen lázító, csak egy hang, egy példa, egy vezető rögtön tizet tizenkettőt toboroz, a fiatal vér hajlandó a csinyekre, s ha kaczagni kell s tréfát üzni, gondtalanul vezetteti magát.

Azért az ifjak seregében még csak ellentmondó hang sem szólalt meg, Alexi tudta, hogy hiába tenné; a többiek pedig már előre vihogtak ez új élvezetes bohóságon. Sietve karon fogták egymást, egy perczet sem akartak veszteni.

Az ismeretlen öreg ur, ki eddig a fához támaszkodva a társalgók közé nem vegyült, előlépett s kezét az öreg arszlán karjára téve, szelid kérő hangon szólt.

— Ne menjenek önök uraim.

Az agg arszlán elrántotta karját, megnézte, hogy az öreg ur keztyűtlen kezének helye nem látszik-e meg

finom brezil frakkján, azután tetőtől talpig végigmérte czvikkeres szemével. kidüllesztette mellét, s követelő méltósággal, rikácsoló hangon kérdezte:

— Hát magának öreg ur mi baja?

— Semmi uram! csak figyelmeztetni akarom az ifjúságot, hogy nem helyesen cselekszik, mikor egy szerencsétlenből akar gúnyt üzni.

— Professzor az úr?

— Én nem vagyok professzor, hanem a mint mondtam, az ifjúságot szándékozom figyelmeztetni.

— Figyelmeztetni? Hát hogy merészli ezt tenni? Hát kicsoda maga? ki ösmeri itt magát édes öregem, hogy leczkét fogadjon el öntől? Ismeri valaki közületek az öreget?

— Nem ismerjük! — volt az egyhangú válasz.

— Tehát menjen az útból édes öregem, s tanulja meg, hogy az nagy udvariatlanság, gentlemaneket az uton csak úgy mir niksz dir niksz megállítani.

— Igaza van uram! ha az ok nélkül történik — folytatta a nyájas öreg, ki nem jöve a türelméből, — igaza van, hanem ez most nem ok nélkül történik. Önök egy szerencsétlen ifju kigúnyolására sietnek, pedig önök között van tisztességes élemedett honi ember is, kinek kötelessége volna, nem lázítani, hanem csillapítani az ifju vért, s mivel látom, hogy nem tette, tehát én teszem.

Mindnyájan a szemébe kaczagtak Cellahónak, a mint őt tisztességes élemedett koru embernek hallák nevezetni.

Ennél nagyobbbat nem mondhatott neki senki.

Alig birta dühét mérsékelni.

— Félre az útból, szólt az öreget kezével eltávolítva.

Az öreg úr szeliden megfogta két ifjú kezét s hol egyikre, hol másikra nézve szólott.

— Ne menjenek önök uraim! . . .

Azok kikapták kezüket, szemébe kaczagtak s fügét mutattak neki.

— Uraim egy tapodtat sem, szólt erélyesen, de még sem haraggal az öreg úr, különben a legvégsőre vagyok ufalva.

— Ah! Ah! hadd lássuk, hogy fog megenni bennünket

— Uraim. szólott az öreg úr, itt nyilvános helyen, többek előtt kimondom, hogy ha ezt a lépést teszik, önök előttem becsstelen emberek.

Erre az arczok kissé meghosszúdtak.

A vén arszlán dühhel szólt szomszédjához.

— Megállj, majd mindjárt reáijesztek én.

— Vissza fogja ön szavát vonni vagy nem.

— Nem uram soha, szólt szeliden az öreg úr, —
sőt ha e dolog végbemenne, itt nyilvánosan megpecsételném, s hova ütném a pecsétet, azt nem szükség megmondanom.

— Uram! mi volt ez? Ez sértés; ez elégtételt követel.

— Kész vagyok reá, hol és mikor?

— Azaz hogy igen . . . no . . . tehát holnap reggel öt órakor itt fogunk találkozni, s innen indulunk . . .

— Uram! szólt egy ifju előlépve, önnek velem is meg kell vivnia, engem is megsértett.

— Szívesen!

— Uram! szólt egy második én is ezt követelem.

— Szolgálatára állok . . .

Most jött a harmadik.

— Pisztolylyal vagy karddal? . . .

— A mint akarják, legjobb lesz felváltva.

Azután jött a negyedik, utána a többi mind a tízen. — A komoly dolgot tréfával akarták elütni . . .

Ördögös egy öreg, még sem ijedt meg, csak mosolygott, s változatlan szelidséggel felelt: holnapra elég lesz kettő, s az azután való napokat osszák fel egymás közt . . .

E kis véletlen félbeszakította a gúnyolódók tervét.

— De ki lesz az ön segéde uram? kérde gúnyolódva Cellaho.

Alexi zavartan közelgett feléjük.

— Uram! ha meg nem vetné ön, — szóló székenkedő pirulással, hadd hozzak helyre egy könnyelmű lépést e cselekedetemmel.

Mindnyájan gúnyosan néztek Alexire. Az öreg úr jobbát nyújtotta neki.

III.

Másnap a fürdőbe egy oláh kocsi két siralmas ábrázatú sebesültet hozott. Az egyik Cellaho volt a vén arszlán. Az öreg úr inkább megbélyegzeni akarta őt, mint fekvő beteggé tenni, élete tizszer is kezében volt, de ő megelégedett azzal, hogy egy csapással egyik fülét leszelte. Egy új divatú fésülés eszméjét adta ez neki, de még sem kerülhette el, hogy teljes életében, gyászvitéznek nevezzék. A másik sebesültnek ifjúságát nézte az öreg úr, s feje helyett jobb vállára irányozta a sebesítő golyót.

Az ifjúság, a mely tegnap még gúnyözönnel illette az öreg urat, kezdett megrettenni.

Megkezdődött a parlamentirozás.

Az öreg úr mosolyogva engedett, s kiegyenlítették az ügyet oly feltétel alatt, hogy a szerencsétlen ifjú kigúnyolása többé elő nem fordul.

Igy a többi párba j elmaradt az ifjúság legnagyobb örömére.

Ugyanazon estve a nap hősének, az öreg úrnak kezét, mikor egymagában a sétányon járt s kelt egy női kis kéz érintette meg . . .

— Köszönöm! köszönöm!

Az öreg úr megértette, hogy e köszönet őt az ifjak ellen való felléptéért illeti.

— Kötelességem volt! felelt egyszerűen.

— Ön bizonyosan ismeri azt az ifjút? — kérdezte Mari érdekeltséggel.

— Nem kisasszony, én őt csak itten láttam először.

Mari csodálva nézte őt, s alig akarta hinni.

— S ön mégis életét kockáztatta érte?

— Én a becsületért kockáztattam azt.

— A gúnyok ingerelték önt fel, úgy-e? . . .

— Igen! mert hallottam ez ifjú szerencsétlen esetét.

Mari lesüté szemét, és szeliden vontatva szólott.

— Uram! . . . ezt én is szeretném hallani, látogasson ön meg minket, és beszélje el akkor majd nekem. Ugy-e megteszi?

— Érdekli önt ez ifjú szerencsétlensége? jó, én elfogom beszélni. Régi történet ez, de mindig új marad, s annak, kit épen ér, a szíve meghasad . . .

Mari mély bánattal sóhajtott e szavakra . . .

E pillanatban egy sugár, magas ifjú suhant el mellettök . . .

Sebesen, — izgatottan, nem nézve senkire . .

Mindketten felismerték.

Mari elhalványult, s önkénytelenül lázasan dobogó szívéhez kapott, mely megdöbbenve egy pár perczig elszorult . . .

Az öreg úr kutató szemeivel mindezt rögtön észrevette, meglátta, s fejét csóválva mosolyogva szólt magában . . .

— Szegény leány! szerelmes belé! . . .

IV.

Mari és anyja egyedül voltak szobájukban, mikor az ismeretlen szelid öreg úr bekopogtatott.

— Legelőbb is be kell mutatnom magamat.

— Ah, uram az ön nemes tette nem elég bemutatás volt-e már?

— Én H . . . y ezredes vagyok Torontál megyéből.

— Rendkívül örülünk uram, hogy egy köztisztelenben álló név birtokosával ismerkedtünk meg.

— Hígyje meg kisasszony, a szerencse csupán engem ért, mikor egy nemes szív ismeretségével gazdagodtam.

A boldog anya örömsugárzó szemekkel nézett leányára, míg a szelid öreg úr nyájas hangon kezdte . . .

— Én nem vagyok ingerlékeny természetű, de tűrni nem tudom, mikor szerencsétleneket gúnyolnak.

— Képzelteti kisasszony örömmemet, mikor ennek az érzelemnek megosztását olvastam szemeiből. Hatalmas ellenzékét képeztünk, az erős ellenfél, egy öreg obsitos s egy gyenge lány ketten megbuktattuk.

Itt örömmel nevetett az öreg úr.

— Képzelem, — szólt Mari anyja, — hogy meghunyászkodtak, mikor az első párbaj az ezredes úr részére oly kedvezően ütött ki.

— Nem nézték ki belőlem, hogy az ilyesmihez régen szokva vagyok, ez megtanítja őket, hogy a szerény ócska öltönyöket sem szabad lenézni. Különben igen gyenge vivók, és elsápadtak, mikor szemök láttára egy feldobott huszast lőttem el.

Erre ismét szívéből nevetett.

— Láthatták, hogy ha akarom, életökkel rendelkezhetem. Egy kis lecke! csupán ennyi volt szándékom. Ugyis professzornak nevezett az az élemedett koru fiatal ember.

— El voltak bizakodva.

— Kevéssé tanulmányozták még az életet, nem szenvedtek még, pedig a szenvedés az élet iskolája.

— Keserű iskola.

— De biztos, a szív vagy megerősödve, okulva, ifjulva jó ki belőle, vagy . . .

— Vagy? . . . kérdezte Mari lesve az öreg úr ajkain lebegő szavakat . . .

— Vagy meghasad, kisasszony! . . .

Mindnyájan elhallgattak egy perczre, mintha e szavak mély jelentőségén ábrándoznának . . .

— Épen erre az iskolára van az a szerencsétlen ifju kárhoztatva . . . Nem különzség az, . . . hanem . . .

— A szenvedés, a bánat — egészítette ki Mari, hiszen ezt arczáról lehet olvasni.

Az öreg úr fájón mosolygott.

— Valahányszor láttam a sétányon. — folytatta Mari, mindannyiszor megdöbbszint szívem a szána-
lomtól, könyeket éreztem szemeimbe lopódzani. Olyan
ifjan, oly nemes szép külsővel, s talán egy örök mar-
czangoló bánat áldozatjává lenni . . . Úgy-e ezredes
úr eltaláltam . . .

— Oh! az idő sok sebet begyógyít, — a könyvek
felszáradnak, s ha a szív épen marad, képes felejteni is.
— különben ítéljünk magunk róla, ha vajjon az a bá-
nat, mely ez ifjú keblét gyötri, gyógyítható-e vagy nem.

Mari kíváncsian várta az öreg úr szavait . . .

— Én felhívásnak veszem Mari kisasszony élé-
beni résztvevő szavait; s ez ifju fájdalmát, bánatát, a
mennyre tudom, el fogom beszélni. Rövid az eset, el le-
het két-három szóval is mondani, de a bánat oly nagy,
hogy kevés a szó a lefestésére.

Volt egy igen, igen kedves és szép leány, kit Her-
minnek hívtak; jól ismertem, mivel egy jó barátomnak
egyetlen leánya volt. Szép barna fürtjei voltak, szép ső-
tét szemei, és kellemes, mosolygó ajkai; lelke szebb és
mosolygóbb volt még mindezeknél. Nagyon természe-
tes volt tehát, hogy Oszkár, a vidék egyik leggazdagabb
s legtökéletesebb ifja, nemcsak hogy szerette. hanem
imádta; reszketett legkisebb pillantásáért, mosolya az
egyekig emelte; viszonszerelme által pedig még itt az
élők közt a földön üdvözült. Egybekelésük napja meg
volt határozva, s már előre szőtték a ragyogó terveket,
melyeknek fénypontja ez idei fürdői saison volt. Oszkár

mindent előre megrendelt e boldog napok számára. — Azonban a sors másképp határozott. Egy reggel Oszkár egy halott hideg kezét szorította ajkaihoz, azt a kezét, mely még az előttevaló napon édes lány melegségével a vért szívéig hullámoztatta, ez a hideg kéz most a vért, a szívet, a lelket, az életet dermesztette meg. — Nem akarta hinni, hogy meghalt. Örülten borult reá! Úgy-e? hisz ez lehetetlen!? De miért nem! Hiszen sokszor találunk reggelenkint egy letört virágot, melyet éjjel a dúló vihar sújtott le, — még mosolygott, még virult tegnap s még most is látszik az élet színe levelein, szirmain még most is ott csillog egy harmatcsepp, s fájdalom utolsó könnyűje. — Alig akarjuk hinni, hogy örökre le van tépve. Meghalni, mikor a szív gyönyörben úszik, mikor a boldogság tetőpontját érte el. Hogy lehet meghalni ilyenkor. — Miért nem? — Hisz a csalogánynak is, mikor legszebb szerelmi dalait ömlengeni, akkor reped meg szíve. — Halál! a te rejtélyedet nem fejtí meg senki, zsarnoki hatalmadnak nincsenek indokai.

A kik az ifju körül álltak, mikor látták irtózatossá váló arcát, azt hitték, hogy e csapást nem fogja túlélni. — Herminet eltemették; azt hitték, hogy pár nap múlva egy másik koporsót kísérnek utána, egy szerencsétlen öngyilkos koporsóját. Nem úgy történt. Oszkár nem halt meg. Egy rögeszme volt az, mely életét megtartotta. Ezt egy éji látomány szülte, a lázbeteg lélek képzelődése. Álmában Hermine lelke megjelent, s azt parancsolta neki, hogy csináltasson egy bábót, mely

hozzá mindenben hasonló legyen, öltöztesse azt abba a ruhába, mely az ő egyik menyasszonyi öltözékének volt szánva, szeresse, kegyelje e bábót épen úgy, mintha ő volna, ne váljon el tőle soha, legyen vele mindig; e báb nemsokára viszont szeretni fogja őt, mintha Hermine volna, ki az ő kedvéért a sirból támad fel, azután nőül veheti és boldogok lesznek. Oszkár leborult ez éji látomány előtt, lelkének erős hitévé vált ez, s nem lehetett lebeszélni, hogy e látomány tanácsait ne kövesse. Ez a báb története, a csodaszép bábué, melylyel Oszkár oly különösen bánik, melyhez naphosszat fecseg, melytől megválni nem bír . . .

A szelid öreg úr még csak most nézett fel, s a mit látott, megállította beszéde folyamában.

Mari holt halovány volt, szemei könnyekben úsztak, kezeit összekulcsolva tartotta ölében, mély, kétségbeeső fájdalom által lesujtott arczczal.

— Mari kisasszony! szólt a szelid öreg úr . . . önt elbeszélésem nagyon meghatotta . . .

Mari sietett rebegő hangján kérdezősködni . . .

— Ah! Irtózat! . . . Úgye? . . . úgye? . . . ez az ifju megőrült, tehát az egész bábueset nem volt nagytítás, ő nem különcz, hanem örült?! ,

— Nem kisasszony, én mondom önnek. Ez ifjú nem örült.

Mari könnyebbülve sóhajtott.

— Én mondom, hogy még nem örült, hanem félni lehet, hogyha orvoslásra nem sietnek . . .

— De hát miért nem sietnek az Istenért?

— Igen jól van eddig, azt jól tették, hogy nem daczoltak vele, s meghagyták neki bábúját.

— Tehát a remény nincs veszítve.

— Éppen azért bosszankodtam itt e könnyelmű nép cselekedetén, mely e szerencsétlent ingerelni vágyott, és lehet, hogy ez a tett egész életére ártalmas lett volna, — míg így, ha őt nyugton hagyják, idővel fel lehet találni a módot . . .

— És akkor, és akkor?

— Oh akkor! — nem egy esetet tudok — tökéletesen kiépül képzelgéseiből. Oh ő nincs azon a ponton, hogy ki ne lehetne gyógyítani.

— Kigyógyítani? — kiáltott örömmel Mari.

— Igen! Igen.

— És ki volna képes erre, ki követné el ezt a csudát?

— Kicsoda? Én azt hiszem, hogy ön, Mari kisasszony.

V.

Oszkár ma igen soká kinn sétált a holdvilágon, a kellemes nyári est lelkét bűvös hízélgéssel vette körül, melyből nem birt menekülni. — A sötétké égen a csillagok nemcsak ragyogtak hanem mosolyogtak. A holdvilág, mint egy tündér, ábrándosan ragyogott feléje, keblét szelid merengés szállta meg.

Az egész vidék kéjben úszott, a fák halkan titkosan sugdostak, a virágok egymás felé hajoltak, s a csalogány epedő bánattal dalolt egy édes dalt. Ez mind oly szép,

oly ábrándos volt. — Milyen boldog még a legkisebb fűszál is, mely a harmat gyöngyeiben fürdik, milyen boldog a kis csermely, mikor a holdvilág sugáiraival csókoltatja magát. — Csak ő van egyedül bánatával. Fájt neki még az a mosoly is, melyet e gyönyörben uszó kép látása csal ajkaira. A szelíd merengés, mely lelkén végig simul, csak elhagyottságát juttatja eszébe. — Oh nincs, nincs többé az, a ki őt szeresse, a kedves csengő hangot nem hallja többé, nem simúl többé senki az ő keblére, hogy melengető puha karjával nyakát átölelve szelíden sutogja hozzá: szeretlek! örökké foglak szeretni!

Minden, minden elveszett örökre, csak gondolatai s szíve gyötrelmei maradtak meg, — azok a gondolatok, melyek örökké tévelyegnek s forognak egy tárgy körül, s nem bírnak megpihenni s elszakadni attól a tárgytól, s azok az érzések, melyek az emlékezet keserűségével vegyülve egy megfeythetlen czél után epednek önemésztő örök vágyódással.

Az, a kit szeretett, meghalt, de szerelme nem halt meg. Mint tud még most is ábrándozni, midőn nincs kiért; mint tud szeretni, midőn nincs a kit szeressen. E szent érzelmekkel egy csalképnek áldozik, egy lelketlen, élettelen bábnak, mely a régi édes képnek csak halvány emlékeit hordja magán. — Mégis szereti e bábót, a szívéhez van nőve látása, bámúlása; lekötve tartja egy varázs, mely a gyenge lélekkel csalfa játékot űz. Megholt kedvese iránti kegyelet, a szívére halmozott keserűség egyesülnek itt elkábítani lelkét, hogy e bábótól őt elválhatlanná tegyék, Midőn kis kezét fogja, nem Hermine kezére

gondol-e, midőn nyájasan szól hozzá, nem Herminehez beszél-e, ki a boldogok hazájából édes mosolylyal figyel reá, s midőn keserű könyeket sír, nem a csalódott vágy kétségbeesése-e az, mely még tisztán érzi s látja, hogy önmagát akarja ámitani és oly nyomorult, hogy nem akar hinni a megtörtétekben, hogy még mindig eped, vár, midőn már nincs mit várni többé; midőn nem tud megválni attól a reménytől, hogy őt egykor még látni fogja; s ez örök harcban, ez örök zúrzavarban a lélek tömkelegébe mélyed, s megretten attól a gondolat-tól, hogy örökre el fog tévedni e delejes örvényben, mely szívja, csalogatja magához . . .

Édes mosoly tévedezett ajkain az őt környező gyönyörű esti kép láttára, — de ezt a mosolyt csakhamar a gúny torzította el. Szép volt neki mind az, a mi itt gyönyörködtetett, de fájdalmas is, mert arra gondolt, a mit elveszített. Csüggedten eresztette le fejét, kebléből mély sóha; emelkedett, szívére tette kezét, hogy elnyomja a benn dúló vihart, szétnézett a bűvös esti kép felett, s e szent ihlettségű csend, a természet édenszerűségének, a szerelemvilágnak e mystikus álmodozása megösmerteté vele a titkot, melyért eped, a vágyat, mely után sóvárog, szíve ürességét, melyben fájdalmak helyett szerelemnek kellene hullámozni.

Hermine emléke mint vonzó szellem lebegett elébe, felkölté őt helyéről s vezette, vontá őt magával a csinos külsejű lakoska felé.

Mint egy holdkóros engedett e csodás benyomásnak.

A kis lak úgy állott itt, mint egy légből alászállt tündér-villa, körülötte a sűrű fák közé a holdsugár halvány párás ködöt varázsolt, a bokrok sötét árnyat vetettek a lak fehér falára.

Oszkár csak ment, nézve anélkül, hogy szemlélne, merengve anélkül, hogy gondolkoznék, — mintha magnetikus álomba lenne bűvölve az est varázsától.

A tornáczon az öreg Mihály aludt csendesen; nehéz lélekzése legkisebb zajt sem okozott. Az előszobában a szobaleány aludt, mint egy halott, ki az élet legkisebb jelét sem árulja el.

S benn a szobában, a pamlagon az az élettelen felcífrázott, felcizcomázott báb ült, mereven, kezeit mozdulatlanul pihentetve ölében. Csipke-fodros fehér se-lyemruha volt rajta, kebelén és kezében most is virág-bokréta volt. Fürtei ép úgy voltak fonva, szép gömbölyded karjait most is csipkeújj födé, kisdéd lábai most is a zsámolyon pihentek. — Egészen úgy s abban a helyzetben, melyben Oszkár mintegy két óra előtt hagyta. A hold beözönlő fényében, s a szoba félhomályában e cizcomás csodaszép báb egy rémes jelenség volt, melytől meg kellett rettenni.

Úgy ült itt egyedül, mozdulatlanul, mint egy szellem, egy kísértet, mintha valóban Hermine lett volna, — ki sírjából kelt fel. —

Oszkár nem bírt eszmélni többé; a magány, a csend, az ábrándok varázslata beljebb vitte vészes hálójába; lassan, búsan közelgett a báb felé, s eltikkadva melléereszkedett egy támlányra.

Homlokát kezébe hajtotta s míg szemei a báb czifra ruháin tévelyegtek, gondolata egy tarka álom utait repülte keresztül.

A boldogság mosolygó álmképei voltak azok.

Mosolygva nézte a báb fodros ruháit, mint gyermek gyönyörködött a bábu csinos virágbokréáján, s s mint bohó szerelmes, sóvárogva szemlélte a picziny kezét.

Ezután nagyot sóhajtott, s a picziny kezét megfogta.

Hirtelen sikoltva ugrott el tőle, mintha kezét égette volna meg.

— Ah Istenem! hiszen az a kéz meleg volt! . . .

Azért kapta el oly ijedve kezét, mert úgy érezte, mintha a báb keze puha és meleg lett volna, még a keztyűn keresztül is érezhető volt az a gyöngéd melegség.

Nem mert felpillantani, csak úgy állt s reszkelt a báb előtt, azután ismét erőt, bátorságot vett, ismét közelgett a báb felé, s fel sem nézve a kéz után nyult, s meg is találta.

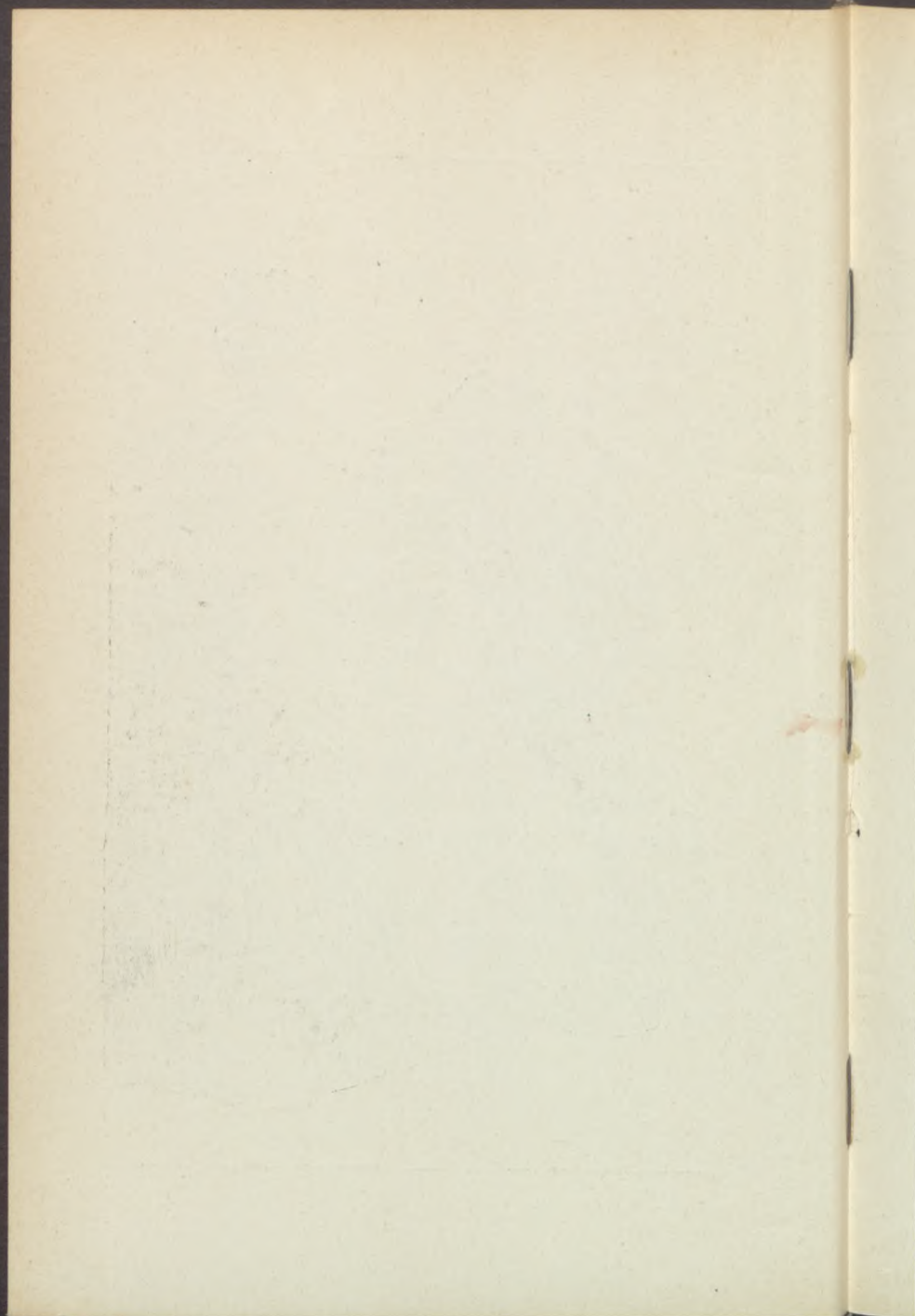
Ismét rettenve kapta el kezét, most meggyőződött: a kéz, a bábu keze meleg volt, s míg borzongva megrázkódott, azalatt szemeibe örömkönnyek törtek, s öröm-zokogva rebegette:

— Ő él! . . . Ő él! . . . feltámasztották őt könyeim.

S a báb a pamlagon meghazudtolta magában az állítást, hogy a halottakat az élők könyei és sóhajai feltámasztják.

Россины 405

Oszkár nem tudta, azt higgye-e, hogy álom mindez, vagy pedig most ébred egy hosszú, kínos álomból.

Odarohant, s míg a báb kezét lázasan ajkaihoz vonta, szenvedélylyel kiáltott hozzá:

— Oh mondd! oh mondd, hogy nem álom ez, hogy nem haltál meg, hogy élsz, s csak az a szenvedés és kín volt álom, mely eddig gyötört.

A báb nem szólt, hallgatott.

— Oh szólj! — csak egy hangot, csak egy szót.

Ekkor felnézett és sóváran leste a báb ajkait, de mily változás, a halvány báb arcza egészen ki volt pirulva, s míg keze kezében reszketett, a báb kis domború keblei a belső küzdelemtől hullámozottak.

Szemeire kapta kezét. Nem hitt. Mily varázs történik itt vele. — Nem tudta, nem álmodik-e?

Eleresztette a báb kezét, s megalázódva előtte térdeire ereszkedett, kezeit összetette, s mint egy oltárképet, áhitattal bámulta a megvarázsolt bábút.

— De hátha nem az ez? . . .

De igen! De igen!

Oh, ez az ő csodaszép bábuja volt, ugyanazokban a ruhákban, ugyanazokkal az ékszerekkel, virágbokrétával mellén, és mégis . . . mégis . . .

Azután közelebb lopódzott térdein, nem merte érinteni még a ruhája fodrait sem, szent kegyelet töltötte meg szívét s lelke magasztos gyönyörben repesett.

Oh! hát teljesülnek, mégis teljesülnek a boldogtalan lelkek álmodozásai. Még történnek oly boldogító

események, melyeket a hajdankorban csudáknak neveztek.

— Angyal! szólt ő, angyal! ki az égből szálltál alá a földre, oh szólj, csak azért vetted-e fel ez alakot, hogy pár percnyi játékot üzzél velem, szólj, csak gúnyolni, keseríteni akarsz-e?

Kezét szeliden ajkához emelte.

A bábu nem vonta el kezét, ott hagyta pihenni Oszkár kezében, ki érezhette az ütér forró lüktetését . . .

— Oh! te csakugyan tündér vagy . . . Szólj, beszélj, hallasd édes hangodat, mondd, mit akarsz velem.

A csodaszép bábu megszólalt.

Szép, csengő hangon mondta:

— Szívedet akarom meggyógyítani.

Oszkár elámult s nem tudta, vajjon a földön van-e.

Valóban a bábu piros ajkai szólottak, látszott az ajk mozgása, a szép fehér fogak. Nyájas, szelid hang volt az, úgy, hogy egészen a szívig furakodott.

— Szívemet? — kérdezte Oszkár szívéhez kapva

— Igen! Igen! . . . mert . . . szólt a bábu, — de itt elhallgatott, lehajtotta fejét, elpirult, s nem merte azt a szót kimondani, — melyhez a jó öreg úr az ifju megmentését kötötte . . .

— Oh mondd, mondd tovább!

Nagy messziről zene hallatszott, mintha a tündérek hazájából hangzott volna.

A bábú kebléhez nyúlt, erőt vett magán, s pirulva süttogő hangon rebegte:

— Mert . . . mert . . . szeretlek! . . .

Oszkár lázasán sóhajtott e szavakra, szívéhez kapott, azután homlokához . . .

Milyen különös, milyen kínos álom ez.

A bábú megrettent saját nyilatkozatától, — egész lényét a szégyenkedés zavara futotta be, felugrott s el-tűnni készült.

Oszkár megragadta kezét.

— Oh, maradj! maradj! ne hagyj itt! — rimánkodott neki.

— Még látni fogjuk egymást, szólt a báb nyájasan, kis kezét az ifju kezéből szeliden elvonva.

— Oh tudom, — a túlvilágon úgy-e? . . .

— Nem! Nem! Itt a földön! . . .

Ezzel mint egy rejtélyes tünemény a nyílt ajtón hirtelen elsuhant . . .

Oszkár azt hitte, hogy a légben oszlott el így egyszerre; kétségbeesetten felsikoltott, mikor nem látta többé, a viharos érzelmek legyőzték, lábai nem bírták, meg volt törve, s eszméletlenül összerogyott . . .

E pillanatban két alak rohant hozzá rejtekeikből, térdre ereszkedtek, s résztvevően hajoltak feléje. A szelid öreg úr volt az egyik, a másik egy jó öreg aszszonyság . . .

A bábú ezalatt a tornácra ért . . .

Mihály, kit Oszkár kétségbeesett sikoltása álmából felrettentett, borzadva pillantotta meg a bábút . . .

— A bábú! A bábú! kiáltott elrémülve, — s míg keresztet vetett magára, ereiben a vér megfagyott, haja az ég felé meredt . . .

Reszketve szemlélte a távozó bábút . . .

— A bábú! . . . Nagy Isten! . . . ez valóban a bábú! . . .

Ijedten ugrott fel ágyából, futásnak vette magát, hogy meneküljön a kísértetek tanyájától.

A bábú a sétány felé tartott . . .

Fenn a fürdő termében ezalatt javában folyt a

zajos tánczvigalom, a zene harsogott, de egy hang egyszerre elnémította a vidám zenét . . .

Az öreg Mihály hangja volt ez, ki rémültében az emberek közé menekült a kísértő bábú elől . . .

— A bábú! A bábú! . . . rebegte reszkető hangon a kifelé tóduló vendégesoportnak . . .

Ott állott köztök éji öltözékében, hajadon borzas fővel, rémült szemekkel, s az alig tiz ölre eső sétány felé mutatott.

Azok a kik előrohantak, köztök Alexi is, a bábút valóban a sétány fái között látták eltűnni.

* * *

Mikor Oszkár magához tért, nem tudta eltalálni, hol van és mily varázslat történt vele. — Szép függőnyezetes ágyban feküdt, ismeretlen, de nyájas és mosolygó arcokkal találkoztak szemei.

Egyszerre meghökkent és halvány arczára egy kis életpir futott.

Marit pillantotta meg.

Oh! rögtön, rögtön ösmerős volt ez arcz neki; ez a jótékony tündér arcza, a tündéré, ki szívét akarta meggyógyítani.

Szeliden mosolygott Mari szemeibe. E mosoly a megtisztult lélek sugára volt, az a mosoly, mely visszatért számüzetéséből, — most ismét ragyogott, a szív s a lélek édes nyugalmát fejezte ki.

Csak egy vágya volt most már a szívnek. Az, hogy jóltevő tündérét örökké láthassa, hallgassa szép csej-

gésű szavait, gyönyörködjék szemeinek melegítő fényében, piros ajkainak üdítő mosolyában.

A szelid ezredes úr nevetett s könyezett egyszerre, örömében kezeit dörzsölve . . .

— Megmondtam, megmondtam! hogy én meg fogom gyógyítani . . .

— Boldogok lesznek, rebegte azután magában. — Boldogok lesznek, oh én tudtam, mondtam mindig, hogy a szerelem miatt szenvedő szívnek legbiztosabb gyógyszere a szerelem.

KÉT TRÉFA.

— Beszély egy régi napló után. —

OLYAN vagyok én, mint az a szomorú cziprusfa, mely ágait lehajtja a földre, s melynek olyan bánatos a nézése, mert a temető jut az ember eszébe róla. Olyan az én szívem, mint a kifáradott fecske, melyet a hideg tél elűzött szülőtte földjéről, kedves hazájából. Olyan az én orcám, mint a virág, melyen a harmat megfagyott, olyan az én tekintetem, mint a fekete felhő, s olyan nézőm, olyan szótalank az én ajkaim, mint egy hárfa, melynek húrjai szét vannak szaggatva.

Én nem is tudom, hogy mikép jut eszembe az én fiatalságom, hogy mikép jutnak eszembe az idők, melyeket Vay Ádám uram szolgálatában töltöttem. Az emlékezet mind megaranyozza azokat a napokat, melyeket nála Anno 1700-tól usque haláláig töltöttem. A csétki jószágában, mely most Gyürky Pál uramnál zálogban van, mely az serki jószághoz aplicáltatik, s

hasonló conditiókkal bírja azt a Gyürky-család. A tar-
czali hegyen fekvő Lajtrom nevű szőlőben lévő szüretetek-
ben, mely bizony harmincz hordó bornál többet adott,
s száz esztendőnél továbbra volt a dézsmaadástul liber-
tálva. A tokaji hegyen a Konya- és Meszesmalom nevű
szőlőbeni szüretéken, mely bizony legszebb vala mind
a szőlők között. A debrői jószágban, melyek most Ratik
Gergely és Barátnaki Ferencz fidelis nemes emberek
tulajdonai, melyet 4000 magyar forinton megvettek,
s bizony többet ér, mert maga Gyöngyös városa por-
tiója is megéri azt a pénzt, a mely pedig mintha ráadás-
ba volna adva.

De hadd mondjam el hát pro memoria azt a histo-
riát, a mely eszembe jutott, mely még most is annyi esz-
tendő után olyan eleven színekben játszik előttem.

I.

Nehéz idők borúltak ránk.

Deczember vége felé járt, a megvert kurucz sereg
romjai vonultak keresztül Gyöngyös városán, a hol
betegem feküdtem.

Még ezelőtt egy évvel családi kastélyunkban sze-
retett családom körében ültem. A kandalló előtt ült az
én feledhetlen jó atyám, s az én oly soká feledhetlen
édes jó anyám. Ők most már ott nyugszanak, hol
csendjöket nem háborgatja a háború haragja . . . A
kastély pedig leégett omladék.

Nem volt senkim e világon, csak szeretett jó test-
vérem, csak ő volt, hogy könnyeimet letörölje, ki ott küz-

dött a harcosok soraiban, a hová én még az én 15 éves korommal nem mehettem.

A mint ott feküdtem, mint egy nyomorék az én betegágyamban. úgy tetszett, mintha ágyúk hangjait hallottam volna. Fölugrottam, s gyöngélkedő tagjaimra fölrángattam ruháimat.

Siettem a szabad ég alá a városon kívül arra, merről a haragos ágyúk hangja bömbölt.

Volt nekem anyai ágról egy bátyám, a kinél beteg állapotomban meghúztam magam, az utánam sietett mindaddig, míg megállapodtam egy domb tetején, a honnan mindent lehetett látni . . .

Szomorú dolog volt látni, az emberek mint ölték egymást; az volt a legvitézebb, a ki legtöbbet megölt.

— No mit látsz fiú? szólt hozzám az öreg, kinek ez a dolog régi megszokott mulatsága volt még a Tokay uram támadása idejéből.

— Nem látok egyebet, mint visszafutamodó kuczszereget . . .

— Fortély az! szólt az öreg.

De én nem szerettem az olyan fortélyt, a hol a vitézek szaladtak, a hogy csak tudtak, s a ki megkergette, őket apritotta, fogyasztotta soraikat, a hogy csak lehetett.

— De öcsém, nem addig van a, meglátod, eloltanak még amazok gyertyájából is egynehányat . . .

Mig így beszélgettünk, egy nagybajúsú szabados közeledett felénk, mind maga, mind a lova csupa vér volt, s ami a lova szőrén lefutott, az meg véresapokba megfagyott rajta.

— Atyámfia, szólította meg az öreg a bajuszt, miféle vitézség az amott, mely ugyan csak tartja magát.

— Az Ilosvay uram ő kegyelme csapatja, én is odatartozó volnék, de lejöttem, mert nagy rést ütöttek a tarkómon, megcsúszott egy szakszusz bicskája a kalpagomon . . .

— Az Ilosvay uram csapatja, szoltam csodálkozva, hát ismeri édes barátom Pápay Bertalant . . .

— Hogy ne ismerném, az én hadnagyom, amott ül ni azon a zsufa paripán . . .

— Oh, Istenem, kiáltottam örvendő hangon . . . ő . . . az az én bátyám, édes barátom.

Egy óra múlva minden csendes lőn.

Egy óra múlva Berezi keblére borúltam, és ott sirtam.

Berczi magához ölelt és kis barna bajuszára egy könyecsepp gördült le . . . Lehet, hogy az jutott eszébe, a mi nekem. Az öreg bátyám pedig össze-vissza csak a háborúról tudakozódott.

— Ti győztetek ugy-e? . . .

Berczi fejét rázta szomoruan.

— De nem sokan estek el közöletek? . . .

— Sokan, nagyon sokan . . .

Berczi ezután nem is hallgatott a bátyánkra, megfogta az én államát és könnyvel öntözött arczomat fölémelve szólt:

— Oh, mint hasonlítasz anyánkhoz, mintha csak őt látnám . . .

Nem bírtam magammal, oly jól esett ez, s úgy fájt valami, hogy zokogtam. Berczi könnytől öntözött orcámat megcsókolta . . .

Az öreg bátyám pedig mivelhogy anyám ő neki édes testvére volt, annyira meg velt indulva, hogy a másik szobába ment zokogni.

— Józsi, szólt ekkor testvérem hozzám, még az éjjel távozunk, ki tudja, látjuk-e egymást valaha, két dolgról kell veled szólanom. Egyik téged, a másik engem illet. Te még fiatal gyermek vagy, még van időd arra, hogy kardot köss . . . Menj addig édes öcsém Vay Ádám uramhoz, ő atyánknak jó barátja volt, ő kanczelláriájában helyet ad teneked. Nagy nyugalmamra szolgál, ha tudom, hogy biztos helyen vagy. A mi a másik dolgot illeti . . . Tudd meg, hogy nekem mátkám van, Illosvay Mária; vigy hirt neki felőlem; mondd meg neki.

hogy a háboru zajában is mindig eszembe jut; mondd meg neki, hogy hű maradok hozzá; mondd meg neki, hogy maradjon ő is hű hozzám s ha győztesen visszatérünk, feleségül veszem, ha pedig elesem, ejtsen néhány könyecseppet értem.

II.

Vay Ádám uram igen szívesen fogadott. Ő kegyelmessége igen eleven és tréfás ember vala, nem olyan szomorú, mint a milyennek most mondják. Igen ám! mert az 1713-ik esztendő után igen rosszul folyának az ő dolgai. Danczkában, Prusszában oly nyomorúságba esett, hogy gyakran betevő falatja sem vala az én szegény jó uramnak, kinél becsületesebb embert soha nem ismertem, s kit sírjában az Isten is megáldjon.

— Isten hozott öcsém, szólt. Atyádat igen jól ismertem, notábilis ember volt, anyád pedig a Krucsay-lineáról némi affilitásban is van családunkkal . . .

Szomoruan mondta el, hogy ő is már a sírban nyugszik . . .

Ez napságtól fogva be voltam szállásolva nála, mint iródiákja, s úgy tekintettek, mintha a házhoz tartozandó lettem volna és mindnyájan szeretettel bántak velem, mintha csak édes fiú lettem volna a háznál . . .

De az én egészségem csak sehogy sem akart helyreigazodni és szép fiatalságomat igen sok nyavalyás küzködéssel keserítette.

A világ új szint öltött. A kurucz seregek messze elpusztultak a vidékről és helyükbe idegen országbeli

armádia érkezett, mely sem az Leopoldus császár armádiája, sem labanczhad nem volt . . . De ez csak rövid időre történt, mert alig két hónap múlva újból visszaérkeztek a kuruczok, s Vay Ádám uram lett egyik legkedvesebb embere a fejedelemnek, kinek is szomorú sorsa mindenek előtt tudva lévő dolog . . .

Hogy arról az armádiáról szóljak, az a saxoniai elector, vagy mint magyarán nevezik, választó fejedelem armádiája . . .

A kastélyban is voltak tisztek számosan és egy közülök az én szobám mellett volt beszállva és ennek, a ki német gróf volt, szokása vala hangosan énekelni . . .

Egyszer kíváncsiságból benyitott az én ajtómon és engem mint lábbadozót látott üldögelni egy zselyében . . .

— Bocsánat, szólt, nem tudtam, hogy beteg van itt! . . . és készült visszatérni.

— Maradjon, szóltam, a beteg az, kinek leginkább szüksége van a társaságra.

Igy ott maradt, s elkezdtünk egyről s másról, ifjú gyermekiségekről, szép nőkről beszélni. Naponkint azután mindig fölkeresett, s igen bizalmasok lettünk egymáshoz, mert ő is fiatal ember volt, csak két-három évvel idősebb nálam

A napok múltak, s én apránként nemcsak betegágyamat, hanem a szobát is elhagyhattam.

Meglepetésem igen nagy volt, midőn a kastély termei egyikében testvérem mátkájával Ilosvay Máriával jöttem össze.

Vay Ádám uram ő kegyelme megmondta neki, ki vagyok . . .

Erre lesütötte szemeit.

Az én szemeimből pedig öröm sugárzott, mert szívét értettem meg ezáltal.

Mária gyönyörű lányka volt, azok közül a szépségek közül, melyeket álmában lát az ember, tündér és angyal egy személyben. Aranyhaju, mert szép szőke haja volt.

Mikor pedig egy kicsit közelebb férközhettem hozzá, mindent elmondtam neki, a mit Berczi üzent és szerettem volna tudni azt, hogy miket felel rá, de hasz-

talán, annyira meg volt indulva, hogy könnyei összefutottak szép szemeiben . . . És nem felelt egy kérdésemre sem.

Estve már én is az asztalnál vacsoráltam, velünk vacsorált a fiatal német gróf is, kin meglátszott, hogy Mária jelenléte zavarba hozta, s hogy nem épen a legkedvesebb helyzetben van szívét illetőleg.

Már néhány nap óta láthatta mindennap, s Vay Ádám uram ő kegyelme gyönyörködött benne. s készített számára olyan kedves kis meglepetést, melyet még szerelmes ember sem fog megköszönni.

Máriának keblén gyönyörű virágbokréta volt; a gróf életre-halálra esdekelt egy szálért abból a bokrétából, de Mária megtagadta. Könyörgött mindenféleképen, úgy hogy szinte bosszankodtam, de Mária megindíthatlan maradt.

— Kisasszony, szólt a gróf, kérjen mindent tőlem, s én megadom azért a szál virágért, ha életemet is . . .

— Ugyan kísértsd meg Mária, szólt vidoran Vay Ádám.

Azután pedig mikor Mária erre sem engedett, ismét szólt.

— Talán Mária inkább egy fiatal kurucznak adna a kalpagja mellé virágot.

Mária elpirult.

— Jól van, szólt, én adok a grófnak egy szál virágot — de egy föltétel alatt, — ha a hüvelybe teszi kardját azelőtt, kinek nevét e kis papirosra írom, s igyekszik mindenkor megvédelmezni életét.

A gróf égre földre esküdött.

Mária egy darabka papírra írta annak a kedvesnek nevét, kinek életét meg kellett védenie, de úgy nyújtá át a grófnak, hogy az épen az én lábaim előtt a földre esett.

Fölvettem, arra a papírra testvérem neve volt írva: „Pápay Bertalan.“

Oly jól esett Máriára tekintenem. Mosolygó szemekink találkoztak.

A gróf pedig az örülésig beleszeretett Máriába.

Mária másnap reggel elutazott, de búcsúzva tőlem Berczinek igen szépeket üzent . . . hogy szereti, hogy felesége lesz . . . hogy sírjára virágot fog ültetni . . .

A gróf magánkívül volt Mária távozása miatt; megijedtem látásán.

— Az istenért mi baja, kérdeztem tőle.

— Semmi, szólt kaczagva, mert ti nem tartjátok kinnak remény nélkül szeretni, megfosztani a szívet a reménységtől . . . Láttá tegnap azt az angyalt, ah! hogy ne látta volna . . . Szerelmes, örült szerelmes vagyok, s meghalok szerelmem miatt, ha az a nő enyém nem lesz. Egy csók tőle — szívesen meghalnék egy csókjáért.

— Nos, mit mond, folytatta, nem tudja ön helyeselni zavaromat. Az emberek, kik egymást gyilkolják, miért bántanak engem, kinoznak, letartják akaratom, szívem, de el fogom tépni azokat a kötelekeket, melyeket az eskü, a hűség parancsol; a szív az első uralkodó a világon, oda pártolok.

Azután felém fordult, s higgadtan folytatta.

— Higyje meg, semmi, de semmi reménységem, mert az a nő, ki nekem e szál virágot adta, sohasem szerethet engem idegent, ki az ő testvérei ellen harcolok. Átkozott kard, átkos háboru . . . Ah! ha tudná, nem, nem uram, hisz ugy is tudja . . . Az a leány, az a nő, ki tegnap itt volt . . . Rákóczy húga, a fejedelem húga.

— A fejedelem húga? szoltam mosolyogva.

— Igen, igen! Vay Ádám csak ismeri és nekem mindent megmondott és én . . . elég, a többit majd meg fogják hallani.

Ezzel sietve odahagyott.

Vay Ádám az én uram pedig nagy jó kedvvel, örömmel dicsekedett nekem, hogy mint szedte rá a saxoniai grófot, a ki Ilosvay Máriába beleszerelmesedett.

— Tudja-e a gróf, ki az a dáma, kivei tegnap este mulatozott, az Rákóczynak, a fejedelemnek húga. Nohát hazudtam-e: primo ez universális szokás Magyarországon, secundo: csakugyan fiatalabb Mária, mint a fejedelem; tertio pedig, ki tudja, ha a capitulumokat kutatnék, nem akadna-e az ember valami affilitásra.

— De ez a gróf tökéletesen meg van arról győződve, hogy Mária a fejedelem húga.

— Kurucz tréfa! szóltam.

— Persze, hogy kurucz tréfa, felelt Vay Ádám, hiszen kurucz ember tréfája.

Ezzel egy nagyot kacsintott a szemembe.

A hold már vagy háromszor változtatta arculatát, a tavasz virágai is mind kinyílottak és virág volt mindenfelé . . . Sok változások történtek akkorában.

Ekkortájt ment az Erdélybe szánt segítő sereg nálunk keresztül. Gyürky Pál uram jött be először szép fényes haddal, mely bizony legszebb vala a kurucz seregek közt. Az ő ezredének vala rendes egyforma ruhája, jó paripája, fegyvere, s még forgója is, tarsoly az oldalán. Farkasbörkaczagányukat kevélyen félvállra vetették. Sarkantyújuk taréja pedig oly nagy volt mint a libertás, mely pénzt bizony mai időben már senki járóképen el nem veszi.

Még mi eddig csak rongyos és debreczeni pokrócz ruhájú seregeket láttunk. És elbámultunk, hogy ilyen ezred is létezik.

Vay Ádám uram ő kegyelme ekkoriban már a fedelemnél vala, a honnan mindvégig el nem távozott, pedig ha az ember tudója volna a leendőnek, jobb lett volna szegénynek ősi házánál maradni.

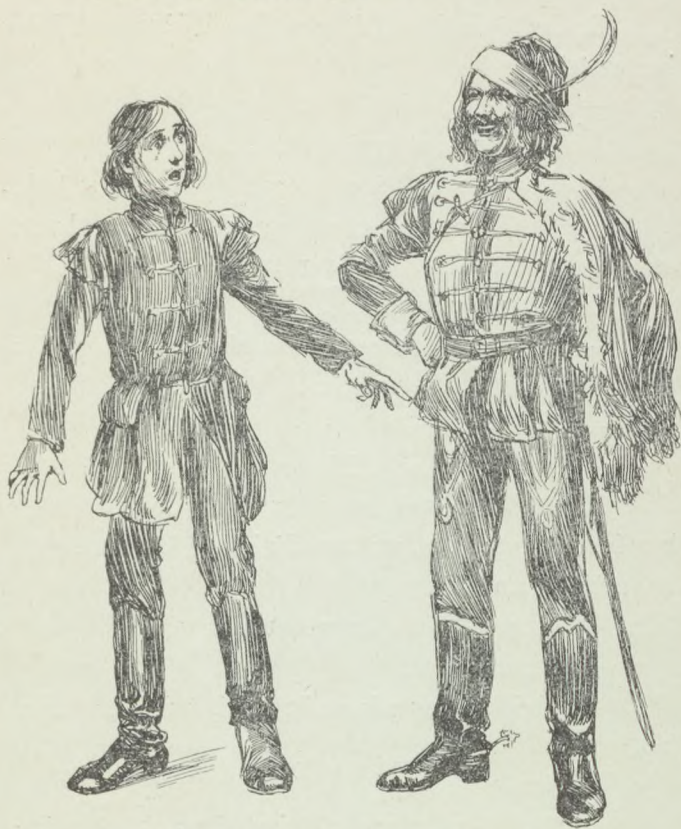
De ő kegyelme is csak akképen járt mint Forgács Simon, nem tudta már mint cselekszik, mikor a lelket a dolgok fényessége elragadta.

A kastélyban fiatal sarkantyús vitéz keresett föl, alig ismertem ebben az öltözetben, és arra a gondolatra még csak nem is jöhettem, hogy az a gróf volna.

— Jó reggelt, nos nem ismer rám, hogy így meg-
bámul?

Csodálkozásomban nem is birtam felelni.

— Én! Én vagyok valóban.

— És ebben a ruhában! ellenségei közt . . .

— És még sem érti az egészet . . .

— De hát hogyan . . . hogy lehet az?

— Igen könnyen! . . . Tudja, mikor utólszor lá-

tott, szenvedelmes szerelembe estem, ez érzélem azóta folyton nőtt szívemben, s nem birtam vele, . . . különösen azért leginkább, mert Vay Ádám jószívűsége tudatta velem, hogy életem bálványa a fejedelem húga . . .

Ekkor fölemelte öklét, s a Vay Ádám szobái felé fenyegetett.

— Hej Vay Ádám! Vay Ádám.

Mosolygott, mosolygása keserű volt . . .

— És uram is, Pápay József diákuram is tudja, ki volt az a leány, és mégsem mondotta meg, hanem segített úgy-e esküszegővé lennem? . . .

Lesütöttem szemeimet . . .

— Mi volt arra a papirosdarabra írva, a mit Mária nekem adott . . . Úgy-e . . . Pápay Bertalan? . . .

— Igen! . . .

— És kicsoda az a Pápay Bertalan? . . .

Nem feleltem neki, mert hazugság forgott elmém-ben és nem is tudtam, mit mondjak neki hirtelen, mikor így a krédóban voltam.

— Ismeri azt a Pápay Bertalant? . . .

— Ismerem.

— Férje-e ez annak a nőnek, kit Máriának neveznek?

— Nem.

— A többi mindegy . . . így jól van . . . számadásomat majd elvégzem magam Vay Ádám urammal, a ki ily gyönyörűen rászedett, és a rebellióba kevert. Tudja-e, hogy életemmel játszom most? Úgy kell vigyáznom életemre, mint a félszemű embernek félszemére.

Itt kémnek tartanak, ott meg ha megfognak, a golyót el nem kerülöm. Én azt gondoltam, uram fia, hogy az a leány a fejedelem huga, nagy dolgot csinálók belőle, azt hiszem, hogy másképp meg nem nyerhetem és megszököm az armádiától; bizony nagy szemeket vetett rám az a parasztember, a ki kocsin Tokaj felé vitt, és látta, mikép vetem le bundámat, s alatta meglátta katonaruhámat, nem is gondolta, hogy katonaembert visz.

Fölkerestem a fejedelmet, és szolgálatomat ajánlottam neki. Ott maradtam oldalánál, és együtt harcoltunk számos csatában . . .

Ott meg is tudtam, hogy megcsaltak, az a leány nem volt a fejedelem húga . . . Ez Vay Ádám uram tréfája volt, melyet nem igen jól talált ki, s melyet neki soha meg nem köszönök . . .

Most már azt kutattam ki, merre van az a Pápay Bertalan, a kit Mária megvédeni parancsolt . . . Most már azt is tudom, és föl is fogom őt keresni . . .

E szavakat jó súlyosan mondta . . .

Hajlandóságom volt mindent elmondani neki . . . de csak annyit mondtam . . .

— Hiszen, én megmondhattam volna, hogy ki legyen az a leány . . .

— Tudom . . . fájdalom, tudom . . . az a leány Illosvay Mária . . . s ehhez nem lett volna szükség armádiámat odahagyni, esküt szegni, ily apróbb nemesi familiák talán hamarabb elfelejtették volna, hogy ellenség vagyok s házassági beléegyeződést nyerhettem volna úgy is . . .

— Keresse föl őket, és igyekezzék szeretetüket megnyerni, szóltam Mária hűségében bízva, s ezt a dolgot csak egyszerű jó tanácsképen mondva el . . .

— Könnyű dolog, eső után köpönyeg, hát az én életem ne álljon egyébből, mint csupa szökésből? Hallja-e diák uram, az az Ilosvay László uram, a kinek Mária a leánya, ő felségének a császárnak lett hive, s elpártolt egész ezerével ő felsége armádiájához . . . hát már most megint el vagyok választva, már most ismét ellenség vagyok, vagy most már azt várjam be, míg Ilosvay László uramnak megint visszapártolni tetszik Rákóczyhoz?

— Nem tréfált-e megint valaki a gróffal, nem került-e Vay Ádámnak tréfában valaki párja? . . .

— De már erről bizonyos vagyok . . .

— Vigyázzon, nem akarom a dolgot elhinni.

— Nem, de én tudom . . . Bizony bolond ország ez a tiétek, bizony bolond nemzet vagytok ti, egy héten ide, más héten oda, azután ölitek, pusztítjátok egymást, az ördög tudná hirtelen, ki melyik felekezethez tartozik, s ha egy párton vagytok, a másik párton levőket tüzzel-vassal kiirtanátok a föld színéről. Csoda, hogy hatszáz esztendő óta, mióta itt laktok, magatokat magatok ki nem öltétek . . . Hanem hogy Máriáról beszéljek, meg kell mondanom, hogy még most is szeretem, s most már örülök, hogy az a Pápay Bertalan ellenségesfélen van. Labancz, vagy a hogy a patvarba híjátok, egy szóval, olyan, a ki lábait fölszedi, ha ellenséget lát, majd föl-szedheti, ha engem lát . . .

— Hát a fogadás . . .

— Ki tudom én őt úgy is ütni a nyeregből, hogy a fogadást meg nem bántom . . . nem húzom ki a kardot rá, azt fogadtam, hát neki fogom tokostul . . .

Hajlandó voltam megindulni, de büszke is voltam bátyámra, s csak úgy mosolyogtam azon, a mit a gróf úr mondott . . .

— De azt is fogadta, hogy megvédelmezi! . . .

— Meg is védelmezem, ha más bántja, de úgy, hogy aztán magamra maradjon . . .

— Hát csak rajta . . . biztattam keserűen . . .

— Bizony rajta, felelt a gróf, addig míg a háborodottak ismét vissza nem jönnek Rákóczy fölkelése mellé . . . s ezért nem akarok megszökni, mert bolondjában megint kikerülnénk egymást . . .

A gróf azután Erdélybe ment a Forgách Simon commandója alatt, és sokáig nem hallottam felőle semmit . . .

Nem is hallottam még az én kedves testvéremről sem, csak akkor, mikor a Mézesmálon voltunk szüretben, mely bizony vulgo csak meszesmalomnak mondatik . . .

Hej víg szüret is volt az, sokan valának ott egybe-
gyülekezve, világos virradtig és attól estelig járta a palotás, meg a kopogós, a tárogató, meg a cimbalom szó-
lott, a sarkantyú pengett . . . Az én jó uram pedig mind ez ideig nem volt otthon, a szüretre is vártuk, de nem jött el . . . Ittunk paprikásmustot, ez egész négy hordóra való elfogyott, ettünk pörkölt húst apróra, mus-

tos pecsenyét, de az bizony nekem nem kellett . . . Volt jó tavali is, és még a mult seculumbeli bor is, azt legjobban megfogyasztottuk, kerekedett is olyan kedvünk, hogy a leányokat a tánczban majd elszórtuk, mikor pedig azt a czifra juhászost jártam, a lábam szárára is

ütöttem egyet-egyet, meg a kalpagomhoz, hogy a kezem járt, mint a cséphadaró . . . Szirmay uram nagyokat kiáltott . . . Erre meg arra a ki fia vagy, ugyan jól rakod ám, no csak rajta . . . És úgy megtisztelt, kézen fogta leányát Katiczát (ki most férjnél Ragályi Tamásnál vagyon, hej mindig is sajnálom életemben, mivel hogy olyan szép leányt soha nem láttam sem azelőtt

sem azután, és mivel hogy a leány, no igazán megvalom, bizony nem vala idegen tőlem) és odavezette, hozzám szólva . . . Tánczolj fiam (úgy mondotta) Katiczámmal, meglátod, milyen eleven, fürge és milyen jól ugrik, ilyen tánczosnak ilyen tánczosleány való. A szívem is dobogott, mikor jártam, Katicza meglesütötte szemeit, és én is oly szerelembe estem reggelre, hogy még a szemeimet sem mertem reá fölemelni . . .

Pedig nekem adták volna. Nem valami utolsó familia volt az a mi familiánk, hanem hogy nem az én feleségem lett, egyedül csak a zivataros háborúk miatt vala . . .

Nem is vettem magamnak feleséget eddig, de nem is veszek ezután sem, pedig kapnék eleget, mert még ilyen ívású emberek széltire megházasodnak.

A szüret még másnap is tartott, meg harmadnap is . . .

Másnap még jobban mulattunk, és én az én kis-asszonykámtól Szirmay Katiczától virágot is kaptam bokrétámba a kalpagom mellé, mert tudta, hogy én azért, hogy diák vagyok Vay Ádámnál, nagy familiájú és bene possessionatus ifjú ember vagyok, a ki ha szemét ráveti, még nem válik szégyenére, és míg hogy a szíve is húzta hozzám, s mikor velem akart beszélni, irult-pirult és a hangja reszketett is . . . bizony én is csak úgy voltam, hogy láttam is, nem is a világot . . .

Ezen a napon levelet kaptam Berczitől, a melyben írva volt:

„Kedves Józsi öcsém!

Én boldog, szerencsés vagyok, meg vagyok győződve arról, hogy mátkám szeret. Én általmenék az Ilosvay uram ezerével a labanczok közé, mivel igen jó föltételekkel biztattak.

Nem tudom, talán jobb lett volna-e így nem cselekednem, de ha én ezt nem tenném, Mária soha az enyém nem lesz, s magamnak is a hazám dolga szívenemen fekszik.

A szerdahelyi ütközetben majd ott hagytam bőrömet, de egy kurucz kapitány kiszabadított saját emberei közül, s miután kezemet megrázta, mondta:

— Úgy-e Pápay Bertalan?

— Én az vagyok, szoltam.

— No, én ezzel tartoztam . . . s ezzel egy kis jegyzetet mutatott, mire az én nevem volt írva. Azután mindent elbeszél. És én is megmondtam neki, hogy Ilosvay Mária az én jegyes mátkám. Olyan halovány lett hallatára, mint a fal . . . Pár nap mulva párttusára hitt föl, hogy menjek vele szálkardra, mivel egyikünknek meg kell halni . . . De nem akarta kardját kihúzni tokjából, csak úgy verekedett nevetséges módon tokostul, én is, hogy ne legyen erőm fölötte, szintén úgy tettem, mégis megraktuk egymást emberségesen . . .

Most itten vagyok fogságban a kuruczok között, életemnek jó embereim kedveznek, mivel tudják, hogy a szerelemmel kényszerítettek . . . Vale.“

Mikor végigolvastam, mindnyájan mondták, hogy pökjek bele és hajítsam el, mert nagy harag tá-

madt a labanczok ellen, és a hogy Okolicsányi és Rakovszky uram vérét kiontották, nagyon vérszomjuzók lettek.

Én pedig mégis nagy embereknek tartottam őket, mivel úgy ki merték mondani véleményüket az egész országgyűlés hallatára.

Harmadnapon még jobban vígadtunk, és én már ekkor meg is mondtam az én kisasszonykámnak, hogy miképen érezek iránta, és ő is kereken kimondotta, hogy nem idegen tőlem. Ezek voltak az én életem legszebb napjai. Az én aranyos fiatalságom, mikor minden fűszálon rózsza volt előttem, most meg olyan, akár csak rozsmaring-bokrétát viselnék fekete pántlikával egybekötve.

Mint elrepülnek az idők, mint megöszül a haj, mint megöregszik a szív, s mégis hogy megmarad az emlékezés, s az az eleven ragyogó kis csillag, a biztató/reménység.

IV.

A milyen módon megtréfálta Vay Ádám uram a grófot, szinte azonképen megtréfálta a gróf Vay Ádám uramat, csak hogy emez keserűbb vala. A gróf egy szép leányt nem vett el feleségül és egyéb kára nem volt a tréfából, de Vay Ádám uramnak keserű sorsa milyen lett, majd elmondom.

A gróf ugyan rebellióba esett, s mint Saxonia-beli, életével játszott, s azt mondotta, hogy onnan őt mint egy veszett ebet kiűznék, de nem is ment haza,

hanem itt maradt Magyarországon, hol azután ő felesége a római császár kegyelmében részesült.

A kuruczok bomlása után Vay Ádám uramnak semmije sem maradt. Nagy bujdosásainkban, mivel-hogy nem volt fejemet hol letenni, az egész országot összejártam, s úgy jöttem össze a gróffal is, és úgy jártunk együtt mindenfelé. Lovaink is szörnyen elsoványkodtak . . .

El is jutottunk a bátyámhoz, ki már akkor feleséges és gyermekes ember volt.

Mikor benyitottunk, ott ült a kandallónál feleségét ölelve, ki igen szépen pengette a hárfát, és énekelt.

Nagyon szívesen láttak mindkettőnket.

De nekünk tovább kellett menni, nem voltunk itten sem bátorságban.

Mikor eltávoztunk volna . . .

A gróf megfogta Berczi kezét, és szólt neki:

— Az Isten megáldjon, te boldog vagy . . . Légy boldogabb, azt kívánom . . . Azt a leányt, kit te szeretél, én is szerettem, s hogy egykor életedet én mentettem meg, annál inkább örvendek, hogy ezzel azt tettem boldoggá, kit én is szerettem.

— Isten áldja meg asszonyom, ki az egyetlen volt, kit életemben szerettem . . . Bucsuzóra egy atyafiságos csókot kérek, melyet mint szeretetem egyetlen jutalmát megérdemlek.

A fiatal asszonyka elpirult szégyenében, de Berczi kézen fogta őt, s úgy vezette a grófhöz . . . ki illedelm-

sen megcsókolta homlokát, miközben arcán könnyecsek gördültek le . . .

Ezzel el is mentünk, s nem is láttuk őket többé. Nekünk bujdosni kellett . . .

Mikor még Károlyi Sándor fegyvereit le nem rakta, össze gyülekeztek valamennyien meghallgatni a conditiókat, miket ő felsége szabott. A kik ráállá-

nak, benn maradhatnak békével, a kik pedig nem, azok rebelliseknek tekintetnek továbbra is. Azt mondotta ő felsége, hogy a kik ráállnak, álljanak föl . . .

— Beléegyez-e kegyelmed? kérdi Vaytól a gróf, ki mellette ült, s kaczagányát fogta, hogy föl ne kelhessen.

— Ereszsze kelmed a kaczagányomat!

— Mit gondol kegyelmed, csúfságban marad, föl ne keljen! Azok az urak, mind ülve maradnak, csak a --

hitványa áll föl . . . biztatta Vayt a gróf. Vay uram elhitte, mert rövidlátó vala, nem látott két lépésnyire.

Igy maradt Vay Ádám uram ülve, míg a többiek mind fölkeltek . . .

Ekképen ki kellett ő kegyelmének az országból bujdosnia, hova többé vissza nem térhetett.

Igy tréfálta meg Vay Ádámot a gróf.

Ez bizony keserű tréfa volt, pedig labancztréfa volt. Mégis nem szép volt valaki természeti gyöngeségével visszaélni, kivált mikor az családos ember vala, s úgy kellett elszöknie idegen földre, nyomorúságra . . .

Én követtem őt, mert mindig szerettem, pedig nekem itt ifjú mátkám vala, de csak meg akartam az én jó urammal osztani nyomorúságát.

Mikor az én uram meghalt, szerettem volna már visszajönni, de nem lehetett, be nem eresztettek ilyen kibujdosott embert:

Akkor készítettem szomorúságomban ezt a verset:

Amott kerekedik egy fekete felhő
 Abban tollászkodik sárgalábu holló,
 Várj meg holló, várj meg, hadd izenjek téled
 Kedves Katiczámnak jegybeli mátkámnak,
 Ha kérdi, hogy vagyok, mondd meg, hogy rab vagyok,
 Itt idegen földön érte majd meghalok.

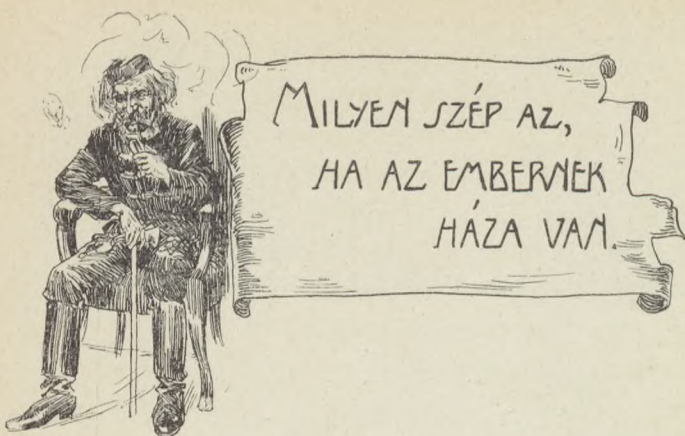
Mikor hazajöttem húsz esztendei siralmas bujdosásomból, az én kedves Katiczám régen Ragályi Tamás felesége vala, de azért csak nem haragudhattam rája; nem tölthette pártában gyönyörű ifjúságát, hisz a nélkül is eleget siránkozott utánam.

A napok elmúlnak, a virág elhervad, a madár elköltözik, nap helyett más nap jön, a kóró tövén tavasszal új hajtás, új bimbó fakad, a madár, a gólya megint visszajön Indiából. Az ember megöregszik, lehullt hajszálai helyett újak nem nőnek, a fiatalság nem tér vissza többé, s az elmúlt napokból csak a szelid jótékony emlékezés marad meg. Az öreg testbe nem jön többé fiatal lélek, a lélek is elrepül Indiákra-e, hova-e, mennyországba vagy valamely csillagba . . . s az a vén kóró, az a száraz öreg test ott várja porladozva azt a tavaszt, mikor a vándor lelkek megint visszatérnek.

Szomorú vagyok én, bának eresztem a fejeimet, . . . te éretted szép ifjúságom!

Hogy nem lehet parancsolni a szívnek, az észnek, hogy szünjék meg az emlékezet! . . .

I.

zok között a tárgyak között, melyeket valaha életünkben láttunk, talán azokra emlékezünk vissza legélénkebben, melyek gyermekkorunkban nyájas és mosolygó alakjukkal kedves és vonzó szere-

tetet ébresztettek bennünk magunk iránt és a századoknak tetsző hosszú évek után, néha-néha nyugalmasabb estéken, a léleknek nyugpontot kereső ábrándozásai között, mint felelevenedett képek, egész frissességökben tűnnek fel, éppen úgy, mintha csak egy panorámának varázsló üvegén keresztül gyönyörködnénk látásukon.

Igy vagyok én az öreg Bodor Mihály bácsi házával, a hosszú ingó jegenyékkal, s a virágos ákácfaikkal, melyek azt könnyezték, a vendégszerető nyájassággal mely mosolygva sugárzott le róla, a pásztori csenddel, mely körötte pihent, — s melyekkel együtt képzelve, az öreg Bodor Mihály bácsi háza vászonra ecsetelve is

egy igen kedves, mosolygó képnek tünnék fel, azt a vágyat ébresztgetve: Istenem! be jó volna egy ilyen szép, ilyen barátságos, ilyen nyugalmas helyen lakni. — A képzelet becsalogatná az embert a ház belsejébe. Jöjj be, jöjj be. Bemenne az ember a házba. Minden, a mit lát, a mit megpillant az ember, sejteti, hogy itt jó emberek laknak! Aztán mennénk tovább a belső szobába. Ott találunk az öreg Bodor Mihály bácsi családját, arczunk felragyogna, a vér pezsegve lüktetne végig tagjainkon, a boldogság itt már beszél, gyönyörködve figyelünk legkisebb igéjére, rebegve mondjuk el magunkban, s oly jól esik mondani: én istenem, milyen boldogok ezek a Bodor Mihály bácsiék!

Az öreg ur ott ül az ambituson. Ott van az öreg karosszék, a vén, százesztendőös butor, abban ül, rajta van a rókatorkos mentéje, galambösz fürteit piros bársony házisapkája takarja, kezében kis fokoskáját tartogatja, melyre támaszkodni szokott, ha jár.

Hát az öregnek már támaszbotra van szüksége?

Arra bizony!

Hiszen olyan friss jó színben van, maga az élet, és maga a vidorság, és olyan jóízűen pipázgat abból a nagy tajtékpipából, melynek czifra szárát másik kezével tartogatja.

Hja! hiszen csak ne érte volna szélhűdés a bal lábát, fogadom, hogy 82 éve daczára még a szilaj csikót is megülné. Akkor nem ülne nagyobbára az öreg karosszékből, nem volna akkor annak nyugta, nem hagyná akkor azt pihenni friss és eleven lelke.

Igy látom, így nézem az öreg urat abban a panorámában, mely a multaknak fátyolképeit lebbenti el lelkem szemei előtt.

Igen, ilyen volt. Ez volt az, valósággal, még most is elevenen emlékezem reá gyermekkoromból.

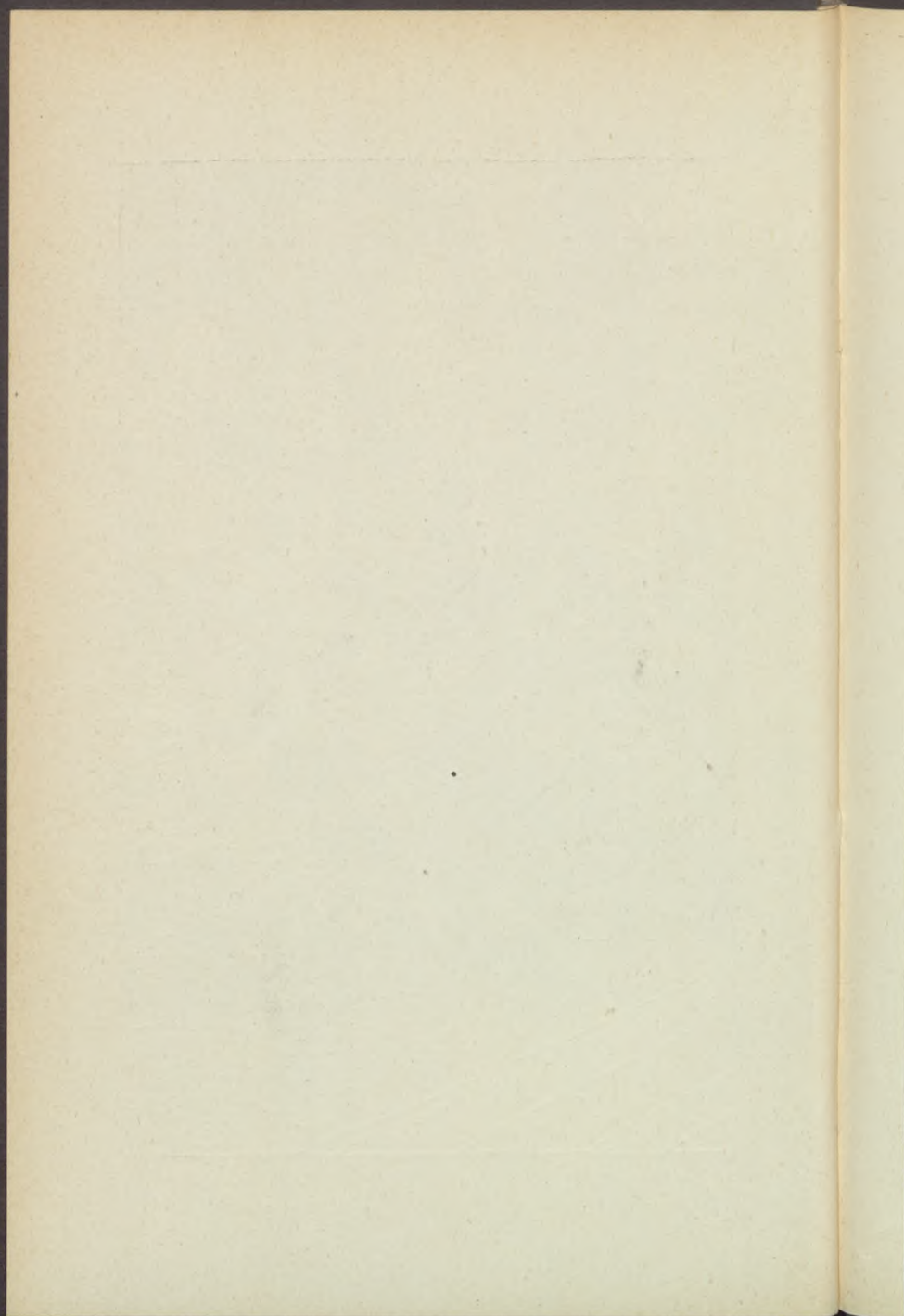
Csendes nyári este láttam: áhitatos nyugalom pihent körülötte.

Magas tetőjű ház volt az, a mult század divatos különösségével, zsindelyszegélyzetű, tömör nádfedélzetel, melyen éppen úgy, mint nehéz bunda alól a vaskos fők, kandikáltak elő a padlás félköralakú, zsindelyes ablakai. Két régi időkről tanuskodó terjedelmes kémény volt mind a két végén, mindegyikén gombáros nagy kalapként egy-egy gólyafészek, a vén és évek óta jussos kelepelő lakókkal, melyek minden tavasszal megérkezve, jónak látták még egy tenyérnyivel magasbítani ősi lakásukat. — Hátral a ház mögött ötven éves jege nyék rendes sora vont védfalat, míg a tornác előtt alacsony gömbölyű ákácok csoportozata diszlett.

Maga a tornác egy deszkaoldalú faoszlopos hosszú folyosó volt, amely elválhatlan alkatrésze az ilyen ősi házaknak, s a melyet úgy megszoktak ambitusnak nevezni, hogy e nevezet Ovidius és Vergilius munkáihoz hasonló örökéletre tarthatja magát jogosítotttnak.

A tornáczon volt az öreg szék, — mintha csak most is látnám. — Kopott, színehagyott bőrborítású volt s kegyeletben tartotta azt a tiszteletreméltó alak, kinek félszázad óta szolgált nyughelyül. Galambösz,

szelid s mosolygó aggastyán volt az öreg Bodor Mihály bácsi, mint maga az áldott kegyesség, úgy tűnik fel előttem annyi esztendőök után; leginkább szeretem őt magam elé pipázgatva képzelni, az ő öreg székében, élvezve a jó csetneki dohányt, melyet egyik tápszerének tartott, s beszélgetve a czifrázatos rámában foglalt ősi czímer történetéről, a vén fringiának kalandjairól, s meg nem szünve soha rózsaszínű remények terveit szövögetni, az ő áldott gyermekeinek jövőjéről, melyet nem is tudott másnak, csupán boldognak képzelni.

S a gyermekek, az öregnek szemefényei, az ő kedves fiától való, anyátlan és atyátlan árvák, és éppen azért még kedvesebb unokái voltak.

A mikor láttam őket, ott álldogáltak az öreg Bodor Mihály bácsi mellett, odasimulva a vén karosszék kopott karján keresztül az öreg úr oldalához. Szép szőke tizenhat éves leányka volt az egyik, s ugyanolyan kedves, szőke ifjuember a másik, serkedező szakállal. Felnőttek voltak már mindaketten, de 82 év gyöngéd szeretete most is csak gyerekeknek tekintette őket.

Mintha hallanám, a mint mondja az öreg ur:

— Be szép este van! Be jó itt veletek, a kiket szeretek, együtt üldögeálni, be jól esik boldogítástokról álmodni.

— Ez a ház Andoré lesz, ősi birtok, azért őt illeti; az én kis leányom meg azt a pénzecskét kapja, a mit évek óta félre rakogattam.

Nem volt az megvetendő pénzecske, mert a jó öreg ur egész 50 esztendőt értett azok alatt az évek alatt.

— Nem tartok meg magamnak semmit, csakhogy veletek együtt lakjam halálomig ebben a házban, ezt a vén karoszéket, hogy benne üldögéljek ilyen szép estéken: az az én életem, hogy innen gyönyörködhessem az uristennek szépséges, remek munkáin.

Ezek alatt pedig a viruló természetet, az előtte fekvő bájos vidéket, a kis hegyeket, a zöld völgyeket értette az öreg ur, a hova igen szép kilátás nyílt onnan (már csak én is úgy nevezem) az ambitusról.

— Szeretném még egyszer megfedetni ezt a házat, a míg élek, hogy legalább iránta is teljesítsem tartozó kötelességemet azokért a boldog időkért, a miket benne eltöltöttem. Mondogatta gyakran kegyelettel az öreg úr.

Korántsem volt az dicsekedés, a mikor mondta: — Édes apám egy kis házat hagyott itt nekem, én ezt a nagyobbbat építtettem; jól esik az embernek olyan házban lakni, a melyet örököl, de nem képzelek nagyobb boldogságot annál, ha az ember arról a házról, melyben lakik, elmondhatja: ezt a házat én magam iparkodásával, fáradságos igyekezetemmel, takarékosságommal szereztem.

Milyen szép dolog az, ha az embernek háza van!

Be sok van mondva abban a szóban, egy csapással elzárja az az egyedüliség, az elhagyatottságnak minden legkisebb gondolatát.

A mint ott látom ülni az öreg urat vén székében, az ambituson, a boldogságot, az életnek fogyni nem tudó örömeit, a szelid meglelégedést látom sugárzani kegyes arczatán.

Szép csendes nyári este volt, a vén gólyák már hazaérkeztek fészkeikbe, az egyik fészkén ült, a másik híven őrt állott a kis család nyugalma fölött; a jegenyék csendesen inogtak a ház mögött, az öreg ur az ambituson ült vén székében. Oda karolta a szőszke szép leánykát magához, a férfiuvá lett ifju unoka kezét fogta másikké kezében . . . s azután mondotta kegyes mosolygásával . . .

— Milyen szép dolog, hogy mi így együtt vagyunk!

Hát nem annyit tesz az, hogy . . .

Milyen szép dolog az, ha az embernek háza van.

Tudja Isten! . . . többet is tesz az, meg kevesebbet is.

Sokat, sokat jelent.

Hátha egészen egyedül marad az ember a világon, és nincsen többé senkije, és egész szeretettel csupán ahhoz a házhoz vonzódik, a hova annyi édes emlék köti, e reszkető ragaszkodással csupán már csak ő felé, mint boldogságának emlékoszlopa felé repes. — Hátha a sors mindent, de mindent elvett tőlünk, s el akarja venni tőlünk utoljára az egyetlent is, a hol még megnyugodhatunk. — Tél, hideg csikorgó fagy van, meg vagyunk öregedve, őszek vagyunk, tagjaink törődöttek, hova hajt-suk le fejünket . . .

Akkor, akkor jelent az sokat, hogy milyen szép dolog, ha az embernek háza van . . .

De hát hogy jutottam én ilyen szomorú gondolatokra, hiszen az elébb még egészen más, egy nyájas, vidor kép volt ábrándos álmain előtt.

II.

Következtek azután igazán szomorú idők, mikor a szegény magyar ember boldogságát csakis épen a családi tűzhely örömeiben kereshette, mikor a martíromságokat nem kellett keresnie; abba ütközhetett minden lépten-nyomon, akarta, vagy nem.

Nyomasztó volt a levegő mindenfelé; bánat, elcsüggedés jött reá, bármerre járt; oly sötét, unalmas volt az élet, kin volt elviselni; mintha csak kicserélték volna az országot, egyszerre úgy megváltozott minden. Más emberek jártak-keltek, más szokások divatoztak, félszegül mozgott mindenki; a szembejövők húzódozva, gyanúsán tekintgettek egymásra, s le volt rombolva a szeretet; a bizalom száműzve; senkinek sem volt édes nyugalma többé; senki sem érezte többé otthon magát; még a vidékek is letarlott, csüggedt, szomorú szint látszottak öltetni; hegyeket, völgyeket, füt, fát, mindent, még a saját házát is olyan átváltozottnak, olyan szokatlanoknak, még magát is olyan idegennek érezte a szegény magyar ember.

Igaz lett a szegény bujdosó Balassa Bálint szomorú nótája: „akinek hazája nincs, bármerre jár, mindig gyászban jár; a kinek hazája nincs, éjjel-nappal sirhat.”

Az ur nyomorult szolga lett a maga házában.

Szegény öreg Bodor Mihály bácsi ott töprenkedett magában a vén karosszéken, ülve az ambituson. Ott emlékezhetett vissza a régi boldog időkre, melyek

annak ellenére, hogy legszebb reményre jogosító gyermekei korán letört virágokként megelőzték őt a halálban, mégis aranyos színekben ragyogtak vissza, megédesítve attól a gyönyörtől, hogy unokái a sajnált múlt s még szebb jövő összekötő lánczát képezik.

Körülbelül csakis ez maradt meg az öreg urnak. Elvették minden örömét, a mi még, mint a borostyánlombocska maradt régi boldogsága romjain, még azt is mind, mind elvették.

Igazán pedig az öreg ur az ő apró örömeit úgy tekinthette, mint zöld ágacskákat, melyeknek házára futó lombjai enyhet nyújtó koszoruként inganak feléje, s második gyermeksége korában gyönyörködtek.

Még mikor az öreg fringiát elvitték, csak egy keserű, gúnyos mosolyra vonta ajkait, mely jelentette a kicsinylést azok iránt, kik egy aggastyán kezében is veszélyesnek látják a vén ereklyét, melyet most már csak térdeire helyezget s vele, mint csillogó játékszerrel, gyermekként mulatja magát.

Mikor képeit leszedték a falról, melyek hazájokért vívó régi harczfiakat, és a hazájokat védő hazafiakat ábrázoltak, egy-egy könnycsepp lopódzott az öreg úr szemébe. Meg nem foghatta, mi kárt tehetnek azok az ártalmatlan képek, türte békén mindaddig, mig családi czímerére került a sor.

Hát az mit vétett? hiszen annak nem volt semmi jelentősége többé? Nem volt az egyéb már, mint egy festett kép, egy történetbetű, mely csak az ősök iránti kegyeletre emlékeztetett.

Nagy büne volt annak a képnek! Egy hosszú veresnadrágos ember volt a cimerbe pingálva, ki balkezevel a nemzet czimerére támaszkodva, jobb kezével kivont kardot tartott a légbe, mintegy kihívólag jelentve, hogy ő azt a czímet haláláig védelmezi.

Az öreg ur kendőjét vette, most már nemcsak magyar büszkeségén, hanem szívéen is találva érezte magát.

De azért nem szólt semmit, letörölte könyeit, fohászkodott az istenhez, gondolatában kérte a mindenség leg-hatalmasabb urát, hogy óvja meg őt attól, nehogy öreg ajkaira szitok jöjjön, melylyel kegyességét beszennyezze.

Pihenőt kapott az öreg ur vagy három hónapot, időt, elkészülni újabb keserőségekre.

Annak lefolytával megint jöttek hozzá emberek, akik az ő írásait előkérték, melyeket az öreg ur szép rendben kötözgetve nagy vasas ládájában tartogatott.

A mi tetszett, vagy inkább a mi nem tetszett nekik, azokat elvitték; a többi otthagyták az öreg urnak, hogy azzal már csinálhat, a mit akar, hanem hogy azok valaha érvényesek legyenek, meg kellett bélyegezve lenniök.

Ezen elszörnyűködött az öreg ur . . . Hiszen ez előtt szégyen volt a megbélyegzés. De már azt nem teszi! A kegyelet nem engedi, mely ősei irományaihoz köti.

Nem is tette. De azután megint letelt ám egy pár hónap; pere került az öreg urnak; a prókátora minden irományait felkívánta; elküldte az öreg ur. Szerencsére nem vesztek el, visszaérkeztek, de mind kiczifrázva olyan fekete nyomatu karikákkal, a milyeneket azelőtt csak végposztókra ragasztva látott. Megtudta a prókátor leveléből, hogy mivel nem a rendes időben jelentette be az irományok létezését, ezért a kiczifrázásért fizet ennyit meg ennyit, nem tudom mennyit, csak hogy sokat, mert dupla krétával volt számítva.

Hogy adót fizet, mint nemes ember, azt a törvény szerint helyén találta volna az öreg ur; ha úgy lett volna, a mint azt az igazság hozza magával, . . . de már ilyen dolgot sehogysem tudott rendénvalónak találni. Még soha sem érezte azt, hogy az ember magát erszéynén is érezheti fájdalmasan találva; most érezte azt is, bizony az is csak oly fájdalmas volt, mint a többi.

A fringia, a kedves képek, az ősi czimer látásában nem gyönyörködhetett többé; most meg már ezeket sem

vigasztalhatta, mert azoktól a kis karikáktól oly valami kóros jelenség fogta el, mint a milyent a rossz dohány szokott okozni. Megborsódzott tőlök, becsapta őket a nagyon megürült vasláda fenekére örök pihenőre.

A rossz dohányféle hatást még akkor is érezte, mikor vén karosszékebe hosszúságát kipihenni leült. — Még rágyújtani sem jött kedve.

Eljött azután az az idő is, mikor többé soha nem jött kedve rágyújtani. Nagy sűrű sóhajtasok között meg kellett válnia kedves nagy tajtékpipájától.

Mindent, mindent, de már ezt még sem hitte volna soha. A szokásos „abszurdummal“ nevetve kifizette volna azt, a ki olyasmit pendített volna meg előtte, hogy az ember a maga földjén termett saját dohányját sem pipázhatja, vagy ha suttyomban teszegeti, még meg is büntetik érte.

Már ki hinne el olyat; akkor még az evés-ivás is ily tilalom alá eshetik.

Szegény öreg urambátyám, sohase törje azon a fejét; meglesz az úgy is.

Csakugyan elhitte akkor az öreg ur mindezeket, mikor egy szép mosolygó reggelen két zöld galléros ifiúr, összebujkálva minden ágyalját, kályhát, padlást, és elhallgatom, hogy még mit, megtalálták a zsákba varrott csetnekít, s nem csak hűségesen magukkal vitték, hanem ráróttak az öreg urra olyan egy kontót, a mennyit hajdanában csupán egy évi egész termés dohányáért kapott, s még akkor is csak az esetben, ha a vácsi vásár jól ütött ki.

No most már pipa van, de nincs dohány. Az öreg ur elkinlódott valahogy két hétig, két hét múlva nem állhatta többé, állkapczájába állt a pihenés, nekifanyarodott s mivel maga általta megvenni, elküldte a bérest, hozatott egy kis trafikot.

Alig tett az öreg ur három szippantást, mindjárt észrevette, hogy csakugyan trafika van a dologban; mikor pedig kiszította a pipa dohányt, se eget, se földet nem látott, olyan rosszul lett tőle.

Beteg volt bele az öreg ur hat napig, se étke, se itala, sem álma nem jött helyre az ideig.

Mikor aztán jobban érezte magát, látta, hogy ettől az ártatlan időtöltési élvezetétől is csakugyan meg kell válnia.

De már most annyira el volt fogulva, hogy nem volt magának ereje a ládába elrakosgatni a pipákat; Andorra bizta.

— Rakd el fiam, ugy sem veszem hasznukat többé soha.

Ezután már csakugyan nem maradt egyéb gyönyörűsége, mint a felnőtt, reményteljes fiatal ember, és a kedves, kökényszemű szőke leányka.

Az isten jó, a legnagyobb nyomorúságban a legnagyobb gyönyörűséget hagyja meg.

Szép jövőjük, gyönyörű jövőjük lesz nekik; elvonulva a világtól a családi élet boldogsága fogja meg-aranyozni a napokat.

Ilonkát valamely derék, becsületes magyar fiatal ember fogja elvenni; nagyon fogják szeretni egymást,

s az öreg urnak a ragyogó örömnapkor, a víg menyegzőn csak úgy potyognak majd a könnyei, a vidám muzsikaszó mellett.

Andor derék, becsületes, jó házból való magyar leánykát fog elvenni; takaros kis menyecske lesz a háznál; akkor azután nem hiányzik semmi; az öreg ur nyugton várhatja a halált, ülve az ambituson vén karosszékeben.

Igy tudta magát vigasztalni a jó öreg ur, még akkor is, mikor a sors oly kiméletlenül letépte kebeléről szeretteit; s még életének legkisebb örömeitől is megficsztotta, s élete végnapjainak édességét a legkeserűbb ürömmel mérgezte meg.

Pedig azután jött még a legkeserűbb pohár, s ezután a megpróbáltatásnak leggyötrőbb pillanatai.

A szép szőke leányka napról-napra halaványabb és bánatosabb lett; kezdette a rozsmaring virágot szeretgetni, s a halálról ábrándozott . . .

Szegény öreg . . .

Ilonkát a koporsó felé csalogatták a fiatal hervadó leányok megfejtethetlen sejtelmei, melyek arczukon oly szívet indító sápadásban, a szomorú csalahatatlanságot jó előre hirdetik.

Oh . . . ha még csak meghalt volna . . .

Szegény öreg ur! Szegény öreg Bodor Mihály bácsi.

Minek beszéljem el a szerencsétlen leányka történetét! Minek mondjam el szomorú sorsát a szegény leánykának, kit a fényes ruha csillogása vakított meg,

ki összeomlott önszíve súlya alatt, ki a feszes öltönyben álma angyalát vélte látni maga előtt, s el volt kábulva, nem tudott magáról semmit, nem tudta, hogy szende, felhőtlen homlokára a csalfaság forró lehellete süté a megszégyenülés bélyegét.

Szegény öreg Bodor Mihály bácsi, azt gondolta, a szíve szakad ki gyökeréből . . .

Ajkain átok készült ellebbenni, de a kegyesség, a szeretet visszafojtotta azt, s kielégítette magát a tűzként égető könnyekkel, melyek tisztas arczán végigcsorogva, pirosra perzseltek az eddig még soha szégyent nem érzett arcz redőit.

Kész volt megbocsátani.

De nem volt kinek. Ilonka, mintha szégyenében lett volna eltemetve, eltűnt; talán a föld rejtette el; mélyen, térdenállva imádkozott, hogy nyiljék meg alatta és süllyesse el.

Jobb így . . . jobb neki meghalni . . . megszíratta a jó öreg úr, és siratni fogja egész a koporsóig . . . de mégis jobb így . . .

Oh! . . . most . . . most . . . Sok idő kellett a feledéshez, s mikor már a könnyek felszáradtak is, belől a szívben egy seb maradt nyiltan, melyből folyvást csepegett a marczangoló kintől facsart vér . . .

Az öreg úr eddig még fönn tudta fejét tartani egyenesen; most azonban lassan-lassan lecsüggedt az, lehajott mellére . . . és úgy maradt azután egészen a koporsóig.

Milyen súlyos a bánat.

III.

Az öreg úr annyi csapás után még most is tudta magát vigasztalni. Valami különös sajátsága az a kegyességnek, hogy az öregek abból mindig tudnak maguknak vigasztalást meríteni. Sok ifjui szilárdság megtörik ott, a hol a kegyesség diadalmaskodik az elcsüggedés ellenében. — Az ifjui dacz kétségbeesve lemond, az öreg kegyesség nem mond le az életről, csupán meghajol.

A jó öreg Bodor Mihály bácsi, szomorú percei közepette valami nagy lelki szükségét érezett; igen könnyen megfejtette ő azt magának; nem volt az egyéb, mint az áhitat, a templombeli imádkozás utáni vágyakodás. Már évek óta messzellette a templomot, imáit inkább megkétszerezve otthon végezte, de most nem bírta tovább a nagy vágyakozást: kis vasas fokoskájára, s Andor karjára támaszkodva, eltipegett oda . . .

Oh isten! . . . bizony csak te hozzád fohászko-dunk mi nyomorult halandók, legnagyobb inségünkben; mert úgy érezzük, hogy a mennyit csalatkozunk e földön, te benned nem csalatkozunk soha; nem küldesz te kenegető írt, és emberek által kiokoskodott bizonytalan gyógyszereket; a mi szívünk már a te benned helyezett bizalom által is meggyógyul.

A Bodor Mihály bácsi szíve gyógyításán megtört a doktorok tudománya; s ime, a mint a templomból kilépett, szívét könnyebbnek érezte, s a második gyermek,

az öreg gyermek ime már ismét a jövő örömeiről kezdett álmodozni.

Most már ez ábrándok tárgyát egyedül Andor képezte; ő körötte repkedtek azok, mint rózsaszín felhőcskék.

Andor fiatalember, a legszebb jövő nyílik előtte, oly készültségnek, s oly szép természetes tehetség előtt, bármely pálya előzékenyen nyitja meg sorompóit . . .

Pálya? . . . Itt, itt hökkent meg az öreg ur egyszerre, most vette még először észre, hogy mindazok a pályák, melyek ezelőtt az ifjuság elé dicsőséggel és büszkeséggel integettek, már rég, évek óta nem egyebek, mint az összezúzott mult hagyományos emlékei, melyek ki vannak küszöbölve a nyilvános élet szinpadáról, s helyökbe kimért s ismeretlen körü hiyatalok emelve.

Nincs többé megyeház, hanem — bureau.

Nem magyar embernek való az; nem tudna ahhoz hozzászokni a magyar fiatal ember; szép ifjuságát csak átkinlódna benne.

Az öreg ur tehát nem akarta, hogy kedves Andora Bezirker, Komissär, vagy Ausfseher, még kevésbbé, hogy fináncz vagy policzáj legyen; sóhajtva elállott attól a kedves tervétől, hogy Andorral egy közéleti pályát választasson.

Nem olyan idöket élünk, jobb neki itthon maradni; meg fog házasodni, s a családi élet kárpótolni fogja mindazért, mit a sors tőle megtagadott.

Volt Bodor Mihály bácsinak egy eszményképe, a kit az ő Andorának jövőbeli hitestársául szálni mint

családi állásával, mint vallásos kegyességével, mint házi körülményeivel megegyezőnek találta.

Nevezték a tisztos és becsületes leányt Nagy Zsuzsannának. Mindent, a mi egy jó feleségtől, egy jó háziasszonytól megkívántatik, az öreg úr véleménye, hite és belátása szerint, fel volt található e jó erkölcsű, s az öreg úr ízlése szerint szép hajadonban.

Nagy Zsuzsanna ismert jó jellemű, kisbirtokos családból származott; abba a templomba járt, a melybe az öreg úr; már több év óta árva lévén, vagyonosztózkodás körülményei, s abból fejlődhető kerek kellemetlenségeitől sem kelle tartani. Fiatal volt, alig huszonöt éves, pirosposzgás, jó egészségű; a házi dolgok végét maga fogta meg; gyámja házában nemcsak megtanulta, hanem maga viselte a házvitelet; szép, gömbölyű, piros orcája volt, mint a kinyílt rózsza; jámbor szelid magaviselete; nem cifrázkodott, hanem szép egyszerűséggel öltözködött, s nem adott semmit a divat hiábavalóságaira.

Mit tehetett arról Andor, ha neki a leány nem tetszett. Mit tehetett arról, ha már magát a nevet sem találta épen költőinek! S mit tehetett arról, hogy fiatal szemei az öreg úr által feldicsért bájokat a leány külsején épen nem találták meg; ha haja bizonytalan színű volt előtte, mely a barna és selyemszöke közt a rőtbe játszik által, ha arcát igen is rózsához, de bazsarózsához hasonlította; ha az állítólagos huszonöt éves fiatalságot nem találta korához megfelelőnek; ha a kövér terjedelemre pillantva, irtózva gondolt annak más-

félmázsás súlyára. Ha lassú mozdulatait esetleneknek, s a világ kívánalmaitól elmaradt öltözködései modorát izléstelennek látta. Mit tehetett minderről Andor, s legkiváltkép mit tehetett arról, hogy nem érzett magában legkisebb hajlamot sem a leányt szeretni, kit az öreg úr kegyes gyöngédséggel szép leánykának nevezett...

Mennyivel inkább nevezhette Andor e néven azt az eszményképet, a ki nem csak látásakor, hanem már a rágondoláskor is képes volt szívét a szerelem édes hullámaiba átringatni... Mennyivel szebb, költőibb név volt már a Zsuzsánnánál Ernesztine, mennyivel szebben, gyöngédebben lehetett azt kiejteni.

Ha valaki igazi festői szépséget akart látni, csak őt kellett látnia egy pillanatra. A poéták által annyszor megénekelt sötét haj, fekete csillagoknak elnevezett szemek, a bibor csigák nyílásához hasonlított ajak és fogsor, a deli szabályosságú termet, s a vakító fehérségű váll és karok, méltán a legelső művész mintaképeül szolgálhattak; s álomképül lebegni a poétáknak, s az ígésző mosolyokkal elbűvölni, megbolondítani a szívöket tenyerükön hordozó, s érzelmökben örökké ujoncz, ábrándozó fiatal embereket...

Andor Ernesztinet legelőször a tiszamondoki bálban látta. A legelső rápillantás után már többé nem birta róla levenni szemeit... Ernesztinenek gyönyörű rózsabimbó-koszorú volt a fején (felhasználom az ottani vidéki levelező s poéta lelkesülésének kifejezését), fürtei a koszorú alól mint fekete kigyócskák simultak le hófehér vállaira. Szemeinek ragyogása elhomályo-

sítá a többiek ékszereinek csillogását . . . Mint egy tündér úgy tánczolt . . . kecses fejbólintásai után csak úgy lebbentek szét dús fürtei.

Tánczában kifejtette minden ügyességét és varázslatát a legkaczerabb ballerinának.

Meg is tapsolta mindenki, csak úgy, mintha ballettánczosnő lett volna.

Andor ittasulva, elfogulva állott félreeső helyén.

Ha az öreg Bodor Mihály bácsi látta volna azt a tánczot, nem ösmert volna abban rá az igazi nemzeti kettősre. sem a népies csárdásra, sem a mártogatóra, sem a kukoricza-hajtásra, se a kopogósra, se a palotásra, se semminemű valaha létezett magyar nemzeti tánczra. Ilyen

nemzeti táncznak nevezett figurázásokat a pesti nemzeti színházban láthatott volna produkáltatni.

Bizony bolond időket éltünk, mikor rajongva rádühöngték az ilyen czepli polkából kikanyarított balettkokettériára az elragadó, a remek „csárdás” nevet

Bizony bolond időket éltünk, hogy már alig ösmertük nemzeti tánczunkat is! Mint kinevethettek bennünket azok a jó öreg urak, a kik boszankodva fordultak el az ilyen karikatúráktól . . .

Szegény Andor, a syrént angyalnak nézte. Szerel-

mes lett bele, egész a boldogtalanságig. Ernesztinenek azután egy pár bűvös pillantásába, egy kis nyájasságába, és pár kiszámított szavába került, hogy egészen rabjává tegye.

A mint a példabeszéd mondja: odamosták lábát ahoz a házhoz.

Szegény Bodor Mihály bácsi sóhajtgatott, mikor ezeket hallomás után észrevenni kezdette. Hogy Ernesztine atyja német, abban még csak meg tudott volna nyugodni valahogy, hogy Ernesztinenek atyja adó-inspektor, attól megijedt ugyan egy kicsit, de hisz mindarról a szegény leány mit sem tehet; hanem az öreg ur is a régi jó magyar példabeszédekkel tartott, s azt mondta: nem zörög a falevél ok nélkül, mondtam én Andornak, hogy a leányt bálban nézni éppen olyan, mint a lovat ólban.

Legkiváltkép megbotránkozott pedig az öreg úr a leány túlzott cifrázkodásán. — Azok a régi jó magyar leányok, a kikből ezek a mostani tisztes öreg asszonyságok váltak, nem hordozták azokat a sok mindenféle csipkés bolondságokat, mantillákat, corset-tákat, drágábbnál drágább selyemruhákat, száz fodderral, millió rőf pántlikával; nem hordozták a reifrokkokat, a krinolint, a pamélát, nem görnyedeztek a pucz és túlhalmozott ékszer alatt; hanem azért tudták szeretni híven férjeiket, s tudtak jó háziasszonyokká válni, s az egész családnak paradicsommá változtatni a bázat, melynek nemtőjévé választattak.

Ezekre gondolva, rettegett legjobban az öreg úr!...

Andor azzal édesgette őt, hogy meglátja, mily derék magyar menyecske válik Ernesztineből . . .

Az öreg úr sóhajtván azt mondta . . . hiszen ha ez teljesülne, akkor ő még meg tudna nyugodni, az alatt a feltétel alatt, hogy az ő iránta való kiméletből, még is csak hadd ne halljon ő idegen szót a háznál . . . A sógor úr, az adóinspektor is, ha vele beszélni akar, törje a magyar szót, ha bele betegszik is.

Andor megnyugtatóan sietett eldicsékedni, hogy Strupfl úr már megvette a grammatikát.

Andor ezt a legjobb hiszemmel mondta, s nem is gondolt arra, hogy nem irt még senki, s nem is fog irni soha senki olyan grammatikát, a melyikből Strupfl úr képes legyen magyarul megtanulni. — Andor mit gondolt volna erre, mikor Ernesztine gyermekkorától óta itt neveltetvén, a legtisztább magyarsággal beszélt.

Strupfl úr, már az atyafiság kezdetén meg akarta mutatni minden személyes érdektől mentes rokonszenvét, mint praktikus ember meg nem állhatta, hogy egy jó tanácscsal elő ne lépjen.

Ez nem állott egyébből, mint hogy a bekövetkezett telekkönyvezésnél az öreg úr minden vagyonát Andor fiára irassa át, ezáltal — ugymond — nem csak a százalék-fizetésektől fogja magát megkímélni, hanem igen sok kellemetlen járás-kelésektől óvja meg magát . . .

Az öreg Bodor Mihály bácsi csaknem könyekre fakadt a jószívü német sógor barátságos figyelmén, megszorította kezét, tanácsát követte s nem tartva fönn magának egyéb jogot, mint hogy haláláig szeretett

háza fedele alatt lakhassék, minden vagyonát Andor fiára iratta.

Most már Strupfl úr is nyugodtan nézett a menyegző napja elé, a mely reggelen is elébb dolgát az adóhivatalnál elvégezvén, fölfrakkozva és fölfelhérmelényezve, sőt megreszkirozva még egy pár keztyűt is, édes boldog mosolyok mellett megjelent a lakodalmas háznál, e fehér keszkenőjéből átnyújtá az öreg úr számára e napra tartogatott prezentet, egy szép ujdanatúj fekete polituros tubákos pikszist, abból a kiváló gömbölyű fajtából, a milyent csak a Lajthán túl tudnak készíteni.

Az öreg úr elég jó és figyelmes volt iránta. Megköszönte figyelmét, s nem gúnyolta ki, mert eszébe jutott a példabeszéd, hogy ki ki olyan kalappal köszön, a milyen van. — Az öreg úr, mint magyar, pipát adott volna emlékül; mért ne adhasson a német tubákos pikszist.

Az amsdiner később hozta el az egész menyasszonyi hozományt, mely állott a már előtte való napon elhozott luxus ruhák, reif és steifrokkok, a telt és üres

kartándlikon kívül, a papa által a menyasszony számára egyenesen Csehországból rendelt prezentekből, bepakolva egy kétfülű kosárba egész mennyiségökben, a precis figyelemmel kiszámított három személyre való asztali étszerek és asztali kendőkből.

A lakoma vígan folyt le; a német örömapa anyyira kitett magáért, hogy az étkezésben állkapczája is elfáradt; a jó italok pedig oly nemeslelkűsége ragadták el, hogy az öreg úr iránt való atyafiságos szeretetét tolmácsolnia kellett azzal, hogy ott előtte szeme láttára az öreg urat 27 krig terhelő adórestantia ausweisát darabokra széjjeltépte, s e nagyszerű tettén megindulva, könyekben tört ki.

A szigorú, a kemény Strupfl még soha sem volt azelőtt így elérzékenyülve életében.

Pár nap mulva az öreg úr az ambituson ülve nagy karos székében, csodálatos édességű bűvös-bájos dalok hallgatása mellett szunyadt el.

Ernesztine bájjolóan tudott dalolni, guitarja mellett.

Az öreg úr, mint minden magyar ember, nem tagadhatta meg zeneszeretét; élvezettel hallgatta a guitar pengetését, és mellette Ernesztine csengő dalát. Oly szépen, oly kedvesen tudta dalolni az a német lányból magyarra fordított menyecske azokat a megszokott népdalokat, hogy valami csecses finomsággá váltak azáltal a kaczér és negélyzett zamat által, melyekkel színezve előadta.

Mihály bácsi oda jutott, hogy a német leány meg-

nyerte szívét, megnyerte rokonszenvét: behizelegte magát kebelének szentélyébe.

Hogyne? Hisz olyan szépen tudta dalolni kedves nótáját . . .

Mondok alatt folyik el a Tisza,
Rózsám engem ne várj többé vissza...

Az öreg úr azt gondolta, hogy az ő kedves Ilonkája ül ott a kis zsámolyszéken a lábainál, lehajlító reszkető fejét hozzá és megcsókolta a német leány homlokát.

Mégis gyönyörű az élet! gondolta; mégis megérkeznek az óhajtott örömök és csakugyan eltartanak a sirig. Mindig, mindig veszítek el valamit, és mindig megmarad valami vigasztalásomra. — Milyen csodálatos az!

Fokozta örömét az a boldogság is, a melyet Ernesztine és Andor szerelmében látott.

Ugy van, én is boldog leszek közöttük, hiszen békében meglakhatom közöttük egész halálomig, — s mi kell nekem egyéb, minthogy itt lakva, boldogságukat napról-napra nőni láthassam.

A boldogság csakugyan nőtt. Ernesztine jól tudta alkalmazni a gyöngédséget az öreg úr iránt, hogy azzal elpalástolja a hiányokat, melyeket a ház járatlansága miatt szenvedett.

Az öreg úr abban a teljes meggyőződésben élt, hogy Ernesztineből a legjobb magyar háziasszony vált a világon.

A boldogság nőtt a háznál. Ernesztine az öreg urat egy kis másodunokával ajándékozta meg. Az öreg úr záporként sirt egész nap, hogy azt a kort és örömet megérhette, hogy unokája kisedét szoríthatja forró kebelére. — Titokban tartott aranykait selyem-

erszenyképen dugta az új kis magyar vánkoscája alá.

Szegény Strupfl dicséretére el kell mondani, hogy ő sem győzte orrát és szemeit törölgetni. Míg örömeben nyelvével egy krikket csettentett a felé nyújtott csecsemő szemei közé, oda csúsztatott egy fölöslegben maradt szexerlit, a komoly szülésznő ajándékviszketeg kezébe.

A kis magyar leendő neve fölött nem soká tartott a vita. Ernesztine akarata, hogy szépapja nevére Mihálynak kereszteltessék, az öreg urnak oly jól esett, hogy Andor rögtön örömmel vallotta be, hogy már ez rég előre tervelt szándékuk; Strupfl úr az általa előszeretettel kegylet Flórián névvel, látván, hogy nagy kisebbségben marad, önkéntesen elállott, de hamiskásan fölemlítette, hogy ebbeli ajánlatát a jövőre nézve fenn tartja.

IV.

Andor kedvetlenül jött haza.

Az öreg úr ott ült az ambituson, a vén széken; feje, a mint szokott, most is hajolva görnyedt mellére; de azért jól látta, mikor Andor haza jött.

Andor ott ment el mellette. Soha sem ment ezelőtt úgy be szobájába, hogy az öreg urnak kezét ne csókolt volna, és most még csak nem is köszönt.

Andor halavány volt, reszketett; valami nagyon, de nagyon megindíthatta.

Odament a kis Mihály bölcsőjéhez, fölvette a fél éves gyermeket karjaiba, megcsókolta forrón, és azután betette ismét, hogy könnyes szemeinek megtörlésére kendőjét elővehesse.

Az ablakhoz ment, s kinézett rajta, szívéhez szorította a keszkenőt. Ott... ott érezte a fulánkot szívében.

A házasság élettana nagy írójának van egy nagy mondata, melyet akkor használ, mikor a férj és nő között a hűtlenség miatti szakadásról ír.

„A ki zajt üt, az ostoba, a ki nyög, és fünek-fának panaszkolja baját, unalmas, szánandó és nevetséges; a becsületes ember, ha megcsalatik, hallgat és távozik.“

És Andor becsületes ember volt.

A gyanú, mely szívébe már hónapok óta befészkelte magát, mely mint villám oly véletlenül csapott le egy szép lovas tiszt képében, mely megmérgezte legszebb legboldogabb napjait . . . a gyanú, mely eddig is anynyi kínokat okozott neki, bizonyossággá vált.

Ernesztine nem ok nélkül tett látogatásokat minden másodnap Krahubec revizor feleségénél . . . A szép tiszt szállása a szomszédban volt, a kis ajtó a Krahubecék kertjére nyilott . . .

Ernesztine ma is ott volt; Andor ott találta őt, s a sorompókon keresztül nézve a lugasban pillantotta őt meg; szemei ott lepték meg kedvese karjaiban, amint azt ölelte és csókolta . . .

Andor a boszúra, a halálra gondolt e pillanatban. Ment, futott haza, hogy gyilkos eszközzel térjen vissza.

Mikor udvarába belépett, akkor érezte még magát igazán összezúzatva, akkor látta nyomorúságát, hogy neki nem szabad, nem lehet addig meghalnia, míg él valaki, kinek agg napjai fölött örködnie szent kötelessége, ki talán rögtön meghalna csak a zajától is annak a pisztolynak, melynek golyója az ő szívét furnákeresztül.

Andor keze meg van kötve, sem boszút nem állhat, sem magát nem mentheti föl kínjaitól a halállal.

Andor ezután lassú méregről álmodozott . . .

Pár hónapig hervadni egy lassu méregtől; napról-napra való hozzákészülés, hozzászokás, ha neki nagyobb kint okozna is, de legalább apródonkint hozzászoktatná az öreg urat az ő elvesztése gondolatához.

Szegény öreg úr! és azután mégis csak maga maradna a világon; hogy hagyhatná idegen kezekre.

S az az asszony . . . az még rosszabb az idegennél, az ellenségnél is.

Szegény Andor! . . . nagyon, nagyon becsületes ember volt.

Ernesztinet hidegen fogadta mikor hazajött; nem szólt hozzá egy hangot sem, szobájába távozott.

Óriás erejéhez való kín volt ez!

S ezzel a kinnal küzdött Andor hónapokon keresztül.

Ernesztine nem egyszer kísérelte meg őt magához édesgetni. Andor mindannyiszor hidegen távolította el magától; nem ölelte őt meg soha többé.

Andor az öreg úr előtt őrizte leginkább titkos bánatát, s a gyöngéd szeretetben, a mit rápazarolt, ha nem is eltemetni, leginkább pihentetni hitte bánatát.

Az öreg úr csak a halványságot látta arcán; egyebet nem látott. Andor Ernesztine iránt az ő jelenlétében még gyöngédséget is tudott magára erőltetni.

E pillanatok voltak azck, melyek őt leginkább kimerítették.

Andor ily harczot nem birhatott ki soká, megtörte őt. Sulyos láz ágyba fektette, melyből nem kelt föl

többé . . . Csakugyan egy roham vetett véget életének; a halállal való harc nem tartott csak estétől reggelig. . . . Reggelre meghalt.

A szegény öreg úr egyedül, egyes-egyedül maradt a világon.

Mint egy holt ember, úgy ült székében, megijedve, megkövülve, mintha nem tudott volna magáról semmit, mintha ép, világos elméjében a nagy csapás percze óta a nagy fájdalom együgyűvé tette volna.

Nem lett együgyű az öreg, hanem gondolatja egyszerre elvált minden földi dologtól, rémülve imádkozott az istenhez, s panaszkodva kérdezgette tőle imádságában, hogy mi büneért fenyíti őt ennyire?

Andort eltemették; az öreg úr betakarta szemeit kezével, hogy ne lássa, a mikor a koporsót kiviszik az udvarról; talán meghalt volna, ha látja; így is reszkett egész testében, és könnyei zápor módra hullottak, s alélva rogyott le karosszéke mellé . . .

Másnap feküdt egész nap betegen.

Harmadnap, mikor karosszékébe kiült, már nem csak feje volt mellére hajolva, hanem meg volt egészen törve, a dereka hajolt meg, s a széknek mind a két karjára kelle támaszkodnia, nehogy összerogyjon.

Ernesztine odajött hozzá, gyöngéden megsimogatá ősz fejét és kiméletesen tudtára adta, hogy ne féljen semmit azért, hogy a mostani törvények szerint Andor után Mihály fia örökösödik a vagyonba, és egy részecske őt illeti belőle, ne féljen semmit, nyugodtan megmaradhat a házban, nem háborgatja senki.

Strupfl úr, egy adóinspektorhoz illő komoly megindulással vette veje halálát, s miután a gyáskészletek vásárlásakor gondja volt a kalapjához elkerülhetlenül szükséges gyászfátyolt ráadásképen hozzáalkudni, dicséretére legyen mondva, minden gondolatát az unokája örökségének csorbitatlansága foglalá el.

Mint özvegy leányának megbizottja, a hagyaték összeírásánál hűségesen bevallott mindent; csupán az öreg urat illető örökségrész és házbán lakhatás feltételét látta jónak elhallgatni; — mentségül legyen mondva, — arra gondolt: az öreg úgyis csak hamar elhal, mi szükség volna azt előhozni, hogy majd halálozásakor újabb örökségi kérdések támadjanak. . .

Strupfl úr ezután csak azon imádkozott, hogy valahogy meg ne mondaná valaki az öreg úrnak, hogy a kitűzött napok alatt szükségű igényeit bejelentse.

Ha a kitűzött határidő elmulik, azután úgy is bortal ütheti a nyomát . . . Strupfl úr így gondolta; nem ugyan ezzel a magyar példabeszéddel, hanem egy némettel, melyet kár lenne lefordítani.

Strupfl úr jól fohászkodott; az öreg Bodor Mihály bácsinak nem akadt figyelmeztetője.

Ki gondolna egy szegény aggastyánra, ki már úgyis régen meghalt a világra nézve.

A bejelentési határidő letelt; Strupfl úr reszkirozott magának ez örökre egy ujdonatuj magastetejű kalapot és elment sétálni a városba: hadd lássa meg a Financzbeczirkdirektor, a Steuereinnehmer, a Revisor és valamennyi Aufseher és Diurnist van a világon,

hogy neki ujdonatuj kalapja vagyon, mely kóstált 6 ft. 30 krt; s ha tudnák még, hogy ráadásul egy pappendekli tokot is adtak.

Meg nem mondaná nekik, hogy hol vette; hadd egye őket a méreg, hogy ők az ilyen kalapot 7 ftért vásárolják.

Mihály bácsi pedig ült az ambituson, a vén karosszékekben; nem tud ő semmit a mostani szokásokhoz; eszében sem fordul meg semmiféle bejelentési határidő; hanem némán, hangot sem szólva búslakodik kedves Andorja halálán és sóhajtvá csak azzal vigasztalja magát, hogy mégis csak szerzett annyit életében, hogy háza van, hol vén napjaira meghuzhatja magát.

Szegény jó öreg Bodor Mihály bácsi!

No most, most mondhatod el már, hogy milyen szép dolog az, ha az embernek háza van!

V.

Volt pedig abban a városkában a járásbiróságnál két tollnok. Azért mondom, hogy volt, mert már nincsenek ott. Ezek a gavallérság renoméjában állottak; nekik volt legszebb magastetejű kalapjuk, a zwickert legigézöbben tudták feltenni és hordani; nekik volt legszebb vágásu vatermörderjök, s olyan manchette-jök, melyhez fogható csak Páris lovagjainak frakkja alól kandikált ki, lakktopánjaik oly kicsinyek voltak, hogy női kalucsnikat kellene rájuk vásárolni.

Hitták az egyiket Mollnak, a másikat Gibucznak.

Moll úr kiválólag abban tündökölt, hogy az egész

bezirkbeli hivatalokban senki sem tudta oly izléssel kiborotválni állára a vorschrittmässig lakatot; — ebbeli ügyességének és tanulmányainak okadatolásába bővebben nem ereszkedem, — csak annyit mondok el még egyénisége kiegészítéséül, hogy alacsony bár, de karcsu termetű volt, szép hollófekete haja volt, mindig illatosan kenőcsözve. Kebelvilágára nézve, hozzáillőleg ábrándos szemeihez, Moll úr szentimentális ifju volt, versizált úgy hébehóba és rendkívüli ügyességgel kezelte a guitárt.

Gibucz úr az ő széptevéseiben és hódításaiban nemcsak osztályosa, hanem vetélytársa is, egész ellenkezően egy bonvivant vig fráter volt, kinek nem voltak ábrándos szemei, a ki nem tudott guitározni, hanem a ki annál ügyesebb volt a hajlongásokban, sürgésbenforgásban, s a kit bátran megbámulhattak volna czepli-polkájáért Bécs legelőkelőbb táncztermeiben is; — az előtánczosi jogot a viláért sem merte volna elvitatni tőle valaki. Ő nem volt szentimentális, nem versizált, de igen kiméletes kifejezéssel el lehet róla mondani azt, hogy nagyon élelmes volt.

A két lovag most bódításaik céljául a szép fiatal özvegy Ernesztinet tűzte ki, kít már a régi bálokból jól ismerték, sőt egy-egy szalagdarabját vagy elviselt keztyűjét most is hiven őrizték szerelmi ereklyéik között...

Kitüntetéséül mondhatni Moll úrról, hogy őt most a gyászruha hozta dühöngésbe, mely Ernesztinek igen jól állt, mit Moll úr a hegedő seb iránt való kiméletességből csak úgy tapogatózva rebegett el.

Gibucz úr azonban egy napon összevonta szem-
öldeit pulpitusa mellett, ümmögve csúsztotta a szájá-
ban kaczerán ingó szivardarabot szája egyik széléről
a másikra, elővette a tollát, egy előttte fekvő üres

Zustellungsbogenre kétszer kettőt csinált magának az
özvegyre nézhető vagyonról, azzal a fejére vágta a ka-
lapot, kaczkíásan félszemére nyomta a zwickert, felhúzta
a keztyűt s diadalmas biztossággal ment vizitelni.

Moll urat ott találta. Moll úr gitározott és éne-
kelt szivrehatóan a „Lucziából“.

A bús özvegy pamlagja karjára könyökölve olvadozva hallgatta az édes melódiát.

Gibucz úr miután meghajtotta magát, otthonosan helyet foglalt a pamlagon, egész a szép özvegy mellett, nem úgy, mint Moll úr, a ki tisztes távolban maradt.

A szép özvegynek tetszett Gibucz úr e lovagias bátorsága.

Gibucz úr ezután hozzákezdett a gitárhangok elnyomásához, érdekes fecsegések bőbeszédűségével.

A szép özvegy élénken osztotta társalgását . . .

Moll úr hallgatott, s bámulva tartogatta a gitárt ölében . . . megpendítve néha úgy suttymban egy akkordot, mintha szórakozásból tenné, pedig csak figyelmet akart azzal ébresztetni művészete iránt.

Moll úr szeretett volna gitározni; félhónapi gázsiját adta volna Gibucz urnak, ha csak egy nótát elgitározhatott volna tőle.

Gibucz úr könyörtelen volt, nem szünt meg fecsegni, s az asszonykát nevetkéreztetni.

Moll úr irgalmatlan akkordot vágott.

Gibucz úr elnevette magát s elkezdett rögtön a gitárra viccelni . . . s ott szemtől-szembe úgy kiviccelt Moll urat, hogy Moll úr még valamennyi volt principálisa előtt sem volt soha oly trémában, nem tudott felelni se neki, — csak a lakatját mozgatta elfojtott méltatlankodásában.

Az asszonyka pedig szörnyen mulatott e kedves tréfácskákon, melyek az igaz, személyeskedésekre men-

tek által, de hála istennek, semmi veszélyes nem volt a dologban.

Mihály bácsi pedig ezalatt kívül az ambituson vén karosszékeben görnyedezve, rebegve imádkozott magában egyetlen gyönyörűségeért még ezen a földön, egy kicsiny kis ártatlan, esztendőös gyermekért, a ki a dajka karjain oly szívetindítólag sirdogált, hogy a kő is megszánta volna.

A cselédszoba ablakában heverő gyógyszeres üvegek mutatták, hogy beteg van a háznál. Szegény kis gyermek, még nem is élt, s már meg kell kóstolnia azokat az émelygős kotyvalékokat, melyeknek megivása felnőtt embernek is megerőltetésébe kerül.

S az öreg szent buzgóan imádkozott a kis angyal életéért.

Valjon mások meg nem imádkoztak-e a haláláért?

S a megholt atya, ki a mennyben tán rettegve, szomoru jövőt sejtett gyermekének, nem kérte-e őt magához? . . .

Bizonynyal szomoru sors várhatott reá, mert az isten jobbnak látta őt magához venni angyalkái közé. . .

A kis gyermek elszenderedett a dajka karjaiban; a dajka nyugodt lelkiismerettel letette őt bölcsőjébe; még örült rajta, hogy már nem sír; csak reggel vette észre, hogy a kis gyermek az örök álomba szenderült által . . .

Szegény öreg Bodor Mihály bácsi már másodszor

érte meg azt a keserű gúnyját a sorsnak, hogy tulajdon vagyonában másodszor örökösödik, unokájának gyermeke után.

Keserves szerencse, melyet senki sem óhajt magának e világon; — és senki sem irigyl meg.

E szomorú csapás után bekövetkezett az az idő, hogy szegény Bodor Mihály bácsi csakugyon elvesztette lelke elevenségét. Elérkezett az öreg kornak az az együgyűsége, gyámoltalansága, mikor nem marad meg egyéb az emberből, mint a test; a második gyermek egy gép, mely csak a maga apró bajaival, étkezésével, italával bibelődik, egy báb, a melylyel játszanak, egy kis gyermek, a kit kényeztetnek, de néha meg is pirongatnak.

A konskriptor urak megint hűségesen eljöttek, s lelkiismeretesen feljegyezték mindent. Bejelentették az egész örökséget, úgy, a mint az a paragrafus szerint illik, gyermeke után az özvegy édes anyja javára.

Strupfl úr érzékenyen megdörzsölte kezeit és ismét örült magában azon a gondolaton, hogy az öreg Bodor Mihály bácsinak a bejelentési határidő igénye igazolására eszébe sem fog jutni...s nemsokára a telekjegyzőkönyv tételei közt ezen s ezen a lapon csupán azt fogja olvashatni: „Ernesztine von Bodor, geborene Strupfl.“ Érzékenyülésében a mint a trafikával egybekötött lotto-collecturás szatócs-bolt mellett elment, beosont az ajtón, s bevágott egy pohárka danczigert s addig fecsegett az újabb adófelemelés viszonyáról s a jövedék adónemeknek arányos szabályozásáról, a küszöbön álló új pénznemek behozatala körülményeiről,

azoknak a régi kurszus értékéhez való egyensúlyozást addig magyarázta, — míg a pohárka dancziger a fedékenysége tengerébe merült.

A szegény trafikans-kollektans szatócs pedig anynyira meg volt riadva az újabb rendszabályok nagyszerűsége által, hogy nyájasan meg is kérte az adó-inspector urat, hogy másszor is legyen szerencséje. Épen az ajtóban találkozott Podlupka úrral.

Strupfl úr, miután bevárta a bejelentés aggasztó egy pár hetének lefolyását, kézen fogta az ő kedves Ernesztinejét és erősen szívére kötve neki, tanácsolta, hogy minden örökséget rögtön de rögtön adjon el; nem lesz egyéb dolga, csak az eladási szerződést aláírni, a többit majd elvégzi ő . . . Már vevője is van.

Volt pedig ez a vevő Podlupka Hugó lovag úr. Strupfl úr jól tudta, mit csinál; úgy az adóhátralékok, mint az a személyes fogság félelmével fenyegető 500 frt adósság, melylyel Podlupka urnak tartozott, nagyon sürgetővé tették, hogy Ernesztine örökségét, habár fele áron is, de Podlupka Hugó lovag úr vegye meg.

Ernesztine von Bodor, geborene Strupfl és Hugó Podlupka, Ritter von Bodlupec und Bimsenstein, megcsinálták együtt az eladási szerződést, mely még ugyanazon napon Moll és Gibucz urak pártfogása alatt a helybeli járásbiróságnál sub. Nr. * Protokulli a telekkönyvi hivatalhoz való felterjesztés végett kegyesen elfogadtatott.

Gibucz úr tárczája legtisztább lapjára fölírta a mosóné számlája mellé, hogy az egész örökség, oda nem

értve az ingóságokat, értékben kitesz 22.000 forintot; mikor frakkját a tárcza eltevés után begömbölte, büszkén magasra csapta a fejét, és az Amtsdienner által casa-dores szivarokat parancsolt hozatni.

Moll úr a másik szobában Körner „*Das war ich*“ költeményének magyarra fordításán kínlódott, hogy azt a szép özvegynek szerelmi vallomásképpen átnyujthassa.

Már ott hevert előtte készen a rózsás angyalokkal bepingált diszlevél, nagy quarto formában, a koszorúba font Ernesztine név aranyos betűivel, mely a költemény magába fogadására volt szánva. A szép berlin lap maga 1 forint 20 krajczárjába került Moll urnak. Moll ur azon töprenkedett magában, ha vajjon az ilyen díszlevelek bélyegmentesek-e; ez okozhatta, hogy költészeti vénája a jelen percekben megbicsakolta magát, s egy nagy pauzára kényszerítette.

Végre hosszas kínlódások után rájön, hogy a magánhasználatnál diszlevelek bélyegmentesek. — Most már dől a vers és rím javába. Az, hogy tökéletes lesz-e, nem aggasztja olyan nagyon Moll urat. A városka vidéki levelezője Turbolya Aladár ur, egyszersmind költő is, vele jó barátságban van, mióta kieszközlé, hogy a kaszinó helyiségeit esteli nyolcz óráig nyitva lehet tartani. Oh bizonyynyal nem feledte el Turbolya Aladár a háládatosságot, s verseit át fogja nézegetni.

Azért is nyugodtan firkált tovább . . . észre sem véve azt, hogy Gibucz úr mosolyogva állott meg mögötte . . . s kileste titkait . . .

Mint a becsempészett dohányt, oly rémülve rej-

tette fiókjába a díszoklevelet Moll úr, a mint Gibucz urat az orrába szökő erős szivarfüstről észrevette.

A meglepetéstől és a szivarfüsttől való köhögéstől veres lett, mint a pipaacs.

Ámde csudálkozni volt kénytelen, mert a gorombáskodó vetélytárs helyett egy mosolygó felebarátot látott maga mellett, a mint arczatját felé fordította...

Gibucz úr nemcsak mosolygott, hanem bizalmas barátsággal Moll úrnak vállára helyezte kezét.

Ezt nem is várta, nem is álmodta Moll ur, a sok viczcz és veksza után, s még inkább, hogy már két hét óta teljes meghasonlás állt be közöttük, mely a rég készülő haragot egy napon a kalucsni véletlen összetévesztésének ürügye alatt segítette kitörni.

— Te szereted Ernesztinet? — szólott nyájasan Gibucz ur.

Hogyan? . . . tehát ismét per tu szólította.

Moll urnak oly nehezen jött a felelet ajkaira, mintha torkán halszájka akadt volna meg.

— No hát tudd meg barátom, hogy nekem is bizonyos szándékaim vannak Ernesztine irányában.

Moll ur elhalványodott; tehát nem csalódott; csakugyan ez az ember a szegletkő, melybe boldogsága ütközik.

— A főnök mindjárt jön . . . nincs időnk végezni, tűzz ki helyet, napot órát, minutát, melyben egymással végezni fogunk.

Moll urban meghalt a lélek; sem holt, sem eleven nem volt.

— De barátom, — szól mentegőtözve, — még azt sem tudjuk, hogy Ernesztine engem vagy téged szeret-e jobban; s tudod-e, hogy a párbaj a strafgesetznnek paragrafusai szerint . . .

Gibucz úr elnevette magát.

— Ne tarts semmitől, mi szépen meg fogunk egyezni egymás között. Annyit mondhatok, hogy Ernesztinnek szerelmi ígéretét birom; — a dolgot a szerint majd megmérlegeljük együtt; — annyi bizonyos, hogy egyikünknek vissza kell lépni, mert két férje egy aszszonynak nem lehet.

Moll ur szomoruan lecsüggesztette fejét és sóhajtott, mint mikor fizetésekor az Ernennungs-taxát levonják.

Gibucz úr azonban barátságosan nyujtotta felé bucsuzást jelentő kezét.

Moll ur megfogta azt, s érzékenyen megszorítva, csak azt birta rebegni:

Délután két órakor a Tisza partján fogok sétálni... Oda várom . . . azaz várlak tégedet.

Délután három órakor a két czimbora karonfogva jött be a hivatalba; vidor volt és nevetgélt mind a kettő.

Holtig tartó barátságot esküdtek egymásnak.

Gibucz úr, ámbár bizonyos volt győzelméről, barátja javára visszalépett, kármentesítésül azonban Moll urtól 2000 forintnak majdan leendő lefizetését követelte, melyet Moll ur annál szívesebben ígért meg, minthogy Gibucz úrnak becsületszavát birta, hogy mindenféleképp segíteni fogja őt a szép özvegy kezének elnyerésében.

Szegény öreg Bodor Mihály bácsi pedig ült, üldögélt az ambituson, vén karosszékeben, jóhiszemmel gondolta, hogy milyen szép az, mikor az ember a maga saját házában ambitusán üldögélhet az isten kegyelméből, még 93 éves korában is, nem is gondolva, nem is álmodva azt, hogy az embernek tulajdon házáat eladhas-sák feje felől, a nélkül, hogy erről tudna valamit.

Azonban úgy volt. Délelőtt Ernesztine az apjához kezdett huczolkodni, délután pedig megjelent Podlupka Hugó ur, hogy birtokába vegye új tulajdonát, mely annak rendje és módja szerint már a nevére be is iratott. — Az együgyű öreg ur nem értette, hogy mi dolog történik itten.

Ernesztine nem mert a szemébe nézni a kijátszott öreg urnak, s búcsu nélkül osont el a házból.

Más idegen, valami jó érzésű diurnista adta tudtára az öreg urnak, hogy elmehet a házából, a merre tetszik.

Szegény öreg úr! hisz ő mind e mai napig abban az áldott hitben volt, hogy neki háza van; mint higye ő azt el, hogy neki nincsen háza; hiszen sem adóssága nincs, a miért elvegyék, sem nem adta el senkinek; mint higye ő azt el, hogy ő neki itten nincsen helye többé, hogy innen csakugyan ki kell mennie, azt sem tudva, hogy hová.

Szegény öreg ur! úgy sírt, úgy zokogott, úgy rimánkodott, mint egy gyermek . . .

Szegény öreg ur, vén karosszéked az ambitusról az utcára teheted ki, beleülhetsz ottan, s megvan a kis

vasas fokoskád, mely támaszbotként elsegít lépegetni koporsód felé.

A jóérzésű diurnista csakugyan nem tréfált. Másnap megint eljött Podlupka ur, s oda sem hederítve az öreg urra, legkisebb gondja sem volt rá, mint olyan bútorra, melyet hurezolkodáskor már úgy is kitettek az ambitusra . . . Elővette a papírszeleteket, a spanyolviaszkot, a pecsétnyomót, s addig is, míg behurezolkodhatnék, gondosan lepecsételt minden ajtót, hogy senki a házba be ne mehessen.

Erre már megrémült az öreg ur. Láttá, hogy most már csakugyan elcsuknak előtte minden ajtót. Rögtön megragadta az őt vigasztalni jött szomszéd karját, s kérte őt, hogy segítse ellépegetni a tekintetes viczispán urhoz, hadd panaszkodja el neki baját.

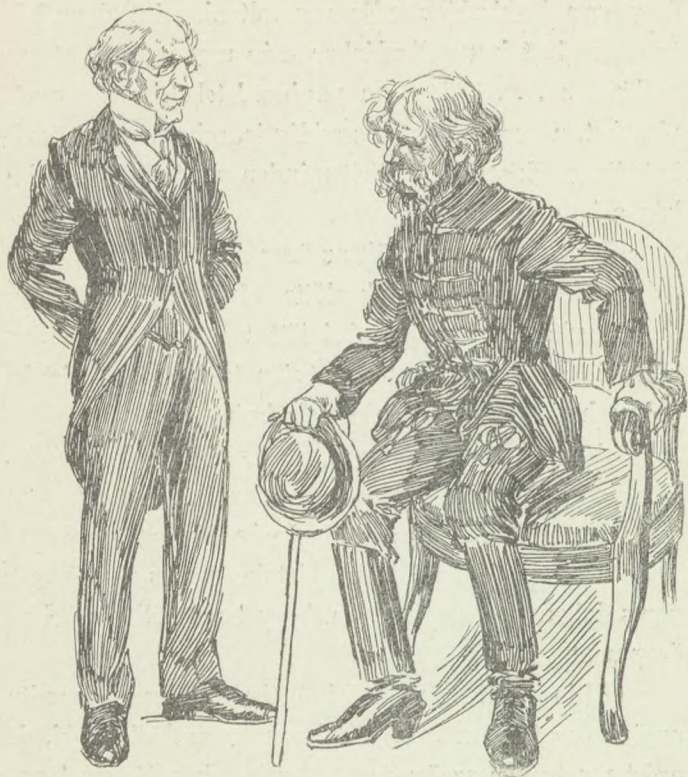
A szomszéd mosolygott az öreg ur együgyűségén. Hát tizenegy év óta folyvást aludt az öreg ur, azt sem tudva, hogy többé nincsen viczispán Magyarországon?

A szomszéd, szintén kis birtoku nemes ember volt, peres dolgai miatt már tudta, hogy hova kell vezetni az öreg urat.

El is vezette. Nyájas képű, tisztos öreg ur fogadta az öreg urat. Nem volt se bajusza, se szakállá neki, de azért megnyerte az öreg ur teljes bizodalmát, mert nagyon hasonlított gondosan borotvált képével a szegény megboldogult szuperintendens urhoz, ki az öreg urnak nemcsak iskolatársa, hanem testi-lelki barátja volt, a kivel egy időben, ezelőtt mintegy harmincz évvel, bizonynyal jobb lett volna együtt meghalnia az öreg úrnak is.

Az öreg ur elpanaszolta baját.

A nyájas képű ur megcsóválta fejét, vállat vont, széikkel megkínálta az öreg urat, és rögtön parancsolatot adott a másik fél behívására.

Még senkivel sem tett ily gráciát az előtt, de tagadhatatlan az, hogy 93 éves kora imponált neki.

A nyájas képű ur csakhamar megértett mindent.

— Nagyon sajnálja, szólott az öreg urhoz, — hogy nem tehet érte semmit, kezeit a törvény megköti, a fe-

lek törvényes téren vannak, az öreg ur mind a két háttáridőt elmulasztotta, s igényeit nem jelentette be. Most már késő.

Uram isten, hát az embernek azt is be kell jelenteni, hogy jussa van a maga saját házához. Ezt még csak most tudta meg az öreg ur.

— Most már a jog, — így folytatta a nyájas ur, — kellő érvényességre emelkedett az özvegy részére, s az öreg ur csak pereskedéssel kísértheti meg, ha nyerhet-e valami kárpótlást.

Kárpótlást? A tulajdon vagyonából? Hosszas pereskedéssel? Az öreg ur szörnyűködött és sírt, mint egy gyermek.

De hát hova legyen, hova hajtsa le fejét?

A nyájas ur megvigasztalta.

— Ne féljen semmit, csupán a kora iránt való tekintetből betegségi bizonyítványt adat számára s a kórházban eszközöl neki egy helyecskét, melyért most mindjárt nem is kell fizetni; majd akkor veszik csak meg rajta, ha valami vagyonrészecskéhez hozzájuthat a per után.

Az öreg ur úgy meg volt törve, hogy ezt a szomorúságot is hálásan köszönte meg.

A szomszéd összecsikoritotta ajkait, hogy haragra és könnyekre ne fakadjon.

A nyájas ur meghajtotta magát, s ez annyit tett, hogy most már elmehetnek.

— Ne féljen semmit Mihály bácsi, — szólott Zivatar Béni, a szomszéd, — ha nem tesznek kegyelmed-

nek igazságot, majd megteszem én azt az igazságot, a mit az isten parancsol szívemnek.

Alig hogy hazaértek a vén karosszékhez, Zivatar Béni összehívott valamennyi szomszédot, leszákatott valamennyi pecsétet, s azzal diadalmasan bevezette az öreg urat házába . . . Maga pedig egy jó fustissal odaállt örül a ház ajtójába.

— Béni fiam! hátha majd megbüntetnek a violentiaért. Hallom, most mindenért megbüntetik az embert, — hát még ezért, a mit te cselekedtél.

— Nem bánom én Mihály bácsi. Tudom azt az egyet, hogy az isten megjutalmaz érte.

Podlupka ur másnap eljött embereivel, hogy megnézzé, miben áll a dolog.

Zivatar Béni és a többi szomszédok nem tágitottak; kiriasztották őket az udvarról s elszalajtották.

Podlupka ur nem busult ezen; még kapott rajta, s előre számította magában, hogy mennyit fognak majd fizetni ezek a bolondok, erőszakos ellenszegülésökért.

Zivatar Béni sem sokat törődött; jó szelet hallott fúni onnan fölülről; valami véletlen változásokról kezdtek beszélni, hogy a vármegye megint föláll, vagy mi, hogy a Beamterek mind elmennek, nem lesz zsan-dár, se fináncz . . . Nem zörög a falevél, ha nem fuj-ják, azért is Zivatar Béni hűségesen őrizte az öreg urat . . . Jól esett neki, hogy őrizhet, szerethet valakit, hiszen elkárhozott nótelenségében ő is egyesegyedül állott ezen a világon.

Strupfl ur ezek alatt szépen letett maga és Er-

nesztine számára a pudlheimi takarékpénztárba 14.000 forintot, s legkisebb gondjánál is kisebb volt az, hogy az öreg Bodor Mihály bácsi, vagy Podlupka Hugó ur mit csinálnak a házzal, úgy titokban eladónak kezdte tenni mindenét s hízolgőn kezdett koketirozni a kapufélfátóli búcsuzás eszméjével.

E közben Gibucz ur, beváltott szava szerint, csakugyan meghódította feleségül Ernesztinet — Moll ur részére, s a házasság után hűséges házibaráttá szegődött melléje, oda járt kosztolni, sőt oda is szállásolta magát . . .

Moll úrnak ez azután, midőn többecske vett volna észre, mint a hogy kellett, — sehogysem volt az inyére.

Jelenetet — nem jelenetet, hanem valóságos komédiát — csinált a háznál.

Az első felvonás függőnye azzal gördült le, hogy Moll urat a felesége és Gibucz úr kidobták a házból.

Moll ur elment a rendőrségre.

Ha nem csalatkozott, ott úgy vette észre, hogy őt kinevették.

Délben a korcsmában ebédelt, de szállásra már csak haza kellett mennie.

Nagy rimánkodásra beeresztették, mert megígérte, hogy csendesesen fogja magát viselni.

Gibucz úr másnap oly nyájasan bánt vele, mintha semmi se történt volna, sőt nyájasságában még azt az ajánlatot is tette, hogy a köztük fennforgó 2000 forintot két részben is hajlandó felvenni.

Korántsem akart ez figyelmeztetés lenni, hogy neki Moll ur adósa.

Moll urnak azonban eszébe jutott, hogy ő való-
sággal csakugyan 2000 forinttal tartozik Gibucz úrnak,
melyet nincs miből megfizetnie, mert a felesége nem
akar tudni semminemű adósságáról. Tudja isten mit
nem adott volna, ha ezt a dolgot pénz nélkül elintéz-
hetné.

Nagy öröme Gibucz ur nemeslelkű ajánlatot
tett, s abban egyeztek meg, hogy a 2000 forint kamat-
jának fejében Gibucz úr ott lakhatik Moll úrnál.

Könnyekre fakadva kért bocsánatot Moll ur
Gibucz urtól, s érzékenyülve ölelte őt kebelére.

* * *

A Zivatar Béni által hallott szél csakugyan nem
fűtt hiába, elfűtta a beamtereket, mintha nem is lettek
volna.

A vármegye csakugyan felállt, az öreg Bodor
Mihály bácsi szomorú esete is csakhamar előkerült.
Szinte örömkönnyekre fakadt a jó öreg ur, mikor a
fiatal magyar szolgabíró nyájas barátsággal azzal
nyugtatta meg, hogy addig is, míg a vármegye megadja
igazságát, s törvényesen visszavezeti vagyonába, addig
is bátran üldögélhet vén karosszékében az ambituson.

— Hát lám-e, hogy megjön a vigasztalás — mon-
dogatta magában ez örömhírré, — az isten nem hagyja
az embert vigasztalás nélkül meghalni.

Mihály bácsi tehát ismét nyugodtan üldögélhetett

az ambituson vén karosszékeben, elmondhatta ismét, hogy milyen szép dolog az, ha az embernek háza van, sőt megint mosolyoghatott is.

Egy szép tavaszi este az öreg úr ott ült megint,

A mint kezét megmozdította, vén karosszéke karján, úgy érezte, hogy valaki ül ott lábainál, a kis zsámolyszéken. Arra nyújtotta tapogató kezét. Lágy, selyemfűrtös főt éreztek gyöngé ujjai.

Megreszketett az öreg, olyannak érezte azt a haját, a milyen az Ilonka, az ő kedves Ilonkája haja volt.

Csengő hang esdekelt feléje.

— Ne üzz el édes jó öregatyám, bocsáss meg nekem.

— Ki vagy te? . . . kérdé rebegve az öreg úr!

— Én vagyok, a te szegény megvetett, a te elüzött leányod a te szerető leányod, Ilonka, a ki eljöttem hozzád vigasztalni téged, és ápolni elhagyatott napjaidban.

Az öreg mélyet sóhajtott, s nehéz könnycseppek hulltak le arcza redőin. Zokogott és nem bírt szólani.

— Gyermekkori ballépésem óta, melynek inkább áldozata, mint bűnöse valék, esküszöm neked jó öregatyám, becsületes voltam, és megérdemlem szeretetedet, mert sokat szenvedtem; szolgálattal keresem keserű kenyeremet — esdekelt Ilonka, az öreg úr lábaihoz borulva.

— A megtérőké a menyeknek országa, — szólt az öreg úr, s reszkető karjait kitérve hajolt le Ilonka felé.

Ilonka siró arczát odarejtette az öreg ur ölébe.

Zivatar Béni, a ki ott állt a kis ajtóban, a szívét érzé mozogni ettől a szép jelenettől.

De szép dolog szeretni.

Olyan nagy, olyan kimondhatatlan vágyat érzett magában. Bárcsak tudna ő szeretni!

Pár nap múlva valami furcsát érzett a pitykés mándli alatt . . . A szíve sehogy sem akart nyugodni . . . s oda lett a világ vele, a mikor csak Ilonkát látta.

Sehogy sem állhatta a dolgot, megmondta az öreg urnak.

— Mihály bácsi hallja-é, adja nekem ezt az Ilonkát.

Az öreg úr örömében sirva fakadt, már neki csak az volt sorsa, akár örült, akár búsult, sirnia kellett. No de talán ez volt utolsó könye.

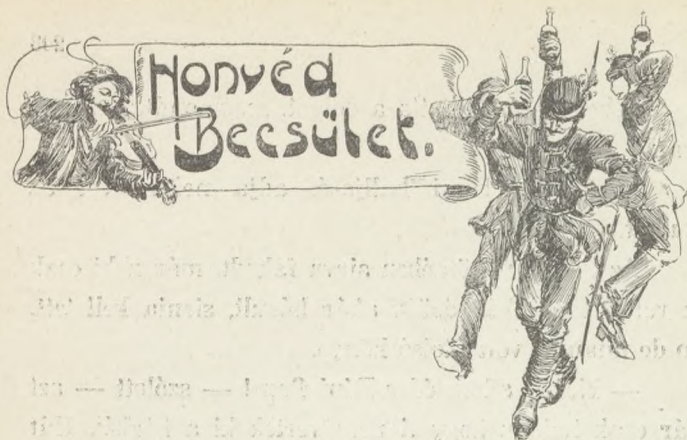
— Neked adom édes Béni fiam! — szólott — azt már csak tudom, hogy ti nem vertek ki a házból. Hát Ilonka mit szól a dologhoz?

— Már csak vele is szoltam elébb, — felelt Zivatar Béni, pitykés mándliján egyet rántva, — jóba maradtam vele; foglalóba meg is akartam csókolni, de azt mondta rá, hogy a csókot a jegyváltásra hagyjuk. Ugy-e hát rendiben van a dolog Mihály bácsi?

— Neked adom édes Béni fiam, — ismételte az öreg úr, — bátran gondolkozhattok a jegyváltásról.

Neki adta; s azóta a szegény öreg Bodor Mihály bácsi, a mint ott ül az ambituson, öreg karos székében — örömében mindig mosolyog.

I.

oha, talán még akkor sem, mikor még Aegopolisnak hívták, vagy még inkább, mikor Mária királyné ő felsége szerencsételte látogatásával, vagy plane akár az aranykaftány idejében, vagy a kollegium első megnyitási napján nem volt boldogabb szabadalmas Kecskemét városa . . . soha, mint egy bizonyos napon.

A fűzfás kúttól a mánavárosi keményítő fabrikáig, a budai nagy utca végétől az Ürgésig, a Muszájig a Rávágyig egy örömszerzés futotta át az egész vén várost...a Korona kávéház, a Bruckner kávéház nyüzsgött a diákságtól s a fiatalságtól, az öreg jó Trandafil boltjában mosolyogva szorítottak kezét az utolsó századnegyedek taposó öreg urak, az általánosan ismert tudós poeta-piktor Hártó uram deklámálva szaladgált az utcákon, a philosoph csizmadia méltóságos örömmel vitte maga után honnkék köpönyegét, a híres nevezetes bős Kuha hatalmasan verte mellét a piacon, egy

nagy népcsoport közepette, még a hetedhét országra szóló nevezetességü piaci betyárok is felkeltek hagyományos lomhaságukból a Zrinyi tövéből . . . Valódi ünnep volt Kecskeméten . . .

Pedig ez a nap nem világnevezetességü, még csak országra szóló sem volt, hanem volt a családi tűzhely örömeinek ünnepe . . . az édes meglegedés, a boldog gyönyöré, mikor mindenki teljes szívvel osztozik a köz-örömben . . .

Az a sürgés-forgás, mely eddig nyári reggeleken a talfájai és epreskerti majálisokat, vagy az országos hírü Emmaust megelőzte, most megtizsereződött. Nemcsak a szív, hanem a lélek is szárnyakat öltött és repesett, mint a vidór kis lepke, a tavasz első virágai körül.

Csinálta pedig ezt a szép májusi napot Kecskemét városának még szebbé, még vigabbá, egy még a kortes világból fenmaradt örökifju joviális ember, meg az a három diák, a ki az azelőtt való este három pecsovics szenátor ablakait tisztelte meg egy kis korszerű látogatással.

Volt pedig az örökifju joviális ember kezében egy nagy nemzetiszin lobogó, mellette a Károly bandája húzta a legvidámitóbb magyar nótákat. A három diák félrevágott bokrétás kalappal, boros palaczkkal kezében jártá a muzsika előtt a verbungóst úgy, hogy még a legkacskaringósabb bajuszú palatinális huszár se rakta volna meg különben, miközben harsányan dalolták a dalt:

Négy esztendő rem a világ
 Eljen a magyar szabadság,
 Eljen a haza! . . .

azután pedig azt, hogy:

A ki elmegy annak nem kell,
 Ki honn marad nem érdemel
 Szeretöt . . .

A négy emberből álló kis csoportot, százak tömege kísérte kíváncsian, hogy hát mi lesz majd ebből.

A menet a városház előtti térről indult meg, elhaladt a kaszinó-épület felé, onnan le a promenádig, a görög templom felé, a görög templomtól a király kávéházig, a kávéháztól vissza a Békás mellett, hol piaci betyárok iddógáltak, aztán keresztül a buzapiacson a városházig vissza . . .

Ez volt az első körmenet, s mikor visszatértek, a nemzeti zászló alatt a joviális ember mellett, a ki a 3-ik önkénytes zászlóaljnak saját maga önkénytességéből verbuvált háromszáz ember volt . . .

Túláradt mindenki az örömtől, a jó öreg uraknak a keblük reszketett a megindulástól, a szemekben könny rezgett, olyan szép nap . . . olyan gyönyörű nap volt az . . . Oly jól esett látni, hogy a magyar kétszeresen szereti hazáját, mikor az veszélyben van. — Volt Kecs-kemét városának abban az időben egy bátor, tüzes, harsány-szavu kis szónoka, kisdéd emberke testben, de oroszlán lelkesülésben, az akarta üdvözölni lelkes beszéddel a hon védésére felcsapott ifjúságot . . . He-

degyre kezdte el a beszédét, azután belesült, nem is folytathatta tovább mert ríva fakadt . . . De azért még soha sem kapott annyi éljent.

És azután még nagyobbra fokozta az áradó érzelmeket a joviális ember. Ujra felemelte magasra a zászlót, a cigány, az a remek jó muzsikos Károly ráhúzta a Rákóczit, s az ezrektől kísért csoport megindult a Halasi-utca s onnan a Csongrádi-utca felé.

E második körmenet eltartott estig, s mikor a csizmadia-céhház előtt megállottak, a négy emberen kezdődő kis csoport hatszáz erőteljes ifjúból állott; a hóban elgurított kis labda kolosszális hógomolylyá nőtte ki magát . . .

A csizmadia céhház képtelen volt szobáiba fogadni a csaknem egy egész zászlóaljnyi önkéntest . .

Ez volt az az öröm, mely az egész várost elárasztotta, mely gyönyöreül, önérzetesen boldogító büszkeségeül szolgált . . .

Volt pedig erre a napra, mint előestére tartogatva még egy másik része is e közörömnnek, mely nemcsak növelni tudta a megindulást, hanem tökéletes és teljes hitét adta annak a boldogságnak, a mely után a magyar ember oly rég sóvárgott. Nemcsak élvezte mindenki a boldogságot, hanem benne úszva meg volt győződve csalhatatlanságáról . . .

A másik öröme e napnak az volt, hogy a császári vasasok örök időkre eltávoznak s az utolsó este az, melyet a városban töltenek . . .

A legbarátságosabb, legszívélyesebb öröm-mosoly-

lyal vett mindenki búcsút ösmerős németjétől . . . Az Isten látta, hogy a haza ügyéért örültek távozásukon, de már meg is szokták őket a hosszú idők óta, össze-
 atyafiasodtak egy kicsit, s Isten bocsássa, de a ma-
 gyar ember a jobb embereket szereti, — hát sajnálni
 is tudja őket egy kicsit, s talán épen abból az okból,
 mint a monori asszony a tisztartót, hogy: majd ha ta-
 lán visszajön még egyszer, nem ő jön vissza, hanem egy
 nála rosszabb . . .

Ha vannak és voltak valaha jó, becsületes, jám-
 bor, barátságos, vásas németek, úgy bizonynyal ezek
 az áldott taljánok és csehek voltak azok, a kik oly szí-
 vesen barátkoztak a gazdauraimékkal, akik oly sok-
 szor és oly jó kedvvel muzsikáltak a promenádon, a kik
 úgy megszerették a jó töltött káposztát, oly rokonszenv-
 vel s házassági szándékkal viseltettek a tősgyökeres al-
 földi leányok iránt, a kik bácsinak, komának nevezték
 a magyar embert s „andalomnak“ a szép fehér-cselé-
 deket, kiknek szíve fájdukt meg a gondolattól, hogy
 Kecskeméttől el kell válniok . . . Bűvös föld ez a Ma-
 gyarország, még a szülőföld varázsát is el tudja feled-
 tetni . . .

Most is tudták méltányolni a magyar ember örö-
 mét, nem keltek bosszuságra a napnál világosabban ki-
 rivó örömnilyvánitáson, nem vették gúnynak a búcsu-
 zási öröm-kitöréseket, elfogadták a feljök nyujtott
 jobbot, meg is szorították s még könnyük is hullott sző-
 ke hajlott bajszaikra — s szívökre tették kezöket, hogy
 nem fogják feledni soha Kecskemét városát . . .

Az óbester háza előtt ők is ünnepet tartottak, a közörmnek nem volt az ellentéte, ők is szívők tiszta jószántából a legkedvesebb, a legszebb érzékeny magyar nőákat ropogtatták trombitáikon.

Őszintén megvallva, legjobban meg voltak indulva a trombitások, nemcsak a régi igazságnál fogva, hogy a muzsikuskoknak van legérzékenyebb szívők a világon, hanem azért is, mert ők részesültek itt legnagyobb szeretben, s ők vonzódtak, ők húzódtak legolvadóbb szívvel e sok évig lakott városhoz. Ők valósággal boldogtalan száműzötteknek érezték magukat e pillanatban, s oly megindulással is játszották a magyar dalokat, mint akármely cigánybanda. Még a joviális embernek is a szívéből bokájáig özönlött tőle a vér, s derült mosollyal lebbentette meg, a mint ott előttük elment, a nemzetet zászlót . . . a melyre azok menten rádörgezték a Rákóczy-indulót . . . Oh, azután ne higgyünk a nemzetek testvériségében, mely az emberek szívében gyökeredzik.

De legszerencsétlenebb volt most mindannyi között, legboldogtalanabb vasas német volt ebben a pillanatban Krampala trombitás, az ifju prima planista...

Azt csak a csongrádi kis utcában, a sárga ház, a vén eperfa, a deszka kerítés tudnák megmondani, ha beszélni tudnának, meg a szőke Juczi, ha akarná, hogy milyen boldogtalan volt ő.

Most is, mihelyt az éj teljesen leszállott, mihelyt a trombiták elnémultak, afele a ház felé vette útját...

A szép Juczi kívül állt a kis ajtóban és hallgatta

a messziről odahallatszó szép muzsikaszót... és magában talán legkevesebbet gondolt a szegény trombitásra, ki jó muzikus volt s értett a gitárhoz is. Ő tanította arra nagyobbrészt a juristákat... Ő azok a juristák, azok a szép juristák, azok zavarták meg a szép Juczi fejét, hogy még azokra a sóhajtásokra se gondolt, melyek jelenleg a csizmadia-czéh falai mögül repültek feléje.

S a ki ott a szép Juczi után sóhajtozott a csizmadia czéhháznál, egy szegény, halvány, gyenge, fiatal legényke volt, bokrétás kalappal a fején. De ő csak olyan szomorú volt, mint a milyen víg volt az a bokréta kalapjánál, meg a vidám muzsika, mely a csizmadia czéhház falait reszkettette...

Akárki megláthatta rajta az első pillantásra az ábrándos, a boldogtalan szerelmest... s szívében az elkeseredettséget, mely jó adagot adott ahhoz a honfiui tűzhöz, mely őt rekrutává csapatta.

A szép Juczi bizonyynyal őt sem leste hamis szemével, hanem lesett egy harmadikat, azt a hamis, eleven, víg juristát, a ki a harmadik szomszédban lakott, a ki oly szépen tudott énekelni a kantusban, a ki a majálisokon oly remekül megforgatta, a ki mindenestre a legszeretetre méltóbb, legcsinosabb jurista volt az egész kollegiumban... Az ilyeneken hamar megakad a lányok szeme... Juczinak nemcsak szeme, hanem szíve is megakadt rajta, a mennyire megakadhat a szíve egy kaczer természetű leánynak, a ki más széptevőit itt folyvást sakkban tartja.

Rendesen úgy szokott állni a dolog, hogy a kire a lány legtöbbet gondol, az gondol reá legkevesebbet. Most is úgy volt . . .

Bajnai Andor a szép jurista kebelét — most sokkal nagyobbyszerű tűz hevítette. Ő volt egyike a három diáknak, a kik magukat a nemzeti zászló alatt a nap hőseivé emelték. A mai nap büszsége dagasztotta kebelét, nem cserélt volna magával a chinai császárral, talán még a török szultánnal sem . . .

A francia nemzet lelkesülése derít erre legnagyobb világot . . . a szabadságot pedig az szereti legjobban . . .

Bajnai Andort, a könnyelmű juristát rajongóvá tették ezek a pillanatok, s már maga a szabadság nagy szava eget-földet feledtetett vele . . . arcza kigyult, szemei szikráztak . . . Juczinak majd szétvetette kebelét szíve, mikor őt így látta . . . Valóban, a lelkesülés a legrutabb férfiarcot is széppé teszi, s a szép Bajnai Andor ez este felülmulta magát . . .

A szegény trombitás megállott a kerítés végénél, onnan sopánkodott. Nem mert odamenni, neki elég volt ennyi is, hogy a szíve összefacsarodjék . . .

Bajnai Andor, mintha már a csatamezőn vívna, úgy dühöngött a csizmadia, czéh nagy szobájában, s ökleit emelgetve dalolt harcziás dalokat . . .

Másként volt Pozsonyi András, a szegény csizmadia-legény, ő inkább meghalt volna, mintsem el ne bucsúzzék még egyszer a kaczer Juczitól, a kiért elhagyja szülőföldjét.

András azt gondolta magában:

— Hadd lássam még egyszer, hadd mondjam meg neki, hogy jussak az eszébe, hadd mondjam meg neki, hogy mint gazdag kovács leánya, kevély volt a szegény csizmadia-legény irányában, hadd mondjam meg neki, hogy soha felejtetni nem fogom, hogy még a csatamezőn a golyók zápora között is emlékezni fogok reá, hogy . . . azután . . . azután . . . azt is hadd mondjam meg neki . . . hogy ha majd meghallja . . . azt a szomorú hírt . . . majd megérti . . . ő már, hogy mi az . . . hát . . . hát sirasson meg egy kicsit, annyit csak megérdemlek tőle.

András könnyen elmehetett a csizmadia czéh-háztól Juczijáig, nem volt az onnan olyan nagyon messze, meg azután ismerős szabómester állott, mint nemzetőr, strázsán a kapuba.

El is ment . . .

Oly csendesen, oly halkán kívánt jó estét Juczinak, hogy ámbár alig hallotta meg, de a szíve rezzent meg attól a szomorú hangtól . . .

Elmondott mindent . . . A leány, amint látzott, meg is volt hatva, mert nagy dolog az mégis, mikor valakit olyan nagyon boldogtalannak látunk, — de az azért nem szólt semmit . . . csak a szíve dobogott, az fájt nagyon, mintha szemrehányásokat tett volna magának.

András egy perczig némán, csüggetegen állott, mint a hogy a gyászoló áll a koporsó felett, várván, hogy a halott feltámadjon s fedelét kitarja . . .

Felnézett a holdvilágra, az is bánatosan nézett vissza reá. Nagyot sóhajtott . . . meg volt törve s reszkető hangon szólott:

— Isten áldja meg, Juczi! . . .

A mi fájdalom volt, mind bele volt öntve e búcsuszavakba.

A leány elfogadta a búcsura nyújtott kezét . . . de oly lágyan, hogy alig volt érezhető érintése, s oly rövid időre, hogy alig volt nevezhető az egy másodpercnek . . .

Mégis boldognak érezte szegény András magát, mert Juczi csendesen s önkéntelen érzékenyüléssel szavakra nyitotta ajkait . . .

— Az isten vezérelje vissza! . . .

Oh ez erőt, vágyat, hitet adott neki, hogy visszajöjjön . . .

A szegény trombitás pedig teljesen boldogtalanná lett attól a kézfogástól, a mit látott. — Óriási, rettentő szerelemnek látta ő azt elkeseredésében . . . De azért még sem tudott onnan távozni . . .

András is, mikor Juczit elhagyta s már pár lépésnyire távozott, megkötve érezte lábait, csalogatva, visszaédésgetve érezte magát valamitől . . .

Megállott . . .

Most mind a ketten valami különöset láthattak. talán olyant, a milyenre nem is számíthattak . . .

Honnan, honnan nem, az égből-e, vagy a föld alól előteremtve, egy bokrétás kalapos gavallér állott a leány előtt, a víg, az eleven jurista, s míg a bor és

szenvedély tüze álta! a legélénkebb kézhadonázásokkal kísérte vidám, lelkesült hangjait, s tréfát, játékot csapott az elválás perczeiből . . . a megtört Juczi kötényét tépegetve kezeivel, szemlesütve siránkozott . . .

Most megtörtént az a mulatságos különösség, hogy a két szerelmes szívü boldogtalan, a helyett, hogy saját jó magát sajnálta volna, elkezdett bánkódni a szegény leányon . . .

És sóhajtott. és könnyezett mind a kettő, siratták

azt a szegény, boldogtalan leánykát . . . s a mint ott megtámaszkodtak a kerítéshez, elmerültek a bánkódásba.

András egyszerre csak azt érezte, hogy valaki karon ragadja.

Riadva tekintett fel, — a vidám jurista nevetett szeme közé s azt kiáltotta neki:

— Ne búsulj atyafi . . . a ki megszomorított, meg is vigasztalhat még . . .

Azután vitte magával s a mint a szegény trombitáshoz értek, annak se hagyott békét, ráütött a vállára, nagyot kaczagott az arczára, úgy, hogy az még jobban megsavanyodott ettől a barátságos kiméletlenségtől . . .

— Nix traurig kamarád! . . . Ide ebbe az ártatlan kezembe a kezedet, . . . a sipka mellé egy szép bokrétát, a ki áldása van és azután megteszszük regimentsbanda kappelmeisternek . . .

A szegény trombitásnak a szive még jobban elfanyarodott ezen a tréfán . . .

A víg jurista azonban csak folytatta tovább az enyelgést . . .

— De sógorkám, ha magyar lányt akarunk szeretni, hát legyünk magyarok . . .

Krampala mióta csak trombitás volt, meresztett nagy szemeket, de még ilyen nagyokat soha . . .

Először megdöbbsent, hogy titka el van árulva, de azután nem ért rá elpirulni attól a gondolattól, mely lelkében Andor szavaitól megfogamzott . . .

Egy egész világ tárult fel előtte . . .

András is csak szörnyüködött azon, hogy a vidám jurista hogy tudja azt, hogy ő Juczit szereti, tudja és mégsem haragszik érte, sőt inkább oly barátságos

iránta . . . ő maga is könnyülni érezte szívét, mintha követettek volna le róla.

A vig jurista csak nevetett rajtuk, hol egyikre, hol másikra nézegetve . . .

— Hej pajtások! . . . nem olyan a világ, a milyennek látszik, . . . nem kell búsulni ahba egy csipetnyit se soha. — Ne búsuljatok . . . Azé a lány

mindig, a ki leghamarább éri, azt tanuljátok meg . . . S azé lesz közülünk, a ki leghamarább visszajön . . . Ugy . . . Kezet ide a kezembe.

Tudja Isten, hogy, hogy nem, mind a ketten odaadták kezöket a vig jurista kezébe . . . s tudja Isten, hogy, hogy nem — úgy megszerették egyszerre mind a ketten azt a hóbortos fiút, hogy még meg is szorították a kezét, még mosolyogtak is . . .

— Bizony, talán igaza van! . . . mondogatták magukban . . .

Azután a csizmadia-legény, a német trombitás,

a víg jurista egymás vállára fonták karjokat, s méltóságos léptekkel, dalolva lépegettek a csizmadia czéhház felé . . .

II.

A szolnoki csata talán minden csaták között, melyek a honvéd-név dicsőségére fényt vetettek, azért bir azzal a jelentékeny tulsulylyal, mert a hős tábornok maga levett főveggel köszöntötte a leghíresebb két zászlóalj egyikét, mondván: Fiuk, mindnyájan megérdemelnétek, hogy generálisok legyetek, de akkor hová lenne az én kedves harmadik zászlóaljam.

A szelid alkonyatkor már nem lepték holttestek a csatamezőt, a vérharmatot már beitta a föld, a csata nősei a mint a kedélyesen pattogó tűz mellett üldögéltek, inkább hasonlítottak a pásztortűz mellett furulyázó, mesélgető pásztorokhoz, mint a kérlelhetlen had marczona harczosaihoz . . . Hogyne, hiszen ifjak és érző szivűek voltak mind . . .

Ott volt az erős, a vastestű, vaslelkű őrnagy, fél szemével több tüzet szikráztatva, mint a másfajták valamennyi őrnagyai összesen; körülötte a fűvön heverészek a tisztikar valamenyi tisztjei, vidáman és kedélyesen . . .

Páter Modestus, a víg ferencrendi szerzetes, a ki épen úgy, mint az olasz hadjárat zöld ángolja, a csatában dilletánsképpen szerepelt, valódi jó bakatort hozott, azonban ő nemcsak borával, hanem tiszta hazafias tűzével és víg adomáival is fűszerezte a diadal estéjét.

Épen egy igen érdekes epizódot kezdett a mai nap reggeléről, a mely egy vén huszár és egy fogságba esett német törzstisztne között történt . . .

— Az asszony sirt, sivalkodott, a mint a villogó kard, kacskaringós bajszu harcost meglátta — folytatta a páter. — A huszár egyet pedrett a bajuszán s udvarias mosolylyal fordult az agg delnő felé: Ne féljen, ifiasszonykám, nem lesz semmi baja, nem bakan-csossal van dolga, igazi huszárral — csak hajtassa azt a kocsit . . . úgy vigyázok rá, mint a szemem fényére. — És . . . uram . . . azt a drága gyűrűs s aranyláncos aszonyságot az öreg huszár . . . kivont karddal elkisérte ki . . . ki, messze a csatavonalon túl . . . mindaddig, míg bátorságban férje után kaptathatott . . . Hát nem szép ez, mi?

— Éljen! — kiáltottak rá mindannyian.

— És gondolják mégis, az ellenfél elég embertelen volt egy ily nemeskeblű férfira rálőni . . . Szerencsére nem találták; — ily nemeskeblű vitéz csak huszár lehet.

— Bocsanat, édes vitézlő tisztelendő úr — szólt közbe hirtelen egy a tűz mellett heverésző fiatal hadnagyocska, — ha már másodszor nem vennék szavaiban észre némi kis kisebbitést, nem is emelnék szót, — de tiltakoznom kell a bakák nevében szavai ellenében, s hogy a nők iránt való gyöngédséget a bakák is tudják tanusítani, hadd mondjam el én is a mai esetemet . . . de a mely összefüggésben lévén már előbbi körülményekkel, egy kissé messzebb kezdem.

— Tavalý még ez időtájban jurista voltam, —

kezdte a fiatal hadnagy. — Jurista, víg, kalandos, mint minden igazi valóságos jurista. — Szeretöm volt erre az ujjamra is, a másikra, némelyikre meg kettő-három. . . . Volt pedig ezek között egy jómódu mesterember leánya . . . egy szép szőke, ábrándos, lenvirág szemű, érzékeny, de mindamellett elég jó kedvű és elég változékony hajlandóságu leányka, a kit nemcsak a csongrádi-utczában, hanem az egész város széltejében-hosszában a szép Juczinak neveztek.

— Ej! . . . Ej! . . .

— Lássa, milyen kellemes érzés az, hogy egy ilyen nehéz, viharos nap után ily gyöngéd dolgokról beszélni — no de . . . miért ne . . . ez illik ehhez a pásztortűzhöz, — nézze azt a növekedő holdvilágot is, nekem úgy tetszik, mintha az is ifjult erővel sütné . . . No persze, ő aludt egész nap, míg mi fáradtunk! . . .

— De hát a dologra . . .

— Hisz abban vagyok! . . . Épen ilyen szép este volt akkor is, épen ilyen szép, holdvilágos este, mikor a sors valami különös bolondságot csinált, azzal a szép lánynyal a deszkakerítésnél . . . Ó, szép arra a deszkakerítésre visszaemlékezni . . . Istenem, mily szép emlékü még egy deszkakerítés is . . .

— No, de csak a dologra! . . .

— Tehát a sors kanyarított azon az estén egy olyan bohóságot, amilyen száz jurista se birt volna kanyarítani . . . A sors uram ő kegyelme, egy víg jurista fráter, egy szelid, egyszerű csizmadia-legény és egy érzékeny cseh trombitás valóságos regementbeli

trombitás életfonalát gombolygatta fel egy gombolyagra . . .

— De hát mit tartozik az ide . .

— Mit? — kiáltott Sándor kedélyes szörnyűközéssel, azért tartozik ide páterkám, hogy lássa meg milyen a honvédbecsület . . . hogy nem csak a huszárnak van, hanem van a honvédeknek is.

— Ugy hát halljuk!

— Hát ez a három fiatal, a kikről szóltam, — mert a trombitás is még élte javában levő ifju ember volt, — rosszban törte fejét. Egy bizonyos este érzelm-től dobogó kebelével közeledtek a deszkakerítés felé és pedig mind a hárman azzal a képzelhetetlen bűnös szándékkal, hogy egymás elől elcsippentsék azt a szép leányzót, a ki nem csak találomra, hanem bizonyosságra kiállott az utba, a kisajtóba. — A három szerelmes ott várt, ott sompolygott az utcán, — azután sorba ment mindenik: egyik sóhajtott, a másik kezet fogni, a harmadik megölelni a jó leánykát . . .

No azt az ábrázatot kellett azután látni, a mit a másik kettő csinált, a mikor azt látta, a mit a harmadik csinál. Volt a trombitásnak orra nagy, de lett még egyszer akkora, mint azelőtt . . .

No mi történt azután? . . . Történt az, figyelmes és vitézlő hallgatóim, hogy az a furfangos víg fráter, a ki már akkor felcsapott rekrutának, szerzett két olyan rekrutát, a mely akármelyik regimentnek becsületére válik, egy jeles és vitéz káplárt és ott a megfizetlen nevezetességű kappelmeistert, a ki a magyar nótákat a

dobon is elbirja verni. — De nem az a dolog veleje . . .
A java még csak most kezdődik.

A három vetélytárs még azon az este, a csizmadia-czéhház ünnepiessé változott falai között, egy szent eskü alatt kötötte le egymásnak magát.

A víg fráter indítványozta és elfogadták . . . Az eskü pedig hangzott ilyenénformán:

„Én a ki vagyok s maradok, esküszöm, hogy bármi szerencse, véletlenség által az Istentől számomra szeretetül kitűzött imádandó leányzót megláthatnám vagy közelíthetném, azt barátaim és bajtársaim tudta beleegyezése nélkül felhasználni nem fogom, hanem maradok a mellett a mint egymásnak megígértük, hogy bevárom azt a pillanatot, a mikor hárman egyszerre megjelenvén a leány előtt ötet a közülünk való választásra felszólítjuk . . .“

Ilyen ígélet és feltétel mellett lettünk mi honvédek: Pozsonyi András a jámbor csizmadia legény, Krampala trombitás, meg saját jó magam . . .

Mind a hárman megnyugodtunk, szentül, teljes bizodalommal, tudván, hogy az ígéletet közülünk egyik sem fogja megszegni soha . . .

Ma reggel a legelszántabb szuronycsata közepette különösen egy halvány káplár tüntette ki magát mindeinkünk között; vakmerő előrohanása nemcsak bátorságáról, hanem arról a fensőbb erőről is tanuskodott, a mivel a bátorság a megrettenés ellenében hatni szokott: egymaga megfutamított hat ellenfelet . . .

Az ellenfél rémült összeviasszággal rohant a

Zagyva felé, a tüzből a vízbe, a forró ha'álból a hideg halálba . . .

Valami véletlen következtében a gyalog futamodók sorába egy fiatal vasas tiszt vegyült, golyók és szuronydöfések által elgyengült, roskadozó s végerejével kinlódó lovával, mely a rémült tömeg által inkább sodortatott, mintsem saját lábai vitték. — Nemsokára összerogyott s eltüntette a rajta ülő lovagot a már reá irányított fegyver gyilkoló golyója elől . . .

S amint e golyótól megmentette, épen úgy adta át áldozatát a halál karjaiba, mert a többiek tova iramodtak, míg őt elbukó lova földte be testével . . .

Vasas sisakja lehullott fejéről, s látni engedte a táborjárás alatt hosszúra nőtt szőke fűrteit.

A vasas tiszt fiatal és szép fiú volt; . . . arcza fehér volt, mint egy lánykéé, kisdud kezeiben alig volt képzelhető a kard, s kék szemei és piros ajkai úgy mosolyogtak, mint az ibolya és a rózsabimbó egy bokrétaban. — Alig lehetett még túl az első ifjuság aranytavaszán, melyben a szerelemnek s a költészetnek szokott élni a fiatal ember. Valamely némethoni mágán családnek lehetett ifjú sarjadéka, kit a családi büszkeség, a hűbéri hagyományos vak odaadás kérlelhetlen kötelezettsége, az a rég időktől fennálló következetes katonai rendszertől szabadulni nem tudás, ifjan a csatamezőre sodort . . . Kit a család elküldött éveken keresztül vagy korán elvénülő generálissá lenni, vagy elhalni a csatában, s elfeledve elporhadni idegen földön! . . .

Az ifjú utóbbi sorsát találta meg . . .

Hófehér egyenruhájára patakként csurgott a vér halántékáról.

S mikor még sarkantyúba kapta lovát, hitte, hogy megmenekül, az összerogyó ló földre terítette őt s kényszerítette a halált bevárni . . .

A szegény öreg anya távol, valahol, ott, ahol a Duna még csak egy kis patak, vén, romladozott várkastélyában, álmodozott férjének a francia háboruban aratott dicsőségéről, ki hadijelekkal ékített kőkoporsóban nyugszik, családi sírboltjában, és álmodozott arról a dicsőségről, a mit a fiú fog nevének szerezni, — s nem is volt sejtelve arról, hogy a fiú nem fog a családi sírboltban pihenni, hogy hamvait egy idegen nemzet földjére szórja szét a szél.

— Megállj! . . . kiáltott András káplár egy honvédre abban a pillanatban, mikor az az elhullott melének szegezte szuronyát . . . Nem látod, hogy már össze vissza van vagdalva . . .

A fiatal hadnagy szemei kérelmet fejeztek ki, s a fájdalom-e vagy félelem a gyermek ifjunak halavány arcán két könnycseppet gördített végig . . .

— Kezet ide szólott András — bir-e ön annyi erővel, hogy segítségemmel a ló alól kiszabadíthassam ...

Az ifjú fájón mosolygott, s összezúzott lábára mutatott . . .

András még ekkor látta csak, mily iszonyúan összetört emberrel van dolga . . .

A honvédekkel hagyta üldözni a futamodókat, ő

maga legyőzhetlen emberszeretettel ott maradt a sebesült mellett, — kinek fején négy öt vágás, karjában golyó volt és lába, melyre a ló esett, szárában kettétört.

András valahogy kisegítette a ló alól . . .

A fiatal ember a legforróbb szeretettel fogta meg élte mentőjének kezét, s a mint zsebébe nyúlt, onnan tömött tárczáját vette elő, s míg az abból előkeresett kis képet ajkai forró csókjával borította, — a tárczát dús tartalmával András felé nyújtotta. A tárcza kinyílt s láttatni engedte a rengeteg bankjegyet.

András vissza akarta tolni a felé nyújtott kezét, szemérmeskedésében szavakat keresett, melyeket lefordítani akart, hogy visszautasítását igazolja . . .

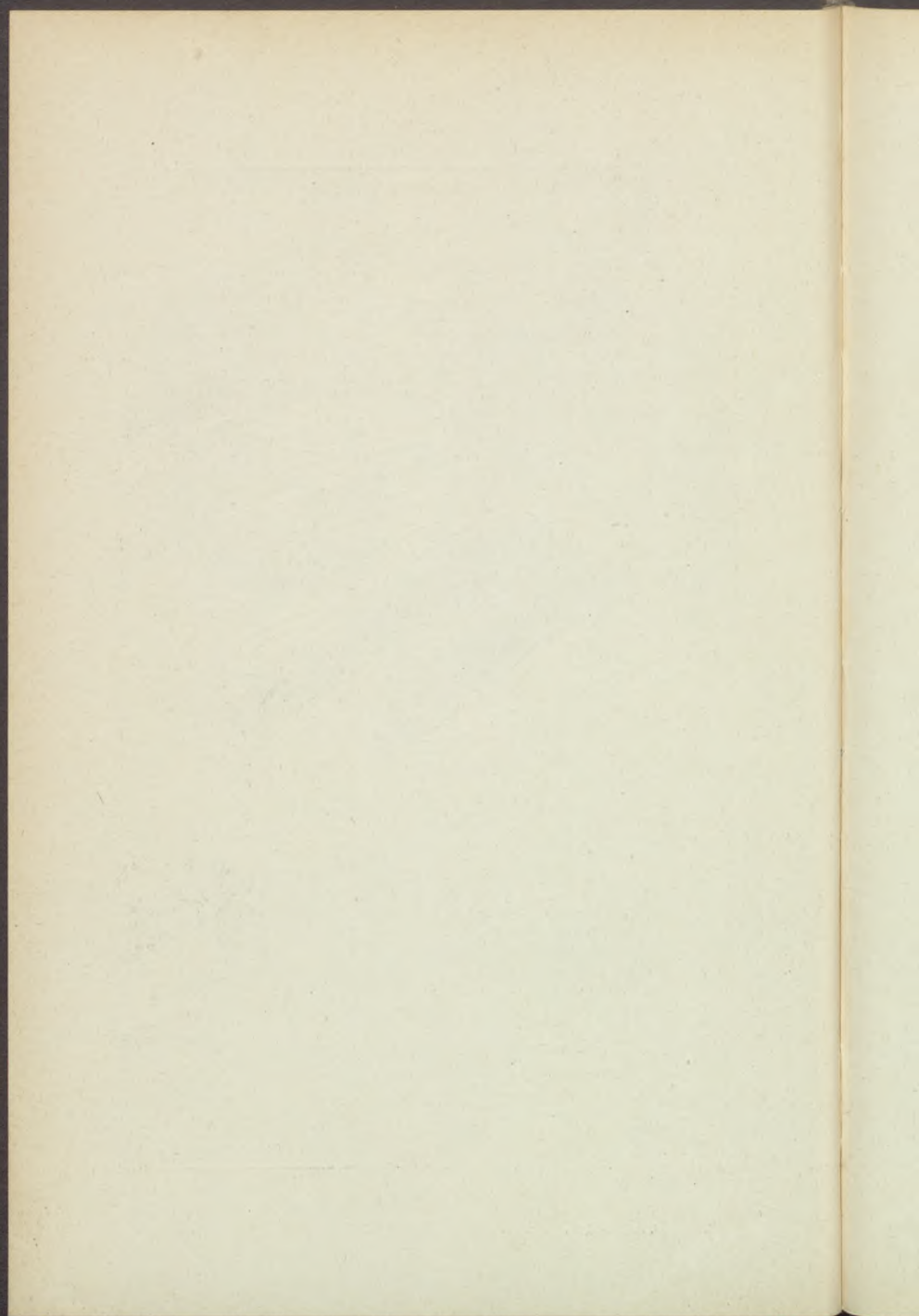
Egy hörgés — egy elhaló nyögés volt reá felelet, s a halott ajkairól omló vér őt borította el, a mint gyöngéden fejét tartogatta.

Az ifju embernek megrezzentek karjai és lábai, fogai össze csikorogtak . . . megrázkódott s meghalt . . . de kezében még akkor is görcsösen szorítva tartotta azt a kis elefántcsont medaillont, melyre a legszebb leányfő volt festve, a milyenre nemcsak a szív dobog fel, hanem a lélek is ittas álmokba mélyed . . .

András előtt most egy halott feküdt s egy nyitott tárcza telve bankjegyekkel . . .

András hűségesen megolvasta a bankjegyeket; volt pedig az összesen tizenkétezer forint, — épen annyi, mennyit az édes anya magától megvonva fiának elküldött, hogy az esetre, ha hadkapitánynya lenne, családjához illőleg felszerelje magát.

Annyi pénz volt az, a mennyi épen elég volna egy olyan szegény mesterembernek minden boldogságához, a milyen a jó András volt . . .

Minden kitelnék abból . . . Egy szép kéményes ház a Csongrádi utczában vagy akár a Budai utcán, egy szép gyümölcsös szőlő a széktői szőlőkben s még maradna annyi, hogy egy kis tanyát is lehetne árendálni akár Borbáson, akár Szent-Királyon, hogy lenne szénája annak a szép két üszőnek, a melyet maga Juczika is szívesen megfejne . . . Mert akkor világos, hogy maga Juczi is meglenne; annyi bizonyos, hogy elmenne a gazdag csizmadiához, a ki a legszebb gömbölyű pléhtáblára pingáltatná a ház végére nevét. De szép lenne az!

És mit tett András? . . . A gazdag, a dús András? . . . a ki mostan csak olyan könnyen fütyülhetett volna bajtársai mellett, a kinek legkisebb lett volna sebei-vel elbocsátást kapni. . .

Megmondhatja a hős tábornok, ha megkérdezitek, hogy mit tett András . . .

Elment a tábornokhoz, beszámolt a pénzzel az utolsó krajczárig, s szépen megkérte, hogy küldje el illető helyére a szegény meghalt rokonainak, a kiknek nyomára lehet akadni a tárczájában talált név után . . .

Mondtam már, hogy volt orra nagy Krampala trombitás kappelmeisternek, hanem most mondom, hogy volt szája is, s ha volt, megnőtt az kétszer akkorára elbámulásában, a midőn ezeket a dolgokat láthatólag és hallhatólag tapasztalta . . .

Sírt mint egy vén asszony a nagy elérzékenyülés

miatt, s megfogadta még egyszer, hogy ő is megmutatja azt, hogy ő se lett hiába magyar ember: adott szavának holtig ura marad.

Hát én mit mondjak . . .

Nézzétek ezt a képet, nem kell sokat mondanom, hogy meggyőzzek a felől, hogy a leggyengébb vagyok hármuk között, hogy a szép Juczi nem bir többé rám nézve olyan varázsszal, és mégis legerősebb vagyok attól a szerelemtől, mely bohó szivemben ez iránt az eszménynek beillő kép iránt támadt . . .

András engem is megtisztelt, ezt a mai nap emlékeül birom tőle.

Ezzel egy kis medaillont vont elő, keble mellől . .

Egy szép leányfő volt festve az elefántcsont-lemezkére — szép szőke fürteibe nefelejts koszorú volt fonva, majd oly szép kék, mint szemei. —

Azt sem tudta az ember a mint hirtelen odavetette szemeit, virágnak, ártatlan galambkának, vagy épen anyagnak nézze-e azt a gyönyörű mosolygó teremtet, a ki oly szép, oly elbűvölő szelidséggel mosolygott le arról az élettelen csontlapról . . .

Oh bizonyára nagyon szép leányka volt, ki a művész ecsetét ihlette.

III.

Szegény Pozsonyi András egyszerü csizmadia leány volt. Nem is volt annyira művelt, hogy országvilág dolgát s a népboldogítás nagyszerű eszméit átértethetné. Vágya nem iger terjedhetett messzebb, mint egy

kőkéményes házig a Csongrádi utczában, egy lóbálózó gömbölyű csizmadi-czimerig, a ház végén egy szőlőig a Széktó mellett, meg a szép Jucziig . . . Ezek nem voltak olyan nagyszerű vágyak, melyeknek elnyerése az emberi erőt felülmulta volna. Pozsonyi András sem eshetett volna még hát e miatt kétségbe; azért, hogy vagy nyolcz seb, egyik karján, másik lábán, harmadik fején és a többi imitt-amott, egy kissé levont ifjui gyorsaságából, birt annyi erővel, hogy a munkát, a lábszíjat, a díkcst újra elővehette, újra leülhetett a háromlábu székre, s csakis éppen ez okozta azt, hogy be nem sorozták messze földre induló idegen regimentekbe . . .

Mindezek mellett Pozsonyi András mégis nagyon meg volt törve, úgy érezte, mintha mindennek vége lett volna reá nézve, mintha az egész világ elveszett volna.

Nem így gondolta ő ki azt magának, sokkal szebb volt az, a hogy ő gondolta . . .

Egy szép, nagyon szép reggel, muzsikaszó mellett cserfagalylyal ékített csákóval vonult volna be az egész zászlóalj Kecskemét városába, az őrnagy ur épen a városház előtt állította volna meg az egész zászlóaljat, az egyik vége lett volna a Szentlélek patikárál, míg a másik végével le nyult volna egész a Trombita fogadóig . . . Azután az őrnagy ur pihenőre vezényelt volna azaz, — a hadnagy ur, Krampala és ő is őrmesteri minőségében beállítottak volna a szép Juczi elé . . . Akkor azután azt válaszolta volna a leány, a melyiken meglátta volna, hogy legjobban szereti. — Bizonyos volt fölöle, hogy őt választotta volna . . .

Hej! de nem így esett . . . Most olyan szomorú dolog csak arra gondolni is, hogy milyen árván állítanak be ahhoz a házhoz . . . Most neki Kecskemétre még gondolni is keserves.

Nem is mosolygott Pozsonyi András, nem is dalolt most soha vig nótákat, olyan szomorú, oly érzékeny, oly keserves nótákat dalolt ott a műhelyben, hogy elhíresült felőle egész Győr városában, a majszter uram pedig nem egyszer mondotta neki:

— András te . . . édes fiam, csak azt a nótát ne dalold, hogy:

Még Aradnál vigan zengett a banda
Világosnál gyászba borult a haza,
Világosnál raktuk le fegyverünket...

.....

— Csak ezt a nótát ne dalold édes fiam, mert elrontod egész hétre a kedvemet . . .

András szót fogadott, nem dalolta, hanem dalolta vers nélkül . . .

— De ne is dudold édes fiam! . . . Hiszen a nótájáról is eszembe jut minden, s összefacsarodik a szívem tőle.

Azután András elkezdett más nótát . . . Tehetett ő arról, az is olyan szomorú volt, mint a másik, szomorú mint gondolatai, melyekkel három négy évre gondolt előre, hogy mikor jön el az az idő, hogy ő anynyit szerezhessen, hogy a szép Juczi elé állva keze megnerését szíve szerint sürgesse . . . De ha az eljön is . . .

Hát az adott szó . . . Hol . . . vannak a bajtársak. —
Hogy lehetne ez nélkülök . . . Nem engedi azt a becsü-
let, melyet akkor is meg kell tartani, ha már a ruha le
van vetve, mely alatt a fogadás történt . . . Ki tudja,
mily idegen, mily messze vidékeken
járhatnak most a hadnagy és Kram-
pala bajtársak . . .

Ezért érezte, ezért hitte szegény
Pozsonyi András, hogy az egész világ
elveszett számára, ezért félt, ezért
reszketett még csak közelíteni is
Kecskemét városa felé, s ezért dalol-
gatott oly szomorú nótákat Poczkody
uram műhelyében Győr városában . . .
és pedig Poczkody majszter uram
kedvéért most már illetően féléket . . .

Még a föld is sír alattam
A babámtól elmaradtam . . .
Messze maradtam szegénytől . . .

.....

Hát még a ki messze, nagyon messze, sokkal
messzebb volt, mint a jó András, hát még miféle nótá-
kat dalolhatott, — olyanokat, hogy a mikor dalolta,
saját szemei könnybe lábadtak tőle és sírt, könyezett,
mint a kis gyermek. A hadfi, a katona férfias erő jel-
képe sírt . . . s talán éppen azért sírt, a miért máskor
büszke és lelkesült volt a fegyver hordozásáért . . . ta-
lán az okozta keserűségét, mely szomorúságát . . . leg-
alább azt mondta nótája . . .

Három élű fényes fegyver
 Megvert engem a jó Isten,
 Megvert engem mind a három,
 kell szolgálnom.

És az a szolgálat nagyon meg volt nehezítve,
 mert az a szolgálat büntetés volt . . .

Szegény Bajnai Sándor, a művelt tanult honvéd főhadnagy közlegénynek volt besorozva egy olyan regimentbe, melyben mindenféle kiejtéseit beszélték a nagy kiterjedésű germán nyelvnek.

Egészen más egy szegény cserepár közkatona, mint a milyen volt az egyszerű közhonvéd. A közhonvéd egyenruhás honfi volt, a szegény cserepár közkatona fegyveres napszámos, egy kis kerete az órának, melyet reggel felhuznak s este a zapfenstrájjal járja be, s meg van engedve neki éjjel álmodnia, — nappal arra sem ér rá.

Bajnai Sándornak ezer oka lett volna panaszkodnia a műveltségével, hajlamaival, vágyaival nem egyező állás miatt. — testét a valóságos fáradság nyomora meg is véznította, lelkét, szívét elszomorította keserves élete . . . de nem panaszkodott, mint mindazok, kik ügyök igazságáról meg lévén győződve, békén túrnek, s nem panaszkodnak . . . Miért panaszkodnék hát helyette e sorok írója is. Az ő haragját vonná az által magára, ha titkos sóhajait panaszoknak nyilvánítaná, szenvedéseire ő nem akar hivatkozni, nem hányja fel, sőt jól esik neki elmondani, hogy hazája védelméért részesült azokban.

Sőt e szenvedéseinek kárpótlásául a legédesebb boldogságban részesült, melyet talán nem nyert volna meg soha, ha nem saját költségén és saját akaratja ellenére külfödre nem kell utaznia.

Az az esemény, ami Sándorral történt, adatul szolgál arra nézve, hogy a világon a legrosszabb dolognak is megvan a jó oldala. — Erre nézve különben nem kell sok okoskodást elpazarolni, tizenegy év történelme elég tanulmány arra, hogy a jó eredményekben való hit megerősödjék . . .

De ne legyen itt többé sem harczokról, háborukról, sem még az azoknál is forgandóbb szerencséjü politikáról a szó! A szerelemről kell beszélni, melynek delejes folyamai a légben vannak, s az érintett kebelt, mint holdkórost vonzzák magukkal s teszik a beteg embert egészségessé, és még a szomorú időkben is legalább a saját maga kis körében boldoggá.

S hogy az ég vezeti azt a fonalat, melylyel a szívek egymáshoz köttetnek, az bizonyos, mert az gyakran oly messze nyúlik el, s oly különös utakat vesz magának, hogy azon más el nem igazodhatnék, mint a ki nem a kezdetet, hanem a véget tartja kezében.

Ott valahol a német-szövetségi vár közelében, mely ama boldogtalan és szerencsétlen sorsu ifjunak hercegi nevet ajándékozott, van egy még meglehetősen ép ségben álló lovagvár, mint a milyen van a nagy Németországban egynéhány ezer, melyek mintegy intő példaként még most is emlékeztetik a nagy német nemzet fiait a lovagiasságra.

Az említett várkastély gyönyörű vidéken fekszik. Én hála Istennek nem láttam, de Bajnai Sándor úgy beszéli s én hajlandó vagyok elhinni, hogy ő nem a tulságos lelkesülés rózsaszínű szemüvegén nézte akkor — hogy a táj, melyen ama várkastély fekszik, valóban gyönyörű. — Nem tudom, mi oka lenne egy szegény, kiéhezett, kifáradt cserepárnak lelkesülni, azért hát nagyon hihető, hogy a leghiggadtabban bírálta meg, éppen úgy, mint egy ázsiai rabnő-kalmár az elé feltárt igéző női szépségeket, melyek talán egy olyan magunkféle halandót kevésbbé skrupulozussá, még részrehajlóvá is tudnának tenni . . .

Bajnai Sándor azonban részrehajlatlanul ítelt. Engelsburg, Rosenau, Himmelheim, vagy hogy hívták, az nem tartozik a delogra. Elég az hozzá, hogy bájos hely lehetett.

Bajnai Sándor, ki inkább az unalom és szórakozottság miatt vette magának ezt a kis kirándulási szabadságot, mint éppen választékos figyelemből, — ezen a helyen egy rendkívüli nagy meglepetésben részesült.

De olyanban, a milyentől még a szíve is megrendült.

Mikor hazament a zapfenstrajch idején, — hiába feküdt le a pricsre, nem birt aludni; nem mintha a testét törte volna, hanem a lelkét törte valami, meg a szívét, annak aztán könnyen nyomára jött, hogy mi az . . . mert a nélkül is mindég az eszébe járt . . .

Nem volt egyéb, mint az a képecske, a mely ott volt, a már évek alatt megszakadozott bugyellárisá-

ban, melynek csodálatos hasonmását látta annak a regényes kastély kertbeli pavillonjának ablakán kinézni . . . Szíve, lelke csodásan forrongott e különös eseten . . .

S megtörtént az a furcsa dolog, hogy egy szegény cserepár elkezdett ábrándozni egy lovagcsalád arisztokrata ivadéka után . . . Ámde ki tehet arról, hogy az az arisztokrata ivadék szép leány volt . . .

A cserepár gyakran elment a kert alá sétálni. Nem szólt senki a dolognak ellenére, régi hagyományos tudomás szerint a kastélybeli alsóbbrendűek e cserepári előszeretetet a virító és ékes kajszinbaraczkoknak tulajdonították.

De a szép szőke lány előtt feltűnt a gyakori vendég, és nézte oly szájalmas tekintettel, mint a Heine által megénekelt lány a halvány fiut, a ki meghal, ha szeret . . .

Sándort is napról-napra halványabbnak láthatta a lovagok ivadéka s a leányszív jól tudja, hogy a szív szenvedése az, a mi halványít . . .

Sándor a honvágy boldogtalan érzelmén felül most még egy nagyobb boldogtalanságot hordott szívében, azt az óriási külömbség alkotta boldogtalanságot, mely közte s a leányka között mutatkozott . . . Érezte, hogy mily bántó lenne sóhajtságainak tudata a leánykára nézve . . .

Csalódott! . . .

A leány képzelete előtt egy egész mythosz vette körül. A legmesésebb színben tűnt ő fel előtte. Lehet, hogy e mesés szín megerősödéséhez igen sokat adott férfias

alakja, eleven és érzésteljes kifejezésü szemei . . . és az, hogy a rokonszenveket az Isten keze vezeti . . .

Adél olyan leány volt, aki ha megtudott egyszer valamit, nem felejtette el soha. Arról már volt halomása, hogy az osztrák hadseregbe, mint közlegényeket a legelőkelőbb magyar házak fiait is besorozták . . .

Ő nem tehetett róla, de Sándort ilyennek szeretete gondolni s ebben a hitében folyvást erősödni érezte magát.

Sándor tehát korántsem volt oly távol a leánykától, mint hitte . . .

Az ember, ha szeret, hamar készen van terveivel, teljesüljenek azok bár, vagy nem.

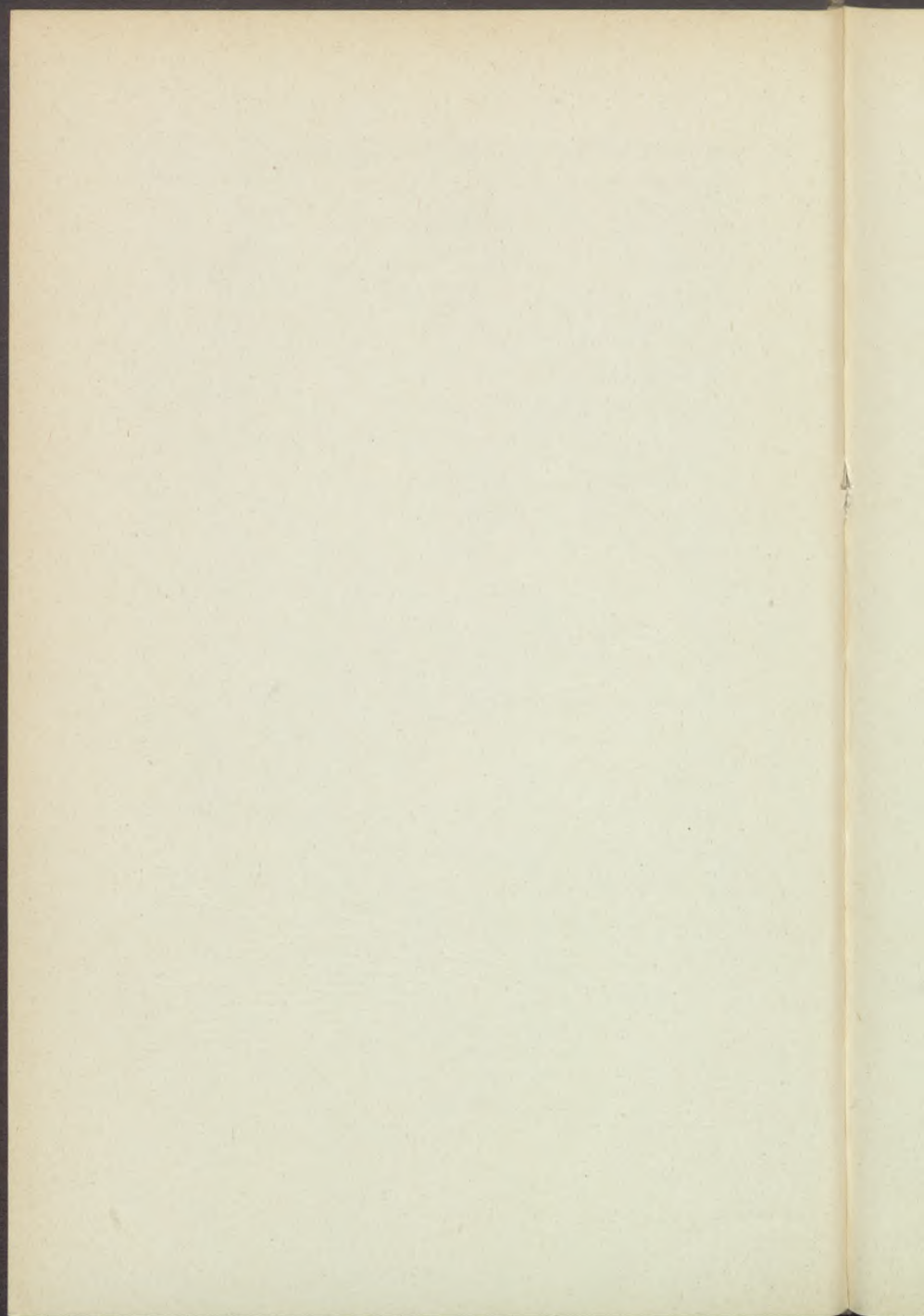
Sándor terveire nézve a legjobb kiindulási alap a kis képecske volt, melyet ott hordott évek óta szíve mellett s mely oly kedves tanulmányává vált ez évek alatt, hogy legboldogtalanabb óráiban azt vette elő s bámulta, mintha sejtette volna, hogy az jövőjének őrangyala lesz

Ez volt most a kulcs boldogságához . . . Csak bátorság kellett, — s az volt.

Sándor beszélni kívánt a kastély asszonyával; megizente az útját elálló cseléd által, hogy ő magyarországi s némi olyan dolgokat mondhat el, mik a kastély asszonyának szívét érdeklik.

Az öreg asszonyság igen tisztos öreg matrona volt, egyike azoknak a tiszteletreméltó jó asszonyságoknak, kikről mint népanyákról beszélnek a szentimentális regények, kik jóságos tekintetökkel erőszakkal vonzanak a

kézsók felé, kiket tisztelni és megszeretni tudunk egy pillanatban.

És mikor egymás mellett ültek, az ősz nő és a fiatal leányka, a matrona zsölyeszékén, a leányka a zsámolyon, oly kép volt az, melyet régi festményeken látunk, s róluk rendesen a Walter Scott nőalakjai jutnak eszünkbe.

Sándor a kulcsot megtalálta az aggnő szívéhez.

Az aggnő szívének jól eshetett az, hogy beszélhesen valakivel arról a földről, melyen fiának sírja van...

S hogy Sándor valóban igaz dolgokat beszél fiáról is, neki azt csalhatatlanul behozonyította az a kis kép, melyet Sándor előmutatott. A szép leányka elpirult, aztán lesütötte szemeit, melyekben pár könnycsepp ragyogott és sóhajtvá rebegte:

— Szegény testvérem!...

Sándor szívét az egekig emelték e szavak s mosolyogva gondolt arra, hogy hiszen az angyaloknak az igaz, hogy testvéreik lehetnek.

Mikor Sándor távozott, az aggnő engedte neki kezét megcsókolni, — s azt mutatta, hogy nagyon megszerette őt.

Nap telt nap után . . .

Most nem Sándor kereste többé a kertet, őt kerestette fel minden másodnap az aggnő, — úgy szeretett beszélgetni magának arról a földről, a hol fia nyugszik, — s hitévé vált, hogy az áll hozzá legközelebb, a ki meghalni látta őt és megszerette Sándort. Hogyne szeretne volna meg, mikor arczára van írva a szenvedés, a bá-

nat, az epedés, s minden, de minden, mit boldogtalanságnak neveznek.

És Sándor nem is titkolta, hogy ő boldogtalan. Mindent bevallott, vágyát a szabadság, epedését a kedves szülőföld és sovár reszketését az édes, kedves, elhagyott családkör, az agg szülők, a mosolygó leánytestvérek után. — Mindent bevallott, a mi bántotta, csak egyet nem, — azt csupán szemei vallották be, melyektől a leányka megreszketett egész testében és szíve fájt, s olyan halvány, olyan boldogtalan lett abban a pillanatban, mint az a szegény hontalan ifju, kinek bánata volt.

Egy napon így szólott az aggnő Sándornak:

— Fiata! ember! . . . ön annyi édes órákat okozott nekem azáltal, amit azokról a dicső napokról beszélt, melyek önt hazájához kötik, s melyek egyúttal fiamnak sírt adtak . . . annyit mondok, hogy megkívántam hálálni az ön jószívűségét. — Megtesz még nekem egy sziveséget, ígérje meg nekem, hogy a hol fiam nyugszik, egy szép zöld hantot fog emelni, s e sírt megkoszorúzza. Hogy ezt megtehesse, én kieszközöltem . . .

Sándor bámu't, ajkai megreszkettek, úgy tetszett neki, mintha sírni akarna.

Adél a boldogságos szűz képe alatt térdelt, a könnyöklőre volt hajtva szép szőke feje és sírt, úgy hogy hallani lehetett zokogását.

Csak az aggnő mosolygott, s kezével egy pecsételés iratot nyújtott Sándor felé . . .

A katonai elbocsátási levél volt az . . . Sándor

ki volt váltva . . . nagy pártfogás, nagy költség és nagy utánjárás után . . .

Már az elébb is mindent értett, s azért volt úgy meghatva, hanem most nem bírt lábain állni, térdeire ereszkedett, megragadta az aggnő kezét, ki nem bírta megmondani, hogy melyek voltak forróbbak, a mik ráhulltak, a csókok-e vagy a könyek?

Azt hitte volna valaki, hogy ez egy szomorú jelenet, holott ez az örömnök ünnepe volt.

Az aggnő oly boldog volt e nemes cselekedete által, hogy a mennyekhez érezte magát közelebb.

Hát még Sándor? . . . Ámde hirtelen elszomorodott, egy félig alélt, beteg leányt látott maga előtt, kinek óriási erővel kellett küzdenie . . .

Sándor fájó kint érzett e pillanatban.

Iszonyu pillanat az, mikor így győzni, uralkodni kell, habár a szív hasadna is meg.

Meg kell hajolni a kérlelhetlen sors előtt, s gondolni kell a Heine által megénekelt két fára, melyeknek egyike északon, a másika délen állt forró égöv alatt . . . és azután . . . elhalt mind a kettő . . .

Adél valóban, mint költői lelkű nő, szívére tett kézzel suttogetta el magában azt . . .

Egy régi történet az . . . de mindig új marad annak, kit éppen ér . . .

Adél azt hitte valóban, hogy a szíve meg fog repedni . . .

Oh! . . . de hát akkor hol lennének a Walter-Scott regényeinek mintaképei, hol lennének a Rajna tündérei, a Thüringi erdők elfei, a halhatatlan szerelem halhatatlan bolyongó szellemei . . . Szeretni és szenvedni a szív kimerüléseig, s elhervadni benne, mint a virág, melyet nem ér napsugár.

Sándor felemelkedett térdelő helyzetéből, elvonta ajkait a reá áldással hajolt kézről, s e mozdulat a bucsúzás, a távozás mozdulata volt . . .

Meg kellett keményednie, kővé válnia a szíveknek, hogy meg ne repedjenek . . .

Némán, mereven állott meg a két nő az erkélyen, s követte szemeivel a távozó vándort, amig csak láthatta . . .

Sándor egyenesen kedves szülőföldje, Kecskemét városa felé tartott, siettetten oda még a becsület adott szava is. Eszében tartotta, hogy ott talán két epedő szív várakozik rá.

Nagy volt meglepetése, hogy ott csak az egyiket, a derék és jámbor trombitást találta csupán, ki ugyan jól meghizott az idő alatt, de még mindig mulatságos kiejtéssel beszélt magyarul, s egész rezignációval tanította az ifju nemzedéket a zenészeti instrumentumok

minden létező nemeire a klavirtól fogva le egész a harmonikáig.

Még nagyobb volt meglepetése, mikor arról értesült, hogy Krampala trombitás az elmúlt hosszú évek alatt annyira megtartotta adott becsületszavát, hogy még abban az utczában sem volt, melyben a szép Juczi lakott. — Meg akarta várni a többieket, mondta neki Krampala, úgy a hogy maradtak.

Ez már oly nagyszerű volt, hogy Sándor elérzékenyült, mikor keblére ölelte őt.

Krampala pedig büszkén feszítette ki mellét, s kezét szívére téve mondta el:

— Megmutattam ugy-e, hogy én is magyar honvéd voltam! . . .

András rég várta már a levelet, melyet kapott. Ez a kis levél örömpirosságot csalt arczára. Felmondott Pockody uramnak, s könnyű kebelével sietett rég nem látott kedves szülőföldje felé, a melytől távol önkéntes száműzetésben élt.

Megjelentek a szép Juczi előtt . . .

Ez sok! . . . csodák csodája! . . . Mi szállta meg a leány kebelét? Varázs volt bizonynyal, a mely az égből szállott le szívébe . . .

Juczika András felé nyujtotta kezét . . .

— Hallottam, hogy sokat szenvedett, hallottam, hogy vére folyt kedves hazánkért, óh engedje, hadd edesítsem meg napjait, hadd hegesszem be hazáért kapott sebeit, ha azok újra felszakadnának . . . Kinek adhatná méltóbban kezét a magyar leány, mint annak,

a ki megmutatta, hogy vérét tudja ontani azért, a mihez szeretete köti, kinek adhatná méltóbban, mint annak, ki hősiességének ily tanujeleit adja.

Ki hitte volna ezt? . . .

És mégis úgy történt.

Krampala trombitás sokkal nyugodtabban vette

e dolgot, mint a hogy előre hinni lehetett volna. Az onnan magyarázható:

Az ember halandó és Krampala trombitás is halandó. — Meg volt hálálva több évi türelme az idő által, mely írt hoz minden sebekre. Lakott szomszédjában egy még élte javában levő özvegy, az özvegynek háza és szülője volt . . . Krampala prózaibbá is változott az évek alatt s a mi illeti a dolgot, a poézis még nagyon megmaradhat egy jó kinézésű özvegy mellett, s a próza csupán házra és szöllőre czéloz . . .

Sándor maradt volna egyedül, árván?

Óh nem! Sőt ő lett a legboldogabb . . .

Hadd írjam ide azt a levelet, melyből ez az egész novella készült.

„Kedves barátunk!

Ön folyvást hálát emleget, hálatartozást irányunkban, melyet bármeddig élne, a mint mondja, nem tudna leróni. — Én ime utat, módot nyujtok önnek . . . Adé-lom szenved, beteg . . . nem gyógyíthatja meg semmi — csupán ön az, a ki őt a halál karjából megmentheti. — Ön szereti őt, azt én jól tudom. Kedves fiam! jöjjön, hadd áldjam meg önöket! . . . Oh ha látná, hogy örült Adél, a mint e levelet írtam.“

I.

AGYON szép leányok voltak. Nyájasak, mosolygók mind a ketten, mint a minők a tizenhat éves gyermekleánykák szoktak lenni. Az egyiket Emiliának hívták, a másikat Emmának. Mindenben hasonlítottak egymáshoz, mint a hogy két szép fehér testvérgalambka hasonlít egymáshoz. Mindkettőjüknek szép barna fürtök voltak és ártatlan fénynyel mosolygó kék szemeik. Mili mosolygott: az az Emmi mosolya volt; Emmi ábrándosan félrebólintá fejcskékjét: az a Mili fejcskéje volt. Mili dalolt egy kedélyes dalocskát: az az Emmi csengő hangja volt; Emmi játszogatva futkosott kis kertje virágágyai között: a legkisebb mozdulatig a Mili testhordozása volt. Nem kellett itt arczkép, még tükör sem. Emmi vonásról vonásra Mili mosolygó arczán látta magát, és Mili a legkisebb hajszálig magát ismerhette meg Emmi arczáról. Ikrek voltak, egymáshoz hasonlóak a csalódásig, az összetévesztésig.

És hasonlítottak egymáshoz szívben, lélekben, kedélyességben, a nőiség gyermetegségében, a természetes ártatlan szendességben is. A mi Emminek tetszett, az kedvence volt Milinek is; mit Mili szeretett, Emmi szíve is óhajtotta. Ha Mili víg volt, örömet okozott Emminek, s Emmi boldogságot érzett, ha Mili jókedvű volt. Ha valami bánat egy perczeckére befelhőzte Emmi vidor arczát, — Milli arczára vetett árnyat az a felhő. Közösen szerettek mindent s egymást szerették legjobban.

Reggel együtt keltek és együtt voltak egész napon át, egy perczre sem szerettek egymástól elválni. Este egyszerre feküdtek. Ágyacskáik egymás mellé voltak helyezve egy kisdéd, csinos szobácskában, a két ágyacskát csak egy kis szekrényke választotta el egymástól, melyen a gyertya állott s a könyvecske, a melyből egyik a másiknak felváltva szokott olvasgatni. Ez a kis szekrényke, ez a gyertya, ez a könyvecske volt az összekötő láncz s a közös tulajdon, melynek másodpéldányával nem bírtak. A többi tárgyra nézve pedig mindenben hasonlót és egyenlőt igyekeztek választani maguknak. A kis csokros czipőtől kezdve a fürtöket ékítő szalagkötésig minden legkisebb darabig hasonló ruházatban jártak.

A ház, a hol laktak, egészen a város szélén állt, a kövezeten robogó kocsik zaja már nem hallatszott oda; olyan csendes kis hely volt az, mintha csak falun lett volna. A ház mögött kis kert volt; kert a neve, hanem valóságban paradicsom volt, egészen azzá varázsolták ezek a kedves lánykák. Telisdeden volt az virággal.

Lugasok, lombos ernyők mind virágfákból s a föld mintha csak be lett volna hintve virággal, látni is alig lehetett tőlük, úgy benőtték az utakat; csak olyan kis lábakkal lehetett ott kényelmesen járni, mint a mi-lyenek Milié és Emmié volak. Valami ritka, különös, idegen éghajlati virágokat itt hiába keresett volna va-laki; egyszerűek, hanem azért szépek voltak mind. Még csak czifra füvészeti nevők sem volt meg. Mindeniket a keletiességhez oly közel álló magyaros czimeiken ne-vezték, melyek külsejüknek megfelelően, már nevökkel hű arczképét adták maguknak. Arra a kis halványkék virágra tökéletesen ráillett az *árvácska* s a mellette levő sárgás árnyalatura a *mostoha anyácska*; azt a gyöngéd idegzetű, repítő levelű virágot méltán ne-vezék *ne-nyulj-hozzám-nak*; azt a kedves mosolygó ap-róságot *százszorszép-nek*; azokat az apró fehér golyócs-kákat, melyek úgy tűntek föl, mintha valódi keleti gyöngyök lettek volna egymás mellé fűzve, megillette a *gyöngyvirág*. Volt azután még ott a gyöngéd *érzike*, az illatos *szekfű*, a szende *viola*, az epedő *nefe-lejcs*, a bohókás *szarkaláb*, a követelő, tarka *tulipán*, az ártatlan *lilium*, a torz *oroszlánszáj*, a hetvenkedő *sarkantyúvirág*, a gazdag, pompás *tündérkorona*, a koldusszegény *körömke* és a büszke királynőnek: a *ró-zsának* mindenféle neme. Olyan szép volt az a kertecske, mintha csak a szivárvány szállott volna le bele a zöld levélkék közé s az játszott, enyelgett volna ott tarka színeivel.

De volt még ott két kis virág a többi között, me-

lyeknek nevét sem Mili, sem Emmi nem ejtették soha úgy ki, hogy szemérmesen le ne sütötték volna fejüket s egy kissé el ne pirultak volna; még akkor is suttogó félhangon mondták.

Az egyik egy lángvörös virágocska volt és neveztek *égő szerelemnek*; a másik egy pehely golyócska, melyet a legkisebb fuvallat elrepít s azt hívták: *leányhűségnek*.

Tizenhat éves szívben már van annyi sejtelem, hogy ez elnevezések értelmét érezni is kezdi; de van benne ártatlanság is, hogy önmaga előtt is zavarba jön, ha ilyesmire gondol.

Emmi és Mili is ily gyermekek voltak, a kik a szerelem gondolatától még egy virág nevénél is elpirultak. Az ő szerelmök nem is terjedt még más tárgyakra, mint a kis kertjökre és a virágokra. Ezeken kívül nem terjedtek az ő vágyaik; az ő világuk a kis virágos kert volt a mi annak lombozatos ernyőin és zöld repkénynyel befutott sövényén túl volt, már nem is érdeklé figyelmöket.

Jött azonban egy nap, mely egy-egy még eddig nem történt és nem is várt eseményt hozott.

Egy napon még eddig ott meg nem jelent szép vendég látogatta meg kertjüket. Reggel már ott sétált a virágágyak között s oly bátornak érezte magát, mintha csak otthon lett volna, még meg is érinté a virágokat, mely kihágás pedig szigoruan tilos volt mindenkinek.

Szívök dobogni kezdett, nagyon megörültek látára.

— Mily szép! — susogtak, gyönyörtelten mosolyogva egymásra.

— Mily kedves! mily gyönyörű! — szóltak ujjaikkal figyelmeztetve egymást.

A szép vendég pedig módos kevélyen járogatott a virágágyak között, egyiktől a másikig és látszott rajta, hogy jó kedve is volt, mert meg-meg állva s fejével a virágok felé hódolólag bólintgatva, dudolgatta a maga nótáját.

Lábujjhegyen, vigyázva közelegtek a szép vendég felé, hogy el ne riaszszak, s közelebbről élvezzék azt az örömet, melyet láthatása nyujt. Még lélekzetöket is visszatartották.

A szép vendég azonban bár látta is őket, mintha csak ismerősöket látott volna, nem hagyta magát zavartatni, tovább folytatta hódoló sétáját.

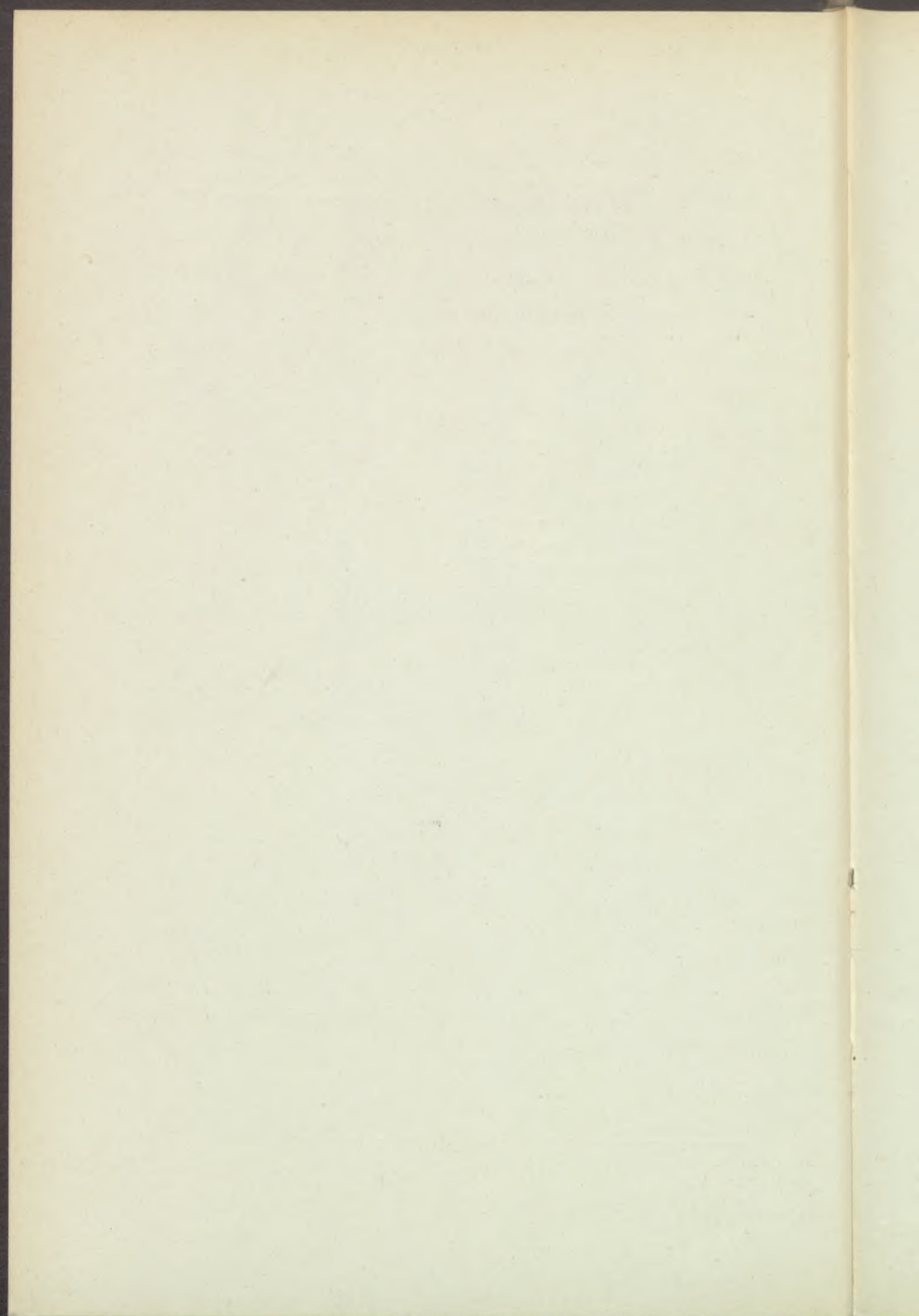
Egy szép hófehér galambka volt az, módos búbos kontyocska volt a fején, két fekete gyöngyöcske volt a szeme és egy kis piros korall volt az orrocskája, parányi lábait pedig olyan fodros nadrágocska fedte, mely hasonlított ahhoz, a milyent ők kicsi kis leánykorukban hordoztak.

— Csak el ne repülne! szeretném megfogni — szólott Mili.

— Be szeretném megsímogatni! — szólott Emmi.

Ekkor ismét pár lépést közeledtek a galambocska felé; a galamb hallhatta ruhájok suhogását, sőt lapangó közeledésökről gyaníthatott volna is valamit, és mégsem repült el.

A lányok most már kezeiket nyújtották feléje, óvatosan, gyöngéden, nehogy megbántsák érintésökkel. A galambocska félbehagyta turbékolását és szép szeliden meglapult a feléje nyuló puha kezecske előtt. Lehet, hogy azt egy másik fehér galambkának nézte.

— Megvan! — kiáltott gyermekies örömmel Emmi.

— Mily szelid, mily jó, mily kedves kis galamb! — szólt Mili, szinte sietve, hogy kezével ő is érintse a galambot, melyet Emmi meleg szeretettel vont keblére.

— Mily szép orra van!

— Mily puha tollai! —

— Nézd, nézd, mily módos a nadrágocskája! — szólt Emmi a galamb kis lábait ujjaival morzsolgatva.

— Ah, de a kontyocskája! — szólt Mili nevetgélve, — soha, de soha sem láttam ilyen szépet. Már most add ide nekem, hadd legyen nálam is egy kicsit!

— Itt van! de azután megint visszaaded, azután megint nálam lesz, s azután megint nálad!

A galambka szépen, szeliden tűrte a nagy szeretetet. Bizonyosan hozzá volt szokva . . .

A leányok nem bírtak eltelni vele; most már nem elégették meg, hogy simogatták; keblökre helyezték, szép kis orrát, puha tollait és módos bubáját csókolgatni kezdték.

— Hadd csókoljam én!

— Ah, Mili! mindig te szeretnéd csókolni! — No de nesze, fogd; azután megint az enyim lesz. Várj! még megcsókolom egyszer!

— De nézd csak, mit csinál! az orrával csipdes. Talán megharagitottuk.

— Oh nem! csak játszik; hiszen turbékol! Jó kedve van.

— Oh, be szeretném én ezt a kedves jószágot!

— Nézd milyen okos!

— Tudod, mit csinálunk vele?

— Beviszszük a szobánkba s ott fog lakni velünk.

— S ha kijövünk a kertbe, kihozzuk magunkkal s itt lesz velünk egész nap. A vállamra ül s onnan odarepül tehozzád, én elmegyek a kert másik felébe s ott aztán kiáltok neki, magamhoz hívom s odarepül hozzám. Mert okos állat ám ez! Én hiszem, hogy megtanítjuk reá . . .

— Mintha csak az én gondolatomat mondtad volna! Hanem, Milikém, nevet is kell ám adnunk neki. Ugyan minek nevezzük?

— No látod, én is arról gondolkoztam!

— Valami szépet!

— A mit nagyon szoktak szeretni.

— Én Istenem, én úgy töröm a fejemet, és nem tudom.

— Én sem! . . . én sem . . . pedig másszor úgy ki tudok találni valamit, olyan hirtelen!

— Lásd, olyan jó, szelid ez, mint egy angyal. Nem jó lenne neki az a név: angyal?

Milike habozott s vontatva felelt:

— Jó, jó; de mégse . . . én . . . szeretnék szebbet . . .

— Ah! megvan! No de mégsem . . . Nem! Nem!

— Mi az? mondd meg, kérlek, mondd meg, mit gondoltál? — esdekelt Mili.

Emmi elpirult . . .

— Nem! . . . Nem! az nem lenne jó . . . Azt gondoltam, hogy nevezzük úgy, a hogy a papa szokta a mamát nevezni. Oh, nagyon szeretik egymást; erről jutott eszembe, és mi is nagyon szeretjük ezt a kis kedvest . . . Szép név lenne az igaz hogy: czuczám! . . . de az mégse lenne jó. S a mama sem szeretné.

— Megvan, megvan! -- kiáltott Mili.

Emmi örömmel tekintett reá.

— Nevezzük hát Muczinak.

— Derék! derék! — tapsolt Emmi. — Nevezzük Muczinak.

— Hanem tudod-e, Emmi, nem elég ám, hogy mi olyan nagyon szeretjük; kell, hogy ő is szeressen bennünket; magunkhoz kell őt szoktatnunk nagyon!

— Hiszen én is úgy szeretném!

— Én hallottam már, hogy szokták őket megszelídíteni.

— Én is tudom! Mézes búzát szoktak adni neki, s a szájából itatják, akkor, azt mondják, úgy megszelídül, hogy soha többet el nem megy. —

E gondolat oly hamar tetté vált náluk, hogy pár percz mulva az egyik mézes búzával etette, a másik szájacsckájából itatta a kedvencz galambot, melynek minden perczben ismételték a Muczi nevet, hogy jól emlékébe véssék.

A galambka nagyon barátságosnak mutatkozott, s elismerőnek is a szeretet ennyi nyilatkozata iránt.

— Tudod mit, Mili, én szeretném megkísérteni, ha hozzánk szokott-e, ha szeret-e már minket!

— Hiszen látod, hogy szeret, hízeleg, turbékol! .

— De nem úgy, hanem szeretném megkísérteni, hogyha eleresztenők, vajjon itt hagyna-e bennünket, elrepülne-e?

Mili bohó félelemmel szorította kebléhez a kis galambot.

— Isten mentsen! — szólott — Mit gondolsz! Itt talál'na hagyni bennünket és én azután oly szomorú lennék, hogy talán sirnék is!

— Tehát majd holnap kísértjük meg.

— Vagy holnapután.

— Add ide már most nekem. Engem is hadd szeressen, nekem is hadd turbékoljon!

Mili minden vonakodás nélkül odanyujtotta Emminek a galambot, de a perczben felsikoltott: a galambka egy szárnycsattanással, mint a villámlás, elröppent kezeiből.

Megrettenve néztek hol utána, hol egymásra. Majd csaknem könnyekre fakadtak.

Oly hirtelen, oly véletlen jött ez a szomorúság, mint a mily váratlan jött a reggeli öröm, mely oly boldogokká tette őket.

De csakhamar újra felderült arcuk s alig találták helyüket örömükben. A galamb nem röpült el végképp, hanem csak egyet került a légben s bizalmas

megszokottsággal leszállott Emmi vállára, büszke állásba helyezte magát s hizelegve turbékolt fülébe.

— Látod, látod! — szólt Emmi — Szeret bennünket! Visszajött, és nem is megy el! mert ha akart volna, most elmehetett volna! Úgy-e Muczi? . . .

A galamb csőrével csipdeste a leánykák vállait, egyiktől a másikhoz repült, majd le a virágok közé, majd az elébe nyújtott tenyérre, mintha ott nevedezett volna velük, vagy pedig úgy megszerette volna őket, hogy többé nem is gondol a távozásra.

Elementek sétálgatni: a galamb hol a vállon, hol a légben repülve, mindenütt velük volt.

És így tartott estig, a lányok már többé nem is féltették kincsöket.

Naplementekor azonban a galambka csendesebb és komolyabb lett, mintha gondolkozott volna valamin.

A leányok tréfálva kérdezték tőle, hogy min gondolkodik?

A galamb csak gondolkozott, egyszerre csak megcsattogtatta szárnyait s midőn a lányok után néztek, csak az eltűnő fehér szárny villanását látták. Eltűnt egy szempillantás alatt.

— Majd visszajön, csak játszik!

— Úgy van; visszajön; csak kirepkedi magát.

Igy vigasztalák egymást.

Azonban az est egészen leszállott s a galambka nem jött vissza: még a sötétben is várták, s bús lemondással tértek szobájukba. Soha sem volt még ily rossz estéjük. — Istenem! — mondták, mily boldog és mégis

mily viharos nap volt ez! Alig birtak aludni s midőn reggel fölébredtek, első gondjuk volt: a kertbe szaladni.

Mily öröm! mily meglepés! A kedves galambka ott sétált a virágok közt.

— Bizonyosan nem talált minket az este s elaludt valamely bokorban!

Nagy volt az öröm, a diadal; a galambka csókokkal lőn elhalmozva, s hizelgésül piros selyemszalagot kötöttek nyakára.

— Mily szépen illik neki!

A galamb azután ott volt velük egész nap, játszogattott ujjjaikkal és turbékolt nekik. De a mint az este eljött, megint épen akkor, midőn legkevésbé gondoltak rá, saját magától felriadt, megcsattogtatta szárnyait és elröpült.

— Vajjon miért megy el? szólott Emmike.

— Semmi; — felelt Mili egészen nyugodtan, mintegy megbizva a jövőben, — semmi; majd eljön holnap.

A galamb csakugyan megint eljött. S ez így tartott ezután napokon keresztül, s a lányok többé nem ijedtek meg, ha este a galambka megszökött tőlük; megszokták mint rendes, mindennapi eseményt.

Emmi még sem állhatta szó nélkül.

— De hát miért megy el tőlünk, mikor úgy szeretjük?

Aztán utána tette ábrándozva:

— Vagy talán van egy valakije, a kit jobban szeret, mint minket?

II.

A galambka fenn a légben egyet kerülve s játszogatva czikázó repüléssel egy csinos házacska tetejére telepedett le, a hol örvendő bűgással s üdvözlő torzunkodással vették körül reá váró társai, néha néha megcsipkedve őt hűtelen kalandozásaiért. Talán azt is megsugdosták neki, hogy mily nagy aggodalmat, bánatot okozott eltűnésével annak, aki őt mint kedvenczét minden galambkái között a legjobban szereti.

A mik a lánykának a virágok, azok voltak a még gyermekifjúnak az ő kedves galambkái. Naphosszanta elgyönyörködött bennök, maga etette őket, ismerős fűtytyentéseire mind lerepültek hozzá, szárnyverdesve tolongtak lábaihoz, ki kezére, ki vállára és szinte viaskodtak egymással a szeretet elsősege felett.

De legkedvesebb volt minden galambok között Ödön előtt a búbás, fodros lábú fehér galambka, az úgynevezett „csábító galamb.“

Minden galambszerető gyermek-ifjúnak szokott lenni egy ilyen galambja. Ennek különös rendeltetése és hivatása van; nemcsak mint legjobb repülő vezeti a többit, hanem kötelessége: lopva idegen galambos helyeket meglátogatni, s onnan édes, mézes-mázos turbékolásaival a kis gyarmat számára tapasztalatlan fiatal galambkákat elcsalogatni. Ez már benne van természetben s gazdájának nincs egyéb teendője: mint e hajlamát fejleszteni. Őt kell legszelidebbé tenni s egyszerűsmind hűséges ragaszkodóvá; óvni, hogy párt ne vá-

lasszon magának, nehogy családi gondjai elfeledtessék vele rendeltetését.

Ezidőszerint a fehér búbás galambka volt Ödön csábító galambja; a legjobb, legügyesebb csábító galamb, a melyet csak ismert. Szép és büszke volt, és ritka nap, hogy egy-egy ujonczot ne toborzott volna.

De néhány nap óta egészen ügyetlenné látszott válni a kis búbás; bár egész nap odakósza't s csak késő este vetődött haza, kószálása azért mindannyiszor sikertelen maradt: mindig egyedül jött haza.

Ödön nem tudta megfejteni magának e változást, mely őt nem kis mértékben aggasztá. Örömét ez igen csökkentette s tekintélyes keresztet vont számításaira, vagyis inkább tátongó hézagot csinált kis jegyzőkönyvében; mert Ödönnek volt egy kis könyvecskéje a galambország polgárainak beírására. Ebbe jegyzett ő be minden új kirepülőt s minden ujonczot.

Boszús volt és neheztelni kezdett kedvenczére.

A galamb ezen a napon is oda volt már reggel óta.

— Elcsukom, elzárom egy darab időre — mondta Ödön magában. — Bizonyynyal párt választott valahol magának, s a helyett, hogy ő szoktatná el, ő akar oda szökni.

Este megjött a galamb; Ödön bámulva nézett reá. El nem tudta gondolni, mi van annak a galambnak a nyakán! Lecsalta magához. A galamb kezére repült és sokkal vidorabban turbékolt, mint másszor, mintha dicsekedve mutogatni akarná azt a kis ékszer, a mit kapott.

Kis piros szalag volt a nyakán.

Ödön elhalványult egy kissé s egy piczi keserűség futott át szívéen.

— Hát ez mi! — szólott meglepetve. — Ezt a galambot megfogták! Ez a galamb idegen kézben volt.

Azután irigy hangon folytatta:

— El akarják tőlem szoktatni! Azért sem hagyom, a nyakán azt a czifraságot.

A galamb csőrével kezéhez vágott, a mint Ödön ékétől megakarta fosztani, és szárnyait verdeste.

Ödön elnevette magát.

Az igaz, jól illik a kis hamisnak s az is igaz, hogy ha elakarták volna sikkasztani, nem eresztették volna szabadon. Azért sem csukom el, hanem meglessem, megtudom, ha addig élek is, hogy ki az a vakmerő, a ki az én galambomat naphoszszanta magánál tartogatja!

Másnap Ödön már hajnal előtt talpon volt, hogy galambját kilesse.

Leste türelemmel pár óráig.

A galamb csakugyan egyszerre megverdeste szárnyait és mintha egy gondolat izgatná fel, villanva elrepült, oly hirtelen, mint a hogy szokott, midőn csábító utjaira kelt.

Ödön figyelve meresztette utána szemeit és nézte, hol száll le.

Azután nem várt, nem késett egy perczet sem; futott, hol a galambot eltűnni látta.

Izgatott és boszus volt egész utjában; keblében vihar készült a vakmerő ellen. Hogy fogja, mint fogja kiönteni, kidörgegni egész haragját!

Szép, nyájas nyárilak volt, a hová ért. Mosolygó hely, mint egy kis paradicsom.

Ödön a sövényhez ért, félrevonta a természetes függönyt, mely zöld lombjaival a léczezetet árnyalta; bekandikált a kertbe.

— Itt szállott le, itt kell lennie! — szólt boszusan.

Egyszerre azonban teljesen megváltozott. A mit látott egészen más irányt adott indulatainak. Mint bárány megszeliidült, s oly félénken, óvatcsan lapult a sövényhez.

Két szép leányka volt ott a kertben. Ott ültek egy gyeppamlagon, az egyiknek ölében volt a galambka, a másik kis puha kezével simogatta. Nyájasan beszéltek hozzá, szép piros ajkaikkal tollait is érintgették.

Ödön le nem vette volna a világért sem szemeit e látványról, édes gyönyörűséget érzett.

Nem is a galambkát nézte, hanem azokat a kedves leányokat. Mily hasonlók vonásról-vonásra! s mily szépen mosolyognak, mily kedvesen csevegnek! . . . Lélegzetét folytotta vissza, hogy hangjaikat hallhassa . . . és leste legkisebb mozdulataikat oly hévvel, hogy az arca is kigyult.

Mily haragos szívvel jött és most szíve meg van babonázva, elnézné őket estig, oly édesek!

Ha be nem mennek, ott maradt volna talán estig.

Este pedig miután megvizsgált volna ajtót, ablakot, minden zeget zúgot, ha valaki nem láthatja-e, nagy titkosan elővette kis jegyzőkönyvét és dobogó szívvél ragyogó arczczal írta bele:

— Én Istenem, mily szépek, mily kedvesek!

S midőn leírta e sort, úgy megijedt, mintha valami rosszat tett volna és rettenve elzárta a kis könyvecskét.

Szép éj volt, gyönyörűségeket álmódott.

Másnap korán reggel ott termett galambjánál.

Ott állt és bámult a sövény lombjai megett.

— Oh, csak meg ne látnának, hogy el ne riasztanám őket! — Ez volt minden óhajtása.

S azután nézte őket forró gyönyörrel, hogy még könnyeztek is bele a szemei.

Este ismét elővette nagy titkosan könyvecskéjét, s keze reszketett, a mint bele írta:

— Én Istenem! én nem tudom, hogy vagyok velők! Úgy szeretem nézni őket! Oly boldog vagyok! Oly jól esik a szívemnek!

Már másnap megint bővültek a sorok és melegebbek voltak.

— Istenem! Istenem! Én nagyon szeretem őket... Nem tudok köztük különbséget tenni . . . Szeretem egyiket; de melyiket, nem tudom magamnak megmondani . . . Oh! egy-egy ez a kettő! És én nagyon szeretem mind a kettőt! Az egyiket Milinek hívják, a másikat Emminek. De azért én nem tudom, melyik az Emmi. A ki balról ül, az Mili, a ki jobbról ül az Emmi . . . De másnap úgy ülnek-e megint? Hogy tudnám én? hiszen, ha egy perczre nem nézek oda, már összetéveszttem őket!

Pár nappal később még izgatottabban irt naplójába:

— Egyedül volt a kertben. De melyik Mili vagy Emmi, azt nem tudom! Oly szép, oly kedvesen mosolygott, azután dalolt. Oh szívem! hogy dobogott. Ezt . . . ezt szeretem én! . . . De mégis, mily különös, hogy oly ürességet éreztem, hogy a másik nem volt ott! . . . Megszoktam őket együtt látni. Pár percz mulva Mili is, vagy Emmi is, vagy nem tudom egyszóval a másik is kijött. Az is oly kedvesen mosolygott, oly édesen dalolt. Eltűntek, és midőn visszakerültek, megint nem tudtam köztük különbséget tenni. Oh, annyit tudok . . . tudok már, hogy nem kettőt, hanem egyet, egyet szeretek; de tehetek én arról, hogy olyan nagyon hasonlítanak egymáshoz? Egyenlő ruhában járnak, hasonló minden mozdulatuk, tettök! Oh, az a galamb! az a galamb! mily bajba kevert engemet az a galamb!

Ödönön ez a néhány nap több változást idézett elő, mintha a megszokott csendben éveket élt volna át. Új világ tárult fel előtte.

A világfi előtt alig van valami nevetségesebb, mint a tizenhat éves ifjú első szerelmének naplóban tett vallomásai.

Szegény jó fiúk! hadd nevéssen benneteket a világ; ne törődjete ti azzal, csak irjátok be továbbra is naplótokba, hogy láttátok őt, ő mosolygott, ti beszélteket hozzá, ő lesütötte szemeit s végre csak azt vettétek észre, hogy egymásban nyugszanak kezeitek, a leányka vissza se szorítja, mindegy, ti azért lelkesüljete, irjátok be naplótokba: „oh én boldog, ő megszorította kezemet! ő szeret!”

Ödön is körülbelől oly tréfás dolgokat irogatott heteken át naplójába. Ha csak ilyenek lettek volna, még hagyján; de Ödön helyzete még tréfásabb színben tünt fel az által, hogy majd mindig *többszámaban* beszélt, és még attól is rettegett, ha a leányok valamiképen gyanítanak lesködéseit! Szerelme tehát nem kevésbé hasonlított a holdvilág bámuláshoz.

Szegény Ödön, pedig csak azért rettegett, nehogy mindennapos boldogsága egy csapással megsemmisüljön.

Pár nap múlva egész kétségbeeséssel írta naplójába :

„Miért is zörögtem, miért is nem tudtam türelmesen viselni magamat! Észrevettek! Megláttak! Úgy megrettentek, hogy a galamb is elröppent kezeikből! Piro-

sak lettek, mint a rózsa! Sietve elhagyták a pamlagot! Elfutottak!! Oh istenem! nem fognak többé kijönni! Nem látom őket többé! Oh, akkor tudom, hogy én nagyon boldogtalan leszek!”

Ödön csalódott; a lányok másnap is megjelentek. Ők semmi rendkívülit nem láttak abban, hogy valaki a sövényen benéz, csak a véletlen miatt rettentek meg.

Ödön másnap megint gyönyörködhetett látásukban. A lányok ott mentek el mellette, megint észreveték őt, de nem rettentek meg, hanem elpirultak, még sokkal jobban, mint tegnap. Ödön is elpirult. A lányok azután összesúgtak, lopva visszapillantottak még egyszer, azután sietve eltűntek s nem is jöttek vissza az nap.

Már másik nap csak összesúgtak, de nem tűntek el, kedélyesen nevetgéltek s úgy tettek, mintha nem tudnának a dologról semmit.

Pedig szívecskéjük nagyon is kezdett tudni a dologról.

Ödön meggyőződhetett, hogy e napok óta a lányok még nagyobb szeretettel halmozzák el a kis búbás galambot.

Nem tudom, tudják-e, hogy az enyém — irta naplójába — Oh, beh sokért nem adnám, ha tudnák! Hogy simogatják! Hogy csókolják, hogy szeretik! Csak engem szeretnének így. Ma rózsabimbó volt tűzve Emmi fürtjei közé, a másiknak nem volt. Jól állt neki. Szébb volt, mint a másik. Oh! régen tudom én azt, hogy ő az. De valami bohóság az, hogy az ember csak egy rózsa-

bimbóról ismerje föl azt, a kit szeret! Reám néztek, ő is. A mint látszik, nem nehezteltek meg reám azért, hogy virágokért benyúltam a sövényen! Ő is mosolygott. Tudja Isten, mintha értenének, mintha beszélnének egymással! Legalább én így vagyok Emmivel! Azt hiszem, ha ránézek, ő megért, ő olvas, ő tud szívemről mindent. Olyan okosan, olyan édesen tud nézni. Holnap a búbás szalagjára egy kis levélkét kötök. Nem lesz arra semmi egyéb írva, csupán csak az az egy szó, hogy: „Szeretlek.“

Másnap reggel aztán ismét megjelent, galambkáját kezében tartva, a sövénynél; és a galamb, a mint a lánykát meglátta, kiröppent kezéből, s repült egyenesen a lányka vállára.

Emmi örvendve szorította kebléhez, s épen ekkor látta meg nyakán a levélkét is. Mili is, a mint jött, kíváncsian nézett oda.

Midőn Ödön látta, hogy a leánykák a levélkét feltörték, mint a kit üldöznek, oly riadva elsietett a sövény mellől, zavarában azt sem tudta, merre menjen; csak azt érezte, hogy arra nem volt elég ereje, hogy meglesse a hatást, melyet a leányokon vallomása előidéz.

Oh, azok a lányok! Jól tudták, kitől jön a levél. Elpirultak ugyan, eldobták ugyan a levelet, mentegőztek egymás előtt, s ingerkedve utalták egymásra a levél tulajdonosi jogát, de azért titokban mindegyik csak magát tartotta hozzá jogosnak.

Tudták, hogy ne tudták volna! hiszen pár hét óta mindennap ott láttak a sövénynél egy halavány fiatal

embert, a ki epedő szemeket vet rájuk s oly siralmas arcot mutat, hogy még a kő is megindulhatna láttára, hát egy tapasztalatlan gyenge lányszív ne indulna-e meg!

Hogy ne járna hát egyik úgy, mint a másik, midőn mindenben oly hasonlók egymáshoz! Azt a tréfás játékot, a mit velők a természet kezdett meg, a szerelem csak folytatja akkor, midőn mindkettőjük szívével ugyanazt az egyet választatja!

Mily ártat'an szelid dolgok ezek! egy tiszta önzéstelen szerelem, kivált így a távolból, — mégis, hogy határoznak, mint határoznak ész, kedély, hajlamok s az egész élet felett!

Mily mosolygó ég, azt hinné fölöle az ember, hogy azt a villám nem is látogathatja meg!

Ödön kárhoztatta galambját, pedig ime a legsebbe két galambot csábította neki, a milyent csak gondolhatott. — De mit törődött most már a galambokkal! ő miatta most már egészen elvadulhattak Ödön most már mindig csak a két kedves leánykára gondolt, s arra a szerencsétlenségre, mely őt azáltal érte, hogy a leánykák a levélke olvasása óta, ha az ő jelenlétét észreveszik, a kertet odahagyják.

Megharagítottam őket! mondogatta fojtott bánattal. Inkább visszavonnám merész szavamat, inkább nem is akarnám szeretni őket, csak láthatnám, nézhetném őket úgy, mint azelőtt!

A leányok sem voltak sokkal különben, mint Ödön; ők sem tudtak már oly nagy örömet találni vi-

rágaikban, sőt itt-ott hervadt szálakat is lehetett látni... De ők maguk sem voltak többé oly vidámok, mint azelőtt, kevesebbet mosolyogtak, inkább merengtek, s panaszosan sóhajtoztak.

Bátortalanok, szorongók voltak, ha a kertbe kellett lemenniök, s gyakran oly zavarral siettek onnan, mintha üzték volna őket.

Tisztán láttak egymás szívébe, mert ismerték a magukét, s érezték annak viszályos játékait.

— Szegény Emmi! — szólott gyakorta Mili, — mily bús, mily halavány, mily boldogtalan lehet!

Emmi viszont így gondolkozott Miliről:

— Szegény Mili mily levert, mily csüggeteg, mint szenvedhet szegény!

Jól sejtették ők egymás szívéről, hogy mind a ketten egyet szeretnek s lelkeikben feddő szemrehányást tettek maguknak, mintha egymás bánatának lennének okai. Fájt szívük s egymást sajnálták.

Milli ilyenkor elfordította arcát, hogy Emmi ne lássa a könnyeket, melyeket szemeiből letöröl és sóhajtvá fohászkodott:

— Istenem! én Istenem, tedd meg azt, hogy ne engem, hanem a szegény Emmi szeresse; tedd meg azt, hogy az én szívem se szeresse őt!

Ez az első pont volt az életben, melyben különböző gondolatjok és vágyuk támadt.

Emmi esdve kulcsolta össze kezeit, s ajka buzgó imát rebegett:

— Édes Istenem, te látod, te tudod azt, hogy a

szegény Milit én teszem boldogtalanná. Engedd, édes Istenem, engedd, hogy én meghaljak.

De talán mindhármuk közt a szegény Ödön volt legboldogtalanabb, a ki hiába, hasztalan sóhajtozott a zöld sövény mögül, hiába leskelődött epedő, sóvár szemével, a kedves leánykákat még sem láthatta, nem láthatta friss, viruló jó kedvüket, édes, nyájas mosolyukat, nem hallhatta azt a kedélyes, eleven csevegést, melyek őt azelőtt oly boldoggá tették. A leánykák féltek, mint megriasztott madárcák s kerülték.

Kietlen lett a kis paradicsom; egyedül a kis búbos galamb volt boldog, ő felkereste az oszlopos csarnokon is régi barátait, most is turbékolt nekik, most is mézes buzát szemelgetett puha kezeikből, s a leánykák most is szeretetük egész hevével halmozták el.

A galambka boldog volt, még akkor is, mikor elhagyta őket, — olyankor meg Ödön vette elő, százat csókolt rajta, s beszélt hozzá badarabbnál badarabb dolgokat arról a másik két galambról, a kiket az ő számára csábított.

A leánykák minden este elmondták buzgó fohászaikat:

— Én Istenem! Engedd, hogy elfeledjem! Én Istenem! engedd, hogy meghaljak!

Vajjon ezek a fohások tették-e oly bánatossá, oly szomorúvá azt a szép, nyájas házacskát, nem tudom, de Ödön előtt csakugyan bánatos, szomorú lett az. Az összekötő láncz is elveszett, a galambka pár nap óta hírt sem hallatott magáról. Ödön mitsem tudott arról,

hogy oda belül a leeresztett függönyök mögött egy szegény megtört virág pihen.

A szegény kis Emmi feküdt ott betegen, s még

erőtelen elgyöngülésében is a kedves kis galambkát simogatta kezecskéivel.

Emmi egy kis rozmarinszálat tűzött a galambka piros szalagjához. Senki sem vette észre!

— Mili — szólt egyszer gyenge, panaszos hangon Emmi — oltsd el kérlek, a gyertyát; szűrja a szemeimet.

Mili engedelmeskedett, eloltotta a gyertyát.

Hosszas virrasztások után a sötétség rendesen az álmot hozza meg. Mili is így járt, szemeit nehéz, súlyos álom fogta el.

Azonban az ébren tépelődő lélek álomban is izgatott, pár óra múlva Mili ismét fölébredt.

A gyertya égett a kis szekrényen, s így első dolga volt, hogy Emmire pillantson.

Emmi pihent csendesen.

De e pillanatban rettenve jutott Milinek eszébe, hogy ő a gyertyát eloltotta, s az mégis ég.

Talán égve maradt, nem jól oltotta el.

Kis órájához kapott, megborzadt; már három óra mult el azóta, hogy ő a gyertyát eloltotta, s ime, mily csodálatos! a gyertyának még csak fogyása sem látszik.

A gyertyát azóta bizonyosan más valaki gyújtotta meg.

Ki járhatott itt? Mily félelmes gondolat!

Emmi nyugszik csendesen! És minden, az egész éj oly csendes!

Az ablakról hűvös szél csapta meg. Oly félelmes, oly rossz éjjel az a hűvös szél!

Oda tekintett. Az ablakok tárva, nyitva voltak.

Vajjon ki nyithatta ki azokat?

— Emmi! Emmi! — szólt lágy, szorongó hangon Milli — te gyújtottad meg a gyertyát, te nyitottad ki az ablakot?

Emmike nem felelt.

Mili kilépett ágyából, s gyöngéden odahajolt ágya fölé.

Rémülve csapta össze kezeit, fölsikoltott, s ájulva rogyott le.

Emmike olyan volt, mint a ki csak alszik, de szíve nem dobogott, ajkán nem volt lehellet, le'ke már fent járt ott, a hová vágyakozott.

A késő éj idején Ödönnek úgy rémlett, mintha valaki zörgetne ablakán; odafutott, kinyitotta az ablakot. Egy fehér valami repült be a szobájába. A gyertyafénynél ismerte fel Ödön, hogy a vendég az ő kedves bubos fehér galambja.

— Vajjon hol járhat ilyen későn?

Ödön kezébe vette, hogy szeretettel megsimogassa s megcsókolja azt a piros kis szalagot, mely nyakára van kötve.

Ekkor vette észre szomorú illatáról a rozmarinszálat, mely a szalaghoz tűzve volt.

Ödön lecsüggesztette fejét és szomorú lett.

— Miért küldi ezt nekem? — szólt búsan — mindön ez a virág olyan szomorút, olyan nagyon szomorút jelent. Ta'an ez a legszomorúbb virág az egész világon.

— Rozmarin! Rozmarin! az azt jelenti, meghal értem. Én rózsát és nefelejcsét küldök neki.

Másnap azután rózsát és nefelejcsét hajhászott, rátűzte a galambka szalagjára.

De hasztalan tűzte, a galambka szomorú, beteg

volt; a galambka nem repült, nem vitte el forró üzenetét.

Ödönnek megint kínos, álmatlan éje volt.

Már a következő nap maga szánta rá magát, hogy elmegy oda, a hová egy darab idő óta csak szorongva, félve mert közelíteni.

Mennél közelebb ért, annál jobban rémlett előtte, mintha azt a méla, bús s csüggesztő dallamot hallaná, melyet temetéskor szoktak énekelni. Sohasem reszelt még így a temetés gondolatára.

Pár pillanat múlva szomorú látvány tárult szemei elé. A szép kis paradicsom, a szép kis zöld repkényes oszlopu csarnok telve sötét, feketeruhás alakokkal. Minden fekete volt. csak a koporsó volt fehér atlaszszal bevonva, mintegy annak ártatlanságát jelezve, a ki benne nyugszik, s körülkoszorúzva dús virágfonatokkal, azzal a koszorúval, mely őt az angyalok menyasszonyául jegyezte el.

Ödön szíve kínosan elszorult, minden tagja reszketett, holthalovány lett, s a sövény mögül ijedt szemekkel nézett a koporsó felé.

A koporsóra éppen e pillanatban hullott reá, mint egy megtört halovány liliom, a szegény boldogtalan Mili.

— Tehát ő, csakugyan ő van ott abban a koporsóban.

Ödön térdeire rogyott, arczára csapta kezét és zokogott keservesen. Most tudta igazán, hogy melyik volt a kettő közül, a kit szeretett.

Midőn magához jött, csak a kis paradicsomot, egy szomorú pusztaságot látott maga előtt s távolból még mindig hallani vélte azt a szomorú, csüggesztő halotti éneket.

Ezután csak virágos sírját látogatta meg. Egy napon oda temette a virágok közé kedves fehér galambkáját is. Hadd pihenjenek együtt.

Mili kileste, mikor az ifju nem volt ott, akkor ment oda.

Jobb volt az így szívének. Oly sötét, oly mély a bánata, mint az a sír, a melyet látogatott. Nem birt mosolyogni többé. Sohasem lett az a kedélyes, vidor gyermek többé, a ki azelőtt volt.

Az ifju embernek ezután csak egy gondolata maradt.

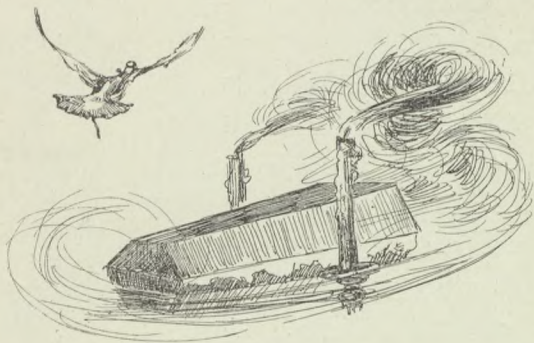
Lemondani a világról.

Oly valami édes áldozatnak, édes elégtételnek találta ezt a gondolatot.

Nem szeretni többé senkit e világon, nem élni többé senkéért. Hosszu, fekete ruhát venni magára, s képzelmeit, imáit oda röpíteni, a hol ő lakik az angyalok között.

Midőn e ruhát magára öltötte s a szent áldást, lelkébe fogadta, arca fölragyogott.

De könnyei még ezután is, hosszú évek mulva is megjelentek, midőn fehér virágos koporsók, ártatlan fiatal leánykák felett kellett énekelnie azt a bús; csüggesztő dallamot, mely egykor szívét majd megrepesztette.

ZELŐTT alig egynehány évvel, sőt ha jól tudom, még 1861-ben is, a nagyérdemű Haynecze urnak mag- és virág-jegyzékében, ugyszintén az erfurti sorozatban is, a többi rózsafajok között bennfoglaltatott a sorai rózsza, csupán azzal a különböztetéssel, hogy míg az egyikben a bengali capreolaták kúszó fajához soroztatott, a másikban mint remontant szerepelt.

Daczára alsó lausiczi-triebeli lakos, Scheinlicz Frigyes György földbirtokos ur tiltakozásainak, — ki e rózsafaj kizárólagos tulajdonjogát magának vitatta, s minden másokat, kik e rózsafaj terjesztését merészelnék, jogbitorlóknak nevezett, — a sorai rózsza igen soká, egészen a Scheinlicz úr javára eldöntött pör befejezéséig benmaradt számos virágüzlet hirdetésében. Habár Scheinlicz úr tiltakozásaihoz azt is hozzá tette, hogy a rajta kívül mások birtokában levő rózsafaj nem is az

igazi s hogy nemcsak az ő jogainak megsértése, hanem egyszersmind a tisztelt érdemes közönség mistificatioja, rászedése, annak a soraui rózsza név alatt áruba bocsátása: ezt mégis nemcsak folytatták a pör eldőlitéig, de Scheinlicz úrnak véghetlen nagy botránkozására, családi kegyeletének sértésére, még a szép Gretchen nevet is vakmerően odabigyesztették, a mi őt mindenkifölött bosszantá, és sokszor ragadta oly czimezések használatára, melyek nemcsak a társadalmi illemmel ellenkeznek, de nem voltak összeegyeztethetők az ő művelt és más-különben szerény, higgadt, nyugodalmas modorával sem.

Scheinlicz urnak teljesen elég lett volna, a kezeinél levő okmányokra, s a birtokában levő rózsatőre hivatkoznia; állításainak valóságáról bárki azonnal meggyőződött volna az összehasonlítás után.

Az ő birtokában volt a remek, az eredeti, az egyetlen csodás tünemény, a szeszélyes természetjáték. A másoké az eredeti mellett eltörpülő, silány utánzási kísérlet, mesterkéltségi félsiker eredménye, — vagy egy régebben elkaparított ojtóágról való tökéletlen, hanyatló, visszaeső elfajzás. — Scheinlicz úr rózsájának, mint a hogy ez a pörhöz csatolt festményekben is látható, köralakú petytyei, pontjai voltak, a másoké közül, némelyiknek a tulipán színvegyületeiben szokásos csikjai, némelyiknek összefolyásai, s némelyiknek ismét csak erecskéi, apró sziporkái sötétebb, vagy halványabb pirossággal a fehér alapon. A rózsza tejfehérsége, s az ékítés vérpirossága, a bámulatra ragadó vércseppek a fehér rózsán,

teljes élénkségben s pompában csupán az ő példányain voltak láthatók.

Az ő példányainak láttára bármely szakértő azonnal meggyőződhetett, hogy a sorauí rózsza valóságos tünemény, nem faj, nem nemesítés, nem pároztatás, s nem szakértő gonddal létrehozott művészet, hanem, hogy csodának épen ne nevezzük, mindezeknél azért több, mert valósággal eredeti természeti tünemény. A sorauí rózsza, a szép Gretchen, a természet szeszélyes játéka volt. Tejfehér teljes virága volt neki, minden levélkéjén a rózsavirágnak egyetlen, lencsenagyságú s alakú piros foltocska, éppen úgy, mintha egy-egy élénk piros vércsepp volna odacsöppentve, s ülne rajta.

Épen ez a körülmény mutatja, hogy közte s amazok között összehasonlítás voltaképpen nem is keletkezhett.

Scheinlicz urat nem is annyira a helyét meg nem állható versenytől való félelem hozta ki sodrából, mint inkább az igazsághoz, joghoz való ragaszkodás, a kegyelet, melylyel családja a sorauí rózsának le volt kötelezve. A sorauí rózsza nemcsak családi ereklje volt, hanem a hála tárgya is. A Scheinlicz-család t. i. a sorauí rózsának köszönhette meggazdagodását s ama babonás előítéletességnek, melyet a sorauí rózsához, e különlegességhez kötött.

E pompás díszrózsza, minden figyelmet, bámulatót meghódított, látása is gyönyört, boldogságot okozott, ideo, fölfriissítő illata minden más rózsza és virágok illata fölött uralkodott, lett legyen száz meg száz illatos virág

együtt. Mint az olajfa virágzása, elnyomta a többbit, kivált közülök; benne volt ez illatban a jázmin ereje, a vanília és rezedá kellemessége s az ibolya gyöngédsége; s magán a rózsa alakján az a büszke királynői pompa, mintha nagyszerűségének tudatával birna.

Régen, ezelőtt 120—130 évvel, a múlt század első harmadában, híres, nevezetes, tekintélyes, szintűgy Lauen-siczban, mint Siléziában nagybirtoku úr volt római szent birodalmi gróf Promnicz-Edmann János, ki magát a plessi, sorau, treibeli, naumburgi, vetshoi, peterswaldai, kreppelhöfi, janoviczi és a többi más uradalom örökös urának irta, s ki mindezek mellett ő királyi felségének, Lengye'ország királyának, egyszersmind szász választó-fejedelemnek, Friedrich Augustnak lovassági ezredese volt.

Jó, békeszerető, csendesvérű, jámbor és alárendeltjeihez igen szelid úri ember volt a gróf, aki inkább szeretette nézni a mezei munkában izzadó jobbágyságot, mintsem a száguldó dzsidásokat fegyvergyakorlataikban. Jobb szeretette az ekét, mint a kardot, egy sík földtáblát inkább óhajtott pompás luczernássá, mint hadműködési térré tenni, s ha a közlegények nagy almokat vetettek a lovaknak, nem a lovak tisztaságának, kényelmének örült, hanem örvendezve számította: mennyi hold föld kövérítését fogja e körülmény előidézni? Inkább gazdálkodónak való lett volna, mint katonának. Inkább született jószágigazgatónak, mint ezredesnek, s azt hiszem, a lengyelek se bánták volna, ha hivatottságának enged; mert egy ezred, melynek gyöngye ezredese van,

épen olyan, mint a jól hordó löfegyver, melynek épen a sarkánya gyenge.

Promnicz gróf ítélete előtt Frigyes Vilmos herczeg, ki naplójába írta, hogy az egész délután ingre vetkőzve a szekérről a csűrbe hánnya a kévét s naivul eldicsekedte, mily jól vacsorált és aludt a kommczió után, különb ember volt a Bécset megmentő Sobieszkynél. Leopoldt György János úr pedig, triebeli és sorai uradalmainak igazgatója, kedvesebb, kellemesebb társaság volt neki, mint Bronikowsky őrnagy, a ki a hadjáratokról álmodozott s politikáról beszélt. Scheinlicz az ispánhoz nyájasabb, barátságosabb volt, mint Cseihowszky kapitányhoz, daczára annak, hogy a kapitány úr szintűgy az augustowi kerületben, mint Brzezán vidékén nagy földbirtokoknak volt az ura s kilátása volt családjában a seniorátusra. Bauman kertészt nem cserélte volna el a világ valamennyi őrmesteréért, s mint a hogy csürei, pajtai, remek üvegháza, üdítőbb látványok, kedvesebb helyek voltak neki, mint a kaszárnya, s egy rambour-ojtványt, egy száz virágot, ha csak jáczint lett volna is az, nem adott volna száz káplárért.

Mindezek miatt sokkal szívesebben tartózkodott jószágain, pompás sorai kastélyában, mint ezrede állomásán Sandomirban. Csakis a királyi akaratnak engedelmeskedett, midőn késett magát nyugalmaztatni.

Mikor ezredessé emeltetése után ismét meglátta Soraut, nem volt csoda megszeretnie. A figyelem után, melyet a Promnicz grófok régi időktől fogva jószágaikra, gazdaságaikra fordítottak, a Németországban még

ezideig is tekintélyként emlegetett Leopoldt György János jószágigazgató, a különben is szép Soraut valóságos paradicsommá emelte, melyben lakni öröm, melytől megválni nehéz volt. Erdőket szaporított, ligeteket teremtett, pompás díszkertet állított elő, a szántóföldeket dúsan termőkké változtatta. A mellett oly remek mintagazdászatot hozott létre, melynek hire egész a Rajnáig terjedt. Az egész vidék a mily dús, oly gyönyörű volt. Park völgyön, dombokon. Benne mosolygott még a régi várkastély düledékes szárnya s ócska négyszögletű tornya is, mely az új kétemeletes fényes várkastély mellett álomszerű látványnak tűnhetett az új díszkert közepében. Az új építések, szépítések által, bár a leomlástól hiven megőriztettek, de lombos ültetvények mögött, láthatatlanokká tétettek a vén várost körítő régi bástyás falak. Cristianstadt és Crossen felé pedig a kastély kertje terült el a dombokon, belefoglalva a parkba a fáczányos csalitot, összekötve új ültetések által a régi erdővel, kiterjedt egész a szélalmokig, fönn a dombok legmagasabbikán, egész addig, hol a crosseni országút tulsó lejtője kezdődik, s honnan a városkához csavargó Neiss folyását messze el lehet kísérni s még a triebeli vadász-erdőség is belátható. Az ürességek, eddig hasznavethetlenül hevert részek dúsan viritó gyümölcsösökké, berkekké, csalitokká lettek alakítva, nagy gond, fáradság és szakértelem segélyével.

Leopoldt György János úr csodát vitt véghez.

Mikorra Promnicz gróf udvari hadnagyból ezredessé emelkedett, az egész bűvészet végre volt hajtva. És

Leopoldt György János úr oly szerény volt, hogy az elismerést korántsem fogadta el kizárólagos illetőségeül. Míg a kiválóan remek gabonatóblák berendezését, luzernások eredményét, a juhászat, tehenészet sikeres előmenetelét magától el nem vitathatta, kerületi tanácsos úr létére kezénél fogva vezette Baumann József kertészt a gróf elé, állítván, hogy mindannak, a mi a szemnek gyönyörködtető, a mi Soraut, a kastély környékét oly bájossá teszi, ez az érdemes öreg a létrehozója.

A gróf hagyta szerénykedni, engedett az elismerést megosztani s napról-napra jobban örült, hogy a merre csak nézett, tündérkertet látott maga körül.

Promnicz gróf megnézte a gazdaságot s rendkívül meglepetve a nagyszerű eredményeken, körülbelül olyforma kérdést intézett a jószágigazgatóhoz: mittevők fognak lenni a majdan rendkívül megszorodó jövedelemmel? semmi vágya nem lévén azt az udvari delnők szeszélyeire pazarolni. A felelet könnyű volt és egyszerű: Ilyenné fogjuk tenni a többit is!

Ugy is lett, és a Promnicz grófok uradalmi elhiresedtek — s nem is sejtette akkor, hogy neve ezért maradt emlékezetben.

Promnicz gróf meg is fogadta azon a napon, hogy ezred ide, ezred oda, ezentul az őseitől lakott Sorauban üti föl lakását. Azután becsületes, igaz érzékenyüléssel megszorította mindkét hűséges embere kezét és kifejezte zavarát, hogy mily jutalmat szánjon nekik, ámde követelte is minden habozás nélkül, nyilatkoztassák előtte

óhajtásaikat, mert annyira meg van hatva, hogy kívánságaiknak rögtön eleget akar tenni.

Leopoldt György János úr szerénven ama kérést terjeszté elő: kegyeskedjék ő méltósága az ő öt kötetből álló mezei gazdasági munkájának kiadását Glogauban, Günther Friedrich Christian úr nyomdájában eszközölni s tanusítsa a kegyességet e munka dedikatiojának elfogadásával.

A szelid jó Promnicz gróf megmosolyogta a jámbor embert, jámbor óhajtásával együtt.

Baumann József kertész pedig nem kívánt egyebet, csupán annyit: ajándékozza meg őt a méltóságos gróf a nagy üvegház balról harmadik osztályában, a rózsaszakaszok negyedikének első sorában legelől levő egy bizonyos rózsatővel, mely nemcsak azért kedves előtte, mert a természetnek egy különös játéka, hanem azért is, mert ahhoz gyöngéd, kedves emlékek kötik.

Erre meg épen elnevette magát a gróf és nem igyekezett volna komolyságát visszanyerni, ha nem látta volna, hogy az elérzékenyult öreg Baumann koczkás kendőjét veszi elő barna, hosszú felöltőjéből és vele szemébe lopózó könyeket törölget.

A gróf nem habozott s a mint óhajták, írásban, okmányban kiadta nekik a jutalmazást, megerősíté családi pecsétjével, a két csillag között fekvő nyílvevesszővel; a szükséges tanuk aláírásai sem maradtak el s az okmányok be is jelenttettek. A gróf sajnálkozásának adott kifejezést a fölött, hogy leghűségesebb emberei kényszerítik őt ily nevetséges adományozások osztogatására.

Azok ellenben megnyugtatták őt, hogy ezek az adományok, korántsem oly csekélyek, mint a hogy azt a méltóságos gróf gondolná.

Talán volt is valami a dologban.

Leopoldt György János úr a hirnevet, a tudományos dicsőséget, az egész birodalmi elismerést, udvarok, tudós társaságok méltánylását remélte művének terjedése által, s halhatatlanságról álmodozott. Egy évtizedre 10.000 példány eladását számította tíz rajnai talléréjával.

A gróf ez oldalról megnyugodott, megigérvén, hogy a „Hasznos és tapasztalásra alapított bevezetést a mezei gazdaszatba“ című munkát el fogja olvasni s tanulmánya tárgyává teszi.

— És ön, Baumann, mire számít? a rózsató birtoka által talán ön is hirnévre és némi jövedelemre? Csekély hirnév az, s még csekélyebb jövedelem, mit egy rózsató adhat.

A gróf mosolygott, de még Baumann is.

— E rózsának már megvan a hírneve, méltóságos úr, hirnév, mely napról-napra nő s mindig szélesebb, nagyobb kört foglal, — és a jövedelme is megvan.

— De egyetlen rózsató mégis csak igen kevés.

— Szaporítani fogom — felelt Baumann, s alázatos titkolózással tette hozzá: — a magam számára.

— És akkor mi haszna van önnek belőle? Én azt hittem, ojtásokat fog róla elárúsítani.

— A világért sem — szörnyedt Baumann, — szaporítom igen. De eladni ojtásokat és nem is ojtáso-

kat, hanem . . . Én eladjak a sorai rózsatőből, nem, nem! teheti később utánam, a ki él, valamely maradékom, de én nem. Azok adhatnak el majd másodpéldányokat, de az eredetit azok sem. Hadd szaporodjék föl nálam előbb a példányok száma egypár százra . . . De ojtás, ojtás, mit ér az ojtás a sorai rózsának?

És Baumann fejét csóválta.

A gróf kérdő arcot vetett reá, s Baumann oly magyarázatát adta annak, hogy miért nem találja az ojtásokat a sorai rózsánál célravezetőeknek.

— Az ojtás fajt szaporít, de a sorai rózsza nem faj, hanem egyetlen töben központosult különösség; az ojtás nemesít, de a sorai rózsza nemesítéssel kiválik sajátosságából. — Az ojtások, a szaporítások nemei között a legrövidebb életűek s ha éppen az ojtásokról másod- ojtásokat akar venni valaki, rögtön kész az elfajzás. Hogy magamnak e rózsatő eredetiségét biztosítsam, azt csupán az anyatőről való egyik ágnak földbebujtatása, meggyökereztetése, s a másik ágnak belepárosítása által fogom eszközölhetni az önbeojtás által. A gyök is, az ág is ugyanaz, egy anyatőről valók, együtt élnek, együtt tenyésznek, együtt ugyanazon tőn alakulnak rózsatővé, ugyanegy nedven, vagy inkább véren. De e bujtásokat csupán magam számára fogom tartani.

A gróf elkaczagta magát:

— Ez mind szép, ez mind jól van. Elhiszem, látom, hogy különös előszeretettel viseltetik e rózsatőhöz, hanem arra vagyok kíváncsi, ha ön nem szándékozik arról nyert szaporításokat, még csak elfajzásnak kitett

ojtásokat sem eladni, ugyan mi haszna, mi jövedelme lehet e rózsatöböl? Miből nyerhet akkor csak némi csekélységet is?

— A virágaiból — felelt Baumann.

És hogy rózsatőjét oly kevésre becsülik, durczás gúnynyal, bántódva mormogta magában:

— Csekélységet? — Majd meglátjuk.

— A virágaiból akar ön jövedelmet? Nos, erre valóban mondhatam, hogy csekély jövedelmet fog adni. Hány virág teremhet azon a rózsatőn?

Baumann vállat rántva felelt:

— Most csak tizenöt-tizenhat, a bujtás miatt, a legjobb esetben mégis húsz. Az első bujtáson, mint két év előtt csináltam öt-hat. A tavalyi két bujtás is hozhat elmetszés után.

— Nos, hát mit akar ön csekély húsz-huszonöt virággal?

— Ha az idei bujtásaim is megerednek, esztendőre száz-százötven virágom lesz, azután gyorsabban megy. A reá jövő évben háromszáz, és így tovább, mindig tovább. Mig most csak Soraut láthatom el vele, a jövő évben Triebelt is, azután később Crossent, Cristianstadtot. Négy év mulva egész alsó Lausiczot, — hat év

mulva az egész választófejedelemséget. És ki tudja, nem terjed-e el hirneve még tovább, tovább . . . Oh! lesz abból nekem jövedelem!

— És azt hiszi ön, minden egyes virágszálának akad vevője?

— Azt hiszem-e? Meg vagyok róla győződve. Míg csak egy menyasszony lesz Lausiczbán, Saxoniában az Odertől az Elbáig, a cseh hegyektől a porosz határokig, addig az én rózsám mindenikének nemcsak lesz vevőjük, hanem versenyeznek érettük, árvereznek rájuk, sőt veszekednek miattuk; előre lefoglalják őket a másik évre. Nem egy házasságot halasztottak el már egy esztendővel csupán azért, hogy a menyasszony nászbokrétául soraui rózsát vihessen kebelén.

A gróf némi kétkedéssel, vegyes csodálkozással nézett Baumann úrra.

Leopoldt György János úr erősködött, hogy úgy van a dolog a mint elmondta s megjegyezte hozzá még azt is, hogy a soraui rózsa leszakítva két hétig megtartja természetes elevenységét.

Valóban Baumannnak sok ostromot kell kiállni, mert minden megrendelőnek eleget nem tehet. Mit csináljanak egyebet, mint várakoznak, s inkább elhalasztják a menyegzőt, hogysem az soraui rózsa nélkül történjék meg.

A gróf fejét csóválta ezen általa először hallott furcsaságon.

— És mit vár ön egy rózsa után? — kérdezte most már több kíváncsisággal, mint becsméréssel.

— Legkevesebbet egy aranyat, de volt már esetem, hogy száz tallért is ígérték s miután kizárólagos tulajdonom lett . . .

— Száz tallért? — kiáltott föl a gróf csodálkozva.

— No, az még nem sok! — felelt Baumann. — Száz tallér! Mi az a boldogság megvásárlásáért. Ha mindig ily olcsón lehetne megvenni.

— A boldogság megvásárlásáért? — kérde fölvilágosítást várva a gróf. — Csupán azért a boldogságért, hogy valaki a sorai rózsát keblére tűzhesse?

— Igen, — felelt Baumann, — mert annak a menyasszonynak, ki esküvőjén a sorai rózsát keblén viselte, csálhatatlanul boldog lesz egész házaselete.

— Ezt úgy hiszik az emberek; babonát csináltak maguknak.

— Nemcsak hiszik, méltóságos úr, hanem ez úgy van, csálhatatlan bizonyossággal úgy van . . .

— És ön is hiszi ezt édes jó öreg Baumann?

— Meg vagyok róla győződve, a tapasztalás is mutatja, a tapasztalás pedig csak erősíti a meggyőződéseket.

— Ugyan mit mondana ez esetre Luther Márton?

A jó öreg vallásos Baumann nem jött zavarba, mosolyogva felelt:

— Én azt hiszem, ő is engedett volna ennek az előítéletnek. — Ő is megvette volna a sorai rózsát Catharina Bóra számára s mint a többi és ezután következő vőlegények, elmondta volna: „Jusson eszedbe mindig a sorai rózsza és boldog leszesz.“ A sorai rózsát, a ter-

mészet játékát, egy hű és boldog házasság díszünnepélye hozta létre, a sorai rózsája a boldog házasság rózsája, ezüst menyegzőn született s arany menyegző virága volt. Illő, hogy a sorai rózsát kegyelet szentelje meg.

— Ah! tehát ily nevezetes rózsája ez a sorai rózsája?

— És szép és gyönyörű, nagyon gyönyörű! — felelt Baumann elragadtatással.

A gróf meghatva nézte az öreg elragadtatását; volt abban valami megindító.

— Az a gyönyörű, hónál fehérebb tisztaság, — folytatta rajongással az öreg Baumann. — azok a teljes formák, a leveleken azok a piros csöppek . . . mintha csak azt a csöppet látnám még, melyet lecsókolni sem mertem. Ah! a sorai rózsák bámulatra gerjesztők, s egyenlő, egyforma mind, mint a csillagok, egyik olyan, mint a másik.

— Ah! ez egészen különös! Valóban kíváncsi vagyok.

— Meghiszem, — szólt büszkén Baumann, — és méltóságod, ha lát, hinni fog. A ki a sorai rózsát látja, lehetetlen el nem hinnie a hozzá csatolt babonát, — hiszen már csak látása is boldogság.

— Tehát, édes Baumann, én óhajtanám, szeretném látni azt a rózsát.

— Szolgálatára állok méltóságodnak. Nézze meg méltóságod, de úgy nézze meg, úgy szemlélje, mint most már az én kizárólagos tulajdonomat.

— Bohó ember — felelt a gróf nevetve. — csak nem hiszi, hogy megmásítanám elhatározásomat.

II.

Pompás üvegházba vezette Promnicz grófot Baumann.

Az illattól üdült test és lélek, a szemet pedig megvesztegették, kápráztatták a színekben pompázó rózsák.

Egyszerre megállott a gróf bámulatában.

Baumann büszkén, boldogan, elégedetten összefonta mellén karjait, görnyedt teste fölegyenedett, fejét büszkén fölemelte. Ugy állott, mint egy hódító.

Ha elfogódott, megindult hangján nem mondta volna is meg, a grófnak egyszerre meg kellett látnia a sorai rózsát.

Minden virág eltörpült, elenyészett a sorai rózsa mellett, elveszett tündöklő, kihívó pompája mellett. A sorai rózsa bűvösen magához bilincselte a szemet, a szívet, az érzést.

A grófot még sohasem lepte így meg semmi. Ily szépséget még nem látott soha, ily tündéri bájról, kellemről fogalma sem volt. Egy meséből való virág volt az.

— Ah! hisz ez egy egész csoda! — kiáltott föl lelkesülve, — mintha csak vércsöppek ülnének azokon a leveleken.

Azután tüzzel odafordult Baumannhoz:

— Mondja meg nekem, mint hozta ön létre e csodafajt, mily párosítás, mily keresztelés, mily művészi mesterkedés eredménye ez, — mily cselfogást vitt véghez a természettel, mondja meg, és becsületemre mon-

dom, mesterségének titkát se el nem árulom, se föl nem használok soha.

Baumann mosolygott:

— Hasztalan is volna méltóságos uram. Minden megtörnék a kísérleteken, mert semmi mesterfogás nem tudna végbevinni, a mit csupán egy szerencsés véletlen hozott létre. Uram! E rózsza a természetnek a mily különös, épen úgy csak esetleges játéka. Ojtásai már értéket vesztő silány elfajzások lesznek, csupán az általam előadott módon fogok róla tökéletes példányokat szaporíthatni s csupán az anyatőről . . .

— De beszéljen hát, kíváncsivá tesz. Mily csoda hozta létre?

— Ön bohónak fog nevezni, méltóságos úr, ha azt mondom, hogy valamint az embereknek lelki, s az állatoknak némi részben eszméleti, úgy a növényeknek is kell lenni tenyészetükön fölül még némi öntudatos életüknek is. — Méltóságod mosolyog és én e piros csöppeket e rózsaleveleken mégis olybá tekintem, mint a gyermekben az anyajegyet, vagy egy átszálló családi jeleget, mely a gyermeknél az anya túlfinom képzelődésével, a rózsavirágnál a rózsató finom érzékenységevel áll kapcsolatban, mindkettőnél kiindulva abból, hogy azoknak az eseményt kell tartani, mely reájuk megrázkódató befolyást gyakorolt.

— Valóban, ön csakugyan nagy bohó!

— Tudtam, hogy ezt mondja méltóságod. Fejtse meg hát akkor méltóságod a sorau rózsza történetét, az eseményt, a mely létrehozta, melyet Leopoldt úr, ki

nagy természetbuvár, szintén megcsodált. Én hajlandó leszek elismerni, hogy az esetlegesség minden külhatáson kívül áll, de fejtse meg akkor méltóságod, mily más kiindulási pontokból támadhatott s ha nem fejtené meg, legyen hajlandó következtetéseket vonni az én kiindulási pontjaimból, magából a történetből.

— A rózsának tehát története van?

— Igen, az esemény, mely alatt fogamzott . . .

— És való esemény az, nemcsak valami képzelet szüleménye?

Baumann némi nehezteléssel felelt:

— Ott voltam magam is, méltóságos úr, épen ott, a hol most méltóságod áll. Csakhogy az akkori pillanatok s a mostaniak között az a különbség, hogy a hol most én állok, egy nő állott, s ez a csodabájú rózsátó akkor tiszta hófehér rózsákat nevelt, oly kifogástalan fehéréket, mint a hólapda.

Baumann mosolygott, de szemei megteltek könnyel.

— Boldogult nőm — beszélte meghatott hangon az öreg Baumann — Friederika Augusta, ki Crossenből való s Beilwicz báró Lindenhorst nevű erdőmesterének leánya volt, negyvenkét éves korában, ezelőtt harminczegy esztendővel, az év ama szakában, midőn a rózsák legelső himbói nyilni kezdenek, egy bizonyos napon így szólott hozzám „József, tudod-e mily nap van ma?“ „Igen, tudom, — feleltem én, — ezelőtt huszonöt évvel voltam oly boldog, hogy szived megnyerését, a jegygyűrűvel zálogoltam le.“ Friederika karjaimba om-

lott s megcsókolt, és engem oly boldoggá tett e csók, mint azelőtt huszonöt évvel. „József, tudod-e — mondta jókedvűen. — hogy nekem végtelen boldogságot nyújtana, ha ezüst menyegzőnket megtartanók.“ „Én csak örülök azon, Friederika, ha az neked boldogságot okoz.“ — „Fogsz-e akkor nekem oly bokrétát kötni, mint kerészlegénykorodban kötöttél?“ „Szebbet, Friedrika; mert most sokkal szebb virágok vannak kezelésem alatt.“ „Én nem kívánok szebbet. — felelt boldog sóhajjal Friederika. — csupán azt óhajtanám, vajha oly szép fehér rózsza is lenne a bokrétában, mint akkor volt.“ „Oh, Friedrika, ha csak ez kell neked, úgy én sokkal pontosabban teljesíthetem óhajtásodat, mint vélnéd, megtehetem még azt az örömet is, hogy épen arról a rózsatőről metszhetem neked a virágot, a melyikről ezelőtt huszonöt évvel tűztem bokrétába.“ „Hogyan, József! — szólt nagyot bámulva jó feleségem, — te emlékeznél még arra a rózsatőre?“ „Hogyne emlékezném, — feleltem én megindulva, — hiszen neked, a te nászbokrétádba vittem róla a virágot, nem maradt-e az kedves előttem, nem láttam-e azóta mindennap, s nem mosolyogtam-e rá mindannyiszor: ez volt az.“ — Friederika elérzékenyült, e szavaim mélyen meghatották, keblemre borult és sírt. . . . és sírt, és nevetett, és hogy nevetett! úgy, hogy olvadt és fájt tőle a szívem, de nagyon boldog voltam.

Ez elbeszélés gyöngédsége Promnicz grófot is megnyerte.

— Így szóltam Friederikához, — folytatta Bau-

mann: — Jöjj velem az üvegházba, győződjél meg, hogy meg tudom mutatni. El sem lehet téveszteni, mert annál szebb, tisztább fehér rózsza nincsen. Jó! felelt Friederika . . . az ünnepély reggelén, midőn ezüst menyegzőnkre Crossenből és helyből meghívjuk a rokonokat, vendégeket, föl fogok öltözni nászruhámba, fehérbe, mint akkor, elmegyek veled József, oda, ott . . . ott tüzzük keblemre a virágot, irántam érzett szereteted hű emlékezésének legméltóbb helyén: épen a rózsatőnél.

Promnicz gróf gyönyörködött az aggkor e naivságain.

— Úgy történt, — folytatta Baumann. — Reggel elfogódott szívvel megjelentünk ottan, mint csak két ifjú szerelmes. Ez volt az! — szólt gyorsan, megelőzve engemet, élénk örömmel egy rózsatőre mutatva Friederika. Igen! ez volt az! — feleltem én, nagy kedvteliséssel nézve őt. Megöleltem, szívemhez szorítottam őt, s Friederika egyszerre élénken s fájdalmasan fölsikoltott. — Mi volt az! — kértem, nem annyira rettenve, mint csodálkozva. Az volt az egész: Midőn megöleltem Friederikát, már akkor ő mohó asszonyi kapzsisággal a rózsatő felé nyúlt, s a rózsza tövise megszurta kezét ölelésem hebehurgyasága miatt. Előbb megcsókoltam megsebzett ujjait, azután a rózsatőhöz fordultam, és a rózsán, melyet Friederika leszakítani akart, egy piros vércsöppet láttam csillogni, mint a harmatot; nem mertem letörlni, még csak lecsókolni sem és másokat akartam metszeni. Friederika ekkor határozottan azt mondta, hogy épen csak azt a rózsát kívánja, s bár sebzett ujjából még folyvást csör-

gedezett a piros vér, kivette kezemből az ollót, újja sebeit csak hagyta vérzeni a rózsatóre és a rózsát lemet-szette . . . A mint oda néztem, — óh ég! teremő Isten; mit láttam én . . .

— Nos mit látott? — kérdezte élenken a gróf.

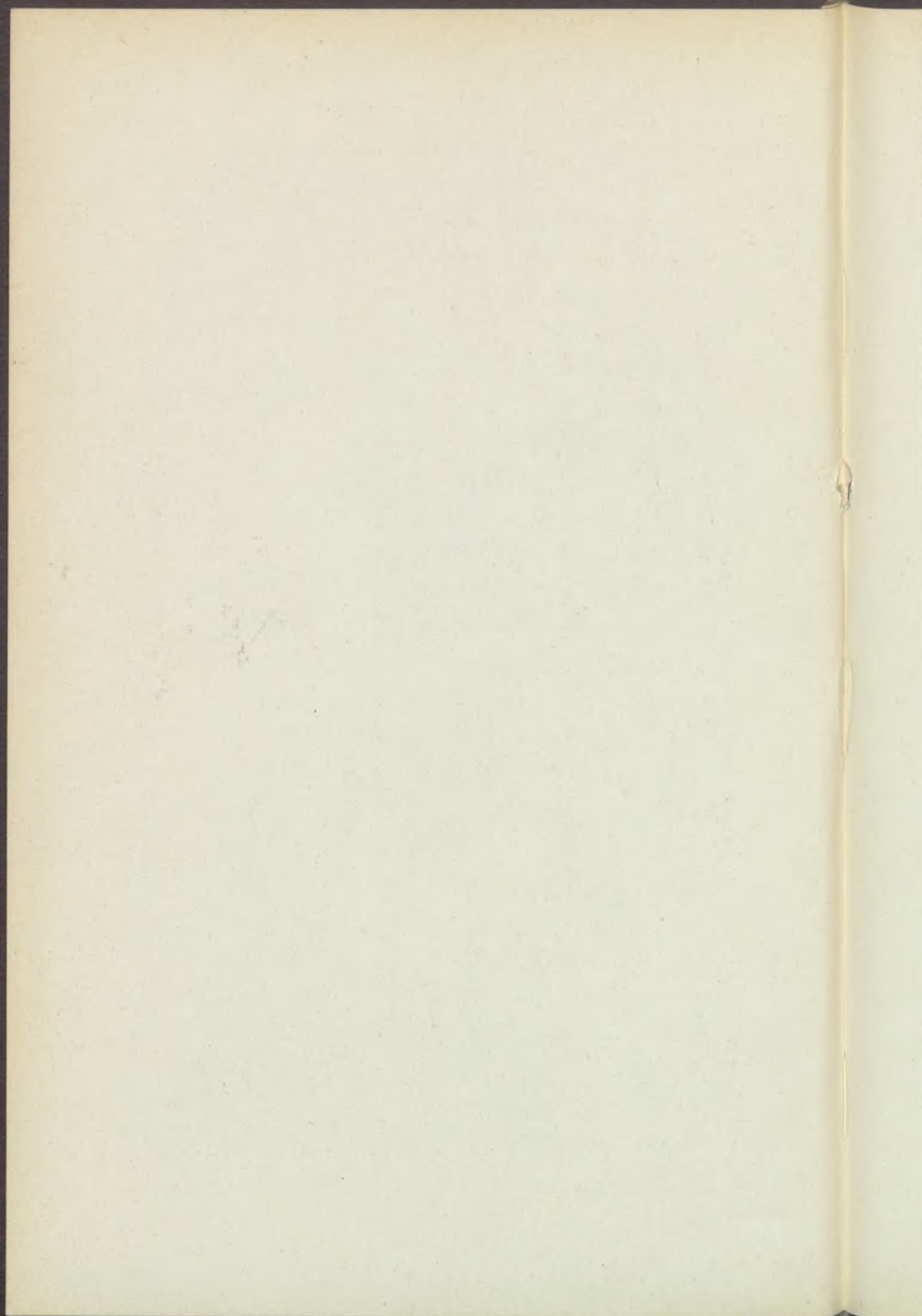
— Rémület volt az, s mégsem ijedtem meg . . . rém, s futottam volna, de felé inkább, mint tőle. Ébren voltam, s mégis álomszerűn történt velem . . . Oly köd-káprázatos volt a légkör . . . a nap pedig erősen sütött a fényes üvegtáblákon át . . . mégis oly rejtélyes, phantastikus bűvölés történt közelemben . . . tündériesség, méltóságos gróf. Friederika ifjan, szépen, virító tizen-hét évével állott előttem, mint azelőtt huszonöt évvel

— Csak káprázat volt az, csak élénk emlékezésének, elmélyedt gondolatainak szüleménye.

Baumann nem hagyta magát megzavartatni, édes merengéssel folytatta:

— Ha nem mosolygott volna, ha nem hívott volna szeretettel keblére, ébrenlétem öntudatosságában, talán mint valami boszorkányságtól megrémültem volna. A rózsza a piros csöppel ott volt kebelén. Csak lassan, lassan oszlott könyes szemeim előtt a varázslat, de szívemben mindig megmaradtak azok a vonások, valahányszor hirtelen pillantottam reá, ezután is mindig láttam Friederika arczán ugyanazokat. Megmondtam ezt Friederikának is, ő a szerelet bókjául vette, jóízűn nevetett s kívánta, hogy e hatás nálam örökös legyen. Talán még boldogabbak voltunk, mint azelőtt huszonöt évvel. Boldogságunkban imát bocsátottunk ott az egek

urához, hogy engedje e boldogságot még soká tartani. Friederika határt szabott imájában, ő a mindennek teremtetőjétől az arany menyegző megérését kérte, — oh, hogy azt megérem, — fohászkodott buzgóan, — add azt valamely csoda, jel, vagy álom által tudtomra, édes Istenem!

— A rózsatőhöz való ragaszkodása kezd előttem értelmet nyerni, — szólta a gróf meghatoitan.

— Hát még, hát még! Képzelve méltóságod bámulatomat, hogy úgy mondjam titkos borzadással telt örömet, midőn ezüst menyegzőm után tíz nappal rózsatőmet, éppen oly hirtelen s véletlenül, mint az már többekkel történt, megpillantottam. Mit láttam! melyek azóta nyíltak, melyek még akkor csak parányi bimbók valának, kinyilva öt fehér rózsát piros pettyekkel, mint ha mindeniken egy-egy vércsöpp ült volna. Érintettem a pettyeket, nedves ujjal törölgettem; letörölhetlenek voltak, valóságos eredeti természeti szín volt az, nem festmény rajtuk. Elfogódtam nagyon, de boldog is voltam, mert a kegyes ég válaszának vettem nőm fohászaira, forró imáira, s azonnal örömmel vittem a hirt neki. És a rózsá ezután is, a másik évben is, a harmadik évben is folyvást mindig ily virágokat hozott.

— Igazán különös, . . . — rebegte a gróf bámulattal telve.

— A természet szeszélyes játékot űzött, s én emberi gyarlósággal évekig mindig boldogan tervezgettem, — hogy ebből fogok vinni nászvirágot Friederikának az aranymenyegzőre is.

— És? . . . — kérdezte élénk érdekléssel a nemes Promnicz gróf.

Baumann boldog mosolylyal felelt:

— És Friederikának nászvirága a sorai rózsája volt arany menyegzőjén is.

— Nagyon derék! — szólt a gróf őszinte örömrészvétellel — és édes Baumann, mondja csak, és látta ön akkor is amaz ifjú vonásokat?

— Láttam, méltóságos uram! — felelt boldog emlékezéssel Baumann.

— Ha látta, úgy hát csakugyan elhiszem, hogy a sorai rózsája a boldogság virága, a boldog házasság virága, s nem csodálom, hogy annyi menyasszonynak repes a szíve utána. De csodálom azt nagyon, hogy oly hosszú idő óta, gondolom, a mint mondá, harmincz, harminczegy év óta nem igyekezett ön hamarabb e rózsától ifjú példányokat nyerve.

Baumann kegyelettel válaszolt.

— Méltóságos uram! Nőm életében úgy tiszteltem e rózsát, hogy érinteni sem mertem e szándékkal, féltettem, őriztem, óvtam. Azt hittem, már bocsássa meg méltóságod e babonát, — de mivel úgy volt, miért titkoljam, — azt hittem, hogy e rózsája és nőm élete úgy össze van forrva, hogy nőm halálát idézné elő e rózsától kiveszése. Később, a csapás után, hogy szaporíthassam, sok gond, sok figyelem kellett ahhoz, hogy a kellő eljárási módot megtaláljam. Évekbe került még az is, hogy a bujtásra alkalmas első ágat tökéleppé s a kívánalmaknak megfelelővé idomítsam. Azután ismét évek, míg a

különösség megőrzésére a kellő módot eltaláltam. Ámde ez évek lefolyta alatt a sorau rózsza csodálatos története közbeszéddé vált, arany menyegzőm után pedig épen valószínű csodává nőtt, s a nélkül, hogy furfangos csellel a világ előítéleteit magam idéztem volna elő, Sorau és Triebel vidékéről egyszerre csak kezdettek járni hozzám nászvirágul kérni a sorau rózsát, sőt most már távolabbról is kérő, rimánkodó megrendelésekkel, szép díjakkal halmozni el a sorau rózsáért, mint elmaradhatlan nászvirágért. — Semmi rossz nincs e babonában; kellemes előítéletével erősíti a boldogság hitét, s a ki hisz magában s társában, csakugyan boldog lehet, s a mellett mily gyönyörű, mily elragadó szépségű virág ez a sorau rózsza.

— Valóban meglepően gyönyörű. — erősítette Promnicz gróf, a gyönyörködéssel betelni nem bírva, — annyira megnyerő, hogy megengedjen édes Baumann, de én számítok öntől egy tökéletes bujtási példányra.

— Az nem lehet, méltóságos úr! Megengedjen, de az nem lehet! . . . Ne feledje, hogy e rózsza kizárólagos tulajdonom.

— Igaz! Igaza van önnek, édes Baumann! — szólt a gróf minden neheztelés nélkül.

III.

A nagy Németországban száz meg száz szép leány viseli a Gritti nevet, de mivel nekünk magyaroknak a Gritti név nem éppen a legkellemesebb hangzásu, — a Brigitta és Margaretha, melyek mindkettejének kicsi-

nyitője az előbbi név, meg visszatetsző, s inkább vén aszszonyoknak való; — a soraui legszebb leányt inkább megilleti a becéző Gretchen név, a hogy nyájas nagyapja, az öreg Baumann nevezgette.

Sorauban a legszebb leány, Baumann Gretchen, darab idő óta alig volt látható. — Scheinlicz ispán hiába sóhajtozott a nagy kerti lak és a vadászsudvar közötti sétányon, hiába látogatta Brummhold erdőmes-teréket, se jövet, se menet nem láthatta már vagy két hét óta az eszményképet, a kiért az ekék melletti barangolásaiban még dichternek és sängernek is fölesapott, Leopoldt György János ur nagy gyönyörűségére, ki minden komolysága mellett igen szerette a humorisztikus dolgokat.

Hogyha a jószágigazgató ur elnézte is az ispán szívének érzékeny keserveit, mindazáltal még ez nem nyújtott elég vigasztalást, mert mégis csak meg volt fosztva az ideál láthatásától.

Hogy a szép Gretchent még csak a városba, a kastély-kertbe, a nagy templomba, vagy a kőfalon kívüli berekbe, hova vasárnaponkint örömet gyűl össze a fiatalság, nem láthatta elsétálni, mindenesetre azért csodálkozott jobban, mint más, mert neki volt legfeltűnőbb. Őt bántotta legjobban az a csupán félelmes sejtelemmel magyarázható titok, hogy a szép Gretchen fontos és reá nézve éppen talán kellemetlen kimenetelű foglalkozásokkal tölti idejét.

A szép leány rejtőzésén annyival inkább csodálkozott, mert Sorau nagy ünnepélyességekre készült, me-

lyek az egész várost elfoglalták, s melyeknek kedvéért a gróf hegyet, völgyet s minden előtt mozgósított. Csofátalos, hogy egy szép leányt még csak a kíváncsiság sem hozott ki szobácskájából. Scheinlicz ispán érzékeny volt és szerelmes, talán éppen boldogtalan, és éppen azért annál jobban bosszankodott, s mint a hogy ezt a sértett szerelmesek szokták, dühös volt az egész világra.

A szép Gretchen otthon üldögélt kis szobácskájában, a kertre nyíló ablaknál, a kanári madár kalitkája alatt és varrt szorgalmasan. Pirulásairól, s szemérmes mosolyairól, melyekkel tűzéseit kísérte, lehetetlen lett volna nem következtetni, hogy a szorgalmasan folytatott munka nem valami közönséges szükség kívánalma, hanem úgy maga a foglalkozás, mint ágyra, asztalra, székekre felhalmozott vászonkészlet menyasszonyi előkészületekhez tartozik.

Scheinlicz ispán búbanatosán ment végig az utcákon a zöld galyakkal megrakott 24 szekér mellett és csak úgy botorkált a város felső kapuján be, egész a tanácsház terére, éppen a várkastélyhoz vezető út kezdetén készülő diadalívhez. — lesütött fejével elfelejtett még a polgármester úrnak is köszönni, s rá sem hallgatott a torkaszakadtából kiáltozó syndicus úrra, a ki azt közölte harsány kiabálásával, hogy mikor lőnek először.

Annál vigabban, annál kedélyesebben toppant be az öreg Baumann szép unokájához, s két tenyerébe kapva annak szép fejecskéjét, el sem ereszté addig, míg pirosnál-pirosabbra nem csókolta.

— Készen van! minden készen van!

— És mind, valamennyi? Mind a négy?

— Mind az öt! ... Egy a felső kapunál, Crossen felől, egy az alsónál, egy a christianstadti határon, egy a tanácsház előtt, s az ötödik a várkastélyi út belső végén. Most már jöhet.

S az öreg Baumann a bevégezést még azzal is jelezte, hogy mintegy fáradozása könnyítéseül, nagyot fújva, kopasz homlokát törülgette.

— Hú! Megvan! és pompásan megvan! meg lehet nézni! a fenyőgallyak oly élénk zöldek, mint egy mező, mintha csak onnan nőttek volna ki, s az ivenk tele virágkoszorúkkal. A korona, a fölség czimere, s a fölség nevének előbetűi mind a leggyönyörűbb georginákból, dahlia-kból vannak kirakva. A megfelelő színválaszték összeállítása kifog a legügyesebb mozaikon. Nos? Nem örülsz?

— Én kedves nagyatyám örömén örülök legjobban.

— Hogy ne örülnék, midőn ma olyan nagy napom van, midőn ma minden öröm összejött számomra. A rózsza külön rekesztéke két oldalról sárga sodronnyal, elől a legfinomabb üveggel, készen van a mester-nél. Kétszáz tallérba került, de mégis készen van s pár nap múlva az üvegházban föl lesz állítva, a méltóságos

gróf kegyes engedelmeiből, éppen azon a helyen, a hol a rózsza mindig állt s állni fog ezután is. Biztos és kellemes helye lesz. Hallod Gretchen! a rózsáknak külön, kitünő, biztos helye lesz, mint valami fejedelemnek a többi között. A terecske is az enyém az üvegházban, melyen a kalit állni fog. Hallod Gretchen! tulajdonom! a gróf beletette az okmány végére ezt az adományt is. Örülj, Gretchen.

— Oh, én nagyon örülök kedves nagyatyám!

— Hát még hogy ne örülnék, Gretchen, ha látom, hogy munkád folyik, halad, ha tudom, érzem, meggyőződöm arról minden pillanatban, hogy az annyira óhajtott percz közeledik, már nincs messze, pár hét, pár nap, és nemsokára azt mondom: holnap. — Gretchen!?

— Mit parancsolsz?

— Örülsz, úgy-e, ennek, Gretchen?

— Igen nagyatyám, mert az oly boldoggá tesz téged.

— De még sem örülsz annak úgy mint én?

— Miről véli azt nagyatyám?

— Sokszor gondolkozni látlak és néha hallom sóhajtasodat is.

— Oh, kedves nagyatyám, ily esetben, az élet ilyen fordulópontján még sírtak is már . . .

— Igen! Elismerem, hogy helyén van az elfogódás. Ámde Meidling jó ember, úgyszólván én neveltem őt, az igaz, szegény, de jó, nagyon jó ember. Hiszem, hogy csálhatatlanul boldog fogsz lenni. Hogyne, a sorai rózsza is ott lesz kebleden, jó nagyanyád virága boldog-

ságot fog hozni számodra. Nem volt-e boldog szegény jó emlékü édes anyád, s nem tette-e boldoggá jó atyádat mindig míg éltek?

— Igen jó nagyatyám!

— De te ismét sóhajtottál, Gretchen? Szólj, beszélj, ha Gottfried ellen nincs kifogásod, mi bánthat akkor? Másba nem vagy szerelmes, kis bohó, vallásosan vagy nevelve, a jó öreg superintendens is mindig azt mondja: „Szerencsés ember ön, Baumann, az ön unokája valódi mintaképe a női szendeségnek, áhítattal csüng beszélőimben, s tekintete nem csapong úgy szanaszét, mint a mai hiábavaló világ többi leányaié. — Ugy van, a te szívecskéd nem röpkedett a fiatalok után soha, Gottfriedet választottam, s jóvá hagytad és remélem, hiszem, a nélkül, hogy szíveden kényszerűséget tettél volna.

— A nélkül! . . .

— Kis Gretchenem! el is várom tőled, hogy ezt a nagyapának híven, őszintén mondjad. Nem tudsz mást, a kihez szíved jobban vonzana, mint Gottfriedhez?

— Nem! Gottfriedet még legjobban ismerem, együtt nőttünk. Nője leszek, megnyugszom benne. Az ifjak mind egyenlők előttem. Mi különbség van azok között? Nekem mindegy. — Én nem látok, nem érzek köztük különböztetést. Szerelemről hallottam beszélni, olvastam, s én nem tudom, mi az. — Az ifjak valamennyie között, kik előttem mind egyformák, ő azért kitünőbb, mert nagyatyám választottja.

— Nagyon jól van! Most már hát így elmondhatok valamit.

— Mit?

— A mit hallottam. Tudniillik, hogy Scheinlicz ispán . . .

Gretchen megütközéssel vágott közbe:

— És mit akar Scheinlicz ispán?

— És te nem tudod?

— Nem tudom!

— No az derék! Ő szerelmes beléd.

— Belém? — kérdezte Gretchen, s hangjában több megbántódás volt, mint meglepetés, vagy elismerés.

— Derék, dicső! — kiáltott az öreg Baumann, nagyon kedvemre van, hogy nem örülsz, nem kapsz azon, hogy Scheinlicz utánad érzeleg . . . Ebből azt következtetem, hogy ő ugyan Meidling Gottfriedet nem zavarja ki fejedből.

— Eszem ágában sem volt soha! Meidling és Scheinlicz nekem ugyan mindegy, mindkettőről hiszem, hogy becsületes emberek, de Scheinlicz oly komor, oly unalmas, Meidling kedélye inkább megnyerő. Scheinlicz versel és dalol egész az unalomig.

— És a mellett, — vágott közbe az öreg legnyomósabb indokával, Scheinlicz nemhogy a kertészethez értene, de még ojtani sem tud, és Meidling érti még az ojtás-modoromat is. Elhiszem, hogy Scheinlicz becsületes ifju ember, de végtére is mit akarna veled, hogy tarthatna igényt a te kezedre olyan ember, a ki ojtani sem tud.

— És a ki oly égbekiáltó keservesen dalol, tette hozzá vidor kacagással Gretchen.

E feleletre az öreg Baumann ismét tenyerei közé kapta szép unokája fejecskéjét és szórta orcácskájára, homlokára, pazarul csókjait, és szórt volna ismét szívat, ha e közben véletlenül odakivül egy irtózatot nem dördül valami, ami még az ablak üvegeit is meg-rázkódtatta.

— A királyné jó! — kiáltotta el egyszerre magát Baumann, s majdnem hajadon fővel szaladt ki az ajtón.

Megint dördült másodszor.

— A sagani lejtőn jó fölfelé, s nemsoká a Neisse-hoz ér... Ime harmadikat lönek... Valóban nagy dicsőség, nagy tisztelet Soraunak. — végzetlen dicsőség és boldogság Promnicz grófnak, ki őt Glogauból fejedelmi városába utaztában várkastélyában elfogadhatja. — Ime, érkezik! Hallod ezt! Halljátok ezt: a királyné érkezik Sorauba, Sorauba, hol talán világeletében nem volt még soha királyné. Ah! Mily nap ez a mai! Gretchen! Oh Gretchen, hány ember van, ki királynét nem látott soha! És te látni fogsz, és én látni fogok. No Gretchen! Nem mondhatom-e, hogy sok, sok örömem van egy napon: a rózsá, a rózsá kalitkájá, a te menyasszonyágod, Meidling és Scheinlicz dalolhat, és a királyné jó, a királyné érkezik... Öltözzél! Azaz föl vagy öltözve, de mindazáltal szedd rendbe magadat, és azután jöjj, azaz ne jöjj, te csak menj az üvegházba. Az ünnepély úgy van rendezve, hogy Promnicz gróf a királynét a kastélyban fogadván, szerencsés lesz ő felségét a kerten, az üvegházon végig vezethetni, mintegy azért, hogy városkánk szépségeit a rövid idő alatt is,

melyet ő felsége itt töltend, bemutathassa. Menj! menj!
 én is megyek, de én az ó kapuhoz, te pedig az üveg-
 házba . . . és ott várj reám . . . és ott . . .

Egyszerre megdördültek a várkastély valamennyi

mozsarai, s mintha mindannyinak golyóját az öreg
 Baumann képviselte volna, kirepült az ajtón, Gretchen
 pedig szép csendesen, szemérmesen gondolván, hogy
 ideje is van addig, míg a királyné a tanácsház előtt a
 várkastély avenuején az üdvözlő beszédek meghall-
 gatja — nyugodt léptekkel haladt az üvegház felé. Mivel
 most mindenki a disztérre, a királyné lakására sietett,
 a kert utai üresek, elhagyottak voltak.

Mégis akadt egy nagy terebélyes hársfa, — melynek oldalához dölve egy ember állt, a ki nem sietett a királyné bámulására, a ki mást inkább vágyott látni, a ki félénk, halk hangon köszönt, midőn a leányka elment előtte:

— Jó reggelt, Gretchen kisasszony.

Nyájasan fogadta a köszönést és figyelmeztette Scheinliczt, hogy ebben a pillanatban illő volna a jószágigazgató ur kíséretéhez csatlakoznia . . . Ha más mondta volna, Scheinlicz talán neheztelt volna érte, így örült e figyelmes tanácson s engedelmeskedett.

Gretchen az üvegház kapujánál várta a királyné érkezését, hol hat magas lépcső, jobbról-balról szobrok között, nagy terjedelmes üvegajtó vezet az üvegháznak ez alkalomra beszönyegezett disztermébe, hol a fehérbe öltözött koszorús kis leányok sora várakozott.

Mindenkit megelőzve, még a királyné érkezését is jó öt percczel az öreg Baumann volt az első az üvegházban. Ünnepies sorrendben állította a kertész-segédet, s ott várta az üvegház diszcsarnokának közepén levett főveggel, reszkető szívvel, izgatott kebellet a legmagasabb vendéget, a legkecsesebb fejedelmi urnót.

Baumannak e nagyszerű pillanatokban nagy, igen nagy volt büszkesége, nagyobbak érezte magát egy koszorúzott hösnél, minden büszkesége, boldogsága összpontosult abban, hogy a királyné látni fogja rózsáját, nemcsak látni, hanem meg fogja bámulni s kénytelen lesz elismerni, hogy olyan tündéri szépséget még ő sem látott életében.

A sorau rózsát azért is ez alkalomra bujtványgyermekével együtt kihelyezte a virág-díszterem kellő közepére, egy ékes állványra, melyet ez alkalomra egy zöld dombbá alakított . . .

Ez a rózsza is királyné, ennek is legyen kitünő, méltó helye, hadd fogadja megillető uralkodói méltósággal trónuson és pompában a másik királynét.

Kivül az árként hömpölyögve közeledő zúgás jelezte a királyné közeledését. A zaj elért, hozzáverődött az üvegház koszorús bejáratához.

Egyszerre tiszteletteljes mély csend állott be.

A királyné belépett az üvegházba.

Az öreg Baumann megszámlálhatta szívdobbanásait, érütéseit, minden nesz a visszafojtott lélegzetek, s a selyemruhák suhogása volt.

Mint áldozár, az oltár legalsó lépcsőinél áhitattal meghajolva, eltelve magasztos érzelemmel fölpillantani is alig merészelt.

A királyné jött, haladt, vidoran, de elég közömbösen haladt el a virágok közt, mert látott ezeknél szebb, sokkal szebb virágokat már eleget.

Egyszerre azonban véletlenül, egész váratlanul, kíséretének szintugy, mint magának nagy meglepetésére megállott, meghökkent.

A sorau rózsát látta meg.

Sokan kérdőleg néztek egymásra, csupán Promnicz gróf mosolygott.

E pillanat neki is hizelgett.

A királyné nem birt szólni, csak nézett, bámult,

gyönyörködött; míg végre elragadtatása egy élénk „ah“-ban, egy ragyogó mosolyban, még ragyogóbb szenttűzben tört magának utat.

Az alattvalók megilletődve álltak körülötte.

Baumann szíve elszorult, mintha sejtette volna, hogy a királyné a meglepetés szünete után a rózsáról fog szólni.

— Ah! Promnicz gróf! — szólt a királyné, — ön túlsz a meglepetések minden mesterén, ily remeket álmodni se mertem volna soha . . . Alig ragadott el valami így életemben . . .

Szegény Baumann, a magas tetszés e nyilvánítására megrendült. Míg azelőtt boldogsága volt, az volt eleme, gyönyöre, ha rózsája meglepetést okozott, ha megdicsérték, magasztalták; most félfő, reszkető sejtellemmel elrémült.

A királyné is, a kíséret is most Promnicz gróf szavait várta . . . Hiszen a királynénak nem szólni, nem mondani, csak sejtetni kell valamit, s az alattvalónak azt meg kell érteni. — A királyné azt mondja valamire „ez meglepett engem“, az elég, az annyi mint: ez nekem megtetszett. S mindenki hitte is azt, hogy elég az ahhoz, mikép Promnicz gróf azt mondja reá:

— Ha tetszik fölségednek, királyi asszonyom, életem legszerencsésebb, legboldogabb pillanatának nevezhetem ezt a percet, midőn meghajolva tisztelettel kérem, kegyeskedjék ezt a fölséged magasságához mérve csekélységet jobbágyi hódolatom zálogául elfogadni.

De Promnicz gróf látható zavarba jött, s e zavar-

ból alig bírva bontakozni, nem vidoran, könnyeden, hanem őszinte elszomorodással, bánatos hangon szólt.

Nem is tudott fölpillantani, míg beszélt.

— Fölséges asszonyom! nem az alattvalók, de a halandók legboldogtalanabbika vagyok, hogy e rózsát

tulajdonomnak nem nevezhetem, s nem tehetem fölséged lábaihoz. — E rózsza Baumann József kertész kizárólagos tulajdona, a kiről azt hiszem, nem kevésbé hű alattvalója fölségednek, mint én vagyok, s habár úgyszólván élete van összeforrva e rózsatővel . . .

Promnicz gróf nem bírta tovább folytatni, épen akkor látott Baumann József szeméből két nehéz könnycseppet lepotytyanni.

Minden további beszéd helyett így végezte:

— Ott van ő!

A királyné szeretetreméltó mosolylyal nézett a megmutatott ember felé.

A királyné azt hitte, hogy e mosoly elég, még pár szót szolt a mögötte haladó kíséret legelőkelőbb férfiahoz, azzal, miután úgy is sok időt, majd öt perczet töltött itten, tovább ment és a kíséret utána.

Baumann lélegzetet mert venni, s épen készülöben volt, hogy kezeit egy hálafohászra kulcsolja össze, mikor egy fényes, aranyos egyenruhájú urat látott megállni maga előtt.

A királyné melletti királyi segéd Zwonkowszky ezredes volt, a ki odalépett Baumannhoz.

— Ön Baumann kertész?

— Igen kegyelmes uram.

— Előrebocsátom, hogy a királynő nem tud arról semmit, a miről önnel beszélni akarok. Én meglepetést, akarok tenni ő felségének. Mondja meg, mi árért adja ön nekem rózsáját? Lengyel aranyakkal fogom önt kifizetni.

Baumann nem mert szólni, meghunyászkodott, reszketett, kínpadon állott.

— Nos? szóljon, beszéljen?

A szegény öreg Baumann fuldokolt, nyögött, keble zihált, kezeit tördelte, s majd leroskadt a pár merész szó alatt:

— Nem adhatom el, kegyelmes uram.

— Mit mondott ön? . . . Nem adja el! . . . A királynénak? . . .

Baumann kínosan nyöszörögte:

— Nem adhatom el . . . Isten látja lelkemet . . .

— Ha ön nem érti az aranyakat, német pénzben beszélek önnel. Ezer tallért adok önnek e rózsacsoportozatért.

— Bocsásson meg excellentiád, — nyögte fájdalmasan Baumann, — nem az áron ütődöm meg . . . de . . . de nem tehetem, nem adhatom el.

Zwonkowszky igen megütközött s zordonan kérdé.

— Miért? . . . Egy királynével szemben mi oka lehet önnek erre?

— Mert meghalnék, kegyelmes úr, — felelt siralmasan, — meghalnék, ha válnom kellene tőlük. Szegény megboldogult nőm vére nevelte nekem e virágokat. Valamennyi piros csöppet lát kegyelmességed e rózsákon, mind, mind az ő piros csepp véréből eredt természet-játékot jelölik. Semmi árért nem adhatom.

Zwonkowszky ily okokat sem vélt megállhatóknak egy királyné tetszésével szemben.

— Különös ember! Adjon tehát egyet a példányok közül, csupán egyet, s ám válaszsza maga. Ez csak elég szerény kívánság tőlem.

— Nem adhatok, kegyelmes ur! Nem! Mert e rózsatő szabadalmazott kiváltságos tulajdonom, s ha másnak is lenne birtokában ily rózsatő, mindjárt elveszne minden értéke, minden érdeme.

Zwonkowszky arcza lángra gyúlt.

— Ez ember tetszik nekem! — szólt gúnyos kacagással. — Kell egy kis merészséggel birni, a királynétől ilyesmit megtagadni. Valóban ritka német.

Ezzel ugyanazon a gúnyos hangon folytatta:

— De egy rózsavirágot, édes barátocskám, e tövek valamelyikéről csak fog ön adni a királynénak.

Baumann kétségbeesve csapta össze kezeit:

— Teremtő Istenem! Mit kíván tőlem excellenciád? Azt sem adhatok . . . Valóban szerencsétlen vagyok, de a nagy isten tudja, hogy nem adhatok. E rózsavirágok már mind le vannak foglalva, mind meg vannak véve, ki vannak fizetve — menyasszonyok számára. Gondolja excellenciád, menyasszonyok számára. Ah! ha értené, ha tudná excellenciád, mi az a sorauí rózsza . . . és épen a menyasszonynak mi az . . .

— Bravó! mindig jobb, mindig remekebb, — folytatta a kínzást Zwonkowszky ezredes. — Ime, a derék ember még egy szál virágot is megtagad a királynétől. Mondja csak, jó barátom, hát még annyi illemnek sem ad helyet, hogy valamely falusi talpas nymphát mellőzzön fejedelemasszonyáért, ki egyszersmind Lengyelország királynéja. Köszönje, hogy nem lengyel ön.

A kínpadra állított jámbor Baumann az egyetlen, becsülésreméltó német pedanteriával, a becsületesség pedanteriájával felelt:

— De mikor, kegyelmes uram, nem csalthatok meg senkit, még a királyné kedvéért sem, s a mint mondom, bármelyiknek boldogságát kockáztatnám.

— Nem kötelessége volna-e a királynőért, ha éppen tulajdon leánya volna is az?

— Igenis . . . éppen az is köztük van, unokám, kedves kis Gretchenem, éppen ő neki kellene sorauí rózsza nélkül maradnia. Az utolsót éppen az ő menyegzőjére tartogattam.

Zwonkowszky fejét csóválta, s minden áron ki akart fogni a megátalkodotton.

— A rózsák nem virítanak-e ismét a jövő idényben? Halaszsa el unokája menyegzőjét a jövő évre! A felség kedvéért!

— Ah, excellenciás úr! kívánja-e tőlem ezt? Nem látja, mily öreg ember vagyok? Rég elhagytam én már a hetven évet. Nem tudok, — nem merek bizni, ha megérem-e a jövő tavaszt. Ily fiatal, szép, fényes pályáju urak nem számítják az előttük nyíló éveket, de ily szegény aggastyán a hátralevő órákat is számba veszi.

Zwonkowszky kiadta utolsó kártyáját, s az öreg Baumann volt az első ellenség, ki előtt meghátrált.

És így menjen ő a királyné elé? Ilyen kudarczczal?

Mindent mer a királynénak megmondani, de ezt nem.

Ha tudná, ha sejténé a királyné, hogy a földön, melyen ő uralkodik van egy ember, aki arra, a mit az ő számára kértek, azt mondta: nem adja. Mily harag ébredne a szívében.

A királynétől még nem mert senki megtagadni, a mi neki tetszik.

— Ah! ha egy lengyel merészelne ily affrontot tenni! — sziszegte Zwonkowszky.

IV.

— Én édes Istenem! Édes istenem! — szólt az öreg Baumann, kimerülten székébe dőlve; — hogy örültem! Te tudod, édes leányom, te láttad, édes jó Gretchenem, mint örültem e mai napnak . . . és haj . . . és jaj, milyen szerencsétlen vagyok!

— Nem vagy az, jó nagyatyám! ne mondd azt! Lásd, én nem vagyok szomorú, én nem vesztettem el lélekjelenlétemet; sőt jó nagyatyácskám, vígabb vagyok, mint reggel, mert ezen az egy napon többet láttam az élethől, mint egész eddig . . .

— Igen a királynét, — tördelte sóhajtva az öreg.

— Ah, nem a királynét, . . . te mindig a királynéről beszélsz . . .

Baumann csüggedve lankasztotta mindkét kezét ölébe, nagyot, fájdalmasat sóhajtott, s búsan bólintgatott.

— Megtagadtam, megtagadtam a királyné kívánságát.

— Láttam, tudom, ott voltam! — De Gretchen ezt sem mondta szomorúan.

— Ugy-e kis leányom, nem helyesen cselekedtem, úgy-e eszeveszett vén bolond ember voltam, vakmerő és ostoba, durva, felségsértő, meggondolatlan, hígeszű öreg voltam?

— Nem tehetél másként, jó nagyatyám!

— Azt csak te mondod, édes jó unokám, mert te nagyon jó vagy hozzám, s vigasztalsz. De én tudom, érzem, hogy helyrehozhatlan hiba az, a mit elkövettem, sőt a királynéval szemben véték, melynek súlya maradékról maradékra szállhat. Hiszen mindaz, a mi a jobbágé, a felségé is, édes leányom. A törvényben is benne van, hogy csak ott veszti jogát a fejedelem, a hol semmi sincs. — Oh! miért, miért is voltam oly ostoba, hogy kérkedjem. Rejtettem volna inkább el kincsemet, s most nem kellene bánkódnom helyrehozhatlan bűnöm fölött.

Gretchen nevetve hajolt az öreg felé:

— Jó nagyatyám, de hátha én azt mondom neked, hogy az nem helyrehozhatatlan, hogy én már lépéseket is tettem.

S Gretchen oly jó kedvvel mondta ezeket, mintha bizonyos lenne a felől, hogy valóban kedves meglepetést sejtet.

— Nem hiszek neked, csak vigasztalni akarsz.

— Ha azt mondom neked, hogy akkor mindjárt kaptam egy jó embertől egy jó életrevaló gondolatot... „Gretchen kisasszony, mondok valamit,“ és mindjárt meg is mondta, és akkor — fecsegte Gretchen vidosan,

— zavarodat, kinodat látva, föltettem magamban, hogy én fogok rózsát adni a királynénak.

Az öreg Baumann rettenve nézett reá:

— Azt hiába gondoltátok! Oda akarod adni a magadét, Gretchen! Azt én nem engedem . . . Meidlingra is megharagszom az ily tanácsokért . . .

Gretchen mosolyogva csóválta fejcskáját:

— Nem, jó atyám! Nem! a magamét nem adom, sőt boldogan akarom föltűzni azt a te gyönyörűségedre. Hanem föltettem magamban, s véghezvittem, hogy másként is rózsát adhatsz a királynénak. Ott nyomban mindjárt, ezelőtt alig egy órával beszéltem Traumlied Fánival, aki esdekelésemre szívesen kész volt átengedni lefoglalt rózsáját. Gondold, a jó leány képes érettem s éretted a jövő rózsanyílásig halasztani mennyegzőjét! Ámde az első akkor övé legyen. És tudod-e, ki adta e jó gondolatot, ki vitte véghez mindezt megfeszített ékesszólásával? Láttad volna, mily melegen, mily szépen beszélt Fánihoz!

Gretchen, hogy a találgatásnak időt adjon, itt egy kis szünetet tartott, s azután hasztalan várva azt, halk, csendes hangon, mintha félne is kiejteni azt a nevet, suttogva szólt:

— Scheinlicz ispán!

Az öreg Baumann nem birta meglepetésében visszatartani az elismerést:

— A derék ifju!

S arca viderabb kifejezést nyert, szemei élénkültek.

— Az a jó leány, az a derék Traumlíed, egy igazi derék német leány, megérdemelné, hogy egy Promnicz gróf vegye nőül, — ha itt volna, össze-vissza csókolnám. És hiszed Gretchen, hogy ezáltal helyrehozzhatjuk szerencsétlen eljárásomat?

— Ah! édes jó atyám, és tudja-e, mit csinált Scheinlicz ezután? — annak az embernek varázslatnak kell lenni beszédében, — beszélt Dorner Dórral is, és rábeszélte azt is, pedig Dóri agyafurt leány, és mégis... mégis... átengedi rózsáját ő is...

— Mily szép, mily remek dolog! — mormogta az öreg, — hiszen jól van... jól van, csak ne a Scheinlicz, ... különben jól van, szépen van.

— Ime két rózsza. — fecsegte tovább Gretchen jókedvvel, — de várj csak még, jó a harmadik is, a lányok meg vannak babonázva mind, és negyedik is van, jó nagyatyám.

— Négy rózsza! No ez már valami! Négy rózsza, hiszen ez egész bokréta. Ezzel már föl merek lépni. Oh te angyali okos teremtés, oh te kedves lélek!

— Nem egészen az én érdmem...

— Hagyj nekem békét, a te érdmed... egészen a te érdmed. Oly jó kedvem van, azt hiszem dalolni fogok.

Gretchen folytatta:

— Maradjon titok egészen az alkalmas pillanatig. Ma este lemetsszük a négy legszebb virágot, megőrizzük virágpoharunkban, senkitől sem gyanítva, reggelig. Holnap reggel a királyné indulásakor odalépsz, — óh.

Promnicz gróf segíteni fog neked abban, hogy odaléphess az induló királynéhoz, felé nyujtod a rózsákat, elmondod, hogy kincsekért nem adtad, de meghajolva kéred ő felségét, fogadja el, mint hű jobbágyi hódolatod áldozatát.

— Oh te dicső, remek, okos kis lélek! Tartsd ide fejedet, nyujtsd ide azt a szép kis okos főt, mely oly szépen ki tudott eszelni mindent, a mit már az én eszem nem birt, mert megállott, mint egy rossz, régi óra . . . Jer, jer Gretchen, nincs egy pillanatnyi nyugalmam, menjünk gyorsan és vágjuk le rögön a négy rózsát. Oly gyönyörű bokrétát fogok összeállítani, milyen sohasem ékített még egy királynét sem.

Ezzel karon kapta Gretchent és ismét a legboldogabb, legbüszkébb ember lett Sorauban.

Annak az embernek mindig csak ott kell lenni az útban a merre Gretchen jár! Scheinlicz ispán, sejtelenből-e, biztos előreszámításból-e, ismét csak ott volt a hársfánál, kezében irón és papir, melyre inkább hihető, hogy holdvilágos verseket firkantgatott, mintsem gazdasági jegyzeteket.

Baumann másszor talán igyekezett volna elkerülni a halvány ábrándozót, akinek bábész szemeiben semmi rokonszenvest nem érezvén, merengéseiben czélját, terveit bántó, bosszantó körülményeket látott volna. Most nyájasan köszöntötte őt, oly nyájasan, hogy Scheinlicz ispánnak majdnem kedve jött a tőle folyvást idegenkedő aggastyánt, vagy inkább a szép Gretchent útjokban követni. Baumann még burnótszelencéjéből is

meg akarta kínálni, azonban „Majd máskor . . .“ morgással elhárította magától e szerinte elsietett gondolatot.

Ennél többet is ért Scheinlicznak az, hogy Gretchen, amit még nem tett soha életében, — visszapillantott a fiatal emberre s olyan mosolylyal, mely nem valamennyi soraui rózsával, de egész mennyországgal értföl.

Azonban mégsem követte őket, mert ott volt, ott sürgött, forgott az üvegház körül Meidling.

Meidling erőteljes, izmos, vállas ifju volt, jókedélyü, fütyörészö, dalos. Csakhogy nem keserves dalokat dalolt mint ő, a mi különben nem is csoda olyan embernél, a ki idejét örökké a virágok között tölti. Ámde Scheinliczot minden személyes ellenszenv mellett boszantotta Meidling részéről még az is, hogy ez a fiatal ember, a mi az alsóbb rangutól mindig megkívánható, nem viseltetett iránta kellő tisztelettel.

Scheinlicz undorodott Meidlingtől. Meidling csak mosolygott fölötte.

Scheinlicz tehát saját ellenszenve keserüségétől visszatartva, nem követte az öreget és a szép leányt az üvegházba s kellemesebbnek hitte visszatérésüket megvárni, hogy ismét egy üdvözítő mosolygásban részesüljön.

Azonban egy közbejött váratlan esemény, melyet reményei számára éles eszével csakhamar kedvezőnek s a mily véletlen, ép oly örvendetes fordulatnak tapasztalt. megmászította föltett szándékát.

Alig öt percz mulva, hogy ott állott, egy tetőtől talpig aranyos egyenruhájú s az ékitéseken felül is igen szép férfit, egy meggyőződése szerint igen magasrangú urat látott maga felé közeledni.

A magasrangú úr egyetlen egy kérdést intézett hozzá, de ez egyetlen kérdés elég volt arra, hogy szívében, lelkében egész új világot teremtsen s derítsen föl.

Mintha csak gyakorlata lett volna a tettetésben, arcizmainak egyetlen rándulásával el nem árulta azt a nagy örömet, melyet a hozzá intézett kérdés szerzett neki. Az Isten hozta ezt az embert útjába.

Mohóság nélkül, de rögtön szolgálatkésznek mutatkozott, hogy a magasrangú úr megtalálhassa az embert, a kit keresett, megindult vele, vezette a kert kanyargó utain, mindaddig, míg a távolból láthatta az öreg Baumann és kedves Gretchen visszatérését, ekkor gyorsított léptekkel az üvegház felé fordult vele, jobb kezét fölemelte, mintha valamely bizonyos pontra irányozná.

Itt a magasrangú úr megállott, erszényéhez nyult s mintha jutalmazásának mennyiségét ahhoz óhajtaná mérni, megkérdezte kilétét:

— Én Krumbholz erdészgyakornok vagyok, a triebeli uradalomból — felelt Scheinlicz nyugodt elhatározottsággal, föllentésének némi fontosságot tulajdonítva.

Ha Baumannék örömlükben ráérték volna is a kert ez oldala felé tekinteni, mégsem láthatták volna őket, mert a sétány lombjai egészen elfödtek a beszélgetőket.

Gretchen vitte kezében a négy rózsát, az öreg Baumann pedig örömtől ragyogó szemeit le nem vette róluk. Szeretettel repesett értük a szive.

Kész lett volna őrizni őket egész éjjel, főnvirrasztani mellettük.

Talán ő volt az első egész Sorauban, ki még a madaraknál is korábban felszökkent s ép oly könnyű, vidor jó kedvvel, mint azok.

Ismét fölvette ünneplőruháját, de a mit még a tegnapi nagy napon sem tett, most cziczomát fordított magára. Nem elégelte még a fehér nyakkendőt sem, bodros csipke-mellfodrá előinget biggyesztett mellénye mögé, s hosszú barna kabátot öltött magára.

Gretchent pedig valósággal eszményiesen öltöztette föl.

Örömtől dobogó, de mégis elfogult kebellet, meg sem várva az első jeladásokat, korán siettek a várkastély csarnokának fölépcsőzetére, hol a jószívű úr, Promnicz gróf, titkaiba avatott bizalmasok a szándékaiknak megfelelő legalkalmasabb helyet biztosította számukra.

A királyné számára, jobbagyi hű szívvel hozott rózsákat, szép csipkés fehér kendő takarta el kíváncsi szemek elől, a szép Gretchen kezében.

Egyszerre mintha ketté vágták volna, a lépcsőzetet, folyosókat ellepő tömegben megszűnt a moraj, s beállott a tiszteletteljes csend.

Templomi elfogódás lepte meg a kebleket.

A királyné megjelent a csarnoklépcsőzet tetején,

fölségesen, pompája magasztosságában. ruhájának uszályát deli kis apródok emelték utána, nyugalmas, ünnepélyes lassúsággal lépdelt lépcsőről-lépcsőre.

Baumann tikkadt a meghatottságtól, a varázslat közeledése elfojtotta, nyomasztotta kebelét, eszében elvesztek az elkészített szavak, ajkai rebegtek, remegve nyult a bokrétát fedező kendő felé, reszketve vont el a hódolat zálogát Gretchen kezéből s úgy érezte, hogy nem fog tudni mondani egyebet, mint eláradva, elfogulva nyögdelni:

— Itt van . . . itt van . . . ez az én hódolatom, fölséges asszonyom!

Fölpillantott — s ennyit sem birt mondani, ajkán elhaltak az egyszerű szavak is. Fölsikoltott, mintha szívében pattant volna el egy ér, s annak fájdalmas elpat-tanása adta volna a rémület hangját. Nem a fény, nem a királyné szépségének, villám-szemének varázsa idézte ezt elő.

A királyné kebelén — hogy és miként történhetett az, előtte a mily elrémitő, ép oly megfejthetlen volt — soraui rózsákat pillantott meg, egy egész bokrétát, épen négyet, mint az övé, melyet kezében tartott.

Szívéhez kapott fájdalmasan.

Nem adta, nem nyujtotta azokat többé oda, de keserű gyűlölet szállta meg, a rózsák kisiklottak kezéből, talán el is dobta őket, s talán a királyné kocsija felé tolongó tömeg el is taposta azokat.

— Itt valami irtózatosságság történhetett — susogta kétségbeesetten.

Utat tört magának a tömegen keresztül, nem tördött se a királyné indulásának ünnepélyességével, se a tömegnek az elindulást kísérő élénk üdvkiáltásaival . . . törte az utat, — rohant, futott kétségbeesetten.

Gretchen alig bírta követni.

Oh! hogy fut, elfulladva, zihálva, sorsától megrémülve, talán sirva, nyögve, fuldokolva, a szegény öreg! Kopasz, hideg homlokát verejték gyöngyözi, halántékainak gyér ezüst szálai lebegnek a futás szellőjében.

Gretchen Meidlingot hívja segítségül, izgatott rémüléssel kiált felé, az elzáró tömegen, távolon és zajon keresztül. — Ki lehetne e keserves, e nehéz pillanatában, midőn nagyatyját kétségbeesni látja, ki lehetne közelebb álló segély hozzzá, mint Meidling?

— Oh, hogy az a Meidling nem hallja, nem érti őt meg, bámészkodik s nem tudja átérteni e kínos helyzetet . . . Hogy oly lassúak, lomhák a léptei!

Nincsen türelme futását lassítani s bevárni a késedelmezőt. Fut, rohan, fullad, bukdácsol futását akadályozó hosszú ruháiban, ámde győz mégis, odaér; de a mit lát, elborzadással, rémüléssel tölti el.

Az öreg Baumannt az üvegház disztermében találja, kedvenc virágának emelt zöld domb előtt térdeire rogyva — ráborulva a zöld lomb keretére, összeroskadva, félig alétan s egészen megtörve, sápadt, mint egy halott, reszket, vonaglik, szemei a legnagyobb kétségbeesést fejezik ki.

— Meg vagyok rabolva! — nyögi keservesen, arczára csapva kezeit.

Gretchen jobb szeretné, ha zokogna fájdalmasan. E megtört, merev, sötét kétségbeesés, borzasztóbb mint a halál s borzasztóbb, mintha éppen annak előpostájául vallaná magát . . . Gretchen félt, midőn látta, hogy még a halálnál is borzasztóbb eseménytől tarthat.

A mit látott, megfejtette, föltárta a nagy kétségbeesés okát.

A sorai rózsák eltűntek, elvesztek onnan egytől-egyig, az utolsó példányig. Nem egyedül maguk a virágok, — de a rózsatők mind, mind elvesztek.

Az ő karjai is ölébe hanyatlottak, nem volt sem testi, sem lelki ereje a boldogtalan összeroskadtt öreget fölemelni, vigasztalni, ő maga is ingadozott, feje lecsuklott s nagy nehéz cseppek hullottak le hosszú pilláiról, mint a meginduló zápor első csöppjei.

Hogy történhetett ez a borzalom?

Este jól be voltak zárva az üvegház ajtai, sőt a diszterembe vezető szárnyajtó is. Maga zárta be őket az öreg Baumann. — Ámde mit kinlódnék a tolvaj erős záruk feltörésével ott, a hol csak egypár üvegtáblát kell bezúzni, vagy kifeszíteni, hogy célját elérje! Nem volt itt pusztítás, rombolás, de mindezekkel egyenlően gyászos hatású látvány, az egynéhány tátongó üresség, melyeket épen a rózsá helyével szemben kifeszített üvegtáblák hagytak maguk után.

— Oh, azok az átkozott kezek, melyek ezt tették, széttépték, összezúzták minden boldogságunkat. Borzalom tudni, hogy elvesztek, — borzalom volna nem tudni, hogy hol vannak, de elrettentőbb minden bor-

zalomnál tudni, hogy hatalmas kezekben vannak, honnan semmi remény sem lehet őket többé visszanyerni.

— Oh, ha tudnám, ha csak gyanítanám, — nyögte az öreg Baumann gyötrődve, s kezeit tördelve a virágállvány előtt . . . Oh! hogy tipornám, hogy zúznám össze gyöngye erőmmel is, ha tudnám, ki volt az az alávaló bérencz, ki vállalkozott megraboltatásunkra.

Gretchen könyves szemeivel, ziháló keblével Meidling felé fordult:

— Nagyatyámnak igaza van! — Még kell tudnunk, ki vitte végbe ezt az alávalóságot. Ön férfi — fia atyámnak, — ön legközelebb áll hozzánk. Oh, Meidling, önnek kell megboszulnia e galád tettet. Beszéljen, gyanít-e valamit?

Meidling némi habozás s pár vállvonás után halkán, akadozva, habozva felelt:

— Talán . . . igen . . . talán . . . Nem tudom . . . igen bajos . . . Scheinlicz ispán ólálkodott itt tegnap este az üvegház körül, — sőt ha jól vettem észre . . . benn is volt az ajtózáras előtt.

Az öreg Baumann fölemelte fejét, mintha a bosszútárgy nyérése életet, erőt adott volna neki.

— Ő volt az! — tört ki szenvedélyesen.

— Végtére is nem lehetetlen — folytatta Meidling, — Scheinlitz ispánnak van gyémántköves gyűrűje . . .

— Mit mond ön? fölteszi róla? — kérdezte megütődve Gretchen.

Meidling némi keserőséggel felelt:

— Kegyed nem teszi föl, Gretchen kisasszony?...
Igen . . . én fölteszem. Én hiszem . . .

S merészen nézett Gretchen szemeibe.

És erre Gretchen elfordult tőle, megundorodott ettől az embertől.

Baumann odalépett daczosan, s vérben forgó szemekkel nézve, sziszegve kérdezte:

— Itt van az ön lőfegyvere, Meidling? . . . Igen?
No úgy jól van, adja ide.

— Mit akarsz, jó nagyatyám? — kérdezte a leány ijedten.

— Elmegyek, fölkeresem és agyon fogom löni! — felelt az aggastyán határozottan.

Gretchen nagy, mély szánalommal nézett szemeibe . . .

Nem attól félt most már, mitől az első pillanatban, hogy e csapás megtöri, sirba viszi a szegény öreget, hanem félt a borzasztóbbtól, az örülettől, melynek előjeleként vette, amit a gyöngye öreg beszélt. — Ő, Baumann, a szelid öreg, a ki egy rózsát megsirat, ő, a jámbor, kegyes, a ki egy pókot nem öl meg, hanem lefúj a viráglevelekről, a szelid, a gyöngye aggastyán. Baumann mondja, hogy meg akar ölni valakit.

Gretchen szánakozva szólt hozzá:

— Ha csakugyan ő az az alávaló, akkor engedd, hadd álljak én rajta boszut . . .

Boszut állni? Igen, de Scheinlicz ispán többé nem található Sorauban. — Gretchen emlékszik ugyan, hogy a királynő elindulásakor látta, emlékszik, hogy

ott állott közel, sőt ha jól tudja, úgy véli, hogy az öreg Baumann által eldobott rózsákat is ő szedte fel a földről.

És rajta kívül mégsem emlékszik senki arra, hogy aznap reggel még látta volna.

— Mindegy. — Eltűnt.

Nem volt található Sorauban.

Ez csak megerősítette a gyanút . . .

V.

Darab idő óta, körülbelül két hétnek, vagy legfölebb tizennyolcz napnak lehet számítani, valahányszor választófejedelemségi székvárosában kiment a királynő a palotájából, (pedig kiment rendszeren e szép évszakban minden nap, néha kétszer is) lett legyen gyalog avagy nyitott udvari kocsin, mindig találkozott egy emberrel, a ki harsány üdvkiáltásával tette magát a tömeg előtt feltűnővé, a királynő előtt pedig még egy más okból is.

Ez embernek csapott tetejü kerek vadászkalap volt a fején, hosszan nyuló zöld bojtjal s a kalap baloldalán rendszeren egy fehér rózsza piros pettyekkel.

Az idő óta pedig nyilvános helyen, a királyné is mindig ily bokkrétával jelent meg.

A királynénak először feltűnt, később megmosolyogta, mint egy utánzó majmot, a ki udvari szokásból divatot akar csinálni, végre boszantotta, mert bármerre ment, mindenütt látta s a fehér rózsza piros pettyekkel, az egyetlen példány a világon, mindig ott volt annak az

embernek a kalapján, melyet harsányan kiáltozva lóbázott meg a királynő tiszteletére.

Egy nőben kevés a türelem, egy királynéban még kevesebb. Tovább már nem állhatta, odaküldött hozzá egy udvari tisztet.

Az udvari tiszt ilyenformán szólott az emberhez, a ki e mellett elég illedelmes, s ajánlatos külsejű ifju volt:

— Az ellen, hogy ön a királyné ő felsége láttára olyan harsány üdvkiáltásokba tör ki, semmi észrevételem, de igenis van az ellen a rózsá ellen, melyet ön kalapjánál hord. Mi okon, s mi jögon hordja ön e rózsát?

A fiatal ember legkisebb zavar nélkül s elég szerényen válaszolt:

— E rózsát viselem, mert tulajdonom.

Az udvari tiszt nagy megütközést mutatott:

— Az ön tulajdona? . . . Hohó!

— Igen, uram! Ha nem ismerné ön még, szerencsém van önnek megmutatni. Ez a természet egy különös játéka, melyet jó kedvében teremtett, mintha fehér hóra szép lány piros vére csöppent volna. Ez az ugynevezett sorai rózsá, vagy mint én szeretem nevezni: „a szép Gretchen“.

— Hogy merészel ön ilyesmit mondani? Tudja-e, hogy e szavaival közel jár a felségsértéshez? . . . Igen, én ismerek ily rózsát . . . Igen, a sorai rózsá az, de annak neve a „Rose de la reine“, a királyné rózsája, s annak senki más e kerek földön birtokában nem is lehet, csak a mi felséges uralkodónénk, miután csak az

az egy példány van e világon, melyet ő kapott hódolati ajándékba, Lengyelországból hazautaztában . . . midőn . . .

A fiatal ember merészen közbevágott:

— A királynét megcsalták, uram, rászedték!

— Hogy érti ezt? — kérdezte az udvari tiszt szemöldeit összevonva.

— Ugy, uram, hogy ez a rózsza az igazi, s a királynée hamis.

— Mit mondott, meggondolatlan? Ha ifjúságát nem nézném, hajlandó lennék ezt rögtön felségsértésnek venni. Világosítsa föl előbbi szavait. Hogy érti a mondottakat?

A fiatal ember még most sem jött a legkisebb zavarba sem, rögtön késznek mutatkozott a további felvilágosításra.

— Ugy értem, uram, hogy a királyné ő felsége rózsái lehetnek a legsikerültebb utánzások bár, de csalhatatlanul festések. Az enyém igazi, természetes, a királyné rózsái festettek.

Ezzel a nélkül, hogy feleletet várna, leemelt fövege mellől kihúzta a rózsát s oda nyújtotta az udvari tisztnek.

— Ám ha szabad egy alattvalónak oly merész vágygyal birnia, hogy a kezével szakított, kalapján hordott rózsza királynői kézbe jusson: vegye át nagyságod e rózsát, mutassa meg, s győzze meg ő felségét a valóságról.

A nyájas és hódolatteljes szavak okozták-e, vagy

a hallatlan merész állítások fölött folyton növe ámulat, az udvari tiszt nem birt ellenállni, hogy át ne vegye a rózsát, melytől a dolog fejlődését, kimenetelét biztosabban várhatta.

Vitte a királynéhez, ki közben sétájában visszafordulóban volt.

A királynő elvette, figyelmesen megnézdte, ajkaiba harapott, megcsóválta szép fejét, s rögtön, gyors érdekeltséggel sürgette az **udvartisztet**:

— Tudja meg, ki az az ember?

Az udvari tiszt ment és jött:

— Nos? ki az?

Az udvari tiszt kicsinylő habozással felelt:

— Scheinlicz uradalmi ispán Sorauból — mint mondta, — egyszersmind olyan ember, a ki a királynénak egy titkot tudna mondani, ha meghallgatná.

Minden nőben van kíváncsiság, egy királynében még több, mint bármelyikben, hát még ha arról van szó, mi őket mint nőket érdekli.

A királyné gyorsan határozott.

— Fogadom azt az embert.

— Holnap?

— Nem. Még ma!

— Megengedi, felséges asszonyom — szólta magát mélyen meghajtva az udvartiszt, — ha azon alázatteljes észrevételt teszem, hogy az elfogadási órák a mai napra lejártak.

A királyné majdnem neheztelő fönséggel nézett le rá:

— Ki mondja azt önnek, hogy a szertartásos teremben akarom elfogadni? Ki tudja, nem-e hosszabb s fontos beszéde lesz annak az embernek. Rögtön hívja őt!

A királyné türelmetlenül várta, s alig hogy belépett, sürgette, hogy beszéljen.

Az szerénykedve, nagy feneket kerítve a dolognak, legelőször is azon körülmények mentegetésébe bocsátkozott, melyekkel magát föltünővé tette, állítván, hogy ez eljárását, minden folyamodásnál, czéljához könnyebben vezetőnek gondolta, hogy a királyné elé kerülhessen.

— Egy titokról, egy engemet érdeklő titokról szólt ön — sürgette a királyné.

— Igen, — felelt a királyné érdekeltségén neki bátorodott alattvaló, — igen, beszéltem, mert nem tűrhettem el, hogy felségedet rászedjék, s még kevésbbé szívelhettem azt, mint hű alattvaló, hogy felséged neve egy ténynyel álljon kapcsolathán, melyről bizonynyal felséged nem tud, nem is gyanít semmit. Nem akarhatam, hogy csak egyetlen egy alattvalója is, bár titkosan megőrizett, de mégis azon hitben éljen, hogy a tényben...

Scheinlicz ispán tiszteletteljes szünetet tartott s várta, hogy a királyné ismét kérdezze őt.

— Beszéljen! Megengedem, hogy minden habozás nélkül beszéljen, — szólt a királyné, s meglátszott arczkifejezésén, hogy fontosságot tulajdonít a dolognak.

És Scheinlicz ispán beszélt, akadozva, habozva, szégyenkedve bár, de mégis beszélt . . . s a királyné megtudta a titkot.

Előbb irult, pirult, nemes harag gerjedt arczán, majd nagy méltatlankodás fogta el, de azért mégis kegyesen beszélt; s beszéde végeztével az előtte térdeire ereszkedett Scheinliczhoz igen kegyes volt, s megígérte, hogy felfedezéséért a király kegyességébe fogja ajánlani jutalmazás végett.

— Oly ember, szólt a királyné kegyességgel, — ki engem megment attól, hogy nevem egy galád tett hírében szerepeljen, királyi jutalmat érdemel. Keljen föl térdeiről, Scheinlicz, kérelme teljesítve van, meg-

érdemli azt olyan ember, a ki megmenti a királyné becsületét.

Az elfogadásnak vége volt, s az elbocsátás után a királyné kiadta a parancsolatot, hogy üvegházából a rózsák, melyek ott sorai rózsza neve alatt szerepeltek, rögtön távolíttassanak el.

Ezek miatt a körülmények miatt nem volt található Scheinlicz ispán Sorauban. Ezért tudakozódott hol-létéről hiába a Baumann család, s ugyancsak csodálkoztak, midőn most egyszerre Scheinlicz ispán, ujdón új hosszú köpönyegben, s még mi több, mosolyogva, egész váratlanul közékük robbant.

A harag, a boszú villámai repültek felé.

Ő ujjongva, dicsekedve egy védpaizst tartott a vihar felé.

A sorai rózsát.

Úgy van; a sorai rózsza volt kezében, az anyató!

Ha halva lett volna is az öreg Baumann, föltámadott volna; ez az egy pillanat, ez a boldogság, hogy a feléje nyújtott rózsátöt kezébe vehette, többet használt fölüdülésének, többet segített, mint a tudós sorai orvos, Johann Friedrich Georg Buchwald úr minden gyógyfőzetei.

Pedig Scheinlicz nem szólt még addig egyebet, mint azt, hogy:

— Ime elhoztam, nem szóltam, nem beszéltem, de cselekedtem, s megmutattam, hogy megmentem...

Nem szólt többet, és mégis, mégis rögtön megadták neki a teljes bocsánatot.

Gretchennek szikrázott a szeme, úgy mosolygott.

S mi volt ehhez még a többi, a többi öröm, meglepetés, bámulat, midőn Scheinlicz mindent elbeszél. Midőn elbeszélte a királyné általi fogadtatását.

— Ön a királyné előtt! Ah, mily szerencse! . . .

Oly érdekléssel, oly türelmetlenséggel hallgatták és sürgették, alig engedték lélekzetet venni.

— Hát azután? És azután? — susogta folyvást élénk ragyogással Gretchen.

— Azután, — szólt nagy lélekzetet véve Scheinlicz, — újra szólottam ekképen: Igen, felséged, ismétlem, hogy felségedet rászédtek, mert felséged azt hiszi, hogy a rózsatövek, melyek birtokában vannak, az igaziak.

— Nos? — kérdezte megütközve a királyné.

— Nem az igaziak, hamisak, — feleltem én teljes biztossággal hangján.

A királyné fölszólított, hogy beszéljek tovább.

— Felséged azt hiszi, — folytattam én ekkor, — azt is hiszi még, hogy e rózsákat felséged Sorauban lakó Baumann József kertész jobbágyi hódolatának ajándékából bírja, holott, bocsásson meg felséged, ha kimondom, a min magam is szörnyűködöm, hogy felségeddel a hizelgés mily merész játékot űzött, ha kimondom, hogy felségedért egy . . . nem helyeseltető tett követtetett el. E rózsák Baumann Józseftől, kinek hozzájuk szíve, élete van nőve, a mint röviden elmondám a természet játékanak történetét — tudta, akarata nélkül, nagy fájdalomra s kétségbeesésre eloroztattak...

— Hah! — kiáltott a királyné nagy haragra gerjedve. Alig mertem szemeimet fölemelni, hogy arcza lángját lássam. Parancsolta, hogy minden kimélet és habozás nélkül világosítsam föl, beszéljek el mindent, a mit ez esetről, mely pirulni kényszeríti, tudok s beszélhetek.

— Felséges asszonyom, nagykegyelmességű királyné, a ki megbocsátod legalázatosabb szolgáltnak azon merészségét, hogy bátorságot vett magának vágyat, kívánságot érzeni, hogy ez eseménynek titkát vedd közölje. Bocsáss meg nekem s mindazoknak, kik ez esetben szerepeltek, s hiú hizelgésből vagy kényszerűségből hagyták magukat elragadtatni, ne dobd ki fejedelmi kegyességdből, hiszen mindenesetre az irántad való hódolat vezérelte őket.

A királyné megígért mindent, mindent türelmetlenül, csak ismertessem meg ötlet mielőbb az esemény összes részleteivel, melyet még most sem tud egészen átérteni.

— Felségednek egy hű alattvalója, nem tudom nevét, nem is ismerném meg soha, mert csak egyszer láttam, a sorai ünnepélyen konokul föltette magában, hogy a sorai rózsákat, melyeket se szép szóval, se pénzzel nem sikerült Baumann kertésztől elnyernie, kerüljön bármibe, mégis megszerzi felséged számára, s megszerzi úgy, hogy még a lehetőségét is elveszi annak, hogy ilyen másnak is maradjon birtokában, megszerzi mind, egytől egyig. E rózsza birtokára senki más nem oly érdemes, mint a királyné . . . Az igaz is . . .

de . . . igen, talált egy embert, a ki szándékának följánlotta, eladta magát. Tudom ezt onnan, mert épen tőlem kérdezte meg, épen én mutattam neki az embert, kit előttem megnevezett, s megvallom, kaptam is a sejtelenen, mert amaz embert gyűlöltem. Hagytam történni a dolgot, de föltettem magamban, hogy kezeimet én is belevegyítem a játékba, de belevegyítem úgy, hogy a szegény öreg Baumann számára megmentem a rózsatöveket, — rászedem, — nem ő felségét a királynét, hanem a tolvajokat. Még aznap délután belopóztam az üvegházba, kerestem hasonló nagyságú, fehér virágú rózsatöveket, — mindenki az ünnepélyekkel volt elfoglalva, háborítlanul működhettem, a virágok egy részét lemetszettem, s raktam, csatoltam ügyes kötéssel, ragasztással helyükbe a sorai rózsáról metszett virágokat, a nagyobb részt pedig gondos festéssel tettem — a csalódásig hasonlóvá, azután a sorai rózsákat elcseréltem a tövekkel, azokat hagytam ott, a sorai rózsatöveket pedig megmaradt néhány virágával, elvittem magamhoz. Éjjel pedig eljött a tolvaj . . .

— Eljött, eljött, de ki jött el, — sziszegte Baumann és susogta Gretchen.

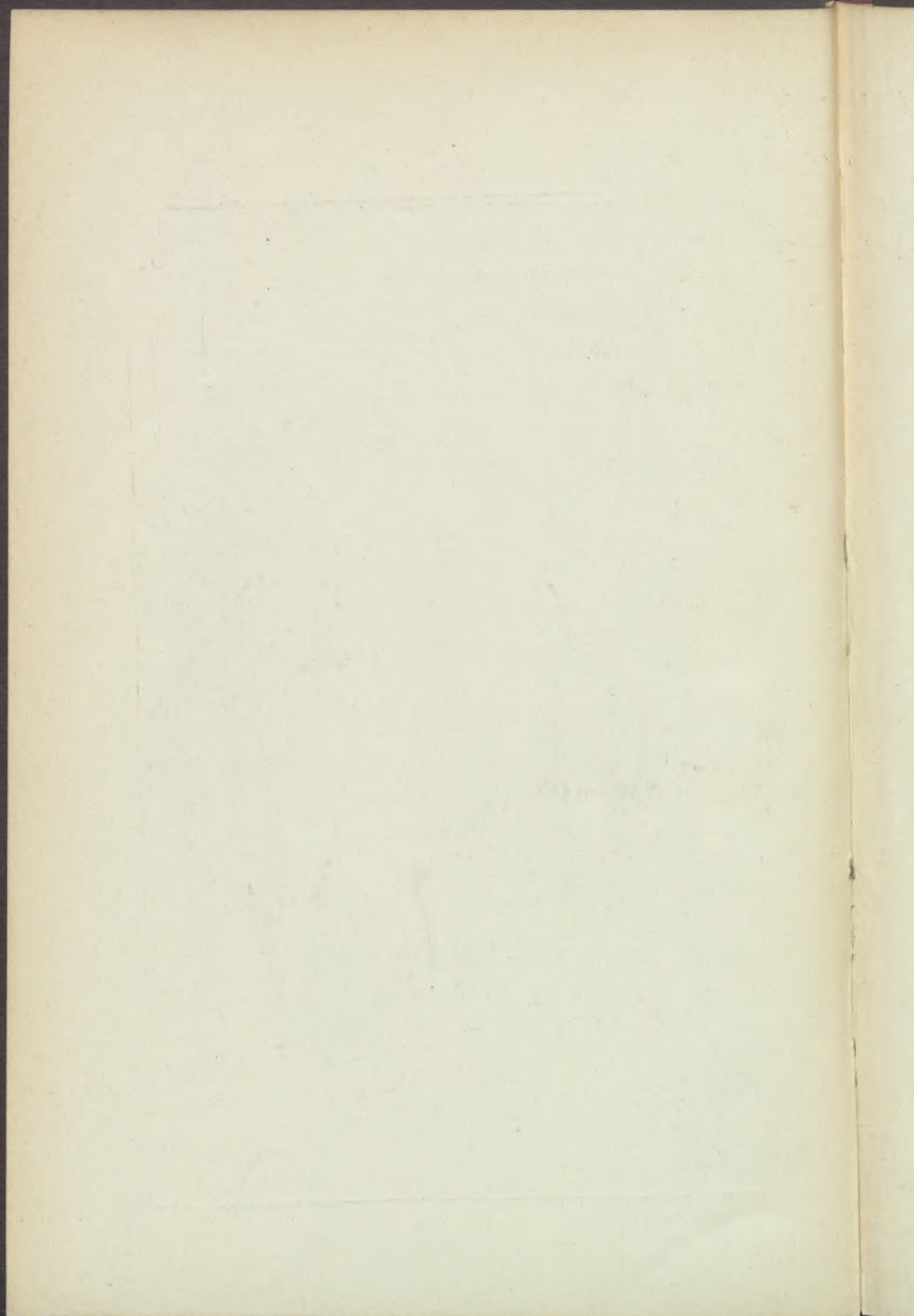
Scheinlicz keserű gúnynyal dobta oda:

— A becsületes fogadott fiu — Meidling.

— Ah! — kiáltották szörnyűködve mindketten.

— Tehát eljött a tolvaj, — folytatta Scheinlicz, s most nevette ki magát, mert akkor nem nevezhetett a királyné előtt, — eljött és elvitte a hamis virágokat az igaziak helyett.

— Elég — szólt közbe a királyné fölgerjedt méltó haraggal. — És most kell ezt önnek elmondani, nem akkor kellett volna-e mindjárt, s megakadályoztatni, hogy ily visszaélések történjenek az én kedvemért?

— Oh, felséges asszonyom, — szóltam én térdeimre ereszkedve, — igenis, most, azért most, hogy alkalmam lehessen felséged iránti hűségemet bizonyítani, hogy alkalmam lehessen azon alázatos kérelmemet előterjeszteni: kegyeskedjék felséged ezen rózsza birtokára a Baumann-család kiváltságát okmánynyal megerősíteni.

— Nos? nos? — sürgették őt Gretchen s Baumann.

— Az okmány itt van. És gondolják önök, hát Scheinliczot mi jutalom érte? Kíváncsiak-e látni a jutalmat, mit Scheinlicz kapott?

Hogyne lettek volna kíváncsiak.

Scheinlicz e kíváncsiság kielégítésére egy nemesi levelet mutatott, szépen festett czimerrel, melynek kék paizsán egy kinyújtott kar és kéz a sorai fehér-piros rózsát tartja ujjai között, mint a hogy ez ma is látható a Scheinliczok czimerén.

— De ez nekem igen csekély jutalom! — szólt Scheinlicz szomoruan sóhajtva, — én többet óhajtottam volna.

— Tudom, tudom, — mormogta az öreg Baumann.

— Uram, én tudok ojtani, szemzeni, bujtani. Uram, én szeretem a virágokat, de higgye meg, egy virágot sem szeretek úgy . . .

— No ez szép, ez derék, — felelt Baumann némi elismeréssel.

Gretchen szemlesütve, némi türelmetlenséggel hallgatta őket, de se Scheinlicz, se Baumann nem tudták mondataikat sikeresen bevégezni, oly lassúk, oly vontatottak voltak.

— Hallod, ő ojtani tud, szemzeni és bujtani, — suttogta Gretchen.

Baumann jóízűn mosolygott, s mintha örült volna neki, helyeselve bólintgatott a fejével.

— Igen uram, a mint mondtam: én, . . .

— Én Istenem, — szólt Gretchen nagyot sóhajtván, — és ez az ember a királynéval beszélt, ott is ily zavart, ily félenk volt-e?

— Igen, helyeselte az öreg Baumann, — hallottam, tudom, nagyon szép, és a mi azt illeti, . . . igen . . . úgy . . . a mi . . .

— Én Istenem! milyen lassu, unalmas két ember ez.

— Uram! én, a ki . . .

És Scheinlicz ismét csak nem tudott tovább menni.

Gretchen élénken közbevágott:

— Kérlek, adj Scheinliczhoz nőül engemet.

— Jó, jó! de hiszen az a kérdés . . . Igen! még azt sem tudod, el akar-e venni.

— El kell vennie, — szólt Gretchen, — mert . . .
— de most az ő ajkain is elakadt a többi szó.

Scheinlicz szeliden megfogta a kezét.

— Oh mondja, oh beszélje édes Gretchen kis-asszony, miért kell elvennem önt?

Gretchen lesütötte szemeit és susogva szólt:

— Még nekem kell megtennem a vallomást; azért, mert . . . mert ön szeret engem, s mert én is nagyon megszerettem.

Scheinlicz nem kérdezett többet semmit.

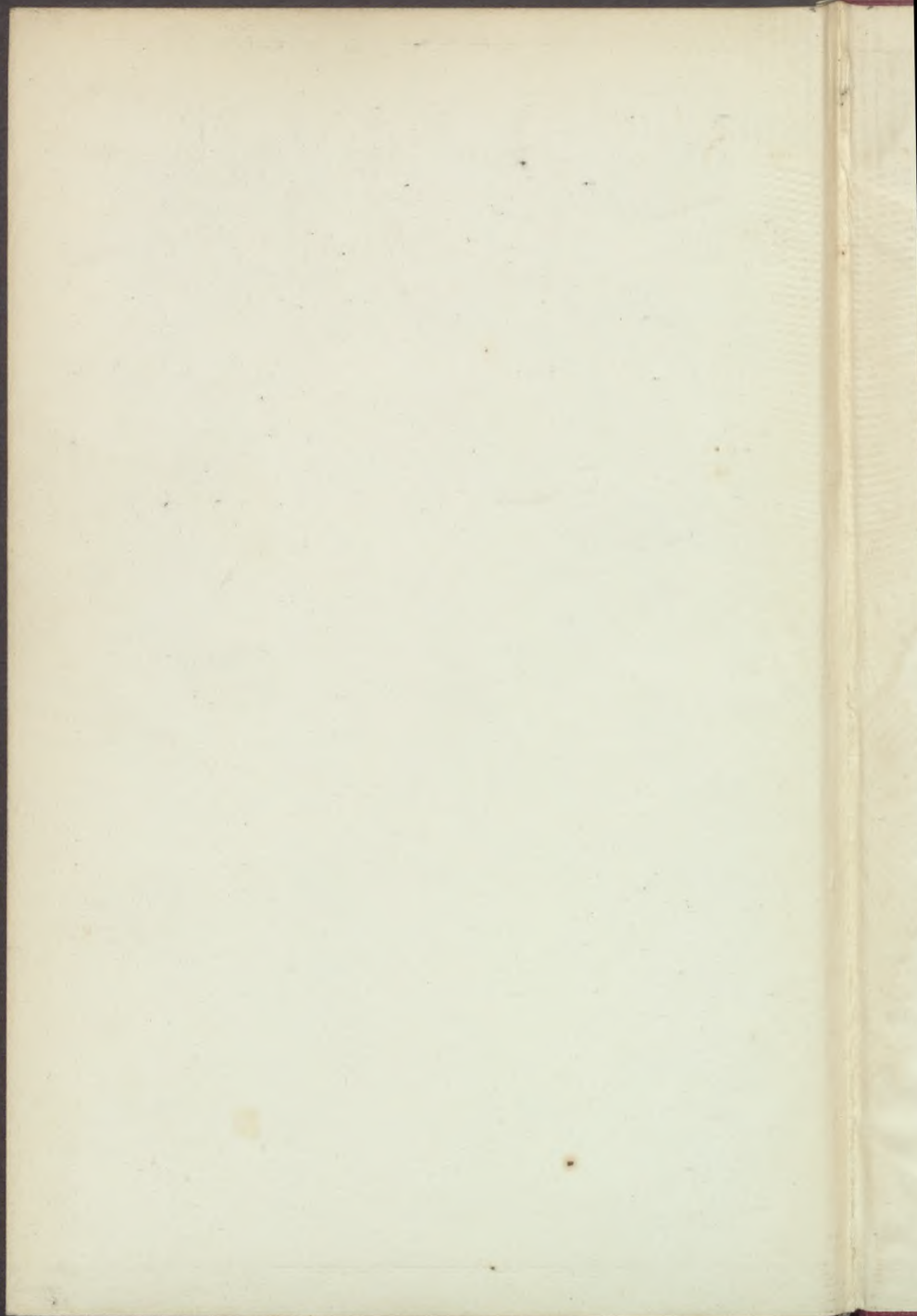
Miért viselte ezután a sorauí rózsza a szép Gretchen névet is? Azért, mert soha boldogabb menyasszony kebelén nem volt. A Scheinlicz pár házassága egész Lausiczbán igazi példányképe lett a boldog házasságnak.

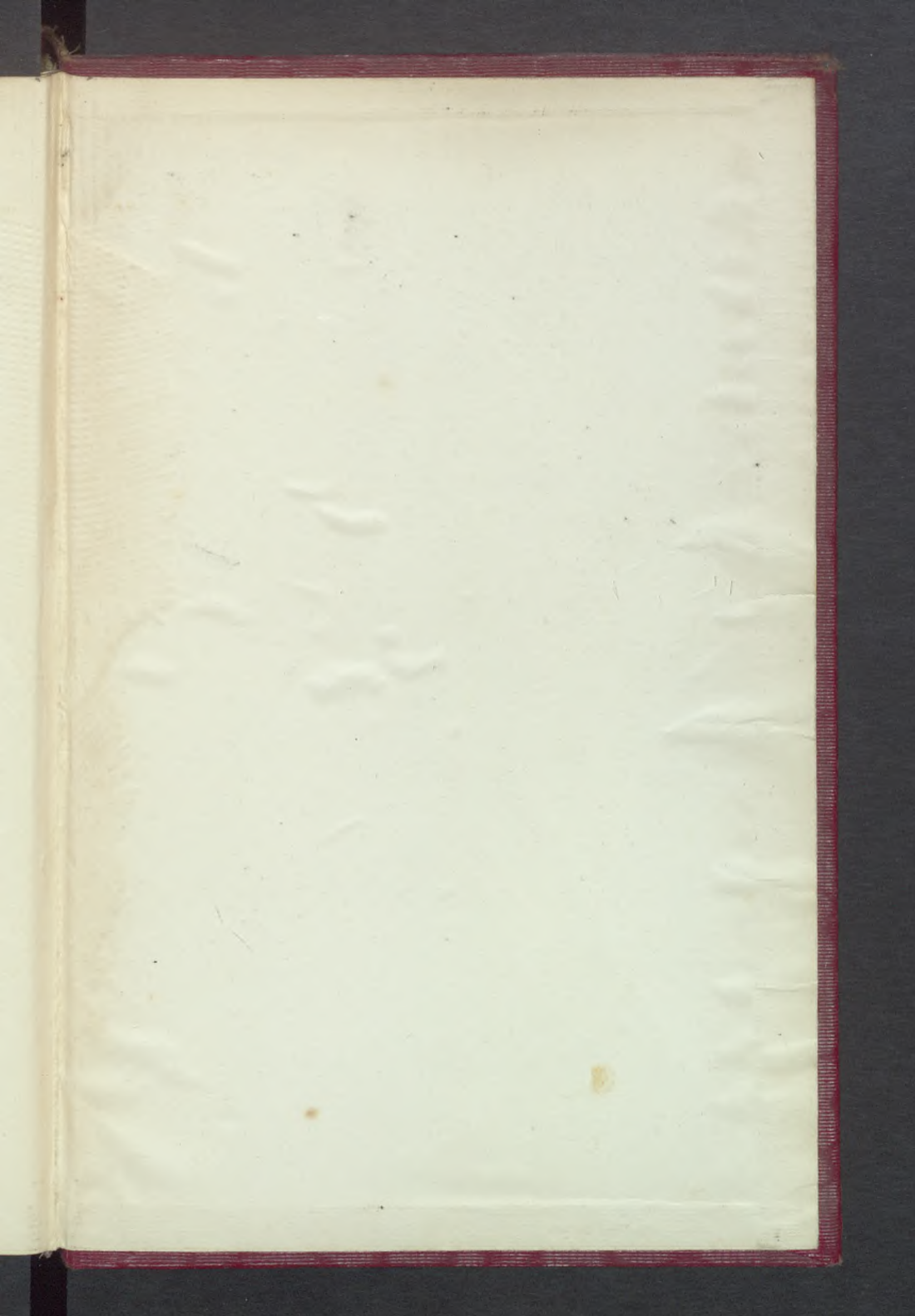

TARTALOM.

	Oldal
Mari és Mari kisasszony --- --- --- --- ---	1
A halál kockája --- --- --- --- ---	50
Egy csodaszép bábú --- --- --- --- ---	81
Két tréfa --- --- --- --- ---	127
Milyen szép az, ha az embernek háza van ---	152
Honvédbecsület --- --- --- --- ---	204
A tanuló galambkái --- --- --- --- ---	246
A sorauí rózsza --- --- --- --- ---	277

800662

ARXVI

AGROL

AGRA

